

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ÜÇÜNCÜ REICH DÖNEMİNDE ALMANYA'DA YAHUDİ BASINI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zühre ÖZDEMİR

Danışman
Yar. Doç. Dr. Onur KINLI

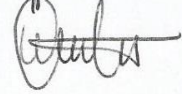
İZMİR – 2014

YEMİN METNİ

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “Üçüncü Reich Döneminde Almanya’da Yahudi Basını” adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

25/12/2014

Zühre ÖZDEMİR

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Zühre ÖZDEMİR
Numarası : 92-12-333
Anabilim Dalı : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
Tez Başlığı (Türkçe) : Üçüncü Reich Döneminde Almanya'da Yahudi Basını
Tez Başlığı (İngilizce) : The Jewish Press In Germany In The Third Reich Era
Tez Savunma Tarihi : 18.12.2014

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı (Danışman)

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd.Doç.Dr.Onur KINLI
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Prof.Dr.Engin BERBER
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yrd.Doç.Dr.Mete Ulaş AKSOY
Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme
İmza :

Tez savunması sonucunda öğrenci:

- Başarılı bulunmuştur.
 Başarısız bulunmuştur.
 Tezinde Düzeltme Yapması Gerekmektedir.

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ	ix
GİRİŞ	1

I. YAHUDİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI VE AVRUPA'YA YAYILIŞI

A. Antik Çağlarda Yahudiler.....	4
B. Ortaçağ'da Yahudiler.....	8
C. Yeniçağ'dan İki Savaş Arası Döneme Kadar Yahudiler.....	11
D. İki Savaş Arası Dönemde Yahudiler.....	14
E. Almanya'daki Yahudi Cemaatleri.....	18
1. Almanya'daki Yahudilerin Sayısı ve Dağılımı.....	21
2. Yahudi Eğitsel ve Kültürel Yaşamı.....	25

II. ANTİSEMİTİZM VE ALMANYA’DA YAHUDİLER

A. Antisemitizmin Kavramsal Boyutu.....	29
B. İlk Antisemitik Uygulamalar.....	38
C. Weimar Dönemi ve Hitler’in İktidara Gelişi.....	39
D. Üçüncü Reich Dönemi ve Yahudiler.....	48

III. ÜÇÜNCÜ REICH DÖNEMİNDE ALMANYA’DA YAHUDİ BASINI

A. Üçüncü Reich’e Kadarki Dönem.....	57
B. Üçüncü Reich Dönemi.....	64
1. Almanya’daki Kültürel Hayatın Yahudi Basınındaki Yansımaları.....	68
2. Yahudi Basınında Adli Vakalar ve Toplumsal Yaşam.....	72
3. Yahudi Basınında Kanunlar ve Yasal Düzenlemeler.....	82
4. Yahudi Basınında Çocuk ve Eğitim.....	88
5. İsrail’e Göçün Tarihsel Kökenleri ve Yahudi Basınındaki Yeri.....	91
C. Yahudi Basını Haber Alma Ağı ve Almanya’daki Son Yahudi Gazetesi: Jüdisches Nachrichtenblatt.....	100

SONUÇ.....	104
-------------------	------------

KAYNAKLAR.....	107
-----------------------	------------

EKLER.....	136
Ek 1. 07.10.1933 Tarihli Editör Yasası.....	136
Ek 2. “Herkes İçin İbranice” Kitap Kapağı.....	137
Ek 3. Reich Emniyet Teşkilat Yapılanması 1.....	138
Ek 4. Reich Emniyet Teşkilat Yapılanması 2.....	139
Ek 5. Robert Weltsch - Sarı Bandı Gururla Tak.....	140
Ek 6. Yahudilerin Alabileceği İsimler (Jüdische Rundschau - 30.8.1938).....	142
Ek 7. 31.01.1933 Tarihli Jüdische Rundschau Kapağı.....	144
Ek 8. 02.02.1933 Tarihli CV Zeitung Kapağı.....	145
Ek 9. 15.09.1935 Tarihli Nürnberg Kanunları.....	146
Ek 10. 07.05.1874 Tarihli İmparatorluk Basın Kanunu.....	148
EK 11. Nazi İşgaline Uğrayan Yerlerdeki Yahudi Basınının Durumu...154	
EK 12. Jüdische Rundschau Gazetesinin Sokak Satışı, 1934.....	158
EK 13. Arkadaşlarının önünde küçük düşürülen Yahudi öğrenciler.....	159
EK 14. Üçüncü Reich Dönemi Bir Okul Kitabı Kapağı.....	160
EK 15. SA Üyeleri Yahudi Dükkanına Girişi Engelliyor, 01.04.1933, Berlin.....	161
ÖZGEÇMİŞ.....	162
ÖZET.....	163
ABSTRACT.....	164

KISALTMALAR

BB	: Bayerischer Bauernbund (Bavyera Köylü Birliği)
Bkz.	: Bakınız
BNSDJ	: Bund Nationalsozialistischer Deutscher Juristen (Nasyonal Sosyalist Alman Hukukçular Birliği)
Bs.	: Baskı
BVP	: Bayerische Volkspartei (Bavyera Halk Partisi)
c.	: Cilt
CNBL	: Christlich-Nationale Bauern- und Landvolkpartei (Hıristiyan Ulusal Köylü ve Çiftçi Partisi)
CV	: Central Verein (Merkez Birliği)
DBP	: Deutsche Bauernpartei (Alman Çiftçi Partisi)
DDP	: Deutsche Demokratische Partei (Alman Demokratik Partisi)
DHP	: Deutsch-Hannoversche Partei (Alman- Hannover Partisi)
DNVP	: Deutschnationale Volkspartei (Alman Ulusal Halk Partisi)
DVP	: Deutsche Volkspartei (Alman Halk Partisi)
E.T.	: Erişim Tarihi
Ed.	: Editör
J.T.A.	: Jewish Telegraphic Agency (Yahudi Telgraf Ajansı)
KPD	: Kommunistische Partei Deutschlands (Alman Komünist Partisi)
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra

NSDAP	: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi)
NSDStB	: Nationalsozialistischer Deutscher Studentenbund (Nasyonal Sosyalist Alman Öğrenci Ligi)
NSRB	: Nationalsozialistischer Rechtswahrerbund (Nasyonal Sosyalist Hukukçular Birliği)
RfS	: Reichsstelle für Sippenforschung (Reich Soy Araştırma Ofisi)
RKK	: Reichskulturkammer (Reich Kültür Odası)
s.n.y.	: Sayfa Numarası Yok
SA	: Sturmabteilung (Fırtına Birliği)
SD	: Sicherheitsdienst (Güvenlik Servisi)
SHBLD	: Schleswig-Holsteinische Bauern- und Landarbeiterdemokratie (Schleswig Hollstein Köylü ve İşçi Partisi)
SPD	: Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Almanya Sosyal Demokrat Partisi)
SS	: Schutzstaffel (Koruma Timi)
USPD	: Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi)
VRP	: Reichspartei für Volksrecht und Aufwertung (Sivil Haklar Partisi)
WP	: Wirtschaftspartei des deutschen Mittelstandes (Alman Orta Sınıfının Ekonomik Partisi)

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın konu seçimi aşamasında öncelikli olarak 1945-1955 yılları arasında Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde çıkmış olan Tägliche Rundschau gazetesi incelenmek istenmiş; ancak söz konusu gazetenin eksiksiz koleksiyonuna online olarak ulaşılabilmesi sebebiyle gazetenin incelenmesi mümkün olmamıştır. Ardından yapılan araştırmalar neticesinde Alman Yahudi basınının incelenmesine karar verilmiştir.

Alman Yahudi basını incelenirken en yüksek tirajlı iki Yahudi gazetesi olan CV Zeitung ve Jüdische Rundschau gazeteleri ele alınmıştır. Gazetelerde yer alan haberler tek tek incelenmiş, ardından Türkçe'ye çevrilmiştir. Konularına göre gruplara ayrılan gazete haberleri, üçüncü bölümün alt başlıklarını oluşturmuştur.

Tez çalışmam süresince başta konu seçimi olmak üzere, tezimin tamamlanmasına kadar her konuda bilgisini, ilgisini ve sabrını esirgemeyen, tezimi bilimsel temellere oturtan hocam Sayın Yar. Doç. Dr. Onur KINLI'ya ve tüm eğitim hayatım boyunca yanımda olup bana her türlü desteği veren sevgili anneme, babama ve ablama sonsuz teşekkür ederim...

GİRİŞ

Yahudi süreli yayınları erken modern dönemden beri, “Yahudi Çalışmaları”nın (Jewish Studies) gelişimi için önemli bir kaynak oluşturmuştur. Bu yayınlara ulaşımın zorluğu ve söz konusu yayınların eksiksiz koleksiyonlarının sadece belirli kütüphanelerde bulunuyor olması, yayınlara ulaşmak isteyenler açısından ortak bir kullanım problemi haline gelmiştir.

Yahudi yayınları; yüzyıllar boyunca yer değiştiren, sürgüne tabi tutulan ve ta ki İsrail’in kuruluşuna kadar büyük çoğunluğu dünyanın dört bir yanında yaşayan Yahudi halkının bu dağınık yerleşimi nedeniyle, farklı bölgelerde ortaya çıkmıştır. Başlıca Almanya, Fransa, Çekoslovakya, Polonya, Avusturya, Türkiye, Kudüs olmak üzere daha birçok farklı bölgede Yahudi süreli yayınları çıkarılmıştır.

1933 – 1945 arası dönem Yahudiler için unutulmaz bir zaman dilimi olmuştur. Hitler’in iktidara gelmesiyle başlayan Üçüncü Reich döneminde Yahudilerin maruz kaldığı kısıtlamalardan Yahudi basını da nasibini almıştır. Matbaaların kapatılması, basım gereçlerine ulaşımın engellenmesi ve yazarların ölüm tehdidinde maruz kalması gibi sorunlarla karşılaşan Yahudi basını, zor şartlarda da olsa faaliyetlerini sürdürmüştür.

Söz konusu tez çalışması hazırlanırken öncelikli hedef Üçüncü Reich dönemi Yahudi basınının içeriğini ve söylemlerini analiz etmek olmuştur. Karşılaştığı tüm kısıtlamalara ve zorluklara rağmen çıkarılmaya devam eden bu süreli yayınlar, orijinal metinleri dikkate alınarak tek tek incelenmiştir. Tezimizde Almanca Yahudi basınında iki farklı (Siyonist ve asimilasyonist) eğilimin temsil edildiği en yüksek tirajlı iki gazete olan “Jüdische Rundschau” ve “CV Zeitung” incelenmiştir.¹ Derinlemesine analiz edilen iki gazete, ilk çıktıkları sayıdan son yayımlandıkları sayıya kadar her nüshaları tek tek incelenmiştir. Gazete haberlerinden tez içerisinde faydalanırken kelime kelime çeviriden kaçınılmış, özellikle haberin genel olarak neyden bahsettiği üzerinde durulmuştur. En yüksek tirajlı üçüncü Yahudi gazetesi olan Hamburger Israelitisches

---

¹ CV Zeitung’dan sonra asimilasyonist basının en yüksek tirajlı ikinci Almanca Yahudi gazetesi Berliner Gemeindeblatt’tır. Jüdische Rundschau’nun tirajı her ne kadar Berliner Gemeindeblatt’tan daha düşükse de, söz konusu gazete Almanya’da Siyonizm’in sözcüsü olan en önemli yayın organıdır.

Familienblatt gazetesinin tüm koleksiyonuna erişilemediğinden ötürü, söz konusu gazete tez kapsamına dâhil edilmemiştir.

Tez çalışmamızda öncelik Üçüncü Reich dönemi Yahudi basınına verilse de, Yahudi kültürel ve sosyal hayatının temelini oluşturan tarihsel dinamikler göz ardı edilemeyeceğinden Yahudi tarihinden bahsetmek de kaçınılmaz olmuştur. Konuya ilişkin Türkçe literatürdeki eksiklikten ötürü de Yahudilik tarihine ilişkin nitelikli bir değerlendirmede bulunmak gerekmiştir. Tezimizin birinci bölümünde, Yahudiliğin ortaya çıkışından ve antik çağlara dek varan eski tarihinden bahsedilmiş, ardından Yahudiliğin Avrupa'ya yayılışı ve Almanya'daki Yahudi cemaatlerine değinilmiştir.

Yine tezimiz süresince kayıtsız kalınamayacak bir diğer konu da antisemitizm olmuştur. Tez çalışmamızın ikinci bölümünde Yahudi nefretinin tarihsel gelişimi ve dinamikleri incelenmiş, Üçüncü Reich dönemi antisemitizminin farklı noktalarına ışık tutulmuştur. Odak noktamız Üçüncü Reich dönemi Almanca Yahudi basını olduğundan antisemitizmin kavramsal analizine tezimizin sınırları kapsamında değinilmiştir.

Tez çalışmamızın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, Üçüncü Reich dönemi Yahudi basını derinlemesine analiz edilmiştir. Yine bu bölümde Yahudi basın tarihine değinilmiş ve Yahudi süreli yayınlarının söz konusu dönemdeki içerikleri incelenmiştir. Gazete haberleri konularına göre gruplandırılmış ve bu sayede üçüncü bölümün alt başlıkları oluşturulmuştur.

Tezin temel noktasını oluşturan Üçüncü Reich dönemi Yahudi süreli yayınlarına “Compact Memory²” adlı portaldan ulaşılmıştır. Söz konusu site UNESCO tarafından desteklenen ve Yahudi çalışmaları için kaynak sağlayan bilimsel bir portaldır. “Compact Memory”, Almanya'da bilim ve araştırma faaliyetlerinin teşvik edilmesini hedefleyen Alman Araştırma Cemiyeti ve Frankfurt am Main'da bulunan Goethe Üniversitesi tarafından desteklenmektedir. Sitede 1806-1938 yılları arasında yayımlanmış olan yüzü aşkın süreli yayın bulunmaktadır. Mevcut sistemi sayesinde portal, kullanıcılarına Yahudi süreli yayınlarına online erişebilme fırsatı sunmaktadır.

---

² <http://sammlungen.ub.uni-frankfurt.de/cm/nav/index/title/>

Her ne kadar tezin başlığı “Üçüncü Reich Dönemi Yahudi Basını” olmuşsa da, Nazi rejiminin iktidara geldiği 1933 yılı Ocak ayı baz alındığından, sonradan irredantist politikalarla işgal edilen ve Alman topraklarına katılan yerlerde çıkan Yahudi süreli yayınları incelemeye dahil edilmemiştir. Ancak okuyucuya genel bir bilgi sunmak amacıyla o dönemde işgal edilen bölgelerde çıkan Yahudi yayınlarının derlendiği bir envanter hazırlanmış ve ekte sunulmuştur.³

Tez çalışmamız süresince Yahudiliğe ilişkin her türlü olgu ve kavrama değinilmekten kaçınılmamıştır. Söz konusu kavram ve olgular Almanya’daki Yahudi cemaatinin toplumsal yapısını anlamak konusunda büyük fayda sağlamıştır.

---

³ Bkz. Ek 11.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI VE AVRUPA'YA YAYILIŞI

A. Antik Çağlarda Yahudiler

Antik çağlara dek uzanan Yahudi tarihi, 3500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Beni İsrail⁴'in ilk vatanı, Mezopotamya'daki Ur⁵ şehri olmuştur. İbrahim zamanında Akadlar'ın baskıları sonucunda bölgeyi terk etmek zorunda kalan İsrailoğulları, Kenan⁶ iline yerleşmiştir. Burada çevre kavimlerle mücadele ederek, yavaş yavaş nüfuz kazanmışlardır. Yakup peygamberin oğlu Yusuf onları Mısır'a götürmüş, Mısır'da himaye ve yardım gören İsraililer burada yaklaşık 5 asır kalmıştır. Mısır'da yaşanan hanedan değişimi neticesinde, Yahudilere yönelik tutum ve muamele tersine dönmüştür.

Musa tarafından Mısır'dan çıkarılan İbrani kabileleri⁷ eski vatanları Filistin'e yerleşmiştir.⁸ Antik Filistin, o dönemde Via Maris ticaret yolu⁹ üzerindeki konumu sebebiyle stratejik bir öneme sahip olmuştur. Hindistan ve Arabistan'dan gelen kervanların geçtiği ticari bir uğrak yeri¹⁰ olan Filistin'in bu stratejik konumu, onu aynı

---

⁴ İsrailoğulları anlamına gelmektedir. Yakup ve 12 oğlunun soyundan gelenlere verilen isimdir. Bkz. Geoff Teece, *Judaism*, 1. Bs., Londra: Franklin Watts, 2003, s.4.

⁵ Dünyanın en eski şehirlerinde biri olan Ur şehri, Fırat nehri kenarında kurulmuştur. M.Ö. 3500'den M.Ö. 1850'ye kadar ticaret merkezi olarak işleyen Ur kenti, önemli bir Sümer şehriydi. Bkz. Luc-Normand Tellier, *Urban World History: An Economic and Geographical Perspective*, Presses de l'Université du Québec, 2009, s.47.

⁶ Kenan Diyarı: Ürdün nehrinin batısındaki Antik Filistin topraklarına verilen isimdir. Yahudiler için vaat edilmiş topraklar olarak görülmektedir. Bkz. Earl Thorpe, *The Other Truth about the Middle East Conflict*, Lulu Publishing, 2006, s.14.

⁷ İlk İbrani kabileleri, 12 adet kabileden oluşmaktadır. Bunlar Reuben, Simeon, Levi, Judah, Dan, Naftali, Gad, Asher, Issachar, Zebulun, Joseph ve Benjamin kabileleridir. Bkz. R. Clayton Brough, *The Lost Tribes: History, Doctrine, Prophecies, and Theories about Israel's Lost Ten Tribes*, Horizon Press, 2005, ss. 11-23.

⁸ Hilmi Ziya Ülken, *Yahudi Meselesi*, İstanbul: Üniversite Kitapevi, 1944, s.41.

⁹ Latince'de "deniz yolu ile" anlamına gelen "Via Maris" ticaret yolu, Antik Mısır'ı Erken Tunç Çağı'ndan (M.Ö. 3000-2000) itibaren Anadolu ve Mezopotamya topraklarına bağlayan tarihi ticaret yoludur. Yolun daha eski adı Horus'un Yolu olarak bilinmektedir. Bu yol, Mısır'dan başlayıp Ürdün nehri boyunca uzanan bir başka ticaret yolu olan Kral Yolu ile birleşmektedir. Bkz. William J. Doorly, *The Religion of Israel: A Short History*, Paulist Press, 1997, s. 26.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Simon Dubnov, *History of the Jews: From the Roman Empire to the Early Medieval Period* (c.2), New Jersey: Thomas Yoseloff Publishers, 1968, ss. 257-258.

zamanda savunmasız ve kolay ele geçirilebilir bir yer haline getirmiştir.¹¹ Bu nedenle Beni İsrail kudretli ve devamlı bir devlet kurma konusunda başarılı olamamıştır.

Davud'un 12 kabileyi birleştirip Kudüs'te site kurmasının ardından, Süleyman orada mabedi inşa etmiş ve tek tanrı inancını yerleştirmiştir. Ancak kısa süre içinde birliklerini koruyamayan Yahudiler kuzeyde İsrail Krallığı ve güneyde Yehuda Krallığı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bir süre sonra her iki krallık da işgale uğramış ve düşmanların eline düşmüştür.¹² M.Ö. sekizinci yüzyılın ikinci yarısında, İsrail Krallığı¹³ Asurlular tarafından fethedilmiş ve egemen sınıf tutsak alınmıştır.¹⁴ Geriye kalan Yehuda Krallığı ise, M.Ö. altıncı yüzyılın başlarında Babiller tarafından fethedilmiştir.¹⁵

Babil'de Fırat Nehri¹⁶ ve Nehar Malka¹⁷ su yolları kıyısına yerleşen Yahudiler, bu dönemde tarım ve ticaretle uğraşmışlardır. Genellikle Pazartesi ve Perşembe günleri kurulan pazarlarda yetiştirdikleri zirai ürünleri satan Yahudiler, halkın günlük ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bunun yanı sıra Yahudiler bölgedeki satıcıların ve alıcıların bir araya geldiği; Ashkalon, Aza, Acca ve Skytopolis gibi şehirlerde kurulan büyük fuarlarda da yer alarak bölge ticaretine katkıda bulunmuşlardır.¹⁸

---

¹¹ Paula M. McNutt, *Reconstructing the Society of Ancient Israel*, 1. Bs., Westminster John Knox Press, 1999, s. 58.

¹² Ülken, s.42.

¹³ Yahudilik inancına göre Yakup peygamberin dört farklı eşten 12 oğlu vardır ve bu 12 oğuldan doğan nesil 12 kabileden oluşan İsrailoğullarını meydana getirir. M.Ö. 930'da bu kabilelerin on tanesi İsrail Krallığı'nı oluşturur. Judah ve Benjamin kabileleri ise Yehuda Krallığı'nı meydana getirir. M.Ö. 720'de Asurluların İsrail Krallığı'nı fethetmesi ile bu on kabile kaybolmuştur. Bugünkü Yahudilerin kaybolmayan 2 kabileden yani Judah ve Benjamin kabilelerinin neslinden geldikleri düşünülmektedir. Bkz. Seymour Rossel, *The Torah: Portion by Portion*, 1.Bs., Los Angeles: Torah Aura Productions, 2007, ss.140-141. ve Bkz. Abraham Joshua Heschel, *Heavenly Torah: As Refracted Through the Generations*, New York: Continuum Books, 2006, s.177. ve Bkz. Ronald L. Eisenberg, *Essential Figures in the Bible*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2013, s.225.

¹⁴ Daniel Charles, *The Kingdom Years of the Chosen People*, New York: Eloquent Books, 2008, s.236.

¹⁵ Stephen M. Wylen, *The Seventy Faces of Torah: The Jewish Way of Reading the Sacred Scriptures*, New Jersey: Paulist Press, 2005, s.2.

¹⁶ Moşe Gîl, *Jews in Islamic Countries in the Middle Ages*, Leiden: Brill Publishers, 2004, s.519.

¹⁷ Daniel M. Friedenberg, *Sasanian Jewry and Its Culture: A Lexicon of Jewish and Related Seals*, University of Illinois Press, 2009, s.2.

¹⁸ Dubnov, s. 258. ve Bkz. Richard Simon, *Critical History of the Text of the New Testament: Wherein is Established the Truth of the Acts on which the Christian Religion is Based*, Leiden: Brill Publishers, 2013, ss.53-54.

Kısa süren sürgünden¹⁹ sonra Yahudilerin çoğunluğu, M.Ö. 538'den itibaren yeni bir Yahudi devleti kurmak üzere Filistin'e geri dönmüştür. Yahudiler burada M.Ö. 539'da eski Yehuda Krallığı'nın devamı niteliğinde, Pers İmparatorluğu'na bağlı "Yehud Medinata" eyaletini kurmuşlardır. Eyalet, M.Ö. 333 yılında Pers İmparatorluğu'nun Büyük İskender tarafından işgaline kadar varlığını sürdürmüştür.²⁰

Büyük İskender'in istilaları ile başlayan Helenistik Dönem'de Asya ve Afrika'nın İskender'in yönetimi altına girmesiyle, Grek kültürü bölgeye yayılmıştır.²¹ Akdeniz kıyılarında İskenderiye, Antakya ve Seleucia şehirleri kurulmuştur.²² Kurulan bu şehirler sayesinde Güney Asya'dan Doğu Akdeniz'e kadar uzanan bir ticaret yolu şebekesi oluşturulmuştur.²³ Doğu Akdeniz'deki ticaret kentlerinde Yahudi toplulukları boy göstermeye başlamıştır.²⁴

Büyük İskender döneminde fetihlerle imparatorluğun genişlemesi sürecinde, Yahudi toplulukları imparatorluğun her köşesine yayılmıştır. Yaklaşık 180.000 Yahudi İskenderiye kentine yerleşmiştir.²⁵ Burada Yahudiler İskenderiye vatandaşlarının sahip olduğu haklardan yararlanmış ve bu sayede ticaret ile ilgilenmiş, askeri hizmetlere katılmış ve yönetimde görev almıştır. Yahudilerin sinagoglarda dini ibadetlerini gerçekleştirmelerine izin verilmiştir.²⁶ Yahudiler bu dönemde dini özerkliğe sahip olmuştur. Sunulan imkânlardan faydalanmak isteyen Yahudiler, gruplar halinde şehre

---

¹⁹ Yahuda Krallığı'nın Babilliler tarafından M.Ö.598 ve 587 yıllarında fethedilmesi sonucu Yahudiler Babil'e sürülmüş ve burada tutsaklık dönemi başlamıştır. Bu dönem M.Ö. 538'de Babil'in Persler tarafından fethedilmesi ile sona ermiştir. Pers Kralı Büyük Kiros (Cyrus the Great) Yahudilerin Filistin'e dönmelerine izin vermiştir. Sürgünden sonra Yahudilerin bir kısmının Babil'de kalmaya devam ettiği ve ilk Yahudi diasporasını oluşturdukları düşünülmektedir. Bkz. Jacob Neusner, *History of the Jews in Babylonia* (c.1), University of South Florida, 1984, ss. 39-52. ve Matthew A. Berk, *The History of the Jews from the Babylonian Captivity to the Present Time*, Boston: M.A.Berk, 1849, ss.19-33.

²⁰ Lester L. Grabbe, *The History of the Jews and Judaism in the Second Temple Period*, 1. Bs., Londra: T&T Clark, 2004, ss.134-140.

²¹ Craig A. Lockard, *Societies, Networks, and Transitions: A Global History*, Cengage Learning, 2011, s.117.

²² V. Gilbert Beers, *The Victor Journey Through the Bible*, Guideposts Books, 1996, s.360.

²³ Enver Akın, "Adıyaman Gaziantep ve Şanlıurfa Müzeleri'nde Yer Alan Roma Dönemi TicaretMalları", *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 27. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, c.3, 2009, Denizli, s. 290.

²⁴ Philip Freeman, *Alexander the Great*, 1. Bs., New York: Simon&Schuster, 2011, s.326.

²⁵ Dorothy I. Sly, *Philo's Alexandria*, 1.Bs., Routledge Press, 1996, s.46.

²⁶ Menahem Mansoor, *Jewish History and Thought: An Introduction*, Ktav Publishing House, 1991, s.115 ve bkz. John M.G. Barclay, *Jews in the Mediterranean Diaspora: From Alexander To Trajan (323 BCE To 117 CE)*, T&T Clark Publishers, 1996, ss.28-31.

yerleşmiştir. Mısır'daki Ptolemaios Krallığı²⁷ yönetimi altında, Yahudilerden özel vergiler alınmamıştır.²⁸

M.Ö. 30'da Ptolemaios Krallığı'nın yıkılmasının ardından Mısır, Roma Cumhuriyeti²⁹'nin bir eyaleti olmuştur. Roma Cumhuriyeti'nin son dönemlerine doğru, Yahudi toplulukları İskenderiye'den Roma'ya göç etmeye başlamışlardır.³⁰ Tiber Nehri kıyılarına yerleşen Yahudiler, burada 2000 yıldan fazla bir süre boyunca yaşamışlardır.³¹ İskenderiye'deki bağlantıları sayesinde, iki şehir arasında ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.³²

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395'te Doğu ve Batı olarak ikiye bölünmesi sonucu, imparatorluğun gücü azalmıştır.³³ İmparatorluk sınırları dışında yer alan Lombardlar, Franklar, Gotlar, Vandallar, Jütler ve Saksonlar gibi kavimlerin saldırıları imparatorluğu daha da zayıflatmış, savaşlarla giderek küçülen imparatorluk ticaretini sekteye uğratmıştır.³⁴ Bu durum içeride, egemen sınıfların halka olan baskısını artırmıştır. Egemen sınıf üyeleri vergilerin artırılması sonucu halkın büyüyen kitlesel hoşnutsuzluğunu, ticaretin durma noktasına gelmesiyle toplumda ekonomik önemleri azalan Yahudilere karşı kullanmasını bilmiştir.³⁵ Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşü

---

²⁷ M.Ö.323'te Büyük İskender'in ölümünün ardından Mısır'da, I. Ptolemaios Soter tarafından kurulmuş olan Helen krallığıdır. Krallık VII. Kleopatra'nın ölümünden sonra M.Ö. 30'da Romalılar tarafından yıkılmıştır. Bkz. N. Lewis, *Greeks in Ptolemaic Egypt: Case Studies in the Social History of the Hellenistic World*, Oxford: Clarendon Press, 1986, s.5.

²⁸ Sol Scharfstein, *Chronicle of Jewish History: From the Patriarchs to the 21st Century*, Ktav Publishing House, 1997, ss. 74-75.

²⁹ M.Ö. 509 yılında kurulmuş, yönetim şeklinin Oligarşik Cumhuriyet olduğu devlettir. M.Ö. 27 yılında cumhuriyetin Augustus liderliğinde yeniden örgütlenmesiyle, Roma İmparatorluğu ortaya çıkmıştır. Bkz. Rein Taagepera, "Size and Duration of Empires: Growth-Decline Curves, 600 B.C. to 600 A.D.", *Social Science History*, Duke University Press, C. 3, Sayı 3/4, 1979, ss. 115-138.

³⁰ Haim Hillel Ben-Sasson (Ed.), *A History of the Jewish People*, George Weidenfeld&Nicolson Publishers, 1976, ss.277-278.

³¹ James S. Jeffers, *The Greco-Roman World of the New Testament Era: Exploring the Background of Early Christianity*, Inter Varsity Press, 1999, s. 62. ve Irving M. Zeitlin, *Jews: The Making of a Diaspora People*, 1.Bs., Polity Press, 2012, s.70. ve Karl P. Donfried ve Peter Richardson (Ed.), *Judaism and Christianity in First-century Rome*, B. Eerdmans Publishers, 1998, s.131.

³² James J. Bloom, *The Jewish Revolts Against Rome, A.D. 66-135: A Military Analysis*, McFarland Books, 2010, ss.189-190.

³³ John W. Barker, *Justinian and the Later Roman Empire*, Londra: University of Wisconsin Press, 1966, s.26.

³⁴ Thomas S. Burns, *Rome and the Barbarians*, 100 B.C.–A.D. 400, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 2003, ss. 248-309.

³⁵ Henry Hart Milman, *The History of the Jews: From the Earliest Period Down to Modern Times (c.3)*, New York: W.J.Widdleton Publishers, 1871, ss.68-70.

ve dağılması sırasında, M.S. birinci yüzyıldan beşinci yüzyıla kadar Yahudi kıyımları sıradan bir hal almıştır. Yahudilere yönelik baskılar, onları toplumdan izole bir yaşam sürmeye zorlamıştır. Tüm zorluklara rağmen farklı topraklarda yer alan Yahudi toplulukları arasındaki bağlılık, Yahudi tacirlerin ticari bağlantılarının temelini oluşturmuştur.³⁶

B. Ortaçağ'da Yahudiler

Batı Roma İmparatorluğu'nun Germen istilaları sonucunda yıkılması ile, feodal yapı Avrupa'nın hâkim düzeni olmuştur. Artan ticaret imkânlarından³⁷ faydalanmak isteyen Yahudiler, Doğu'dan Batı'ya doğru gelmişlerdir. Sekizinci ve dokuzuncu yüzyıllarda Batı Avrupa'ya yerleşen Yahudi toplulukları, 1066 yılında İngiltere'den geçerek Ren bölgesine yerleşmişlerdir.³⁸

1290 yılında İngiltere'den³⁹, 1394'te Fransa'dan⁴⁰ ve 15. yüzyılda İspanya⁴¹ ve Almanya'dan⁴² kovulan Yahudiler; doğu yönüne doğru göç ederek Polonya, Litvanya

---

³⁶ I. Rennap, *Anti-Semitizm ve Yahudi Sorunu*, 1. Bs., İstanbul: İnter Yayınları, 1991, s. 16, 18.

³⁷ Savaşlar ve istilalar neticesinde Roma İmparatorluğu'nun çökmesi ile kayıtlı ticaret oldukça azalmıştır. Fakat dokuzuncu yüzyıldan itibaren feodal düzenin kurumsallaşmasıyla, yerel beylikler tarafından güvenlik sağlanmış ve göçebe istilaları kısmen durdurulmuştur. Bu durum ticaretin tekrar canlanmasına neden olmuştur. Bkz. Henri Pirenne, *Medieval Cities: Their Origins and the Revival of Trade*, 3. Bs., Princeton University Press, 1975, ss. 77-80.

³⁸ Jacob Neusner ve Alan Avery-Peck (Ed.), *The Blackwell Companion to Judaism*, Blackwell Publishers, 2000, s.92.

³⁹ 1290 yılında I. Edward tarafından çıkarılan fermanla (Edict of Expulsion), tüm Yahudilerin ülkeden sürülmesi kararlaştırılmıştır. Ferman Ortaçağ'ın sonuna kadar geçerliliğini sürdürmüştür. Fermanla sürgünün resmi nedeni olarak, Yahudilerin 1275 tarihli Yahudi Kanunu'na uymamaları gösterilmiştir. İlgili kanunda Yahudilerin sarı bir nişan takmaları zorunlu hale getirilmiş ve faizle borç vermeleri yasaklanmıştır. Fermanın çıkarılmasının ardından 2000 Yahudi, Polonya'ya göç etmiştir. Bkz. Michael Prestwich, *Edward I*, 1.Bs., University of California Press, 1988, s.345. ve Bkz. Patricia Skinner (Ed.), *Jews in Medieval Britain*, 1. Bs., Boydell Press, 2003, s.63.

⁴⁰ 17 Eylül 1394'te VI. Charles tarafından çıkarılan fermanla, Yahudilerin çok uzun süredir Hıristiyanlara karşı kötü muamele ettikleri ve aşırılıklara kaçtıkları gerekçesiyle hiçbir Yahudinin ülkede yaşayamayacağı ilan edilmiştir. Mal ve mülklerini satan Yahudiler, ülkeyi terk ederek doğuya gitmişlerdir. Bkz. Esther Benbassa, *The Jews of France: A History from Antiquity to the Present*, Princeton University Press, 1999, s.23.

⁴¹ 1492 yılında yayınlanan Alhambra Fermanı ile Yahudilerin İspanya'dan sürülmesine karar verilmiştir. Hıristiyanlığa geçen Yahudilerin kalmalarına izin verilmiştir. Ülkeden ayrılan Yahudilerin çoğu İstanbul, Selanik ve Saraybosna'ya gitmişlerdir. Bkz. Norman Roth, *Conversos, Inquisition, and the Expulsion of the Jews from Spain*, 1.Bs., University of Wisconsin Press, ss.285-316.

⁴² Yahudiler 1438'de Esslingen'den, 1469'da Heilbronn'dan, 1477 yılında Tübingen'den ve 1498'de Ulm'den kovulmuşlardır. Bkz. <http://www.jewishencyclopedia.com>, "Württemberg". (E.T. 24.09.2013)

(10.yy) ve Rusya'ya (12.yy) gitmişlerdir.⁴³ Bu dönemde Yahudilerin temel ekonomik aktiviteleri, ticaret olmuştur. Erken Feodal dönemin tipik Yahudi taciri; henüz tefecilik, yatırımcılık ve de işportacılıkla uğraşmayan, Avrupa'da şehirden şehre gezerek ihtiyaçları ve gittiği şehirlerdeki durumu inceleyen bir niteliğe sahiptir.⁴⁴

Papa III. Alexander'ın 1179 yılında Hıristiyanlar arasında faizle borç para vermeyi yasaklaması, Yahudileri ticaretin yanı sıra tefeciliğe de yöneltmiştir.⁴⁵ 11. yüzyılda Polonya'nın ticaretle uğraşan Yahudileri, buradan aldıkları hammaddeleri Breslau'ya götürmüş ve Almanya'nın mamul ürünleri ile takas etmişlerdir. Yahudiler bu dönemde, karasal ticaretin temsilcileri olmuşlardır.⁴⁶

Yahudiler karasal ticaretin yanı sıra deniz ticareti ile de uğraşmışlardır. 1548 yılında Portekiz Yahudileri, Brezilya'nın Madeira adasından Avrupa'ya şeker kamışı nakli yapmışlardır.⁴⁷ Yine Yahudiler bu dönemde her çeşit baharatı, kısmen kendi Hamursuz bayramlarında⁴⁸ kullanmak amacıyla Avrupa'ya getirmişlerdir⁴⁹. Bunun yanı sıra Sukot bayramında⁵⁰ kullanılmak üzere, Fransa'dan mersin bitkisi ve Akdeniz kıyılarından ağaç kavunu ithalatı yapılmıştır. Yahudiler bu dönemde Köln, Mainz ve Worms'dan gelen alıcıların, kuzey Fransa'nın Troyes şehrinde kurulan fuara⁵¹ düzenli

---

⁴³ Roger W. Stump, *The Geography of Religion: Faith, Place, and Space*, Rowman & Littlefield Publishers, 2008, s.73.

⁴⁴ Dean Phillip Bell, *Jews in the Early Modern World*, Rowman & Littlefield Publishers, 2008, s.32.

⁴⁵ Arthur Segal, *A Spiritual and Ethical Compendium to the Torah and Talmud*, BookSurge, 2009, ss.252-253 ve Hanne Trautner-Kromann, *Shield and Sword: Jewish Polemics Against Christianity and the Christians in France and Spain from 1100-1500*, Tübingen: J.C.B.Mohr Verlag, 1993, s.94.

⁴⁶ Judith R. Baskin (Ed.), *The Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture*, 1.Bs., Cambridge University Press, 2011, s.111.

⁴⁷ Paolo Bernardini ve Norman Fiering (Ed.), *The Jews and the Expansion of Europe to the West, 1450 to 1800* (c. 2), Berghahn Books, 2001, s.487.

⁴⁸ Pesah: Mısır'da kölelikten kurtulan İsrailileri anmak amacıyla kutlanan Yahudi bayramıdır. Düz mayasız ekmeğin bu bayramın sembolüdür. Yahudiler Mısır'ı ekmeğin mayalanmasını beklemeden terk ettikleri için, bu bayramda mayalı ekmeğin yenilmesi yasaktır. Yemeklerde çeşitli baharatlar kullanılır. Bkz. Thomas H. Perdue, *Passover & Sukkot*, Author House, 2011, s. 86.

⁴⁹ Ben-Sasson, s.397.

⁵⁰ Sukot: Barakalar festivali olarak da bilinen Yahudi bayramıdır. 7 gün süren bayram, kurulan barakalarda geçirilir. Mısır'daki kölelikten kaçtıktan sonra 40 yıl çölde yolculuk yapan İsrailoğulları anılır. Çadırın olmazsa olmazları mersin dalı ve ağaç kavunudur. Bkz. Perdue, s. 552.

⁵¹ Troyes Fuarı: Ortaçağ'da önemi bir ticaret merkezi olan Troyes şehrinde kurulan fuar. 12. yüzyıldan itibaren kurulmaya başlanan fuarda Hollanda'dan gelen kumaşlar, ipek ve doğuya özgü ürünler yer almıştır. Bkz. John Mitchinson ve John Lloyd, *The Second Book of General Ignorance*, 1. Bs., Londra: Faber and Faber, 2011, s.71.

olarak katılmışlar ve buralarda yeni ithal ettikleri baharatları ve hammaddeleri tanıtmışlardır.⁵²

Ortaçağ'ın ilk döneminde ticarete ihtiyaç duyulan Yahudilere yönelik kısımlar söz konusu olmamıştır. Ancak 1096 yılında Birinci Haçlı Seferleri'nin başlamasıyla, Rhineland katliamları⁵³ olarak bilinen kısımlar gerçekleştirilmiştir. Fransa ve Almanya'dan gelen haçlı birlikleri; Speyer, Worms ve Mainz şehirlerinde yaşayan Yahudi topluluklarına saldırmışlardır. Haçlıların bu saldırıları, sefer ekipman ve silahlarını satın almak için gereken para ihtiyacını karşılamak amacıyla gerçekleştirdikleri düşünülmektedir. Rhineland'ın varlıklı Yahudilerine saldırmak, bu ihtiyacı karşılayacak bir yol olarak görülmüştür.⁵⁴

Yahudilere yönelik saldırılar, 12. ve 13. yüzyıllarda gerçekleşmiş olan diğer haçlı seferlerinde de devam etmiştir. 1189–1192 yılları arasında gerçekleşmiş olan üçüncü haçlı seferi sırasında Fransız Kralı II. Philip hükümrânlığı süresince, sinagoglara saldırılmış ve Yahudi malları yağmalanmıştır.⁵⁵ 1248-1254 yılları arasında gerçekleşen yedinci haçlı seferleri esnasında da Fransa'nın Rouen, Tours, Orléans, Amiens ve Bourges şehirlerinde Yahudilere saldırılar düzenlenmiştir.⁵⁶

1347-1351 yılları arasında Avrupa'da gerçekleşen büyük veba salgını⁵⁷ sırasında da Yahudiler, kuyulara zehir atmakla ve vebaya sebep olmakla itham edilmişlerdir. Şubat 1349'da Strasbourg halkı tarafından düzenlenen saldırılarda, yaklaşık 2000

---

⁵² Israel Abrahams, *Jewish Life in the Middle Ages*, 3. Bs., The Jewish Publication Society, 2010, s. 214-216.

⁵³ Kudüs'e doğru yola çıkan haçlı birlikleri Rheinland bölgesinden geçerken, Heidelberg civarındaki Yahudi yerleşimlerine saldırmış ve bu saldırılarda çok sayıda Yahudi öldürülmüştür. Hayatta kalan Yahudiler ise zorla Hıristiyanlığa geçirilmiştir. Speyer'deki saldırılarda 10-11, Worms'da 800, Mainz'da ise 1100 Yahudi öldürülmüştür. Bkz. David Nirenberg, "The Rhineland Massacres of Jews in the First Crusade", *Medieval Concepts of the Past: Ritual, Memory, Historiography*, Cambridge University Press, 2002, ss. 279-310.

⁵⁴ Hans Mayer, *The Crusades*, Oxford University Press, 1988, s. 41.

⁵⁵ Susan Wise Bauer, *The History of the Renaissance World: From the Rediscovery of Aristotle to the Conquest of Constantinople*, 1.Bs., W. W. Norton & Company, 2013, s.153.

⁵⁶ Richard S. Levy (Ed.), "Crusades", *Antisemitism: A Historical Encyclopedia of Prejudice and Persecution*, c.1, ABC-CLIO Publishers, 2005.

⁵⁷ Büyük Veba Salgını: Kara ölüm olarak da bilinir. 1347-1351 yılları arasında gerçekleşen ve Avrupa'da büyük yıkımlara yol açan salgındır. Her 3 kişiden birinin ölümüne neden olmuştur. Bkz. Stephanie True Peters, *The Black Death*, New York: Benchmark Books, 2005, s.ix.

Yahudi öldürülmüştür.⁵⁸ Aynı yılın Ağustos ayında gerçekleşen Mainz'daki saldırılarda ise, bir günde yaklaşık 6000 Yahudi hayatını kaybetmiştir.⁵⁹ Söz konusu saldırılara Mainz'lı Yahudilerin karşılık vermesiyle 200 Hıristiyan öldürülmüştür; ancak ertesi gün misliyle gelen saldırıda tüm Yahudiler yok edilmiştir.⁶⁰ Benzer saldırılar Stuttgart, Brüksel, Landsberg, Burren, Memmingen, Lindau, Freiburg, Worms, Baden, Ulm, Erfurt, Speyer, Dresden, Eisenach, Gotha, Solothurn ve Zofingen şehirlerinde de gerçekleşmiştir.⁶¹ 1351 yılına kadar gerçekleştirilen saldırılarda 60 büyük ve 150 küçük olmak üzere, toplam 210 Yahudi cemaati yok edilmiştir. Bu şehirlerdeki Yahudi cemaatleri Polonya ve Rusya'ya taşınmıştır.⁶²

C. Yeni Çağ'dan İki Savaş Arası Döneme Kadar Yahudiler

Ortaçağ boyunca gerçekleşen Yahudi karşıtı saldırılar ve kovulmalar neticesinde doğuya doğru gerçekleşen Yahudi göçü ile birlikte, 15. yüzyılın sonunda Yahudi yerleşimlerinin merkezi Batı Avrupa'dan Doğu Avrupa'ya kaymıştır. Almanya, Avusturya ve Bohemya'dan gelen Yahudilerin Polonya'da yerleşmelerine izin verilmiş ve Polonya kralı I. Sigismund hükümranlılığı döneminde (1506-1548) mal ve mülkleri korunmuştur.⁶³

II. Sigismund Augustus'un döneminde de (1548-1572) Polonya'daki kahal'a⁶⁴ yönetimde özerklik verilmiştir. Önceleri Polonya yönetimi hahamları atarken, 1551 yılından itibaren Yahudiler kendi baş hahamlarını seçmeye başlamışlardır.⁶⁵ Baş hahama Yahudi cemaatinin tüm hukuki ve resmi işlerini yürütme yetkisi verilmiştir. Hahamın yetkilerini paylaşabilmesi için, yerel kurumlar oluşturmasına izin verilmiştir.⁶⁶

⁵⁸ <http://www.jewishencyclopedia.com>, "Black Death". (E.T. 24.09.2013)

⁵⁹ Louise Chipley Slavicek, *The Black Death*, New York: Infobase Publishing, 2008, s.62.

⁶⁰ Ruth A Johnston, *All Things Medieval: An Encyclopedia of the Medieval World: An Encyclopedia of the Medieval World*, Greenwood Press, 2011, s.571.

⁶¹ Joseph Patrick Byrne, *The Black Death*, 1.Bs., Greenwood Press, 2004, s.84.

⁶² Robert S. Gottfried, *The Black Death: Natural and Human Disaster in Medieval Europe*, Free Press, 1985, s. 74.

⁶³ Bernard Dov Weinryb, *The Jews of Poland: A Social and Economic History of the Jewish Community in Poland from 1100-1800*, 1.Bs., The Jewish Publication Society of America, 1972, s.114.

⁶⁴ Kahal: İbranice kelime anlamı kurul ya da cemiyet, cemaat. Özerk Yahudi cemaati. Bkz. <http://www.jewishencyclopedia.com>, "Kahal", (E.T. 17.09.2013)

⁶⁵ Ben-Sasson, ss.670-671.

⁶⁶ Israel Zinberg, *A History of Jewish Literature: The German-Polish Cultural Center*, Ktav Publishing House, 1975, s.23.

Cemaat kendi vergisini toplama hakkına sahip olmuştur. Toplanan vergilerin %30'u Yahudi cemaatinin ihtiyaçları için ayrılırken, kalan kısmı kendilerine sağlanan korumadan ötürü Polonya Krallığı'na gitmiştir.⁶⁷ 16. yüzyılda Polonya'nın ilk baş hahamı olan Jacob Polak (1460–1541) tarafından Krakow'da ilk Yeşiva⁶⁸ kurulmuştur.⁶⁹

II. Sigismund Augustus döneminde yukarıda sayılan haklara sahip olan Yahudilere belirli kısıtlamalar da getirilmiştir. Bu dönemde Yahudilerin at ticareti yapması yasaklanmış, han işletmelerine izin verilmemiştir. Yine Yahudilerin gayrimenkul edinmelerine müsaade edilmemiştir.⁷⁰

1789'da Fransız Devrimi'nin gerçekleşmesi ile her Fransız'ın eşitlik ve özgürlük hakkına sahip olduğu vurgulanmış ve buna Yahudiler de dâhil edilmiştir. 1791 yılında Fransız devrimci parlamentosu tarafından Yahudilere vatandaşlık verilmiştir.⁷¹ Böylece Avrupa'da Yahudilerin emansipasyon⁷² süreci başlamıştır.⁷³ Fransa'nın ardından Hollanda'da 1796 yılında Yahudilere haklar verilmiştir.⁷⁴

1812'de Prusya, Yahudilere vatandaşlık veren ilk Alman devleti olmuştur.⁷⁵ Ancak bu durum halk arasında tepki görmüş ve 1819'da Hep-Hep Ayaklanması'na⁷⁶ sebep olmuştur. Böylece Alman Konfederasyonu'nda Yahudilerin emansipasyonu

---

⁶⁷ George Sanford, *Historical Dictionary of Poland*, 2.Bs., Oxford: The Scarecrow Press, 2003. s. 79.

⁶⁸ Yeşiva: Yahudilik'te ağırlıklı olarak Talmud öğretimine dayalı yükseköğretim kurumu. Bkz. Shmuel Himelstein, "Yeshivah", *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion*, Oxford University Press, New York, 1997, s. 741. Tora, Mişna ve Talmud'un ileri derecede incelendiği akademiler. Bkz. Yusuf Besalel, "Yeşiva", *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001.

⁶⁹ Howard N. Lupovitch, *Jews and Judaism in World History*, 1.Bs., Routledge Press, 2010, s.123.

⁷⁰ B.B.Edwards, *The American Quarterly Register* (c.4), Boston: Perkins & Marvin, 1832, s.110.

⁷¹ Jonathan Frankel, *Crisis, Revolution, and Russian Jews*, Cambridge University Press, 2009, s.287.

⁷² Emansipasyon: Eşit hak ve özgürlüklerin verilmesi. Toplumdaki ayrılıkçı yasaların kaldırılması. Bkz. Paul R. Mendes-Flohr, Jehuda Reinharz (Ed.), *The Jew in the Modern World: A Documentary History*, Oxford University Press, s.123.

⁷³ Paula E. Hyman, *The Jews of Modern France*, Berkley: University of California Press, 1998, ss. 17-18.

⁷⁴ Saskia Coenen Snyder, *Building a Public Judaism: Synagogues and Jewish Identity in Nineteenth Century Europe*, Harvard University Press, 2013, s.203.

⁷⁵ Judith R. Baskin ve Kenneth Seeskin (Ed.), *The Cambridge Guide to Jewish History, Religion, and Culture*, 1.Bs., Cambridge University Press, 2010, s.174.

⁷⁶ 1819 yılının Ağustos ayından Ekim ayına kadar süren ayaklanmadır. Bavyera Krallığı'nda başlamış ve Alman Konfederasyonu'nun diğer bölgelerine yayılmıştır. Bkz. Jonathan Dekel-Chen (Ed.) vd., *Anti-Jewish Violence: Rethinking the Pogrom in East European History*, Indiana University Press, 2010, s.31.

sürecinde Yahudilere yönelik kısımlar başlamıştır. Ayaklanma Bavyera Krallığı'nda başlamış ve kısa zamanda diğer şehirlere ve hatta Danimarka'ya kadar sıçramıştır.⁷⁷

Emansipasyon süreci diğer ülkelerden farklı olarak Çarlık Rusya'da 1917'de gerçekleşmiştir.⁷⁸ Bu dönem öncesinde Çarın baskıcı yönetimi altında yoksulluk içinde yaşayan Yahudilerin, Moskova veya St. Petersburg'da yerleşmelerine izin verilmemiştir.⁷⁹ 1881'de Çar II. Alexander'ın öldürülmesinden sonra Yahudi karşıtı ayaklanmalar baş göstermiş ve I. Dünya Savaşı'na kadar Yahudiler pogromlara maruz kalmıştır.⁸⁰ Bu kötü koşullar ve yoksulluk Yahudilerin kitle halinde göç etmelerine sebep olmuş; yaklaşık 2 milyon Yahudi 1881-1914 yılları arasında Rusya'yı terk etmiş ve çoğu Batı ve Orta Avrupa ülkelerine ve ABD'ye gitmiştir. Ancak Ekim Devrimi sona erdiğinde, Rusya'daki Yahudilerin emansipasyon süreci gerçekleşebilmiştir.⁸¹

Batı Avrupa'da serbest dolaşım özgürlüğüne sahip olan Yahudiler yaşamak, eğitim görmek ve iş kurmak için daha iyi imkânlarla sahip olan büyük şehirlere göç etmeye başlamışlardır. Bu durum hızlı bir şekilde artan Yahudi şehirleşmesini ortaya çıkarmıştır. Büyük şehirlerde Yahudi nüfusunun toplanması onların yaşam tarzları üzerinde güçlü bir etki yaratmış, onları ekonomide ve kültürde daha görünür kılmıştır.⁸² Sanayileşen Almanya'da Yahudiler Bavyera'dan Frankfurt, Hamburg ve Köln'e gelmiş ve tekstil ve yiyecek sektöründe girişimci olarak faaliyet göstermişlerdir. Finansal işlerle de uğraşan Yahudiler bankacı, simsar, finansör ve de aracı olmuşlardır.⁸³

---

⁷⁷ Wolfgang Benz, "Anti-Semitism and Anti-Semitism Research" , Version: 1.0, in:Docupedia-Zeitgeschichte, 1. 7.2011, URL: <http://docupedia.de/zg/> , ss.5-6.

⁷⁸ Jeffrey Veidlinger, *Jewish Public Culture in the Late Russian Empire*, Indiana University Press, 2009, s.288.

⁷⁹ Jana Pohl, *Looking Forward, Looking Back: Images of Eastern European Jewish Migration to America in Contemporary American Children's Literature*, Amsterdam: Rodopi Publishers, 2011, s.60.

⁸⁰ John Doyle Klier ve Shlomo Lambroza (Ed.), *Pogroms: Anti-Jewish Violence in Modern Russian History*, Cambridge University Press, 1992, s.39.

⁸¹ Anna Foa, *The Jews of Europe After the Black Death*, University of California Press, 2000, ss.206-208.

⁸² Peter Knight, *Conspiracy Theories in American History: An Encyclopedia*, California: ABC-CLIO Publishers, 2003, s.81.

⁸³ Lloyd P. Gartner, *History of the Jews in Modern Times*, Oxford University Press, 2001, [s.n.y.].5.Bölüm: Emancipation in Western Europe:1815-1870.

D. İki Savaş Arası Dönemde Yahudiler

İki savaş arası dönemin Yahudileri ilgilendiren temel niteliği, yükselen Yahudi karşıtlığı ve antisemitizmin⁸⁴ politik bir güç haline gelmesi olmuştur.⁸⁵ Polonya'nın Rusya, Prusya ve Almanya tarafından üç kez bölünmesi⁸⁶ ve nihayetinde Avrupa haritasından silinmesi, Polonya'daki Yahudi cemaatlerini de bölmüştür. Farklı bölgelerde kalan Yahudi cemaatleri dini, kültürel ve politik olarak birbirlerinden ayrılmışlardır.⁸⁷

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1918 yılında Polonya'nın yeniden egemen bir devlet olarak ortaya çıktığı dönemde Polonya'daki Yahudiler Galiçya (Doğu Avrupa), Kresy ve Polonya Kongre Krallığı'na⁸⁸ yerleşmişlerdir.⁸⁹ Diğer Yahudi cemaatleri ise işgal döneminde Alman toprağı olan Poznan, Pomeranya ve Silezya'da varlıklarını sürdürmüştür.⁹⁰ Ancak bu bölgelerde yaşayan yaklaşık 30.000 Yahudi, 19. yüzyılda Almanya'nın farklı bölgelerine göç⁹¹ etmiştir. Eski Alman topraklarında kalan Yahudiler Polonya'nın Batılaşmış Yahudileri olurken, diğer bölgelerdeki Yahudi cemaatleri ise geleneklerine bağlı Ortodoks⁹² Yahudiler olarak kalmışlardır. Bu durum, farklı bölgelerde yer alan Polonya Yahudi cemaatleri arasında ayrılıklara yol açmıştır.⁹³

---

⁸⁴ Antisemitizm konusu ileride ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁸⁵ Ezra Mendelsohn, *The Jews of East Central Europe Between the World Wars*, Indiana University Press, 1987, s.1.

⁸⁶ Polonya topraklarının yaklaşık 1/3'ü; 1772 yılında Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından paylaşılmıştır. 1793 ve 1795'teki paylaşımlarla birlikte Polonya, Avrupa haritasından silinmiştir. Bkz. Mieczysław B. Biskupski, *The History of Poland*, 1.Bs., Greenwood Press, s.18.

⁸⁷ Herbert A. Strauss (Ed.), *Current Research on Anti-Semitism: Hostages of Modernization* (c.2), Berlin: Walter de Gruyter Verlag, 1993, s.989.

⁸⁸ Viyana Kongresi kapsamında, 21 Nisan 1815 tarihinde Avusturya ve Rusya arasında imzalanan 1 nolu antlaşmanın 5. maddesi Varşova Dükalığı'nın Rusya hükümdarlığı ile birleşik; ancak kendi anayasa ve yönetimine sahip bir krallığa dönüştürülmesini öngörmüştür. Yeni oluşturulan Polonya Kongre Krallığı, Rusya ile birleşerek çarı kral olarak tanımıştır. İngilizce metin için bkz. British Foreign Office, *British and Foreign State Papers: 1814-1815* (c.2), Foreign Office-London: James Rigway and Sons, Piccadilly, 1839, ss.56-63.

⁸⁹ Alan T. Levenson (Ed.), *The Wiley-Blackwell History of Jews and Judaism*, 1.Bs., Wiley-Blackwell, 2012, s.395.

⁹⁰ Alain Boureau, *Kantorowicz: Stories of a Historian*, The Johns Hopkins University Press, 2001, s.57.

⁹¹ Yahudilerin Doğu Avrupa'dan Almanya'ya kitleler halinde göçü 1880'lerde başlamıştır. Yahudilere yönelik pogromların zirve yaptığı dönemde, Rusya, Polonya ve Litvanya'dan Yahudiler Almanya'ya göç etmişlerdir. Bkz. Shulamit Volkov, *Germans, Jews, and Antisemites: Trials in Emancipation*, 1. Bs., Cambridge University Press, 2006, s.269-271.

⁹² Ortodoks Yahudilik: Muhafazakâr Yahudilik olarak da bilinir. Dinin kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalan, günlük hayatın her alanını Tevrat'a göre düzenleyen, muhafazakâr Yahudi koludur. Ayrıntılı bilgi için

Yahudi cemaati içindeki ayrılıklar Almanya'da da kendisini göstermiştir. 19. yüzyılda Doğu Avrupa'dan (Polonya, Rusya, Litvanya) Almanya'ya gelen Yahudiler, burada yaşayan ve asimile olmuş diğer Yahudilerden farklılaşmışlardır.⁹⁴ Alman toplumsal hayatına entegre olmuş ve kültürel ve dini geleneklerinden kısmen kopmuş Alman Yahudileri ile geleneklerine sıkı sıkıya bağlı kalan Doğu Avrupalı Ortodoks Yahudiler arasında farklılıklar baş göstermiştir.⁹⁵

Geldikleri yerlerde yokluk içinde bir hayat sürmüş ve sık sık pogromlara⁹⁶ maruz kalmış olan Doğu Avrupa Yahudileri, kendilerini yeni geldikleri Almanya'ya da ait olarak görmemiş ve her zaman bir Yahudi vatanının Yahudiler için tek çözüm olduğunu düşünmüşlerdir.⁹⁷ Zamanla Almanya'nın Siyonistleri⁹⁸ haline dönüşen Doğu Avrupa Yahudileri için temel hedef, Eretz Yisrael'de⁹⁹ bir Yahudi devleti kurmak olmuştur.¹⁰⁰

Asimile olmuş ve ekonomik anlamda iyi durumda olan Almanya Yahudileri ise, içinde buldukları iyi konumdan dolayı Almanya'yı kendi vatanları olarak benimsemiştir.¹⁰¹ Onlar dinde modern hayata uyumlu reformların yapılması gerektiğini

---

Bkz. Eli W. Schlossberg, *The World of Orthodox Judaism*, 1.Bs., Rowman & Littlefield Yayınevi, 2004, ss.1-5.

⁹³ Mendelsohn, ss.17-18.

⁹⁴ David Wertheim, *Salvation Through Spinoza: A Study of Jewish Culture in Weimar Germany*, Brill Publishers, 2011, s.11.

⁹⁵ Jane Caplan (Ed.), *Nazi Germany: Short Oxford History of Germany*, Oxford University Press, 2008, [s.n.y.], Bölüm: Religious and the Churches.

⁹⁶ Pogrom: Katliam, kıyım anlamına gelen kelime Rusça kökenlidir. Kelime 1881, 1903 yıllarında Rus İmparatorluğu'nda ve de 1919 yılında Sovyet Rusya'da düzenlenen Yahudi karşıtı ayaklanmaların ardından sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bkz. Klier ve Lambroza, s.13.

⁹⁷ Eliezer Ben-Rafael vd., *Jews and Jewish Education in Germany Today*, Brill Publishers, 2011, s.24.

⁹⁸ Siyonizm: Filistin'de bir Yahudi vatanının kurulmasını temel amaç edinmiş Yahudi siyasi harekettir. Hareketin siyasi temeli, Theodor Herzl'in (1860-1904)1896 yılında Leipzig ve Viyana'da yayımlanmış *Judenstaat* (Yahudi Devleti) adlı kitabına dayanmaktadır. Herzl kitabı 1894 yılında gerçekleşen Dreyfus olayından etkilenerek kaleme almıştır. Hareket 1948 yılında İsrail devletinin kurulması ile hedefine ulaşmıştır. Bkz. Ralph W. Mathisen vd., *Making Europe: People, Politics, and Culture*, 1.Bs., Houghton Mifflin, 2007, ss.624-625. Herzl'in kitabında Yahudi devletinin kurulmasına ilişkin kısımlar için bkz. Theodor Herzl, *The Jewish State*, Dover Publications, 1989, ss.73-90.

⁹⁹ Eretz Yisrael: İsrail ülkesi, İsrail toprağı. İbranice'de Eretz (אֶרֶץ) ülke, toprak anlamına gelmektedir. Tevrat'ta Eretz Yisrael'in Dan'dan Be'er Sheva şehrine kadar olan alanı kapladığı 9 kez vurgulanmaktadır. (Hakimler 20:1, I.Samuel 3:20, II.Samuel 3:10, II.Samuel 17:11, II.Samuel 24:2, II.Samuel 24:15, I.Krallar 4:25, II.Tarihler 30:5) Bkz. *Tevrat*, İstanbul: Kitabı Mukaddes Yayınları, 1985.

¹⁰⁰ David Janssens, *Between Athens and Jerusalem: Philosophy, Prophecy, and Politics in Leo Strauss's Early Thought*, State University of New York Press, 2008, ss.9-11.

¹⁰¹ Martin Kitchen, *A History of Modern Germany: 1800 to the Present*, 2.Bs., Wiley- Blackwell, 2011,[s.n.y.], Bölüm: The German Jewish Community.

savunurken; Ortodoks Yahudiler reform Yahudiliği fikrine tümünden karşı çıkmış ve bunun Tevrat'a aykırı olduğunu vurgulamıştır. Yahudiler arasındaki dini, kültürel ve politik farklar Almanya'daki Yahudi cemaatini kendi içerisinde bölmüştür.¹⁰²

Bu dönemde Almanya'da yaşayan Yahudiler, toplumsal yaşamın her alanında etkili olmuştur. Bilimde, sanatta, edebiyatta, psikolojide ve daha birçok alanda Albert Einstein¹⁰³, Hermann Cohen¹⁰⁴, Max Liebermann¹⁰⁵ gibi Yahudi isimler öne çıkmıştır. Bunun yanı sıra Hugo Haase¹⁰⁶ ve Otto Landsberg¹⁰⁷ gibi Yahudiler, 1918 devrimi sonrasında kurulan kabinede önemli konumlarda bulunmuşlardır. Münih'te devrimci bir hükümetin kurulması görevini, Yahudi bir entelektüel olan Kurt Eisner¹⁰⁸ üstlenmiştir. Eisner'in suikaste kurban gitmesinin ardından Gustav Landauer¹⁰⁹ ve Eugen Levine¹¹⁰

---

¹⁰² Robert Allen Willingham, "Jews in Leipzig: Nationality and Community in the 20th Century", Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Texas at Austin, Mayıs, 2005, ss.18-23.

¹⁰³ (1879-1955) Ulm doğumlu Yahudi asıllı Alman fizikçi. 1933 yılında Nazilerin iktidara gelmesi ile Almanya'yı terk etmiş ve ABD'ye yerleşmiştir. Bkz. Walter Isaacson, *Einstein: His Life and Universe*, New York: Simon&Schuster Publishing, 2007, ss. 8-30, 394-424.

¹⁰⁴ (1842-1918) Anhalt doğumlu Yahudi filozof. 19. yüzyılın en önemli filozofu olarak bilinir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Marcel Stoetzler, *The State, the Nation, and the Jews: Liberalism and the Antisemitism Dispute in Bismarck's Germany*, Nebraska Press, 2008, s.21.

¹⁰⁵ (1847-1935) Berlin doğumlu Yahudi ressam. Alman izlenimciliği akımının en önemli temsilcilerinden biridir.1920-33 yılları arasında Prusya Sanat Akademisi'ni yönetmiştir. Nazilerin iktidara gelmesiyle görevinden ayrılmıştır. Bkz. Emily D. Bilski, *Berlin Metropolis: Jews and the new Culture 1890-1918*, University of California Press, 2000, s.147.

¹⁰⁶ (1863-1919) Alleinstein doğumlu Yahudi politikacı. 1917-1919 yılları arasında USPD'nin (Bağımsız Alman Sosyal Demokrat Partisi) başkanlığını yapmıştır. 1911-16 yılları arasında SPD (Sosyal Demokrat Parti) başkanlığını üstlenmiştir. 8 Ekim 1919'da akıl hastası Johann Voss tarafından vurulmuş ve ağır yaralanmıştır. 7 Kasım'da hayatını kaybetmiştir. Bkz. Spencer C. Tucker ve Priscilla Mary Roberts (Ed.), "Haase, Hugo", *World War I: A Student Encyclopedia*, ABC-CLIO Publishers, 2005.

¹⁰⁷ (1869-1957) Rybnik doğumlu Yahudi avukat ve politikacı. 1890 yılında SPD'ye katılmıştır. 1912 yılı seçimlerinde Magdeburg'dan parlamenter olarak seçilmiştir. 1918 yılına kadar görevde kalan Landsberg, 1919'da adalet bakanı olmuştur. 1933'te Nazilerin iktidara gelmesiyle önce Belçika ve Çekoslovakya'ya, ardından da Hollanda'ya göç etmiştir. Bkz. Ernest Hamburger, *Juden im Öffentlichen Leben Deutschlands: Regierungsmitglieder, Beamte und Parlamentarier in der monarchischen Zeit 1848-1918*, Tübingen: J.C.B. Mohr Verlag, 1968, ss. 509-515.

¹⁰⁸ (1867-1919)Berlin doğumlu Yahudi politikacı. 1898'de SPD'ye katılmıştır. 1819-1919 yılları arasında Bavyera Cumhuriyeti başbakanı. 21 Şubat 1919'da Münih'te, Alman Anton Arco-Valley tarafından öldürülmüştür. Bkz. Bernhard Grau, *Kurt Eisner: 1867-1919. Eine Biographie*, Münih: C.H. Beck Verlag, 2001, s.9-20.

¹⁰⁹ (1870-1919) Karlsruhe doğumlu Yahudi anarşist düşünür, teorisyen. Bkz. Eugene Lunn, *Prophet of Community: The Romantic Socialism of Gustav Landauer*, University of California Press, 1973, ss.18-20.

¹¹⁰ (1883-1919)St. Petersburg doğumlu Yahudi komünist politikacı. 1905'teki başarısız Rus devrimine katılmış ve Sibirya'ya sürülmüştür. Levine Almanya'ya kaçmış ve Heidelberg üniversitesinde okumaya başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Alman Komünist Partisi'ne katılmıştır. Kurt Eisner'in öldürülmesinin ardından kurulan Bavyera Sovyet Cumhuriyeti'nin lideri olmuştur. Alman ordusu tarafından yakalanmış ve suçlu bulunarak öldürülmüştür. Bkz. Ruth Fischer, *Stalin and German Communism: A Study in the Origins of the State Party*, Transaction Publishers, 2006, ss.105-108.

gibi Yahudi liderler, yine önemli pozisyonlar elde etmişlerdir. Alman Komünist Partisinin kurucularından ve devrimci Spartakus Birliği¹¹¹'nin lideri olan Rosa Luxemburg¹¹² da bu dönemin önemli Yahudi isimlerinden biri olmuştur. Walther Rathenau¹¹³ gibi politik figürler Weimar Cumhuriyeti'nde ekonomi bakanlığı ve ardından dışişleri bakanlığı gibi pozisyonlara kadar gelmişlerdir. Ancak tıpkı Kurt Eisner gibi 1919'da Rosa Luxemburg'un ve 1922'de Walther Rathenau'nun öldürülmesi, antisemitizmin bu dönemde ne kadar güçlü olduğunu göstermiştir.¹¹⁴

Weimar Cumhuriyeti yıllarında Yahudiler, kültürel alanda önemli pozisyonlarda yer almışlar ve Alman kültürünün yanı sıra Yahudi kültürünün de gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Örneğin 1931 yılında Almanya'daki 234 tiyatro müdürünün %50'si Yahudi'dir. Bu oran sadece Berlin'de %80 civarındadır. 1930 yılında sergilenen oyunların %75'i Yahudiler tarafından kaleme alınmıştır. Dönemin en önemli süreli yayımları olan Berliner Tageblatt¹¹⁵(Berlin Günlük Gazetesi), Vossische Zeitung¹¹⁶ ve Frankfurter Zeitung¹¹⁷ (Frankfurt Gazetesi) gazetelerinin editörleri Yahudi'dir.

---

¹¹¹ Spartakusbund: I. Dünya Savaşı sırasında kurulan Marksist devrimci örgüttür. Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Clara Zetkin ve diğer Marksistler tarafından kurulmuştur. 1919 yılında adı Alman Komünist Partisi olmuştur. Yaşanan şiddetli çatışmalar neticesinde Spartaküsler bastırılmış ve öldürülmüşlerdir. Bkz. Theresa M. Ganter, *Searching for a New German Identity: Heiner Müller and the Geschichtsdrama*, Bern: International Academic Publishers, 2008, ss.151-155.

¹¹² (1871-1919) Polonya doğumlu Yahudi devrimci. 1898'de Berlin'e taşınmış ve Alman vatandaşlığı kazanmıştır. SPD'nin etkin bir üyesi olmuştur. Savaşın başlamasıyla partideki milliyetçiliğin artması Luxemburg'u rahatsız etmiş ve partiden ayrılarak Karl Liebknecht ile birlikte Spartakusbund'u kurmuştur. 1918'de Alman Komünist Partisi'ni kurmuştur. Luxemburg Freikorps tarafından öldürülmüştür. Bkz. Hilda L. Smith ve Berenice A. Carroll (Ed.), *Women's Political & Social Thought: An Anthology*, Indiana University Press, 2000, s.310-311.

¹¹³ (1867-1922) Berlin doğumlu Yahudi politikacı ve sanayici. Savaş sonrası Alman Demokratik Partisi'nin kurucularından biri olmuştur. 1921 yılında imar bakanı, ardından 1922'de dışişleri bakanı olmuştur. SSCB ile kurduğu iyi ilişkiler sebebiyle aşırı sağcıların hedefi durumuna gelmiştir. Milliyetçi fanatikler tarafından öldürülmüştür. Bkz. Ute Frevert, *A Nation in Barracks: Modern Germany, Military Conscription and Civil Society*, 1.Bs., Berg Publishers, 2004,s.160.

¹¹⁴ Joseph Peter Stern, *Hitler: The Führer and the People*, University of California Press, 1992, s.180.

¹¹⁵ 1872-1939 yılları arasında Berlin'de yayımlanan gazetenin kurucusu Yahudi Rudolf Mosse'dir. (1843-1920) Yine gazetenin baş editörü olan Theodor Wolff (1868-1943) Berlin doğumlu bir Yahudidir. Bkz. William W. Hagen, *German History in Modern Times: Four Lives of the Nation*, Cambridge University Press, 2012, s.324 ve bkz. Adolph Kohut, *Berühmte israelitische Männer und Frauen in der Kulturgeschichte der Menschheit: Lebens- und Charakterbilder aus Vergangenheit und Gegenwart*, A. H. Payne, 1900, ss. 389-394.

¹¹⁶ 1721-1934 yılları arasında Berlin'de çıkarılan gazetenin editörlüğünü, 1918-1920 süresince Yahudi Kurt Tucholsky (1890-1935) yürütmüştür. Bkz. Peter Jelavich, *Berlin Cabaret*, Harvard University Press, 1993, s.131.

¹¹⁷ 1856-1943 yılları arasında Frankfurt'ta çıkan gazetenin kurucusu Yahudi Leopold Sonnemann'dır.(1831-1909) Gazetenin editörlüğünü 1916 yılından 1934'e kadar, Berlin doğumlu Yahudi

Gordon'un belirttiğine göre söz konusu dönemde Yahudilerin bilime olan katkısı da büyüktür. Yazara göre, 1905-1931 yılları arasında bilimsel katkılarından dolayı Nobel ödülüne layık görülen Almanların 2/3'ü yine Yahudi'dir. Aynı dönemde Yahudiler ticarete, bankacılıkta, anonim şirketlerde, borsada ve kamu hizmetlerinde etkili olmuş ve önemli pozisyonlarda yer almışlardır.¹¹⁸

Weimar Cumhuriyeti dönemi, Nazilerin yükselişi ve bu sürecin Almanya'daki Yahudiler üzerindeki etkisi, çalışmanın ileriki bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

E. Almanya'daki Yahudi Cemaatleri

Çalışmanın birinci bölümünde de değinildiği gibi 1096-1099 yılları arasında gerçekleşen Birinci Haçlı seferleri sırasında ve de ardından 1347-1351 yılları arasındaki Büyük Veba Salgını esnasında Yahudi cemaatleri Almanya'nın Speyer, Mainz ve Erfurt gibi şehirlerinde saldırılara maruz kalmış ve söz konusu cemaatler Polonya ve Rusya'ya taşınmıştır.

Haçlı seferlerinin ardından, Yahudi cemaatleri yeniden Almanya'da yerleşmiş ve genişlemişlerdir. Ancak 15. ve 16. yüzyıllarda, Yahudiler bir kez daha Alman şehirlerinden ve bölgelerinden kovulmuşlardır. (1418'de Trier'den, 1424'te Köln'den, 1435'te Speyer'den, 1438'de Mainz ve Augsburg'tan, 1492'de Württemberg'den, 1493'te Magdeburg, Mecklenburg ve Saksonya'dan, 1499'da Nürnberg'den, 1519'da Regensburg'dan, 1567'de Würzburg'dan, 1582'de Silezya'dan, 1591'de Brunswick'ten¹¹⁹) Yalnızca Worms ve Frankfurt am Main¹²⁰ şehirleri, 10. ve 13. yüzyıldan Nazi dönemine kadar devamlı olarak Yahudi nüfusu bünyesinde

---

Heinrich Simon (1880-1941) sürdürmüştür. Bkz. Lars Fischer, *The Socialist Response to Antisemitism in Imperial Germany*, Cambridge University Press, 1.Bs., 2007, s.170 ve bkz. Theodor W. Adorno ve Alban Berg, *Correspondence 1925-1935*, 1.Bs., Polity Press, 2005, s.102.

¹¹⁸ Sarah Ann Gordon, *Hitler, Germans, and the Jewish Question*, Princeton University Press, 1984, s.14.

¹¹⁹ Peter F. Langmann, *Jewish Issues in Multiculturalism: A Handbook for Educators and Clinicians*, Rowman&Littlefield Publishers, 1999, s.99.

¹²⁰ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Otto Stobbe, *Die Juden in Deutschland Während des Mittelalters in Politischer, Sozialer und Rechtlicher Beziehung*, Nabu Press, 2001, ss. 96-103.

barındırmıştır. Yahudilerin bir şehirden kovulup diğerinde barınabilmesi, Almanya'nın çok sayıda eyaletten oluşması ve eyaletlerin bağımsız karar alabilme mekanizmaları sayesinde mümkün olabilmektedir.

16. yüzyıldan itibaren Almanya'da Yahudiler için daha elverişli bir dönem başlamıştır. İspanya'daki Yahudi düşmanlığı neticesinde Almanya'ya muhaceret eden Sefardi Yahudileri, burada Almanya'nın ilk kapitalizmini yaratmışlardır. Sombart'a göre Almanya'nın ilk muhasebecileri ve finansörleri Yahudilerdir. Sefardi göçüyle beraber Aşkenaz Yahudilerinin de Almanya'ya göç etmeye başladığını belirten Sombart, Aşkenaz Yahudilerini içinde "sermaye kodamanlarını" barındıran bir sınıf olarak tanımlamıştır.¹²¹

Büyük Frederik Slav memleketlerine yayılmış olan Yahudilerin oturdukları Polonya topraklarını Almanya'ya bağladıktan sonra, söz konusu Yahudilerin çoğu Almanya içinde dağılmış, isimleri giderek Almanlaşmıştır.¹²² 16.yüzyılın ilk yarısından itibaren, Alman şehirlerinde Yahudi cemaatlerinin yeniden kurulma süreci başlamıştır. Fürth şehrindeki Yahudi cemaatinin kurulması 1528 yılında gerçekleşmiş; 1670 yılında I. Leopold'un Yahudileri Viyana'dan kovmasıyla¹²³ şehirdeki Yahudi sayısı giderek artmıştır.¹²⁴ 1617 yılında şehirde bir sinagog ve 1653 yılında ise şehrin ilk hastanesi olan Yahudi hastanesi açılmıştır.¹²⁵ Mainz'daki Yahudi cemaatinin kurulması ise, 1583 yılında gerçekleşmiştir.¹²⁶ 1627 yılında ise Yahudiler Hamburg'a yerleşmiştir.¹²⁷

---

¹²¹ Werner Sombart, *Die Juden und das Wirtschaftsleben*, Leipzig: Duncker & Humblot, 1911, ss.54-55.

¹²² Ülken, s.37.

¹²³ I. Leopold Yahudilerin 30 yıl savaşlarında İsveçlilerle işbirliği yaptıkları gerekçesiyle Yahudilerin Viyana'dan kovulmasına karar vermiştir. Yaklaşık 3000-4000 Yahudi komşu ülkelere göç etmiştir. Bkz. Michael Miller, *Rabbis and Revolution: The Jews of Moravia in the Age of Emancipation*, Stanford University Press, 2011, [s.n.y.] 1.Bölüm.

¹²⁴ Şehirdeki Yahudi sayısı 1716'da 400 iken, bu sayı 1840'da 2535'e ulaşmıştır. 1880'de ise şehirdeki Yahudi nüfusu 3336'ya yükselmiştir. 1933 yılında bu sayı 1990 kişiye düşmüştür. Yahudiler çoğunluğu Nürnberg'e olmak üzere büyük şehirlere göç etmişlerdir. Bkz. <http://www.statistikdaten.bayern.de> ve Bkz. Bernd Windsheimer, *Geschichte der Stadt Fürth*, Münih:C.H.Beck Verlag, 2007, s.123.

¹²⁵ Zeev Eshkolot, *The Eskeles Genealogy*, 1995, s.20.

¹²⁶ Rolf Decot, *Luthers Reformation zwischen Theologie und Reichspolitik: Aufsätze*, Frankfurt am Main: Otto Lembeck Verlag, 2007, s.376.

¹²⁷ Simon Hollendung ve Vanessa Teichmann, *Der jüdische Friedhof Ilandkoppel*, Grin Verlag, 2005, s.23.

30 yıl savaşları sonunda barışın yeniden sağlanmasıyla, Alman topraklarında Yahudilere yönelik dini tolerans da artmıştır. Bu durum Alman şehirlerindeki Yahudi yerleşimlerini artırmıştır.¹²⁸ 1648-1657 yılları arasında Ukrayna’da meydana gelen Khmelnytsky Ayaklanması¹²⁹ sırasında, 300 Yahudi cemaati yıkılmış¹³⁰ ve yaklaşık 100.000 Yahudi öldürülmüştür. Bu ayaklanmanın ardından Yahudilerin çoğu Doğu Avrupa’dan Almanya’ya göç etmiştir.¹³¹

1670 yılında Viyana’dan kovulan Yahudiler, Berlin’de Yahudi cemaatini kurmuştur.¹³² Aynı dönemde Halberstadt, Halle şehirlerinde ve Cleves Dükalığı’nda da Yahudi cemaatleri yerleşmiştir. Bu tarihten önce 1636 yılında, Jülich – Berg Dükalığı’nda Yahudilere uygun koşullar sunulmuştur. 1650 yılından sonra Yahudilere Mannheim şehrine yerleşme ve burada bir cemaat oluşturma izni verilmiştir. Dessau bölgesine ise Yahudiler 1672 tarihinden sonra yerleşebilmişlerdir. Merkantalizm, Yahudilerin Alman şehirlerine yerleşme sürecine hız kazandırmıştır. Yahudiler 1700 yılında Dresden’e, 1717 yılında Karlsruhe’ye, 1713’te ise Württemberg’e kabul edilmişlerdir.

18. yüzyılın ilk çeyreğinde, Bavyera’da Ansbach, Bamberg, Bayreuth, Günzburg, Heidingsfeld, Fürth, Kriegshaber, Pfersee, Schnaittach, Marktbreit şehirlerinde; Baden’da Gailingen, Heidelberg, Karlsruhe, Mannheim şehirlerinde; Hessen eyaletinde Kassel, Witzhausen şehirlerinde; Batı Almanya’da Bonn, Deutz, Düsseldorf, Cleves, Coblenz, Trier, Frankfurt, Friedberg, Worms şehirlerinde; Orta Almanya’da Dessau, Halberstadt, Hannover, Frankfurt (Oder), Berlin şehirlerinde; Kuzey Almanya’da Altona ve Hamburg şehirlerinde; Silezya’da Glogau ve Zülz şehirlerinde önemli Yahudi yerleşimleri söz konusu olmuş ve buralarda Yahudi cemaatleri kurulmuştur. 18. yüzyılın sonuna gelindiğinde, Almanya’daki Yahudi

---

¹²⁸ Robert Liberles, *Jews Welcome Coffee: Tradition and Innovation in Early Modern Germany*, Brandeis University Press, 2012, s.39.

¹²⁹ Ayrıntılı bilgi için Bkz. Zenon E. Kohut, “The Khmelnytsky Uprising, the Image of Jews, and the Shaping of Ukrainian Historical Memory”, *Jewish History*, c. 17, Sayı 2, ss. 141- 163.

¹³⁰ Paul Robert Magocsi, *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples*, 2.Bs., University of Toronto Press, 2010, s.350.

¹³¹ Manus I. Midlarsky, *The Killing Trap: Genocide in the Twentieth Century*, Cambridge University Press, 2005, s.352.

¹³² Richard I. Cohen, *Jewish Icons: Art and Society in Modern Europe*, University of California Press, 1998, s.77.

cemaatlerinin sayısı 1800'e ulaşmıştır. Berlin, Breslau, Frankfurt am Main, Fürth, Glogau, Hamburg, Karlsruhe, Königsberg, Mainz ve Mannheim şehirleri en önemli Yahudi cemaatlerinin bulunduğu şehirler olmuştur.¹³³

Erken modern dönemde (Ortaçağ'ın sonu ile sanayi devrimi arası dönem 15. yüzyılın ikinci yarısı – 18. yüzyılın ikinci yarısı) Yahudi cemaatlerine ekonomik ve dini anlamda bir özerklik bahşedilmiştir. Hahamlara Yahudileri ilgilendiren davalara bakma yetkisi verilmiştir. Her Yahudi cemaati, bulunduğu yerin durumuna ve özel koşullarına göre ayrı bir yolda ilerlemiştir. Bu da Almanya'daki her Yahudi cemaatinin, ayrı bir yapıya sahip olması durumuna yol açmıştır.¹³⁴

1.Almanya'daki Yahudilerin Sayısı ve Dağılımı

1789 Fransız İhtilali, Almanya'daki Yahudilerin hayatında da etkilerini göstermiştir. Bu etkiler özellikle Almanya'nın Fransız etkisi altındaki bölgelerinde, Yahudilere eşitlik hakkının tanınması şeklinde ortaya çıkmıştır. 11 Mart 1812'de Prusya'da Yahudilere vatandaşlık hakkı tanınmıştır. Ancak bu hak Yahudilere tam anlamıyla eşitlik sunmamıştır. Prusya'da Yahudilere eşitlik hakkı, Nisan 1848'de verilmiştir.¹³⁵ 1848 devriminin¹³⁶ yarattığı eşitlikçi ve özgürlükçü etkiyle 1862'de Baden'da, 1867'de Württemberg'de, 1868'de Saksonya'da Yahudilere eşitlik tanınmıştır. 1871'de Alman İmparatorluğu'nun kurulmasıyla tüm imparatorluğun tüm sakinleri eşit kabul edilmiştir.¹³⁷

19. yüzyıl boyunca Almanya'daki Yahudilerin sayısı giderek artmıştır. 1870- 1910 yılları arasında Yahudi nüfusunda yaklaşık 103.000'lik bir artış yaşanmıştır. Ancak

---

¹³³Marion Kaplan, *Jewish Daily Life in Germany: 1618-1945*, Oxford University Press, 2005, s.97.

¹³⁴ Helen Tierney, *Women's Studies Encyclopedia* (c.2), 1.Bs., Greenwood Press, 1999, s.808.

¹³⁵ Hajo Holborn, *A History of Modern Germany:1840-1945*(c.3), Princeton University Press, 1969, s.277.

¹³⁶ Mart devrimi olarak da bilinir. 1848 devrimleri Almanya'da da etkisini göstermiştir. Alman Konfederasyonu'nda (1815-1866) da patlak veren protestolar ve ayaklanmalar, konfederasyondaki 39 bağımsız devletin birleşmesini amaçlamıştır. Alman birliğini kurmayı amaçlayan hareket, Prusya ve Avusturya orduları tarafından bastırılmıştır. Bkz. Marshall Dill, *Germany: A Modern History*, The University of Michigan Press, 1970, ss.104-117.

¹³⁷ Michael Brenner, *A Short History of the Jews*, Münih: C.H.Beck Verlag, 2008, s.200.

Versay Antlaşması ile Almanya'nın Avrupa'da çekildiği bölgeler¹³⁸ nedeniyle 1910'da 615.021 olan Yahudi nüfusu, 1925 yılında 564.379'a düşmüştür.

Tablo 1. 1871-1933 Yılları Arasında Tüm Almanya'daki ve 6 Büyük Şehirdeki Yahudi Nüfusu¹³⁹

	Toplam Nüfus	Yahudi Nüfusu	Yahudilerin Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)
Tüm Almanya			
1871	42.679.417	512.153	1,2
1910	64.739.053	615.021	1,0
1925	62.708.778	564.379	0,9
1933	66.157.763	502.799	0,8
6 Büyük Şehir			
1871	1.785.075	76.805	4,3
1910	5.261.964	177.751	13,4
1925	7.537.530	273.834	3,6
1933	6.854.927	250.189	3,6
Berlin			
1871	837.558	36.015	4,3
1910	2.093.326	90.013	4,3
1925	4.015.628	172.672	4,3
1933	3.734.047	160.564 ¹⁴⁰	4,3
Frankfurt			
1871	140.972	10.009	7,1
1910	416.317	26.228	6,3
1925	466.429	29.385	6,3
1933	415.206	26.158	6,3
Breslau			
1871	217.438	13.916	6,4
1910	518.256	20.212	3,9
1925	553.333	23.240	4,2
1933	481.000	20.202	4,2
Hamburg			
1871	298.850	11.954	4,0
1910	1.024.789	19.471	1,9

¹³⁸ Alsas Loren, Kuzey Schleswig, Poznan, Batı Prusya, Hlučín Bölgesi, Yukarı Doğu Silezya, Eupen-Malmedy, Soldau, Memel Bölgesi, Saar Bölgesi, Danzig.

¹³⁹ Rhonda F. Levine, *Class, Networks and Identity: Replanting Jewish Lives from Nazi Germany to Rural New York*, 1.Bs., Rowman & Littlefield Publishers, 2001, s.18.

¹⁴⁰ Bu rakam Jüdische Rundschau gazetesinin 26.02.1935 tarihli sayısındaki "Berlinli Yahudilerin İstatistiği" adlı haberde yer alan rakamla birebir örtüşmektedir. Bkz. *Jüdsche Rundschau*, 26.02.1935, s.9.

1925	1.105.778	19.904	1,8
1933	903.056	16.885	1,8
Köln			
1871	132.167	3172	2,4
1910	619.650	12.393	2,0
1925	699.696	16.093	2,3
1933	644.174	14.816	2,3
Leipzig			
1871	158.091	1739	1,1
1910	589.625	9434	1,6
1925	696.667	12.540	1,8
1933	642.444	11.564	1,8

Tablo 1'den anlaşılacağı üzere, Almanya'daki Yahudi nüfusunun çoğunluğu 6 büyük şehirde ikamet etmiştir. Yukarıda verilen 4 yılda da, en fazla Yahudi nüfusunu bünyesinde barındıran şehir Berlin olmuştur. Şehrin toplam nüfusu içindeki Yahudi nüfus oranına bakarak söyleyebiliriz ki, Frankfurt her 4 yılda da en yoğun Yahudi nüfusuna sahip olmuştur. 1871 yılında Frankfurt'ta yaşayan toplam nüfusun, %7,1'ini Yahudiler oluşturmaktadır.

Tüm Almanya'da toplam nüfus içindeki Yahudi oranı, 1871 yılından başlayarak 1933 yılına kadar giderek azalmıştır. 1871 yılında toplam nüfus içindeki Yahudi oranı % 1,2 iken, bu oran 1933 yılında % 0,8'e düşmüştür. Her ne kadar 1871 yılında 512.153 olan Yahudi nüfusu, 1910 yılında 615.021'e çıkmışsa da, Yahudilerin toplam nüfus içindeki oranı % 1,2'den % 1,0'a düşmüştür. Almanya nüfusunun 66.157.763 ile söz konusu 4 yıl içindeki en yüksek rakama ulaştığı 1933 yılında, Yahudi nüfusu 4 yıldaki en düşük rakam olan 502.799'a inmiştir.

Altı büyük şehirdeki toplam Yahudi nüfusunun en fazla olduğu yıl, 273.834 ile 1925 yılı olmuştur. 1910 yılında 6 büyük şehirdeki toplam Yahudi nüfusu 177.751 iken, yine aynı yıl bu şehirlerdeki toplam nüfus içinde Yahudilerin oranı %13,4'dür. 1871 yılında Berlin'deki Yahudi nüfusu 36.015 iken, bu rakam 1933 yılında 160.564'e yükselmiştir. Her 4 yılda da Berlin'deki toplam nüfusa oranla, Yahudi nüfusu oranı %4,3 ile sabit kalmıştır.

Tablo 2. 1871-1933 Yılları Arasında 6 Büyük Şehirdeki Yahudi Şehirleşmesi Yüzdeleri¹⁴¹

	1871	1910	1925	1933
Berlin	7,0	14,6	30,6	31,9
Frankfurt	2,0	4,3	5,2	5,2
Breslau	2,7	3,3	4,1	4,0
Hamburg	2,3	3,2	3,5	3,4
Köln	0,6	2,0	2,9	2,9
Leipzig	0,3	1,5	2,2	2,3

Tablo 2’deki şehirleşme oranlarına bakarak, sanayi ve ticaretin büyük şehirlerde gelişmesi sonucu kırsal kesimden kente göç ile birlikte en çok Yahudi nüfusunun toplandığı şehrin her 4 yılda da Berlin olduğu söylenebilir. Berlin’deki Yahudi şehirleşmesi yüzdeleri göstermektedir ki; Yahudi şehirleşmesi oranı 1871’de %7,0 iken, bu oran 1933’te % 31,9’a yükselmiştir. Altı şehir içindeki en az Yahudi şehirleşmesinin yaşandığı yer ise Leipzig olmuştur.

Gordon’un belirttiğine göre, 1933 yılında Almanya’da yaşayan Yahudilerin %71’i büyük şehirlerde yaşamaktaydı ve bunların % 38’i söz konusu şehirlerde doğmuş Yahudilerdi. Geriye kalan %62’si ise bu şehirlerin dışında doğmuş ve zamanla söz konusu şehirlere gelmiş olan Yahudilerdi. Dresden, Düsseldorf, Essen ve Hannover’ de yaşayan Yahudilerin %66 ila %72’si; Berlin, Breslau, Köln, Dortmund, Frankfurt am Main, Leipzig, Mannheim, Münih, Nürnberg ve Stuttgart Yahudilerinin %59 ila %62’si söz konusu şehirlerin dışında doğmuş ve sonradan şehre göç etmiştir. Yazara göre Almanya’da kırsal kesimden büyük şehirlere yönelik Yahudi göçünün öncelikli sebepleri arasında iş imkânlarından faydalanma ve çocuklarını daha iyi okullarda okutma amaçları yer almaktadır.¹⁴²

¹⁴¹ Levine, s.19.

¹⁴² Gordon, s.9.

2.Yahudi Eğitsel ve Kültürel Yaşamı

18. yüzyıl başlayana kadar Yahudi çocuklarının dini eğitiminde ve yetiştirilmesinde, ilkokul düzeyindeki Heder¹⁴³ ve yükseköğretim kurumu seviyesindeki Yeşiva önemli bir rol oynamıştır. Dini eğitim dışındaki eğitim faaliyetleri için ise, Yahudi aileler çoğunlukla özel öğretmenler temin etmiştir.¹⁴⁴ 19. yüzyıldan önce Tıp eğitimi almak isteyen Yahudiler yurtdışındaki üniversitelere giderken, 19. yüzyılın sonunda bu eğitimi Almanya’da almak, Yahudiler için mümkün olmuştur.¹⁴⁵

Haskala¹⁴⁶ ile Yahudilerin eğitsel ve kültürel amaçları değişmiştir. Bu süreçten itibaren Yahudiler için eğitim görmek, hayatın parolası haline gelmiştir. 18. yüzyılın sonundan itibaren, Yahudi çocukları için devlet okulunda ya da bir Yahudi okulunda eğitim görmek zorunlu hale getirilmiştir. Bunun sonucunda dünyevi eğitim veren modern Yahudi okulları açılmıştır. Bu okullardan bir tanesi de, 1778 yılında Berlin’de açılan Freischule ya da Hinuch Ne’arim olmuştur. Fakir öğrenciler için ücretsiz eğitim verilen ve yalnızca erkek öğrencilerin kabul edildiği okulda Almanca, Fransızca, Coğrafya, Tarih, Aritmetik, Sanat gibi dersler verilmiştir. Okul 1825 yılında kapanmış, bir sonraki yıl Yahudi Cemaati Erkek Okulu adı altında yeniden açılmış ve Nazi

---

¹⁴³ Heder: İbranice oda. Doğu Avrupa’da 17. yüzyıldan II. Dünya Savaşı’na kadar var olmuş dini eğitim veren ilkokul. Genelde dersi veren öğretmenin evinin bir odasında eğitim görülürdü ve Heder’e 3 ila 13 yaş aralığındaki erkek çocukları gidebilirdi. Bkz. Himelstein, s. 314. Gençlerin İbranice okuma yazma ve dualar öğrendikleri odalar. Heder türünden eğitim kuruluşları, İkinci Dünya Savaşı’na kadar özellikle Doğu Avrupa’da çok yaygındılar ve günümüzde Ortodoks ağırlığı fazla olan Yahudi cemaatlerinin bünyesinde hala yer alabilmektedir. Bir heder, genellikle yaşları 5 ile 13 arasında değişen erkek çocuklardan meydana gelirdi. Bkz. Yusuf Besalel, “Heder”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001.

¹⁴⁴ Helena Miller vd. (Ed.), *International Handbook of Jewish Education*, Springer Publishing Company, 2011, s.1090.

¹⁴⁵ Ulrich Charpa ve Ute Deichmann (Ed.), *Jews and Sciences in German Contexts: Case Studies from the 19th and 20th Centuries*, 1.Bs., Mohr Siebeck Verlag, 2007, s.122.

¹⁴⁶ Haskala: 1770-1880 yılları arasında gerçekleşen Yahudi aydınlanması. Avrupa Yahudileri arasında ortaya çıkan toplumsal bir harekettir. Dini eğitimin yanı sıra din dışı eğitimi de teşvik etmiş, Yahudilerin Avrupa toplum hayatına entegre olmasını savunmuştur. Hareketin Almanya’daki öncüsü Moses Mendelssohn (1729-86) olmuştur. Bkz. Ali Osman Kurt, “Yahudi Aydınlanma Hareketi: Haskala”, *Milel ve Nihal*, c.7, Sayı:1, ss.33-59. ve Bkz. Moshe Pelli, *Haskalah and Beyond: The Reception of the Hebrew Enlightenment and the Emergence of Haskalah Judaism*, University Press of America, 2010, ss.15-16.

dönemine kadar eğitime devam etmiştir. Freischule Berlin Yahudi Cemaati tarafından desteklenmiştir.¹⁴⁷

Haskala'nın etkisiyle 1786'da Wolfenbüttel'de Samson Okulu, 1791'de Breslau'da Royal Wilhelm Okulu, 1801'de Seesen'de Jacobsohn Okulu, 1804'te Frankfurt am Main'da "Philanthropin"¹⁴⁸ kurulmuştur. 1928 yılında Wilhelm Okulu tamamen kapanmış, Samson Okulu ise maddi yetersizlikler yüzünden eğitimine son vermiştir. Jacobsohn Okulu da 1921'de müzeye dönüşmüştür. Aydınlanma fikirlerini destekleyen Philanthropin ise diğer okulların aksine giderek gelişmiş ve tipik bir Avrupa eğitim kurumu olmuştur. Zamanla önemli bir Yahudi eğitim merkezi haline dönüşmüştür. Temel düzeyde eğitim veren bu okulları bitiren öğrenciler, ileri seviyede bir eğitim için Alman devlet okullarına gitmek durumunda kalmıştır.¹⁴⁹

1820'den sonra Prusya ve Bavyera'da da, Yahudi cemaatlerinin kendi ilkokullarını açmalarına izin verilmiştir. 19. yüzyılın ilk yarısında Almanya'da bu tarz 140 okul kurulmuştur. Yahudilere kendi ilkokullarını kurma izni Baden'da 1868'de, Württemberg'de 1828'de, Hessen'da 1833, Hannover'de 1842'de verilmiştir. Genellikle bu okullar zengin Yahudi aileler tarafından desteklenmiştir. 1920 yılından itibaren cemaatlerin giderek küçülmesine bağlı olarak, bu okulların sayısında da azalmalar olmuştur.

---

¹⁴⁷ Ingrid Lohmann ve Uta Lohmann (Ed.), *Chevrut Chinuch Nearim: Die jüdische Freischule in Berlin (1778-1825)*, Münster: Waxmann Verlag, 2001, ss.13-16.

¹⁴⁸ 1804 yılında Frankfurt am Main Yahudi cemaati tarafından kurulmuş bir Yahudi okuludur. 1804 yılından, Nasyonal Sosyalistler tarafından yıkıldığı 1942 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Yaklaşık 1000 öğrencisi ile Almanya'nın en büyük ve en uzun süre ayakta kalan Yahudi okulu olmuştur. Inge Schlotzhauer, *Das Philanthropin 1804-1942: die Schule der Israelitischen Gemeinde in Frankfurt am Main*, Kramer, 1990, s.6.

¹⁴⁹ 1780'lerin sonunda Kutsal Roma İmparatoru II. Joseph, Yahudi çocuklarının cemaat destekli dini okullara ya da devlet okullarına gitmelerini zorunlu hale getirmiştir. Okullarda temel (din dışı) eğitimi alan Yahudi öğrencilerin, sonrasında Talmud öğrenimine devam etmesine izin verilmiştir. Bkz. Julia Phillips Berger ve Sue Parker Gerson, *Teaching Jewish History*, A.R.E. Press, 2005, s.163.

Tablo 3. 1921-22 ve 1926-27 Tarihlerinde Almanya’da Yahudi Eğitim Hayatına İlişkin Bilgiler¹⁵⁰

Almanya	1921-1922	1926-1927
Toplam Okul Sayısı	52.828	52.760
Yahudi Okul Sayısı	207	124
Toplam Öğrenci Sayısı	8.894.486	6.385.787
Yahudi Öğrencilerin Sayısı	23.333	19.956
Toplam Öğretmen Sayısı	194.945	184.358
Yahudi Öğretmenlerin Sayısı	453	333

Tablo 3’e göre Almanya’daki toplam okul sayısı her iki dönemde de neredeyse aynı kalırken, Yahudi okul sayısı 207’den 124’e düşmüştür. Yahudi öğrenci sayısı da benzer bir azalma yaşamış ve 23.333’ten 19.956’ya inmiştir. Almanya’daki toplam öğretmen sayısında olduğu gibi, Yahudi öğretmen sayısında da azalma olmuştur. 1921-22 döneminde 453 olan Yahudi öğretmen sayısı, 1926-1927 döneminde 333’e düşmüştür.

1853 yılında Ortodoks Yahudiler tarafından Frankfurt am Main’da Samson Hirsch Okulu ve 1862’de Bavyera’da Fürth Israelitische Realschule (Fürth Yahudi Lisesi) kurulmuştur. Her iki okul da muhafazakâr Yahudiliği desteklemiş ve reform Yahudiliğine karşı çıkmıştır. 1912’de Leipzig’de Yahudi Lisesi (Höhere Israelitische Schule) kurulmuş, 7 yıl sonra Köln’de “Jawne” (Yahudi Reform Lisesi) kurulmuştur.¹⁵¹

1854’te Breslau’da Fränckel Vakfı tarafından kurulan Yahudi İlahiyat Fakültesi¹⁵² (Jüdisch-Theologisches Seminar in Breslau) haham yetiştirme amacını taşımıştır. Bu kurum, zamanla kurulacak diğer Yahudi yüksek öğrenim kurumları için bir prototip olmuştur. Okul 1938 yılında Naziler tarafından kapatılmıştır.¹⁵³

¹⁵⁰ Adolf Kober, “Jewish Communities in Germany from the Age of Enlightenment to their Destruction by the Nazis”, *Jewish Social Studies*, Indiana University Press, c. 9, Sayı 3, 1947, ss. 195-220.

¹⁵¹ Gernot Beykirch, *Jüdisches Lernen und die Israelitische Schule Leer zur Zeit des Nationalsozialismus*, Bis-Verlag, 2006, s.22.

¹⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. Zacharias Frankel, *Programm zur Eröffnung des jüdisch-theologischen Seminars zu Breslau*, Breslau: Korn, 1854.

¹⁵³ Martina Steer, *Bertha Badt-Strauss (1885-1970): eine jüdische Publizistin*, Frankfurt am Main: Campus Verlag, 2005, ss.20-22 ve bkz. Gábor Lengyel, *Moderne Rabbinerausbildung in Deutschland*

1873'te Berlin'de Hahamlık Fakültesi (Rabbinerseminar in Berlin), Ortodoks Yahudilik ilkeleri çerçevesinde haham yetiştirme amacıyla kurulmuştur. Mayıs 1872'de ise Berlin'de Yahudi Bilimi Yüksek Okulu (Hochschule für die Wissenschaft des Judentums) kurulmuştur. Söz konusu okul, Yahudi dininin gereklerini modern bilimsel koşullar ve talepler uyarınca çağa uyumlu hale getirmeyi amaçlamıştır. Okul 1942 yılında Naziler tarafından kapatılmıştır.¹⁵⁴

Yahudi eğitim kurumlarının kurulmasıyla ve Yahudi biliminin giderek gelişmesiyle, Yahudi tarihi ve edebiyatı giderek önem kazanmıştır. 1901'de Almanya'daki ilk Yahudi müzesi Frankfurt am Main'da açılmıştır. Ardından 1903'te Danzig'de, 1917'de Berlin'de, 1924'de Worms'da, 1925'te Köln'de, 1926'da Mainz'da ve 1929'da Breslau'da yeni Yahudi müzeleri açılmıştır.¹⁵⁵

---

und Ungarn: Ungarische Hörer in Bildungsinstitutionen des deutschen Judentums (1854-1938), Berlin: Lit Verlag, 2012, ss.137-144.

¹⁵⁴ Lengyel, ss.145-151 ve bkz. David Harry Ellenson, *After Emancipation: Jewish Religious Responses to Modernity*, Hebrew Union College Press, 2004, ss.184-187.

¹⁵⁵ American Academy for Jewish Research, *Proceedings of the American Academy for Jewish Research*, 1988, s.167.

İKİNCİ BÖLÜM

ANTİSEMİTİZM VE ALMANYA'DA YAHUDİLER

A. Antisemitizm'in Kavramsal Boyutu

Yahudi karşıtlığı anlamına gelen Antisemitizm ilk kez 1879 yılında Alman gazeteci Wilhelm Marr¹ tarafından, Berlin'de çıkarılan "Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum" (Almanlaşma Üzerinde Yahudiliğin Zaferi) adlı kitabında Judenhass (Yahudi nefreti) anlamında kullanılmıştır.² Modern antisemitizmin babası kabul edilen Marr'da bu Yahudi karşıtlığını tetikleyen unsurun, 1839- 41 yılları arasında Viyana'da iki Yahudi firmasında çalıştığı sırada ortaya çıktığı düşünülmektedir. 1841 yılında işten çıkarılan Marr, sonraları haksızlığa uğradığı gerekçesiyle Yahudi işverenlerini suçlamıştır.³ Marr tarafından dile getirilen kavram, sonraları Yahudilere karşı duyulan her türlü nefret (etnik, ekonomik, politik, dini ve sosyal) için kullanılır olmuştur.⁴

Antisemitizm kavramı her ne kadar 19. yüzyılın sonlarında doğmuş olsa da, sözcüğün içerisinde yatan Yahudi nefreti Hıristiyanlığın ortaya çıktığı döneme kadar gitmektedir. Roma İmparatoru I. Theodosius'un⁵ kendi hükümdarlığı döneminde (379-395) M.S. 380 tarihinde Hıristiyanlığı imparatorluğun resmi dini olarak kabul etmesiyle⁶, Hıristiyanlar devlet denetimini ele geçirmiş ve o dönemden beri azınlık konumunda yer alan Yahudiler sürekli bir baskı altında tutulmuşlardır. Hıristiyanlığın

---

¹ (1819-1904) Magdeburg doğumlu Alman yayımcı. 1841'de Zürih'e gitmiş ancak Komünist faaliyetleri gerekçesiyle 1843'te Zürih'ten kovulmuştur. 1845 yılında Lozan'dan da kovulan Marr, Hamburg'a dönmüştür. Orada yayıncılık hayatına devam eden Marr, 1847-52 yılları arasında "Mephistopheles" isimli eleştirel bir dergi yayımlamıştır. 1904 yılında Hamburg'da hayatını kaybetmiştir. Bkz. Peter Pulzer, *The Rise of Political Anti-Semitism in Germany and Austria*, Harvard University Press, 1988, ss.47- 52.

² Wilhelm Marr, *Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum*, 8.Bs., Rudolph Costenoble, 1879, s.7.

³ Moshe Zimmermann, Wilhelm Marr: The Patriarch of Anti-Semitism, Oxford University Press, 1987, ss. 103-135.

⁴ Richard L. Rubenstein ve John K. Roth, *Approaches to Auschwitz: The Holocaust and Its Legacy*, 2.Bs., Westminster John Knox Press, 2003, s.30.

⁵ (379-395) İmparatorluğun Doğu ve Batı kısımlarını aynı anda yönetmiş son imparatorudur. Hıristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nun resmi dini yapmıştır. Bkz. Lesley Adkins ve Roy Adkins, *Handbook to Life in Ancient Rome*, New York: Facts on File Publishing, 2004, s.35.

⁶ Anna Leone, *The End of the Pagan City: Religion, Economy, and Urbanism in Late Antique North Africa*, 1.Bs., Oxford University Press, 2013, ss.44-45 ve Onur Kınlı, *Osmanlı'da Modernleşme ve Diploması*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2006, s.21.

resmi din olmasıyla Yahudilik toplumda hor görülen bir din haline gelmiş; Yahudiler de Hz. İsa'yı öldürmüş düşman bir topluluk olarak lanse edilmiştir.⁷

Yahudi düşmanlığı temelde dinsel bir biçimde ortaya çıkmıştır. Yahudilerin Hz. İsa'nın katili olarak görülmeleri, özellikle Ortaçağ'da yaygın bir anlayış olmuştur.⁸ Bu dönemde dinsel düşmanlığa maruz kalan Yahudiler ölüm ya da sürgün tehdidiyle Hıristiyanlığı kabul etmeye zorlanmışlardır.⁹ Zamanla Yahudilere yönelik var olan dinsel düşmanlık etkisini yitirmiş ve 15. yüzyıldan itibaren Yahudi nefreti etnik temelde yeniden ortaya çıkmıştır.¹⁰

Ortaçağ'a özgü dinsel düşmanlığın zamanla etnik temelli bir düşmanlığa dönüşmüş olmasında, ırk kavramının ortaya çıkması ve gelişmesi etkili olmuştur. Robert Bernasconi ırk kavramının köklerini aradığı kitabında, kavramın ortaya çıkmasından çok daha önce konuya ilişkin tarihsel pratiklerin var olduğunu vurgulamış ancak; ilk kez 17. yüzyılın sonunda kullanılan terimin, Batılı düşünürlerce ona bilimsel bir statü verilmesiyle ortaya çıktığını belirtmiştir. İnsanlar arasındaki farklılıkların ırkçı bir zihniyetle ele alınması, bu süreçten sonra mümkün olabilmektedir.¹¹

Victor Klemperer LTI: Nasyonal Sosyalizm'in Dili adlı kitabında Üçüncü Reich dönemi antisemitizminin önceki dönem Yahudi karşıtlığından üç farkının olduğunu belirtmiştir. Klemperer'e göre ilk fark Üçüncü Reich dönemi antisemitizminin ırk fikrine dayanmış olmasıydı. İkincisi ise antisemitizmin tamamen geçmişe gömüldüğünün düşünüldüğü bir dönemde, eskisinden daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmasıydı. Klemperer'e göre Hitler dönemi antisemitizmini farklı kılan üçüncü nokta

---

⁷ Jacob Neusner, *Judaism and Christianity in the Age of Constantine: History, Messiah, Israel and the Initial Confrontation*, University of Chicago Press, 2007, ss.14-16.

⁸ Kay Eastwood, *Places of Worship in the Middle Ages*, Crabtree Yayıncılık, 2003, s.28. ve Doris L. Bergen, *The Holocaust: A Concise History*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2009, s.5.

⁹ William H. Swatos ve Peter Kivisto(Ed.), *Encyclopedia of Religion and Society*, AltaMira Press, 1998, ss.247-248.

¹⁰ Bernard Lewis, *Semitizm ve Anti- Semitizm: Çatışma ve Önyargıya Dair*, Birinci Basım, İstanbul: Everest Yayınları, 2004, s.81.

¹¹ Robert Bernasconi, *İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşüncede İrk ve İrkçilik*, İstanbul: Metis Yayınları, 1999, ss.33-46.

ise, onun modern bir şekilde ortaya çıkmış ve üst düzey örgütlenme ve teknoloji ile yapılıyor olmasıydı.¹²

Günümüz Yahudi düşmanlığının aslında dinsel önyargılar üzerinde yükseldiğini ve zamanla ırkçılık boyutuna vardığını belirten Şenel, Hitler döneminde toplumsal dışlanmadan bir soykırıma varan süreci yine modern ırkçılığın bir neticesi olarak yorumlamıştır.¹³ Yahudi düşmanlığının vardığı soykırıma tekilcilik penceresinden bakan Sayın ise, tekilciliğin en korkunç vahşet paradigması olan Auschwitz'e uzandığını belirtmiştir. Tekilciliğin istisnasız, her zaman kötülüğe ve vahşete yol açtığını vurgulamış ve insanı hayvandan ayıran düşünme yeteneğinin Yahudi soykırımında iflas ettiğine dikkat çekmiştir.¹⁴

Dinsel düşmanlıktan etnik bazda bir düşmanlığa dönüşmüş olan antisemitizm, 19. yüzyılda ortaya çıkan ırksal eşitsizliğe ilişkin eserlerin basılmasıyla daha da güçlenmiştir. Irkların eşit olmadığına ve en yüksekten en alçağa doğru bir hiyerarşik sınıflandırmaya tabi tutulabileceğine ilişkin bu yayınlarda, Yahudilerle diğer insanlar arasındaki farklılıklar ırksal kavramlarla tanımlanmıştır. Fransız yazar Arthur de Gobineau'nun 1853-1855 yılları arasında yayımlanan "Irkların Eşitsizliği Üzerine Deneme"si, modern ırkçılığın klasiklerinden biri olarak bilinmektedir. Gobineau söz konusu yazısında, dünyadaki tüm Yahudilerin aynı fiziksel özelliklere sahip olduğunu ve bu durumun ırktan kaynaklandığını vurgulamıştır. Alman Yahudileri ile diğer Avrupalı halkların görünümelerini kıyaslayan Gobineau, Almanya'da yaşayan Yahudilerin daha "ufak tefek ve çelimsiz" olduğu sonucuna varmıştır. Bunun yanı sıra

---

¹² Victor Klemperer, *LTI: Nasyonal Sosyalizmin Dili* (Çev. Tanıl Bora), İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, s.65.

¹³ Alaeddin Şenel, *Irak ve Irkçılık Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, 1993, s.82. Şenel kitabında Sosyal Darwinizm'in ilk örneklerinden birini sunan Herbert Spencer'a değinmiş, Spencer'ın Darwin'in biyolojik evrim kuramını toplumlara uyarlayışından bahsetmiştir. Spencer, "en uygun olanın yaşamda kalışı"deyimi ile doğal ayıklanma yasasının insan topluluklarının evrimini sağlayan bir yasa olduğunu açıklamıştır. 1855'te Psikolojinin İlkeleri adlı eserinde Spencer, biyolojik evrim gibi toplumsal evrimin de doğal ayıklanma ve en uygun olanın varlığını sürdürmesi, ötekilerinin elenmesi düzeneğiyle işleyeceğini öne sürmüştür. Spencer bu eserinde, savaşın toplumların ilkel dönemlerinde "aşağı ırkların yok edilmesiyle" öjenik bir etki yaratıp, üstünden yana işleyen bir denge kurduğunu; ama toplum endüstri toplumuna doğru geliştikçe, zayıfların ayıklanmasının askeri savaşla değil "endüstri savaşı" yoluyla olacağını söylemiştir.

¹⁴ Zeynep Sayın, *Kötülük, Tekilcilik, Postmodernizm*, Mitos Yayınları, 1994, s.6.

yazar farklı kimliklerin bir arada yaşamasının, aynı dili konuşmasının kişilerin etnik kökenini değiştirmeyeceğini belirtmiştir.¹⁵

Avrupalıların Ari, Yahudilerin ise Sami kökenli olmalarından ötürü Yahudiler aşağı ırka ait, yabancı ve zararlı unsurlar olarak görülmüşlerdir. Christian Lassen¹⁶ "Indische Alterthumskunde" (Hint Arkeolojisi) adlı kitabında ilk kez¹⁷ Sami kökenliler ile Ari kökenliler arasında bir ayırım yapmıştır. Lassen kitabında Yahudileri bencil ve de ayrıcalıklı olarak tanımlamış, kendilerine bir Aryan'ın sahip olduğu fiziksel özelliklerin bahsedilmemiş olduğunu vurgulamıştır.¹⁸

Wilhelm Marr ise yukarıda belirttiğimiz kitabında etnik nitelikleri nedeniyle asırlardır Batı dünyasına karşı mücadele etmiş olan Yahudilerin, nihayetinde Alman dünyasına karşı bir zafer kazandığını ve onu fethettiğini iddia etmiştir:

*Yahudi sorunu, sosyo-politik bir sorundur. Alman dünyasının Yahudileştirilmesinin bireysel ve sosyal olarak kişilerin özgürlüğüne dayanan, kavramsal ve teorik bir boyutu vardır. Ki bu özgürlük artık özgürlük olarak değil de, Yahudileşen Almanlık üzerinde dayanılamayacak sonuçlar doğuran bir küstahlık olarak tanımlanabilir.*¹⁹

*Rica ederim bana Yahudiler hakkında şikâyet edip durmayın. Siz onları parlamentonuzda seçerek yabancı üstünlüğüne neden oldunuz. Siz onları kanun koyucu ve de yargıç yaptınız. Siz onları devletin finansal sisteminin diktatörleri yaptınız. Siz basını onlara teslim ettiniz. O zaman ne istiyorsunuz? Yahudi halkı yetenekleriyle hızla çoğalıyor ve siz yenildiniz.*²⁰

Ortaçağ'da dinsel yüzünü gösteren Yahudi karşıtlığının, 15. yüzyıldan itibaren etnik bir nitelik taşımaya başlamasında çok sayıda Yahudi'nin Hıristiyanlığa geçmesi etkili olmuştur. Din değiştirenlerin sayısındaki artış, zamanla bu geçişlerin gerçekliğine

---

¹⁵ Arthur de Gobineau, *An Essay on the Inequality of the Human Races*, Londra: William Heinemann Publishers, 1915, ss. 122-123, 195.

¹⁶ (1800-1876) Norveç doğumlu Hindolog. Bonn Üniversitesi'nde Profesör olarak görev yapmıştır. Bkz. Joseph Howard Tyson, *Hitler's Mentor: Dietrich Eckart, His Life, Times, & Milieu*, iUniverse Publishing, 2008, s.379.

¹⁷ Christian Lassen'ın Sami- Ari ayırımını yapan ilk kişi olduğuna dair Bkz. Maurice Fishberg, *Jews, Race and Environment*, New Jersey: Transaction Yayıncılık, 2006, s.505. ve Raphael Patai ve Jennifer Patai, *The Myth of the Jewish Race*, Columbia University Press, 1967, s.9.

¹⁸ Christian Lassen, *Indische Alterthumskunde*, Leipzig: L.A.Kittler Verlag, 1858, s.414.

¹⁹ Marr, s.41.

²⁰ Marr, s.44.

ilişkin şüphe uyandırmaya başlamıştır.²¹ Baskı dönemlerinde din değiştirme Yahudiler için bir çıkış yolu olmuştur. Ancak zamanla ırkın değişmez olduğu algısının dinin yerini alması ile Yahudiler için bu seçenek de ortadan kalkmıştır.²²

Tüm şiddetine rağmen 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başlarındaki antisemitik literatür ve Yahudi karşıtlığı istediği etkiyi yaratamamış, halk desteğinden yoksun kalmıştır. Yahudi karşıtlarının desteğiyle seçim kazanan ilk politikacı, Avusturya Hıristiyan Sosyal Parti'nin lideri Karl Lüger²³ olmuştur. Lüger özellikle dini kesimlerin ve orta sınıfın desteğiyle, Viyana Belediye Başkanlığı seçimini kazanmıştır. Ancak onun Yahudi karşıtlığı konusunda, halk üzerindeki etkisi önemsiz sayılabilecek bir düzeyde kalmıştır.²⁴

Uzun yıllar boyunca Yahudilere yöneltilen suçlamalar ve onlara karşı duyulan nefret, Yahudilerin toplumdan tecrit edilmiş bir biçimde yaşamalarına sebep olmuştur.²⁵ Tarımdan ve el zanaatlarından dışlanan Yahudiler, tefecilik yapmak zorunda bırakılmışlardır. Ancak bu meslek de toplumun gözünde Yahudileri “açgözlü tefeci” konumuna getirmiştir.²⁶ Ortaçağ'da “kuyuları zehirleyen, veba yayan, ayinlerde Hıristiyan çocukları öldüren” Yahudi imajı, zamanla ekonomik anlamda güçlü ve dünyayı ele geçirmesinden korkulan bir Yahudi imajına dönüşmüştür.²⁷

Ortaçağ tarihçisi ve semiyolog Umberto Eco'nun kurgusal romanında betimlediği Yahudi imajı, antisemitik algının neleri kapsadığı hakkında önemli bir derleme sunmaktadır:

---

²¹ Robert Blobaum, *Antisemitism and Its Opponents in Modern Poland*, 1.Bs., Cornell University Press, 2005, s.108.

²² Lewis, ss.96-97.

²³ (1844-1910) Avusturyalı politikacı. 1897-1910 yılları arasında Viyana Belediye Başkanlığı yapmıştır. Savunduğu Yahudi karşıtı politikaları sebebiyle, Hitler'in Nazizim'i için bir model oluşturduğu düşünülmektedir. Bkz. Fareed Zacharia, *The Future of Freedom; Illiberal Democracy at Home and Abroad*, Norton, 2003, s. 60.

²⁴ Otis C. Mitchell, *Hitler's Stormtroopers and the Attack on the German Republic, 1919-1933*, McFarland Books, 2008, s.7.

²⁵ Michael Berenbaum ve Abraham J. Peck (Ed.), *The Holocaust and History: The Known, the Unknown, the Disputed, and the Reexamined*, Indiana University Press, 1998, s.65.

²⁶ Michael Scrivener, *Jewish Representation in British Literature 1780-1840: After Shylock*, 1.Bs., New York: Palgrave Macmillan Publishers, 2011, s.93. ve Shubhra Sharma, *Life in the Upanishads*, 1.Bs., Yeni Delhi: Abhinav Publishers, s.143.

²⁷ Mack Ott, *The Political Economy of Nation Building: The World's Unfinished Business*, Transaction Publishers, 2012, s.88.

*Benim hiç Yahudi arkadaşım yok (Tanrı beni korusun); hayatım boyunca Yahudilerden uzak durdum. Belki de onları sezgisel bir biçimde görmezden geldim, çünkü Yahudi kokusundan anlaşılır. Kulamparalar gibi onların da ayırt edici özellikleri vardır. Dedem bana onların kokusunun fazlasıyla sarımsak ve soğan tüketmelerinden kaynaklandığını hatırlatırdı; belki ağdali şekerle ağırlaştırılmış kaz ve koyun eti de etken olabilir. Ama bence ırk, hastalıklı kan, yağlı yiyecekler yüzünden böyle.*²⁸

19. yüzyıldan itibaren kapitalizmin gelişmesi ile ortaya çıkan yeni dönem, Yahudilere yönelik yeni suçlamaları da beraberinde getirmiştir. İlk olarak Yahudiler kapitalizmi yaratmakla suçlanmışlar²⁹, buna tezat olarak bazı kesimler tarafından da onu yok etmeye çalışmakla itham edilmişlerdir. Söz konusu suçlamalar biri kapitalizmden zarar görmüş ve onu yıkmak isteyen, diğeri ise onun yıkılmasıyla çıkarları zarara uğrayacak olan iki farklı kesimden gelmiştir.³⁰ Bunun yanı sıra Doğu Avrupa Yahudilerinin ağırlıklı olarak politik açıdan sosyalizme yatkın olması ise, onlara yönelik ikinci suçlamayı yani Yahudilerin kapitalizmi yıkmak istedikleri suçlamasını doğurmuştur.³¹

Vaftiz edilmiş bir Yahudi olan Marx³² da 1844’de yayımladığı “Yahudi Sorunu Üzerine” isimli makalesinde Yahudiler hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

*Yahudiliğin dünyevi temeli nedir? Pratik ihtiyaçlar, bencil çıkarlar. Yahudilerin dünyevi dini nedir? Bezirgânlık. Nedir Yahudinin dünyevi Tanrı’sı? Para. Çok iyi. O halde bezirgânlıktan ve paradan kurtuluş, yani aşında Yahudilikten kurtuluş, zamanımızın kurtuluşu olacaktır.*³³

*Yahudilerin Tanrı’sı dünyevileşti; artık dünyevi bir Tanrı oldu. Para, Yahudinin gerçek Tanrı’sıdır. Onun Tanrı’sı yalnızca aldatıcı paradır.*³⁴

²⁸ Umberto Eco, *Prag Mezarlığı*, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 1.Bs., 2011, s.53.

²⁹ Adam Garfinkle, *Jewcentricity: Why the Jews Are Praised, Blamed, and Used to Explain Just about Everything*, John Wiley&Sons, 2009, s.82.

³⁰ Edward S. Shapiro, *A Time for Healing: American Jewry Since World War II*, The Johns Hopkins University Press, 1992, s.40.

³¹ Uzun yıllar boyunca toplum içinde dışlanmaya ve pogromlara maruz kalmış Doğu Avrupa Yahudileri, çözüm olarak sosyal sınıfların olmadığı bir düzeni desteklemişlerdir. Bkz. Mendes, ss.66-67.

³² (1818-1873) Prusya Krallığı’na bağlı Trier şehrinde Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Aydınlanma hareketinin destekçisi olan babası, Yahudi karşıtı baskılardan kurtulmak amacıyla Hıristiyanlığa geçmiştir. Bkz. Werner Blumenberg, *Karl Marx: An Illustrated History*, 1.Bs., Verso Publishers, 2000, ss.4-15.

³³ Karl Marx, *Zur Judenfrage*, Books on Demand Verlag, 2009, s.101.

³⁴ Marx, s.106.

Her ne kadar yukarıda belirtilen ifadelerinden ötürü Marx bir Yahudi karşıtı olarak algılanabilirse de, aslında kendisi “Yahudi Sorunu”nun çözümü için eserinde derin bir analiz yapmıştır. Soruna dinsel bir temelde yaklaşarak politik özgürleşmenin, dinsel kısıtlamalardan daha doğrusu dinden tümden kurtulma yoluyla sağlanabileceğini vurgulayan Bauer³⁵’i eleştiren Marx, soruna kapitalizmin bir ürünü olarak yaklaşır. Ona göre ekonomik eşitsizlik tehdidi altındaki bir insanın, gerçekten özgür olabilmesi mümkün değildir. Kapitalist bir düzende özgürlük beklemek olanaklı değildir. Marx’a göre bu mesele, Bauer’in dediği gibi dinin ortadan kaldırılması yoluyla çözülebilecek kadar basit değildir. “Yahudi Sorunu”nun çözümü ona göre, bu eşitsiz kapitalist düzene son verilmesinde yatmaktadır.³⁶

Antisemitik geleneği tek bir çatı altında birleştiren Hitler, Mein Kampf adlı kitabında bunun net bir örneğini sunmuştur. Hitler kitabında hem asimile olmuş “kendini Aryan gibi göstermeye çalışan Yahudiler”i hem de kendi kimliklerini koruyan, dini giysileriyle dolaşır toplumdan uzak duran Yahudileri suçlamıştır. Hitler’in her iki gruba yönelik nefretini, kaleme aldığı şu satırlardan anlamak mümkündür:

*Linz’de az sayıda Yahudi bulunmaktaydı. Zaman geçtikçe dış görünüşleri giderek Avrupalılaşıyor ve insani bir görünüm alıyordu. Açıkçası ben bile onları Alman sanıyordum. Bu düşüncenin saçmalığı henüz kafama dank etmemişti; çünkü onlarda ayırt edici bir özellik göremiyordum. Ancak tuhaf bir dinleri vardı ve bu bende bir tikslenme hissi uyandırıyor, kimi zamanda bu düşünce korkuya dönüşüyordu.*³⁷

*O günlerde Viyana’nın 2 milyon olan nüfusu içinde, yaklaşık 200.000 Yahudi bulunmaktaydı. İlk başlarda onları fark edememişim. Zamanla gelen sakinlikle resim netleşmeye başladı ve ben yeni dünyamda etrafıma daha dikkatli bakmaya başladım ve Yahudi sorunu ile yüz yüze geldim.*³⁸

Bir keresinde şehrin içinde dolaşıyordum. Aniden siyah bir kaftan giymiş, siyah bukleleri olan bir hayalet karşıma çıktı. Bu bir Yahudi miydi? İlk düşüncem bu oldu. Linz’dekilere benzemiyordu. Dikkatlice onu izledim ve sonra bu yabancı

³⁵ Bruno Bauer: (1809-1882) Alman filozof, teolog ve tarihçi. Hegel’den teoloji dersi almış ve Bonn Üniversitesi’nde profesörlük yapmıştır. Görüşleri Marx ve Engels tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Bkz. Marcel Poorthuis (Ed.) vd., *Interaction Between Judaism and Christianity in History, Religion, Art, and Literature*, Brill Publishing, 2009, ss. 274-275.

³⁶ Marx, ss.24-30, 142-143.

³⁷ Adolf Hitler, *Mein Kampf* (c.1), Münih: Franz Eher Verlag, 1936, s.55.

³⁸ Hitler, ss.55-56.

*yüze bakakaldım. Yüz hatlarını tek tek inceledim ve sorum şu şekle dönüştü: Bu bir Alman mıydı?*³⁹

Antisemitizme ilişkin uzun yıllar süren çalışmalarını topladığı kitabında Arendt⁴⁰, antisemitizmin doruk noktasına vardığı bir toplumda, Yahudilerin o sıradaki kamusal işlevlerini ve nüfuzlarını yitirmiş pozisyonlarına dikkat çekmiştir. Bu görüşünü desteklemek amacıyla 1894 yılında Fransa’da Yahudi kökenli Yüzbaşı Alfred Dreyfus’un casuslukla itham edilmesine ve haksız yere 12 yıl hapis yatmasına neden olan Dreyfus Davası⁴¹,nı örnek gösteren Arendt, söz konusu olayın Fransız Yahudiliği’nin refah ve nüfuz bakımından dorukta olduğu İkinci İmparatorluk⁴² döneminde değil, Yahudilerin önemli mevkilerden silindikleri Üçüncü Cumhuriyet⁴³ döneminde patlak verdiğini vurgulamıştır. Yine Avusturya antisemitizmi de ona göre, Habsburg monarşisinin yıkılışının ardından Yahudilerin büyük bir nüfuz kaybına uğradığı dönemde ortaya çıkmıştır.⁴⁴

Antisemitizmi ve köklerini incelediği kitabında Arendt⁴⁵, Yahudilere yönelik eleştirilerde de bulunmuştur. Yahudilerin yönetimsiz ve ülkesiz bir toplum olmalarının, onlarda yarattığı siyasi yetenek ve değerlendirme noksanlığı, Yahudilerin kendilerini bekleyen büyük tehlikeleri küçümsemelerine yol açmıştır. Çoğu Yahudi tarafından

---

³⁹ Hitler, s.59.

⁴⁰ (1906-1975) Alman siyaset bilimcidir. Linden’da Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 1933 yılında Yahudi olduğu gerekçesiyle Alman üniversitelerinde ders vermesine izin verilmemiştir. Arendt bunun üzerine Fransa’ya kaçmış ve Nazilerin Fransa’yı işgal etmesi ile birlikte ABD’ye kaçmıştır. 1950 yılında Amerikan vatandaşı olmuş ve ardından 1959 yılında Princeton Üniversitesi’nin ilk kadın profesörü olmuştur. Bkz. Stephen Law, *The Great Philosophers: The Lives and Ideas of History's Greatest Thinkers*, Londra: Quercus Books, 2013, [s.n.y.], Bölüm: Hannah Arendt.

⁴¹ Dreyfus olayının gelişim aşamaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Emile Zola, *Dreyfus Olayı: Adalet İçin Bir Savaşın Öyküsü*, 7.Bs., İstanbul: Yalçın Yayınları, 2004.

⁴² (1852-1870) III. Napolyon’un hüküm sürdüğü dönemdir. 1870 tarihinde Üçüncü Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle sona ermiştir. Bkz. Valerie Hansen vd. , *Voyages in World History* (c.2), Wadsworth Publishing, 2010, s.674.

⁴³ (1870-1940) 1940’ta Fransa’nın Alman işgali altına girmesine kadar uygulanan cumhuriyet dönemidir. Özgürlük ve eşitlik dönemin savunulan ilkeleri olmuştur. Philippe Petain tarafından Vichy Fransa’sının kurulmasına kadar varlığını sürdürmüştür. Bkz. Linda Frey ve Marsha Frey, *The French Revolution*, 1.Bs., Greenwood Press, 2004, s.78.

⁴⁴ Hannah Arendt, *Totalitarizmin Kaynakları: Antisemitizm*, 4. Bs., İstanbul: İletişim Yayınları, 2012, ss. 22-23.

⁴⁵ Arendt “Totalitarizmin Kaynakları: Antisemitizm” adlı kitabında Victor Klemperer’in antisemitizmi kendi anılarından yola çıkarak ele aldığı eseri “LTI: Nasyonal Sosyalizmin Dili”ne atıfta bulunmamıştır. Arendt’in Klemperer’in Nazi rejiminde sürekli baskı ve kontrol altındaki gündelik hayat hakkında çok şey anlattığı eserine atıfta bulunmamasını, kendisinin daha çok antisemitizmin kavramsal boyutuyla ilgilenmesine bağlamaktayız. Klemperer antisemitizme, Arendt’in aksine gündelik hayattaki deneyimlerinden yola çıkarak değinmektedir.

Hitler'in iktidara gelişi “Karanlık Çağlar”ın dönüşü olarak yorumlanmıştır; oysa ki Arendt’e göre ırkçı antisemitizm eski dinsel nefretle karıştırılmayacak kadar önemli bir unsurdur.⁴⁶

David Irving⁴⁷ gibi Yahudi soykırımını inkâr edenlerin mevcut olduğu günümüzde, antisemitizm hala varlığını korumaktadır. “Nuremberg: Son Savaş” adlı kitabında hiçbir toplama kampında gaz odasının bulunmadığını iddia eden Irving, ölümlerin büyük çoğunluğunun Tifo gibi hastalıklar nedeniyle gerçekleştiğini vurgulamıştır.⁴⁸

Günümüzde antisemitizm yeni bir boyut kazanmış ve eskinin “Shylock”⁴⁹ karakteriyle özdeşirilen Yahudisi, artık askeri ve politik anlamda güçlü ve “her tür olayın arkasında parmağı olduğundan şüphelenilen” bir Yahudi karakterine dönüşmüştür. Bu yeni dönemin bir diğer özelliği de artık antisemitizm, anti- İsrailcilik, anti- Siyonizm gibi söylemleri birbirinden ayırmanın giderek zorlaşıyor olmasıdır. Söz konusu dönemde artık antisemitizm yalnızca etkisiz belli kesimler arasında destek bulmamakta; aksine hükümet yetkilileri, medya, üniversite, sendika mensupları gibi elitler arasında da taraftar edinmektedir.⁵⁰

---

⁴⁶ Arendt, ss.28-29.

⁴⁷ 1938 doğumlu İngiliz yazar. 1989’da Avusturya’da yaptığı bir konuşmada Yahudi soykırımını inkâr etmesi gerekçesiyle, hakkında on yıl hapis istemi ile dava açılmıştır. 2006 yılında yakalanan Irving, 3 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. 13 ay hapiste kaldıktan sonra, serbest bırakılmıştır. Bkz. Paula Sutter Fichtner, *Historical Dictionary of Austria*, Scarecrow Press, 2009, s.xliii.

⁴⁸ David Irving, *Nuremberg: The Last Battle*, Focal Point Publications, 1999, s. 224, 533.

⁴⁹ Shakespeare’in Venedik Taciri adlı eserinde yer alan kurgusal bir karakterdir. Venedikli Yahudi bir tefeci olan Shylock, düğ Antonio’ya borç vermeyi kabul eder. Antonio borcunu ödemediği takdirde, Shylock onun vücudundan aldığı paranın ağırlığına et kopartacaktır. Antonio borcunu ödeyemez. Gerilimli bir duruşmadan sonra Antonio kendisini savunan genç bir avukatın zekâsı sayesinde bu durumdan kurtulur. Bkz. Edwin Lefèvre ve Jon D. Markman, *Reminiscences of a Stock Operator: With New Commentary and Insights on the Life and Times of Jesse Livermore*, Wiley, 2012, s.309.

⁵⁰ Ayşe Hür, “Küreselleşen Anti-Semitizm ve Türkiye”, *Foreign Policy Türkiye Baskısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, Sayı 33, Temmuz-Ağustos 2005, ss. 54-61.

B.İlk Antisemitik Uygulamalar

İlk Yahudi gettosu⁵¹ 1516 yılında, Venedik Cumhuriyeti⁵²,nde kurulmuştur. Venedik'in Cannaregio bölgesinde kurulmuş olan getto, Yeni Getto (Ghetto Nuovo) ve Eski Getto (Ghetto Vecchio) olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Venedik gettosu⁵³ sadece Venedikli Yahudilerden oluşmamış; Alman, İtalyan, İspanyol ve Portekiz Yahudilerinin de yaşam alanı olmuştur. Sinagoglarda kullanılan temel dil İbranice olurken, farklı ülkelerden gelmiş Yahudiler arasında İspanyolca, Almanca, Portekizce gibi diller kullanılmaya devam etmiştir.⁵⁴

Ghetto Vecchio, Yahudilerin yaşadıkları temel bölge olmuştur. Gettoda geceleri dışarı çıkmak yasaklanmış; Yahudiler devlet tarafından korundukları için yüksek vergiler ödemek zorunda bırakılmışlardır. Ayrı bir bölgede yaşamaları Yahudileri, Hristiyan kesimden gelebilecek saldırılara karşı korumuştur. Bunun yanı sıra bir arada yaşamaları, Yahudilerin kendi bölgelerinde serbestçe ibadetlerini yerine getirebilmelerini ve kültürlerini korumalarını sağlamıştır.⁵⁵

1555 yılında Papa 4.Paul⁵⁶ yayımladığı bir tamimle (Cum Nimis Absurdum), İtalya'da tüm Yahudilerin kendi özel bölgelerinde ayrı tutulmalarına hükmetmiştir.⁵⁷ Böylece kurulan getto sayısı giderek artmıştır.⁵⁸ Bu kararın ardından 1555'te Roma

---

⁵¹Getto: Bir şehrin herhangi bir bölgesinde kurulmuş olan, üyelerinin çoğunluğu bir etnik ya da ulusal gruba ait olan ve sosyal ayrımcılık ve ekonomik baskı altında tutulan bir azınlık grubunun yaşadığı bölgedir. Bkz. Mary Boger, *A Ghetto State of Ghettos: Palestinians Under Israeli Citizenship*, UMI Microform, 2008, s.24.

⁵² (697-1797) Venedik kenti ve çevresinde hüküm sürmüş bir kent devletidir. 1797 yılında Napolyon'un Venedik'i işgal etmesiyle bağımsızlığı sona ermiştir. 1866 yılında kent, İtalya'nın bir parçası haline gelmiştir. Bkz. Elizabeth Horodowich, *A Brief History of Venice*, 1.Bs., Constable&Robinson, 2009, [s.n.y.], 7.Bölüm: The Lagoon in the Modern Age: 1797-1900 ve bkz. John Julius Norwich, *A History of Venice*, 1.Bs., Vintage Books, 1989, s.436.

⁵³ 2004 yapımı Venedik Taciri filmi, Shakespeare'in aynı isimli tiyatro oyunundan uyarlanmıştır. Film, 1596 yılında Venedik gettosundaki Yahudilerin durumuna ilişkin önemli bir kaynak olmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması açısından izlenmesi tavsiye edilmektedir.

⁵⁴ Ellen E. Kittell ve Thomas F. Madden (Ed.), *Medieval and Renaissance Venice*, University of Illinois Press, 1999, s.237.

⁵⁵ Ariel Toaff, "Getto-Ghetto", *The American Sephardi*, c.6, Sayı: 1/2, 1973, ss.71-77.

⁵⁶ (1476-1559) 1555-1559 yılları arasında Roma Katolik Kilisesi'nin başı olarak görev yapmış papa. Bkz. Stanley Leathes vd., *The Cambridge Modern History: The Renaissance* (c.1),2.Bs., Cambridge University Press, 1957,ss.673-679.

⁵⁷ David Berger, "Cum Nimis Absurdum and the Conversion of the Jews", *Jewish Quarterly Review*, c.70, Sayı:1, ss.41-49.

⁵⁸ Kittell ve Madden, s.237.

Gettosu kurulmuştur. Burada yoksulluk içinde yaşayan Yahudiler, baskı altında tutulmuşlardır. Yaklaşık 4000 Yahudi'nin yaşadığı gettoda, Yahudilere kimliklerini belli edecek sarı bir şapka takma zorunluluğu getirilmiştir. Yahudilerin getto dışından arazi satın almasına ya da getto dışında yaşamasına izin verilmemiştir. Bir ucundan diğer ucuna iki dakikada yürünebilecek kadar küçük bir alanda kurulmuş olan gettoda, Yahudiler adeta sıkış tepiş bir şekilde yaşamışlardır.⁵⁹

Gettolarda Yahudilerin yalnızca hurdacılık yapmak, ikinci el eşyalar satmak, balık satmak, rehincilik⁶⁰ gibi deneyim gerektirmeyen, basit işler yapmalarına izin verilmiştir.⁶¹ Yükseköğrenim görmek, avukat, eczacı, ressam gibi meslekleri sürdürmek Yahudiler için yasaklanmıştır. Yahudilerin getto dışından ev ya da işyeri kiralayabilmesi ancak Kardinal vekilinden alınan özel bir izin sayesinde mümkün olabilmıştır. Yahudi doktorların Hıristiyan hastaları muayene etmesine izin verilmemiştir. Bunun yanı sıra Yahudiler, Getto'nun finansal yönetimini denetleyen Katolik devlet görevlilerinin maaşlarının ödenmesi için ve de Yahudilere kendi dinlerini yayan Hıristiyan misyoneler için yıllık bir ücret ödemek zorunda bırakılmışlardır.⁶²

Antisemitizmin toplumsal hayatta vardığı sonuçlar, Yahudilerin yaşadıkları ülkeye göre değişmiştir; ancak Yahudi karşıtlığı pratikte benzer uygulamaların da doğmasına yol açmıştır: Toplumsal dışlanma, kovulma, kısımlar...

C. Weimar Dönemi ve Hitler'in İktidara Gelişi

Weimar Cumhuriyeti'nin kurulma süreci, 1.Dünya Savaşı'ndan sonra bir devrimle gerçekleşmiştir. Yenilginin ardından ülkede demokratik bir cumhuriyet kurmayı amaçlayan 1918-1919 Alman Devrimi⁶³, Cumhuriyet yanlıları ile Komünist

---

⁵⁹ Kenneth R. Stow, *Theater of Acculturation: The Roman Ghetto in the Sixteenth Century*, University of Washington Press, 2001, ss.41-42.

⁶⁰ Teminat olarak bırakılan rehin eşyası karşılığında ödünç para verme işi. Bkz. *Judicial and Statutory Definitions of Words and Phrases* (c.6), West Publishing Company, 1904, s.5242.

⁶¹ Ben G. Frank, *A Travel Guide to Jewish Europe*, 3.Bs., Pelican Publishing Company, 2001, s.183.

⁶² Gabriel Wilensky, *Six Million Crucifixions*, 1.Bs., San Diego: Qwerty Publishers, 1964, s.58.

⁶³ Devrimin gelişim aşamalarına yönelik ayrıntılı bilgi için bkz. Ralph Haswell Lutz, *The German Revolution, 1918-1919*, Cambridge University Press, 1967, ss.140-208.

rejim taraftarları arasında bir iç savaşa dönüşmüştür. 9 Kasım 1918’de başlayan devrim, 11 Ağustos 1919’da Weimar Cumhuriyeti’nin kurulması ile sona ermiştir.⁶⁴

Devrim sırasında gerçekleşen Ocak 1919 seçimlerinde, SPD’nin (Sosyal Demokrat Parti) önderlik ettiği bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. Söz konusu seçimlerde 10 parti meclise girmiştir. Bunlardan Hermann Müller⁶⁵’in liderlik ettiği SPD, mecliste 165 sandalye kazanmış; Adolf Gröber⁶⁶’in parti lideri olduğu Zentrum (Merkez Parti) ise 91 sandalye elde etmiştir. Yine Friedrich von Payer⁶⁷’in başkanı olduğu DDP (Alman Demokratik Partisi) 75, Arthur von Posadowsky-Wehner⁶⁸’in lideri olduğu DNVP (Alman Ulusal Halk Partisi) 44, Hugo Haase’nin başkanı olduğu USPD (Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi) 22 ve Rudolf Heinze⁶⁹’nin lideri olduğu DVP (Alman Halk Partisi) 19 sandalye kazanmıştır. Bunların dışında kalan yerel partilerden BB (Bavyera Köylü Birliği) 4, DHP (Alman- Hannover Partisi) 1 ve

---

⁶⁴ R. C. S. Trahair, *From Aristotelian to Reaganomics: A Dictionary of Eponyms with Biographies in the Social Sciences*, Greenwood Publishing Group, 1994, s.648.

⁶⁵ (1876-1931) 21 Temmuz 1919’dan 27 Mart 1920’ye kadar dışişleri bakanlığı yapmıştır. 27.3.1920-6.7.1920 ve 28.7.1928-27.3.1930 tarihleri arasında başbakanlık görevini sürdürmüştür. Bkz. Leopold Schwarzschild, *Chronicle of a Downfall: Germany 1929-1939*, I.B.Tauris Publishers, 2010, s.215.

⁶⁶ (1854-1919) 1887 yılında Württemberg seçim bölgesinden meclise girmiştir. Ölene kadar mecliste parlamenter olarak görev yapmıştır. Bkz. Nikolaus Urban, *Die Diätenfrage: zum Abgeordnetenbild in Staatsrechtslehre und Politik 1900-1933*, Mohr Siebeck Verlag, 2003, s.14. Gröber her ne kadar Yahudi sempatzanı olarak bilinirse de, kendisi parlamenter olduğu dönemde gündeme gelen Koşer kesim kurallarının (Şehita) yasaklanması konusuna karşı çıkmıştır. Bkz. Peter G. J. Pulzer, *Jews and the German State: The Political History of a Minority: 1848-1933*, Wayne State University Press, 2003, s.142 ve bkz. Herbert A. Strauss (Ed.), *Hostages of Modernization: Studies on Modern Antisemitism, 1870-1933/39: Germany, Great Britain, France*, Walter de Gruyter Verlag, 1992, s.115.

⁶⁷ (1847-1931) 1877 yılında meclise girmiş ve 9.11.1917-10.11.1918 yılları arasında başbakan yardımcılığı görevini üstlenmiştir. Bkz. Holborn, s.478. Birinci Dünya Savaşı sonunda barış şartlarını kabul etmek istemeyen Ludendorff’un bu teklifini reddeden von Payer, aşırı sağcılar tarafından Yahudi olmamasına rağmen “vatan haini bir Yahudi” olmakla suçlanmıştır. Bkz. Richard L. Rubenstein, *Jihad and Genocide*, Rowman & Littlefield Publishers, 2010, s.161.

⁶⁸ (1845-1932) 1893-1897 yılları arasında Alman İmparatorluğu Hazine Sekteri olarak görev yapmıştır. 1897-1907 yılları arasında İç İşleri Sekreterliği yapmıştır. 1919 yılında partisi tarafında başbakanlığa aday gösterilmiş; ancak kazanamamıştır. Bkz. Hermann Beck, *The Fateful Alliance: German Conservatives and Nazis in 1933: The Machtergreifung in a new Light*, Berghahn Books, 2008, ss.31-32. Wehner Yahudi olmamasına rağmen, partisinin meclisteki antisemitik tavrını kınamıştır. Bkz. Beck, s.180.

⁶⁹ (1865-1928) Oldenburg doğumlu Alman politikacı ve hukukçu. 13 Temmuz 1918’de Saksonya Adalet Bakanı olmuştur. Aynı yıl 26 Ekim- 13 Kasım tarihleri arasında Saksonya başbakanlığı görevini sürdürmüştür. 1921-1922’de başbakan yardımcılığı görevinde bulunmuş ve ardından 1922-1923 tarihleri arasında Adalet Bakanı olarak görev yapmıştır. Hanns-Jürgen Wiegand, *Direktdemokratische Elemente in der deutschen Verfassungsgeschichte*, Berliner Wissenschaftsverlag, 2006, s.62. Heinze Mart 1919’da CV’nin antisemitizme ilişkin kendisine yönelttiği soruya verdiği yanıtta, partisinin her alanda antisemitizmle mücadele ettiğini ve Yahudilik inancına mensup Alman vatandaşlarına yönelik yapılanların adaletsizce olduğunu belirtmiştir. Bkz. Pulzer, s.226.

SHBLD (Schleswig Hollstein Köylü ve İşçi Partisi) 1 ve Braunschweig Resmi Seçim Derneği mecliste 1 sandalye kazanmıştır.⁷⁰

Devrim sürerken 6 Nisan 1919'da Bavyera Sovyet Cumhuriyeti kurulmuştur.⁷¹ Cumhuriyet bağımsızlığını ilan etmiş ve başkenti Münih olmuştur.⁷² Ernst Toller'in 6 gün süren (6 Nisan- 12 Nisan) başbakanlığının ardından, 13 Nisan 1919'da Komünist partinin Bavyera'daki lideri Eugene Levine başa gelmiştir.⁷³ 3 Mayıs 1919'da gerçekleşen müdahalede yaklaşık 30 bin kişilik Alman kuvvetleri Münih'e girmiş ve Komünistleri yenilgiye uğratmıştır.⁷⁴ Çatışmalarda yaklaşık bin kişi öldürülmüştür. Yaklaşık 700 kadın ve erkek tutuklanmış ve Freikorps⁷⁵ tarafından infaz edilmiştir.⁷⁶ Levine'in vatan hainliğinden idamına karar verilmiş ve Stadelheim Hapishanesi'nde idam mangası tarafından vurularak öldürülmüştür.⁷⁷

Birinci Dünya Savaşı yenilgisinden sonra Almanya'da politik ve toplumsal hayat istikrarsızlaşmış; Versay Antlaşması Almanya'yı büyük savaşın tek sorumlusu yapmıştır.⁷⁸ 28 Haziran 1919'da antlaşmanın Alman hükümeti tarafından imzalanması ile Almanya'da politik, ekonomik ve sosyal bir kriz başlamıştır.⁷⁹ Söz konusu antlaşma Almanya'nın sınırlarını yeniden çizmiştir. 10 Ocak 1920'de yürürlüğe giren Versay Antlaşması ile Almanya Alsas Loren⁸⁰ bölgesini Fransa'ya⁸¹; Eupen ve Malmedy

---

⁷⁰ Nohlen ve Stöver, s.762.

⁷¹ Bavyera Sovyet Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve sonrasında yaşananlara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Richard M. Watt, *The Kings Depart: The German Revolution and the Treaty of Versailles: 1918-19*, Penguin Books, 1973, ss. 363-381.

⁷² Carl Schmitt, *Dictatorship*, Polity Press, 2013, s.x.

⁷³ Tankred Dorst, *Toller*, Manchester University Press, 1975, s.20.

⁷⁴ Alexander Dugin, *The Fourth Political Theory*, Arktos Media, 2012, s.130.

⁷⁵ Gönüllüler alayı olarak Türkçe'ye çevirebileceğimiz Freikorps birlikleri ilk kez, Prusya Kralı II. Friedrich tarafından Yedi Yıl Savaşları esnasında oluşturulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra tahliye edilmiş pek çok Alman askeri, bu düzensiz silahlı birliklere katılmıştır. SPD'den destek alan birlikler, genellikle Komünistlere karşı kullanılmıştır. Bkz. Mitchell, ss.57-64.

⁷⁶ Michael J. Lynch, *Hitler*, Routledge Press, 2013, ss.30-31.

⁷⁷ Edward M. Collins, *Myth, Manifesto, Meltdown: Communist Strategy, 1848-1991*, Greenwood Publishing Group, 1998, s.28.

⁷⁸ Versay Antlaşması, Madde 231. Antlaşmanın Almanca metni için bkz. <http://www.documentarchiv.de> (E.T.28.10.2013).

⁷⁹ Enzo Collotti, *Hitler and Nazism*, 1.Bs., Interlink Books, 1999, s.11.

⁸⁰ Almancası Elsaß-Lothringen'dir.

⁸¹ Versay Antlaşması, Bölüm 5 (Madde 51-65).

bölgelerini Belçika'ya⁸²; Memel'i Litvanya'ya⁸³; yukarı Silezya'nın güney kısmını⁸⁴ ve Batı Prusya'nın büyük bölümünü Polonya'ya⁸⁵ ve yukarı Silezya'nın bir parçasını Çekoslavakya'ya bırakmıştır.⁸⁶ Danzig ise Milletler Cemiyeti himayesinde serbest şehir olmuştur.⁸⁷ Bu antlaşmayla Kuzey Schleswig Danimarka'ya bırakılmış⁸⁸, Fransa'ya bırakılan kömür zengini Saar bölgesinde ise 15 yıl sonra plebisit yapılmasına karar verilmiştir.⁸⁹

Alsas Loren bölgesinin Fransa'ya bırakılması ile Fransa'daki Yahudi nüfusu 150.000'e yükselmiştir.⁹⁰ Davis Trietsch'in tahminlerine göre yaklaşık 30.483 Yahudi, bölgenin Fransa'ya verilmesi ile Fransız Yahudi nüfusuna katılmıştır. Yine Almanya Silezya'nın kaybedilen bölgeleri ile 18.217, Poznan ile 26.512, Batı Prusya'nın kaybedilen bölümü ile 13.954 ve Doğu Prusya'nın bırakılan bölümü ile 2587 Yahudi nüfusunu kaybetmiştir. Schleswig bölgesinin elden çıkması ile de 20.000 Yahudi, Alman Yahudi nüfusunun dışında kalmıştır. Trietsch'in sunduğu bilgilere göre, Versay Antlaşması ile Alman Yahudi nüfusunda toplam 111.753'lük bir azalma olmuştur.⁹¹

Yine Versay Antlaşması ile Almanya'nın Çin'deki hakları⁹² ve Büyük Okyanus'taki adaları Japonya'ya devredilmiş⁹³ ve Almanya Avusturya ile birleşmemeyi taahhüt etmek durumunda bırakılmıştır.⁹⁴ Avusturya⁹⁵, Polonya⁹⁶ ve Çekoslavakya'nın⁹⁷ bağımsızlığını tanımak zorunda kalan Almanya'nın yalnızca 100 bin kişilik bir orduya

---

⁸² Versay Antlaşması, Madde 34.

⁸³ Versay Antlaşması, Madde 28,99. Versay Antlaşması ile müttefiklerin yetkisine bırakılan Memel bölgesi, 8 Mayıs 1924'te Paris'te imzalanan (İngiltere, İtalya, Fransa, Litvanya ve Japonya arasında) antlaşma ile Litvanya'ya bırakılmıştır. Bkz. Convention Of Paris of May 8, 1924 Concerning the Memel Territory and Annexed Statute of the Memel Territory, Madde 1. <http://unispal.un.org> (E.T.28.10.2013)

⁸⁴ Versay Antlaşması, Madde 88.

⁸⁵ Versay Antlaşması, Madde 27.

⁸⁶ Versay Antlaşması, Madde 83.

⁸⁷ Versay Antlaşması, Madde 100-104.

⁸⁸ Versay Antlaşması, Madde 109-110.

⁸⁹ Hagen, s.242.

⁹⁰ Jonathan Frankel, *Dark Times, Dire Decisions: Jews and Communism: Jews and Communism*, Oxford University Press, 2004, s.169 ve bkz. Maud Mandel, *In the Aftermath of Genocide: Armenians and Jews in Twentieth-Century France*, Duke University Press, 2003, s.11.

⁹¹ Davis Trietsch, "Statistics of Jews (1920-1921)", *American Jewish Year Book*, c. 22, s.364.

⁹² Versay Antlaşması, Madde 156.

⁹³ Versay Antlaşması, Madde 22.

⁹⁴ Versay Antlaşması, Madde 80.

⁹⁵ Versay Antlaşması, Madde 80.

⁹⁶ Versay Antlaşması, Madde 87.

⁹⁷ Versay Antlaşması, Madde 81.

sahip olmasına izin verilmiş⁹⁸ ve ülkede zorunlu askerlik kaldırılmıştır.⁹⁹ Hava gücüne sahip olması yasaklanmış¹⁰⁰; deniz kuvvetleri ise 15 bin kişi, 6 savaş gemisi, 6 kruvazör, 12 muhrip ve 12 torpidobot ile sınırlandırılmıştır.¹⁰¹ Yurtdışından silah alım ya da satımı tamamen yasaklanmıştır.¹⁰²

Versay Antlaşması'nın Almanya için en ağır yüklerinden biri de, tamirat borcu olmuştur. Savaş zararlarının faturası Almanya'ya kesilmiş ve ortaya 269 milyar Goldenmark¹⁰³ (altın mark) tutarında bir borç çıkmıştır.¹⁰⁴ Ödenmesi neredeyse imkânsız olan bu miktar, Almanya'nın gelecekte yaşayacağı ekonomik sıkıntıların kapısını aralamıştır. Versay Anlaşması ile Almanya topraklarının %12'sini, nüfusunun %10'unu, tarıma elverişli alanlarının %15'ini, demir cevherlerinin %75'ini, çinko kaynaklarının %68'ini ve kömür yataklarının %26'sını kaybetmiştir.¹⁰⁵

Almanya'da Versay antlaşmasının yürürlüğe girmesi ile artan sorunlar devam ederken, Mart 1920'de Kapp darbesi¹⁰⁶ gerçekleşmiş, Berlin'in kilit noktaları darbeciler tarafından ele geçirilmiştir. Ruhr bölgesinde işçilerce örgütlenen 50.000 kişilik Ruhr Kızıl Ordusu darbecilerle kıyasıya çatışmış ve 15 Mart'ta işçiler tarafından başlatılan genel grev tüm ülkeye yayılmıştır. Direniş karşısında zayıflayan darbeciler, Berlin'den çekilmek zorunda kalmıştır. Direnişe devam eden Ruhr Kızıl Ordusu, Alman ordusu tarafından dağıtılmıştır.¹⁰⁷

---

⁹⁸ Versay Antlaşması, Madde 160.

⁹⁹ Versay Antlaşması, Madde 173.

¹⁰⁰ Versay Antlaşması, Madde 198.

¹⁰¹ Versay Antlaşması, Madde 181.

¹⁰² Versay Antlaşması, Madde 170.

¹⁰³ O dönem geçerli olan altın standardına göre; 1 Goldenmark $\frac{1}{2790}$ kg saf altına, 1 Amerikan Doları ise 23,22 gram saf altına eşittir. Almanya'nın 269 milyar Goldenmark olarak belirlenen borcu ise, 64 milyar Amerikan Doları'na eşittir. Bkz. Consumer Price Index (estimate) 1800–2008, Federal Reserve Bank of Minneapolis, <http://www.minneapolisfed.org> (E.T.28.10.2013)

¹⁰⁴ Mary Jo Deegan, *Self, War, and Society: George Herbert Mead's Macrosociology*, Transaction Books, 2008, s.269.

¹⁰⁵ Louise Fox, *Daughter of the Reich: The Incredible Life of Louise Fox*, 1.Bs., Exisle Publishing, 2006, s.14.

¹⁰⁶ Prusya eski valisi aşırı milliyetçi Wolfgang Kapp (1858-1922) liderliğinde Erhardt Tugayı'nın 13 Mart 1920'de Berlin'de yönetimi ele geçirerek meclisi dağıttıkları darbedir. Bkz. Paul Bookbinder, *Weimar Germany: The Republic of the Reasonable*, Manchester University Press, 1996, ss.56-58.

¹⁰⁷ Ramiro Bujeiro, *The German Freikorps 1918-23*, Osprey Publishing, 2001, s.24.

Ülke içi karışıklıklar sürerken yeni kurulan koalisyon hükümeti, bir yandan da Versay'dan geriye kalan ekonomik, sosyal ve politik sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Alman ordusu 100 bin kişiye indirildiği için, ortaya bir işsizler yığını çıkmıştı ve bunların istihdam edilmesi gerekmektedir.¹⁰⁸ Yine çalışanların maaşlarının düzenli olarak ödenmesi gerekiyordu ve Almanya'nın ödemek zorunda olduğu savaş borcu Alman ekonomisini giderek daha da sıkıntıya sokuyordu. Bu zor koşullar altında Almanya'nın borcunu ödeyemez duruma gelmesi neticesinde, 1921 yılında borç 132 milyar Goldenmark'a indirilmiştir.¹⁰⁹ Yine bu dönemde hükümetin vergi toplama konusundaki etkinliği de azdı ve bu zor durumdan kurtulmanın tek yolu para basma olarak görülüyordu. Para basma bir süre ekonomiyi ayakta tutmuşsa da çözüm kalıcı olmamış ve ülkedeki enflasyon 1922 yılına gelindiğinde hiperenflasyona dönüşmüştür.¹¹⁰

Sürekli olarak ertelenen savaş tazminatının artık Almanya tarafından ödenemez hale gelmesi üzerine, Fransa 11 Ocak 1923'te Almanya'nın Ruhr bölgesini işgal etmiştir. Bunun üzerine pasif direnişe geçen Alman işçileri, bölgedeki fabrikalarda çalışmayı durdurmuşlardır.¹¹¹ Ruhr bölgesindeki hammaddelerden de yoksun kalan Almanya, hammadde ithalatı yapmaya başlamıştır. Alman Markı'nın değeri her geçen gün daha da düşmüştür. 12 Ağustos 1923'te Cuno¹¹² hükümetinin istifa etmesi ve yerine

---

¹⁰⁸ Arthur Marwick (Ed.) vd., *Total War and Historical Change: Europe, 1914-1955*, Open University Press, 2001, s. 105.

¹⁰⁹ 1929 yılında tasarlanan Young Planı ile 132 milyar Goldenmark'a düşürülen borç, 1932'de gerçekleşen Lozan Konferansı ile 20 milyar Goldenmark'a indirilmiştir. Vaclav Smil, *Enriching the Earth: Fritz Haber, Carl Bosch, and the Transformation of World Food Production*, Massachusetts Institute of Technology Press, 2001, s.228.

¹¹⁰ Wolfgang Chr Fischer (Ed.), *German Hyperinflation 1922/23: A Law and Economics Approach*, Josef Eul Verlag, 2010, ss.7-15.

¹¹¹ Ruhr krizi ve pasif direniş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gerald D. Feldman, *The Great Disorder: Politics, Economics, and Society in the German Inflation 1914-1924*, Oxford University Press, 1997, ss.631-697.

¹¹² Wilhelm Cuno (1876-1933) 22.11.1922-12.8.1923 yılları arasında başbakanlık görevini sürdürmüştür. Bkz. Antony C. Sutton, *Wall Street and FDR: The True Story of how Franklin D. Roosevelt Colluded with Corporate America*, Clairview Books, 2013, s.48.

Stresemann¹¹³ liderliğinde yeni bir hükümetin kurulması ile Ruhr'daki direniş sona ermiştir.¹¹⁴

Ülke içi toplumsal ve siyasi karışıklıktan faydalanarak Bavyera Hükümeti'ni ele geçirmeyi planlayan Hitler, 8-9 Kasım 1923 tarihinde başarısız bir darbe girişiminde bulunmuştur. Hitlerputsch (Birahane darbesi ya da Hitler darbesi) olarak bilinen darbe girişimi, başta Hitler olmak üzere, I. Dünya Savaşı'nda komutanlık yapmış Erich Ludendorff ve destekçileri tarafından organize edilmiştir.¹¹⁵ Bavyera Hükümeti'ni ele geçirip, ardından da Weimar Cumhuriyeti'ni yıkma amacı taşıyan girişim, Münih'teki Bürgerbräukeller isimli birahanedeki bir toplantıda konuşma yapan Bavyera devlet komiseri Gustav von Kahr, Reichswehr komutanı General Otto von Lossow ve devlet polisi başkanı Albay Hans von Seisser'in rehin alınması ile başlamıştır. Üçlü birahane çıkışında kaçmayı başarmış ve ertesi gün Hitler ve destekçileri Münih merkezine doğru yürüyüşe geçmişlerdir.¹¹⁶ Ancak polis taburları olayları bastırmış, Hitler ve Ludendorff yakalanmıştır. Hitler yargılama sonucunda 5 yıl hapis cezasına çarptırılmış; ancak 9 ay yattıktan sonra salıverilmiştir. Ludendorff ise savaşta yaptığı katkılardan ötürü ceza almamıştır.¹¹⁷

Landsberg hapisanesinde adeta özel koşullar altında 9 ay kalan Hitler, her türlü olanaktan faydalanmıştır. Kendisini ziyaret etmek isteyenlerin rahatlıkla girip çıktığı bu ortamda Hitler, tüm dikkatini Kavgam adlı kitabının yazımına vermiştir.¹¹⁸ Hitler başarısız bir darbe girişimi ile uğradığı yenilgiyi, Shirer'in tabiriyle adeta zafere çevirmiştir. Kahr, Lossow ve Seisser'in halkın gözündeki itibarını sarsmış, güzel söz

---

¹¹³ (1878-1929) 14.8.1923-24.11.1923 tarihleri arasında başbakanlık görevini sürdürmüştür. 1923-1929 döneminde de dışişleri bakanı olarak görev yapmıştır. DVP'nin en etkili isimlerinden biri olmuştur. Bkz. Winson Chu, *The German Minority in Interwar Poland*, Cambridge University Press, 2012, s.50.

¹¹⁴ Carl Theodore Schmidt, *German Business Cycles: 1924 – 1933*, New York: National Bureau of Economic Research, 1934, ss. 15-21.

¹¹⁵ Martin Collier ve Philip Pedley, *Germany: 1919-45*, Heinemann Publishers, 2000, s.71.

¹¹⁶ Michael C. Thomsett, *The German Opposition to Hitler: The Resistance, the Underground and Assassination Plots: 1938-1945*, McFarland&Company, 1997, s.23.

¹¹⁷ William L. Shirer, *Nazi İmparatorluğu: Doğuşu, Yükselişi ve Çöküşü* (c.1), İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi, 1968, s., ss. 120-136.

¹¹⁸ Stephen J. Lee, *Weimar and Nazi Germany*, 1.Bs., Heinemann Publishers, 1996, s.26.

söyleme sanatını Alman halkına gösterme fırsatı bulmuş ve adını dünya gazetelerinin baş sayfalarına yazdırmıştır.¹¹⁹

Ülkede ekonomik sıkıntıların giderek artması ve söz konusu süreçte halkın bir kesiminin giderek zenginleşmesi diğer kesiminin ise giderek fakirleşmesi, Alman halkının toplumsal birliğini zedelemiştir. Thomas Mann'a göre Nasyonal Sosyalizm'in iktidara gelişi ile enflasyon arasında kaçınılmaz bir bağ vardır. Ona göre bir yumurta için 100 milyar Mark ödeyen ve böylesine uçlarda yaşayan Alman halkı için artık hiçbir şey şaşırtıcı değildi. Alman halkı giderek uçlarda olan şeylere yöneliyordu.¹²⁰

1924 yılının Ağustos ayında Dawes Planı¹²¹,nın devreye girmesiyle Alman ekonomisi bir miktar rahatlamış, ekonomide bir iyileşme gözlenmiştir.¹²² Bu plan sayesinde müttefik devletlerin Almanya üzerindeki baskısı azalmış ve Almanya dış dünyadan krediler almaya başlamıştır. Ancak bu kez de aşırı miktarda borç alınması, geleceğe yönelik tehdit oluşturmaya başlamıştır.¹²³ İleriki yıllarda gerçekleşecek olan 1929 ekonomik buhranı, diğer ülkeler de krizle boğuştuğu için, Almanya'nın dış kredi almasını zorlaştırmıştır. Yaşanan kriz, dış borca bağımlı hale gelmiş olan Alman ekonomisini daha da kırılğan hale getirmiştir. Ernst Hirsch hatıralarını anlattığı kitabında, 29 Ekim 1929 tarihini Kara Cuma olarak adlandırmış, söz konusu buhranla işsiz kalan milyonlarca insanın açlıktan ölmeyecek kadar parayı bile zor bulduğunu belirtmiştir.¹²⁴

---

¹¹⁹ Shirer, s.131.

¹²⁰ Bernd Widdig, *Culture and Inflation in Weimar Germany*, University of California Press, 2001, ss.10-11.

¹²¹ Charles G. Dawes başkanlığındaki Dawes Komitesi tarafından hazırlanmış, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın ödeyeceği tazminatları düzenleyen plandır. Plan Ruhr'daki müttefik işgaline son vermiş ve Almanya için aşamalı bir ödeme planı sunmuştur. Plana göre Almanya ilk yıl 1 milyar Mark ödeyecek ve bu oran her yıl artacaktı. Reichsbank (Alman Merkez Bankası) müttefiklerin denetiminde yeniden organize edilcekti. Söz konusu plan ile Almanya'nın toplam borcu 800 milyon Dolar olarak belirlenmiştir. Bkz. Brian Crozier, *Political Victory: The Elusive Prize Of Military Wars*, Transaction Books, 2005, ss.17-18 ve bkz. Mary Fulbrook, *A Concise History of Germany*, 2.Bs., Cambridge University Press, 2004, s.168.

¹²² Hans-Joachim Braun, *German Economy in the Twentieth Century*, Routledge Press, 1990, s.20.

¹²³ Schmidt, s.31.

¹²⁴ Ernst Hirsch, *Hatıralarım: Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Ülkesi*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1985, s.111.

Ekonomik belirsizlik siyasi alanda da kendisini göstermiştir. 20 Mayıs 1928 tarihinde yapılan seçimlere bakıldığında, bu belirsizlik ve halkın siyasi görüşlerindeki çeşitlilik kendisini göstermektedir. Söz konusu seçimlerde 15 parti meclise girmiştir. Yine bu seçimlerde NSDAP, Reichstag'da 12 sandalye kazanmıştır.¹²⁵ Eski devleti yıkmanın yeterli olmayacağını, yeni devletin de önceden kurulmuş olması gerektiğini anlayan Hitler, iktidara halkın desteğini alarak gelme yolunda ilerlemeye başlamıştır. 20 Mayıs 1928 seçimlerinde yalnızca 12 koltuk elde eden NSDAP, 14 Eylül 1930'da gerçekleşen seçimlerde parti kullanılan 35.224.499 oydan 6.379.672'sini (%18,25) olarak 2. parti olmuştur. Mecliste 107 koltuk kazanmıştır. 31 Temmuz 1932'de gerçekleşen seçimlerde ise NSDAP, kullanılan 37.162.081 oydan 13.745.680'ini (%37,27) olarak birinci parti olmuştur. Bu kez mecliste 230 koltuk elde etmiştir. 6 Kasım 1932'de gerçekleştirilen seçimlerde ise parti, kullanılan 35.758.259 oydan 11.737.395'ini (%33,09) olarak yine birinci parti olmuş ve mecliste 196 koltuk elde etmiştir.¹²⁶ Bu sonuçla NSDAP, Reichstag'ın en büyük partisi haline gelmiş ve Hitler 30 Ocak 1933'te başbakan olmuştur.¹²⁷

Yahudilerin Weimar dönemindeki politik görüşlerinin ne yönde olduğu tam olarak bilinmemekle beraber, Pulzer'e göre söz konusu dönemin ilk on yılında Yahudiler genelde DDP'yi desteklemiştir. Sayıca daha az olan bir kesim Yahudi ise SPD'ye destek vermiştir. Ancak ilerleyen yıllarda SPD'ye oy veren Yahudilerin sayısı giderek artmış ve bu destek savaş öncesi dönem boyunca sürmüştür. Pulzer'e göre Yahudilerin politik görüşlerindeki bu değişimin nedeni, DDP'nin yapısında yaşanan dönüşümde aranmalıdır. DDP'nin etkili bir siyasi güç olmaktan çıkması ve ulusalcı bir çizgiye yaklaşması bunda etkili olmuştur.

İlerleyen zamanlarda DDP'den kopan Yahudiler, ağırlıklı olarak SPD'ye ve Zentrum'a yönelmiştir. Kasım 1932 seçimlerinde antisemitik karakterine rağmen,

---

¹²⁵ Söz konusu seçimlerde SPD 153, DNVP 73, Zentrum 61, KPD (Alman Komünist Partisi) 54, DVP 45, DDP 25, WP (Alman Orta Sınıfının Ekonomik Partisi) 23, BVP (Bavyera Halk Partisi) 17, NSDAP 12, CNBL (Hristiyan Ulusal Köylü ve Çiftçi Partisi) 9, DHP 4, VRP (Sivil Haklar Partisi) 2, DBP (Alman Çiftçi Partisi) 8, Tarım Ligi 3, Saksonya Köylüleri 2 sandalye kazanmıştır. Bkz. Nohlen ve Stöver, s. 790.

¹²⁶ Nohlen ve Stöver, ss. 723-807.

¹²⁷ A. E. Samaan, *From a Race of Masters to a Master Race: 1948 to 1848*, A.E. Samaan, 1. Bs., 2013, s.166.

DNVP'ye oy veren Yahudiler de olmuştur. Yahudilerin söz konusu partiye yönelik desteğinin nedeni Pulzer'e göre, DNVP'den aday olarak 1 Haziran-17 Kasım 1932 tarihleri arasında şansölyelik görevini sürdüren Franz von Papen'ın Hitler'in iktidara gelmesini engelleyebileceği ümidi olmuştur.¹²⁸ Weimar döneminin son yıllarında ise, SPD'ye yönelik Yahudi desteği doruğa ulaşmıştır. Yahudilerin sosyal demokrasiye yakın olmalarında, SPD'nin antisemitizme karşı olduğunu her fırsatta dile getirmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.¹²⁹

C. Üçüncü Reich Dönemi ve Yahudiler

Hitler'in iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra çıkan tartışmalı Reichstag yangını, Hitler'e tüm gücü kendinde toplama mazeretini vermiştir. Alman parlamentosu olan Reichstag'da 27 Şubat 1933 akşamı çıkan yangını, Marinus van der Lubbe¹³⁰ adlı Hollandalı bir Komünistin çıkardığı iddia edilmiş ve Lubbe suçunu itiraf etmiştir. Ancak yangını Komünistleri karalamak ve olayın yaratacağı endişeli durumla tüm yetkiyi elinde toplayabilmek amacıyla Nasyonal Sosyalistlerin çıkardığı da iddia edilmektedir.¹³¹ Yangının hemen ertesi günü, Hitler cumhurbaşkanı Hindenburg'a anayasanın kişi hak ve özgürlüklerine ilişkin maddelerini ortadan kaldıran "Halkı ve Devleti Koruma Düzenlemesi" isimli kararnameyi imzalatmıştır. Söz konusu kararname, Alman hükümetine gerektiğinde federal devletlerin tüm yetkilerini üzerine alma hakkını vermiş ve "huzurun ciddi bir şekilde ihlali" de dâhil olmak üzere çok sayıda suça ölüm cezası getirmiştir.¹³² İlerleyen günlerde NSDAP ve DNVP hariç, tüm partilerin çalışmaları durdurulmuş ve KPD'nin tüm milletvekilleri tutuklanmıştır.¹³³

---

¹²⁸Pulzer, ss.291-324.

¹²⁹ Jack Jacobs, *On Socialists and "the Jewish Question" After Marx*, NYU Press, 1992, s.154.

¹³⁰ (1909-1934) 1925 yılında Hollanda Komünist Partisi'ne katılmıştır. 1931 yılında HKP ile anlaşamayınca, Enternasyonalist Komünist Grup'a katılmıştır. 1933 yılında Almanya'ya giderek Komünist yer altı hareketine dail olmuştur. 1934 yılında Reichstag yangınına çıkardığı gerekçesiyle idam edilmiştir. Bkz. Andrew Rawson, *The Third Reich 1919-1939: The Nazis' Rise to Power*, History Press, 2011, s.89.

¹³¹ Malcolm Chandler ve John L. Wright, *Modern World History*, Heinemann Publishers, 2001, s.80.

¹³² Shirer, s.310.

¹³³ Gretchen Engle Schafft, *From Racism to Genocide: Anthropology in the Third Reich*, University of Illinois Press, 2004, s.66.

Böylece Hitler, tüm siyasi düşmanlarını susturmuş ve istediği zaman onları tutuklama yetkisini elde etmiştir.¹³⁴

5 Mart 1933'te gerçekleşen seçimlerde NSDAP, kullanılan 39.655.029 oydan 17.277.180'ini alarak birinci parti olmuştur; ancak genel oy oranının yalnızca % 43,91'ini alabilmiştir. Söz konusu seçimde SPD oyların %18,25'ini alırken, KPD % 12,32'sini almıştır. Bunun yanı sıra Zentrum oyların % 11,25'ini, DNVP % 7,97'sini, BVP ise % 2,73'ünü elde etmiştir.¹³⁵

Üç ay içinde tüm Almanya'nın kontrolünü eline geçiren Hitler, 23 Mart 1933 tarihli "Halkta ve İmparatorlukta Sıkıntının Kaldırılmasına İlişkin Kanun" ile yasama yetkisini parlamentonun elinden almış ve dört yıllığına kabineye vermiştir. Kabinenin çıkaracağı yasaları başbakanın hazırlamasını öngören kanun, çıkarılan yasaların anayasaya aykırı olabileceğini açıkça belirtmiştir.¹³⁶ Kanunun geçmesi için gereken 2/3 çoğunluk, oylama günü Reichstag'ın SA taburları tarafından kuşatılması ve sosyal demokrat parlamenterlerin içeri alınmaması yoluyla sağlanmıştır. Söz konusu kanun ile Almanya'da parlamenter demokrasi dönemi sona ermiş, Hitler sınırsız yetkilere sahip olmuştur.¹³⁷ Kanunun yürürlüğe girmesiyle Hitler'in Yahudileri ortadan kaldırma politikası başlamıştır.

1 Nisan 1933'te Yahudi işletmeleri aleyhine düzenlenen boykotta Yahudi dükkânlarının kapı ve pencereleri sarı ve siyaha boyanmış, altı köşeli Davut Yıldızı çizilmiştir. "Yahudilerden hiçbir şey satın almayın" yazıları asılmıştır.¹³⁸ Devlet destekli boykot gerçekleştiği sırada, Almanya'da Yahudilere ait yaklaşık 50.000 iş yeri

---

¹³⁴ Peter Hoffmann, *German Resistance to Hitler*, Harvard University Press, 1988, s.21.

¹³⁵ www.gonschior.de (E.T. 25.10.2013)

¹³⁶ Bkz. <http://www.bundestag.de> (E.T.30.09.2013) ve bkz. Alison Kitson, *Germany 1858-1990: Hope, Terror and Revival*, 1.Bs., Oxford University Press, 2001, ss.153-154.

¹³⁷ Shirer, s.316.

¹³⁸ <http://www.ushmm.org> (E.T.27.10.2013)

bulunmaktaydı. Bu sayı 1938'e gelindiğinde 9000'e düşmüştür. 1945 yılına gelindiğinde ise artık bu işyerlerinin tek bir tanesi bile Yahudilere ait değildir.¹³⁹

7 Nisan 1933 tarihinde çıkarılan "Mesleki Sivil Hizmet Yeniden Düzenleme Kanunu"¹⁴⁰ ile Yahudiler'in kamudaki görevlerine son verilmiştir. Kanunun 3. maddesi Aryan kökenli olmayan devlet memurlarının emekli edilmesini öngörmüştür. 1 Ağustos 1914'ten beri görev yapan memurlar, savaşta Alman İmparatorluğu ya da müttefikleri için savaşmış olanlar ve de savaşta babasını ya da oğlunu kaybedenler bu maddenin kapsamı dışında tutulmuşlardır. Kanunun 8. maddesi ile, kurumda 10 yılını tamamlamamış olanların emeklilik hakları ellerinden alınmıştır.¹⁴¹ Yasadaki tüm istisnalar, Nürnberg Kanunları ile kaldırılmıştır.¹⁴²

15 Eylül 1935 tarihli Nürnberg Kanunları¹⁴³ ile Yahudiler Alman vatandaşlığından mahrum bırakılmıştır. Reich Vatandaşlık Yasası'nın 2. Bölüm 1. Maddesi, Reich vatandaşlığının yalnızca Alman halkına veya Alman halkına ve Reich'a sadakatle hizmet etmeye istekli olduğunu kanıtlayan, benzer kan taşıyanlara verileceğini belirtmiştir. Yine aynı kanunda yer alan Kan Koruma Kanunu ile Yahudiler ve Alman veya akraba/benzer kan taşıyan vatandaşlar arasında evlilik yasaklanmıştır. Yasayı hiç sayarak yurtdışında gerçekleştirilen evliliklerin de geçersiz olacağı belirtilmiştir. Kan Koruma Kanunu'nun 2. Bölümü'nde de, Yahudiler ile Alman vatandaşları veya benzer kan taşıyan vatandaşlar arasında evlilik dışı cinsel ilişki men edilmiştir. Aynı yasanın 4. bölümünde ise Yahudilerin Reich ve ulusal bayrağı veya ulusal renkleri teşhir edemeyeceği vurgulanmıştır.

---

¹³⁹ David Bankier, Probing the Depths of German Antisemitism: German Society and the Persecution of the Jews, 1933-41, Berghahn Books, 2000, s.191.

¹⁴⁰ Kanunun orijinal metni için bkz. <http://www.documentarchiv.de/ns/beamtenenges.html> (E.T. 28.09.2014)

¹⁴¹ Kanunun orijinal metni için bkz. Alman Ulusal Kütüphanesi. <http://d-nb.info/1006804943> (E.T.26.10.2013) ve bkz. Matthias Maack, *das Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums im Jahre 1933*, Grin Verlag, 2009.

¹⁴² Annett Rischbieter, *Durchsetzung der Rassenpolitik im Dritten Reich*, Grin Verlag, 1999, s.10.

¹⁴³ Kanunun Türkçesi Ek 9'da sunulmuştur. Kanun 3 ayrı yasadaki oluşmaktadır. Birincisi Reich Vatandaşlık Yasası, ikincisi Kan Koruma Kanunu ve üçüncüsü Reich Bayrağı Yasası'dır.

Nürnberg Kanunları'nın uygulanmasıyla Yahudiler ülkeyi terk etmeye başlamıştır.¹⁴⁴ Evleri ve iş yerleri de dâhil olmak üzere tüm mal ve mülkünü bırakıp ülkeden kaçan Yahudiler, gittikleri yerlerde yoksulluk içinde yaşamışlardır.¹⁴⁵ Diğer ülkelerin Yahudi mültecileri kabul etmedeki isteksizlikleri, çok sayıda Yahudi'nin Almanya'da kalmaya devam etmesine neden olmuştur.¹⁴⁶

Yahudi karşıtı tutum 9-10 Kasım 1938'de düzenlenen Kristal Gece'de bir kez daha gözler önüne serilmiştir. Naziler tarafından Yahudi işyerlerine, evlerine ve sinagoglara yönelik düzenlenen saldırılarda, yaklaşık 91 Yahudi öldürülmüş ve 30.000 Yahudi de yakalanarak toplama kamplarına götürülmüştür.¹⁴⁷ 119 sinagog yakılmış, yaklaşık 7500 Yahudi iş yeri zarar görmüştür. Saldırıların sebebi olarak Alman diplomat Ernst vom Rath¹⁴⁸, 9 Kasım 1938'de Paris'te, Herschel Grynszpan¹⁴⁹ adlı Yahudi bir genç tarafından öldürülmesi gösterilmiştir.¹⁵⁰

Yaşanan olayların ardından tüm kota ve sınırlamalara rağmen Yahudi mülteciler, Hollanda sınırlarından içeri girmiştir. 14 Aralık 1938'de Hollanda Adalet Bakanlığı tarafından yapılan düzenleme ile, yasal olmayan yollarla ülkeye giriş yapmış olan

---

¹⁴⁴ Lothar Gruckmann, *Vierteljahrshäfte für Zeitgeschichte*, Oldenbourg Verlag, 1983, ss. 418-442.

¹⁴⁵ Linda Jacobs Altman, *Escape- Teens on the Run: Primary Sources from the Holocaust*, Enslow Publishers, 2010, s.16.

¹⁴⁶ Margarete Limberg ve Hubert Rübsaat (Ed.), *Germans No More: Accounts of Jewish Everyday Life, 1933-1938*, 1.Bs., Berghahn Books, 2006, s.171.

¹⁴⁷ Alexander Lebenstein, *The Gazebo*, AuthorHouse, 2008, s.30.

¹⁴⁸ (1909-1938) Frankfurt am Main doğumlu Alman diplomat ve Paris Alman Büyükelçiliği sekreteri. 1938 yılında Paris'te suikasta uğramıştır. Bkz. Julius Evola, *Notes on the Third Reich*, Arktos Media, 2013, s.57.

¹⁴⁹ (1921-1960) Hannover doğumludur. Ailesi 1911 yılında Polonya'dan Almanya'ya göç etmiştir. Polonya vatandaşı olan Grynszpan; Nisan 1937'de Filistin'e seyahat etmek istemiş, maddi destek almak amacıyla Paris'teki amcası Abraham Grynszpan'ın yanına gitmiştir. Daha sonra Fransa'da kalmaya karar veren Grynszpan, 2 yıl oturma izni almak için beklemiştir. Gerekli izni alamayan Grynszpan'ın Polonya pasaportunun da geçerliliği bu sürede sona ermiş ve Grynszpan'dan 15 Ağustos 1938'e kadar Fransa'yı terk etmesi istenmiştir. Amcası onu Paris'te başka bir evde gizlemiştir. Ekim sonunda Grynszpan'ın ailesi Polonya kökenli Yahudi oldukları gerekçesiyle 17.000 Yahudi ile birlikte tutuklanmış ve Polonya'ya sürülmeleri kararı alınmıştır. Kız kardeşinin kendisinden yardım istediği mektubunu alan Grynszpan, bir silah satın almış ve Alman elçiliğine giderek sekreter ile görüşmek istediğini belirtmiştir. Alt düzeydeki bir görevli yerine vom Rath'a yönlendirilen Grynszpan, odasına girince 5 kez ateş etmiştir. Ağır yaralanan vom Rath, 2 gün sonra hayatını kaybetmiştir. Bkz. Martin Gitlin, *The Holocaust*, ABDO Publishing, 2011, s.37 ve bkz. Axel Polnik, *Die Bayreuther Feuerwehren im Dritten Reich*, Books on Demand Verlag, 2011, s.166. Suikasti, 27 Ekim 1938'de Polonya'da gestapo tarafında katledilen 12.000 Yahudinin intikamını almak amacıyla düzenlediği bilinmektedir. Bkz. Wil Mara, *Kristallnacht: Nazi Persecution of the Jews in Europe*, Marshall Cavendish, 2010, ss.31-35.

¹⁵⁰ Roberto Finzi, *Anti-Semitism: From Its European Roots to the Holocaust*, Interlink Books, 1999, s. 102.

Yahudilerin Almanya'ya iade edileceği belirtilmiştir.¹⁵¹ Kristal Gece'den sonra Yahudiler kendileri için tek çıkar yolun, ülkeyi terk etmek olduğunu anlamışlardır. Yalnızca Hollanda değil, Belçika, Fransa, İsviçre ve Polonya da Yahudilerin sığındığı ülkelerden olmuştur. Tahmin edilebileceği gibi İtalya, tüm Yahudi mültecileri geri çevirmiştir. Rusya da benzer şekilde, Yahudileri ülkeye kabul etme konusunda isteksiz davranmıştır.¹⁵²

Eylül 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile 1941'in ortalarında geniş çaplı imha sürecinin başlaması arasında geçen zamanda Naziler, Yahudileri kontrol altına almaya devam etmiştir.¹⁵³ Doğu'nun işgal edilmiş bölgelerinde temel politika, "gettolaşma" yani belli semtlere Yahudileri tıklım tıklık doldurmak ve hapsetmek olmuştur. Yahudilerin gettolarda aşırı kalabalık, dayanılmaz açlık, tifüs ve kolera gibi sorunlarla yüz yüze gelmeleri, onların sayısında azalmanın olmasına neden olmuştur. Yaklaşık 1 milyon Yahudi, gettolarda hayatını kaybetmiştir.¹⁵⁴ Zulümden Naziler dışında Komünistler, Liberaller, homoseksüeller, Çingeneler ve Polonyalı entelektüeller de nasibini almıştır.¹⁵⁵

Alman ordularının 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne saldırmasıyla başlayan süreçte, yaklaşık 1,2 milyon Yahudi yakalanmış ve öldürülmüştür. Bunların çoğunluğu doğrudan doğruya kurşuna dizilmiştir. Ölümünün büyük çoğunluğu endüstriyel ölüm makinesinin, 1942 sonbaharında işgal edilmiş Polonya'nın ölüm kamplarında kurulmasından önce gerçekleşmiştir. Saklanan ya da kaçmaya çalışan Yahudiler, yakalandıkları yerde öldürülmüşlerdir.¹⁵⁶

Nisan 1941'de Goebbels, Yahudilerin Alman vatandaşları arasına karıştığını ve kendilerini zararsız gibi gösterdiklerini, bu nedenle belirgin bir işaret takmaları gerektiği

---

¹⁵¹ Marlou Schrover, *Illegal Migration and Gender in a Global and Historical Perspective*, Amsterdam University Press, 2008, s.51.

¹⁵² Mara, ss.60-61.

¹⁵³ Barry Strauss vd., *Western Civilization: Since 1560: Beyond Boundaries* (c. 2), 6.Bs., Heinle & Heinle Publishers, 2009, s. 794.

¹⁵⁴ Rebecca Joyce Frey, *Genocide and International Justice*, Infobase Publishing, 2009, s.19.

¹⁵⁵ Jana Howlett ve Rod Mengham, *The Violent Muse: Violence and the Artistic Imagination in Europe, 1910-1939*, Manchester University Press, 1994, s.17.

¹⁵⁶ Jonathan Petropoulos ve John K. Roth (Ed.), *Gray Zones: Ambiguity and Compromise in the Holocaust and Its Aftermath*, Berghahn Books, 2005, s.190.

önerisini sunmuştur. Goebbels'in bu teklifi kabul edilmiş ve Eylül 1941'de Almanya'daki Yahudilerden yaşı 6'dan büyük olanlar için, üzerinde Yahudi yazan sarı¹⁵⁷ Davut Yıldızının takılması zorunluluğu getirilmiştir. Kıyafet üzerine takılan yıldızın her zaman görülebilecek şekilde olmasına özellikle önem verilmiştir. Takmayan ya da doğru bir şekilde takmayan kişilere 150 Mark para cezası veya 6 hafta hapis cezası verilmiştir. Bir sonraki yıl söz konusu uygulama Fransa, Belçika, Hollanda, Slovakya ve diğer Alman kontrolü altındaki ülkelerde de geçerli olmuştur.¹⁵⁸

Önceleri toplama kampı olarak kurulan yerler, zamanla gaz odalarının yer aldığı ölüm kamplarına dönüştürülmüştür. İlk gaz odası 1941 yazında Auschwitz'de kurulmuştur. Ağustos ayından itibaren Ziklon B¹⁵⁹ gazıyla öldürme denemeleri yapılmıştır. Tutuklulardan hasta olan ve çalışamayan 250'si ve politik sebeplerle tutulan 600'ü ilk denemede kullanılmıştır. İlk denemede başarısız olunmasının ardından 3 Eylül 1941'de yapılan ikinci bir deneme ile gaz odası faaliyete başlamıştır. Gaz odaları Eylül 1941'de Majdanek'de, Aralık 1941'de Chelmno'da, Ekim 1941'de Belzec'de, Mart 1942'de Sobibor'da ve Haziran 1942'de Treblinka'da kurulmuştur.¹⁶⁰

Gaz odaları tutuklulara duş odası olarak gösterilmiştir. Her defasında yaklaşık 60 tutuklu, demir kapılarla kapalı ve duvarda bir kontrol penceresinin bulunduğu 14 m² 'lik bir odaya doldurulmuş ve borulardan gaz verilmek yoluyla öldürülmüştür. Tutukluların ölümü en geç birkaç dakika içinde gerçekleşmiştir.¹⁶¹ Gaz odalarının kurulması ile Yahudiler toplu halde öldürülmeye başlamıştır. Yaklaşık 1 milyon Yahudi,

---

¹⁵⁷ Sarı renginin Yahudi tarihindeki anlamına baktığımızda, geçmişte Yahudilere yönelik pek çok uygulamada da sarı rengin kullanıldığını görebiliriz. Sarı şapka, sarı halka gibi Yahudilere takma zorunluluğu getirilen objelerde bu rengin kullanılması ile onlarda "kirli ve aşağı tabakaya özgü" bir izlenim yaratılmak istenmiştir. Nazi döneminde ise sarı renk, hem tarihi anlamı itibarıyla hem de dikkat çekmesi amacıyla kullanılmıştır. Bkz. Alex Bein, *The Jewish Question: Biography of a World Problem*, Associated University Presses, 1990, s.508.

¹⁵⁸ Irene Guenther, *Nazi Chic?: Fashioning Women in the Third Reich*, 1.Bs., Berg Publishers, 2004, s.254.

¹⁵⁹ Kimyasal formülü HCN olan bir hidrojen siyanür bileşiğidir. Aslında katı bir maddedir ve hava ile temas ettiği anda zehir açığa çıkmaktadır. Metal kutularda muhafaza edilir. Bkz. T.S.S. Dikshith, *Hazardous Chemicals: Safety Management and Global Regulations*, CRC Press, 2013, s.226.

¹⁶⁰ Viola Nzira ve Paul Williams, *Anti-Oppressive Practice in Health and Social Care*, 1.Bs., SAGE Publications, 2008, s.13.

¹⁶¹ Barbara Schwindt, *Das Konzentrations- und Vernichtungslager Majdanek: Funktionswandel im Kontext der Endlösung*, Würzburg: Königshausen&Neumann Verlag, 2005, s.24.

Auschwitz¹⁶²'de öldürülmüş, Birkenau Yahudiler için en temel ölüm merkezi olmuştur.¹⁶³ Yaklaşık 2 milyondan fazla Yahudi Polonya'nın ölüm kamplarında öldürülmüştür.¹⁶⁴ Chelmno'da 800 bin, Sobibor'da 260 bin, Belzec'de 500 bin, Treblinka'da 800 bin ve Majdanek 130 bin Yahudi katledilmiştir. 1942 yılının başlarında tüm toplama kampları, ölüm kamplarına dönüşmüştür.¹⁶⁵

Yahudi soykırımında yaklaşık 6 milyon Yahudi öldürülmüştür.¹⁶⁶ Avrupa'nın tamamına yayılmış bulunan Yahudi cemaatleri ortadan kaldırılmıştır. Savaş sonrasına kadar varlığını sürdürmeyi başarmış cemaatler ise, İsrail ya da Amerika Birleşik Devletleri'nde varlığını sürdürmüştür. 1933 yılında dünya Yahudi nüfusunun %60'ı Avrupa'da yaşarken, bu oran savaş sonunda %3'e inmiştir. Yahudilerin %51'i ise Amerika'da yaşamaya başlamıştır.¹⁶⁷ Hayatta kalanların çoğu savaştan sonra Avrupa'yı terk etmiş ve başta İsrail ve ABD olmak üzere Kanada, Avustralya, Büyük Britanya, Güney Amerika ve Güney Afrika'ya yerleşmiştir.¹⁶⁸

---

¹⁶² Auschwitz toplama kampı 3 kamptan oluşmaktaydı. Ana kamp Auschwitz I, Mayıs 1940'da kurulmuştur. İmha kampı olan Auschwitz II ise 1941 yılında Auschwitz'in yakınındaki Birkenau köyünde kurulmuştur. Çalışma kampı Auschwitz III, Ekim 1942'de ana kampın 6 km doğusunda Monowitz'de inşa edilmiştir. Bkz. Hermann Langbein, *People in Auschwitz*, The University of North Caroline Press, 2004, s.40.

¹⁶³ Elaine Saphier Fox, *Out of Chaos: Hidden Children Remember the Holocaust*, Northwestern University Press, 2013, s.275.

¹⁶⁴ Till Bastian, *Auschwitz und die "Auschwitz-Lüge": Massenmord und Geschichtsfälschung*, Münih: C.H.Beck Verlag, 1997, s.17.

¹⁶⁵ Jones, ss. 152-153.

¹⁶⁶ Lucy S. Dawidowicz, *The Holocaust and the Historians*, Harvard University Press, 1981, s.13.

¹⁶⁷ Amerikan Kongresi, *Congressional Record* (109. Kongre, 1.Oturum, 21.04.2005-05.05.2005), Vol. 151, Part 6, United States Government Printing Office, Washington, 2005, s. 8741.

¹⁶⁸ <http://www.ushmm.org> (E.T. 21.09.2013)

Tablo 4. Ülkelere Göre Soykırımda Ölen Yahudi Sayısı¹⁶⁹

ÜLKE	SAVAŞ ÖNCESİ YAHUDİ NÜFUSU	ÖLDÜRÜLEN YAHUDİ SAYISI (TAHMİNİ)
ALMANYA	565.000	142.000
AVUSTURYA	185.000	50.000
BELÇİKA	66.000	25.000
BULGARİSTAN	50.000	0
ÇEKOSLAVAKYA	217.000	149.000
DANİMARKA	8000	60
ESTONYA	4500	2000
FİNLANDİYA	2000	7
FRANSA	350.000	77.000
HOLLANDA	140.000	100.000
İTALYA	44.500	7500
LETONYA	91.500	70.000
LİTVANYA	168.000	140.000
LÜKSEMBURG	3500	1000
MACARİSTAN ¹⁷⁰	445.000	180.000
NORVEÇ	1700	762
POLONYA	3.300.000	3.000.000
ROMANYA	609.000	270.000
SOVYETLER BİRLİĞİ	3.020.000	1.000.000
YUGOSLAVYA	78.000	60.000

(Tablo 4 Abraham Edelheit ve Hershel Edelheit'in *History of the Holocaust: A Handbook and Dictionary* ve Raul Hilberg'in *The Destruction of the European Jews* adlı kitabındaki bilgilerden faydalanılarak tez sahibi tarafından hazırlanmıştır.)

¹⁶⁹ Abraham Edelheit and Hershel Edelheit, *History of the Holocaust: A Handbook and Dictionary*, Boulder: Westview Press, 1994, s. 1799 ve bkz. Dawidowicz, s.403.

¹⁷⁰ Raul Hilberg, *The Destruction of the European Jews*, 3.Bs., Yale University Press, 2003, s.1220.

Tablo 5. 1933 ve 1950 Yıllarında Avrupa'daki Yahudi Nüfusu¹⁷¹

ÜLKE	1933	1950
POLONYA	3.000.000	45.000
SOVYETLER BİRLİĞİ	2.525.000	2.000.000
LİTVANYA	155.000	
LETONYA	95.600	
ESTONYA	4550	
ALMANYA	565.000	37.000
MACARİSTAN	445.000	155.000
ÇEKOSLAVAKYA	357.000	17.000
BÜYÜK BRİTANYA	300.000	450.000
FRANSA	225.000	235.000
HOLLANDA	156.000	27.000
BELÇİKA	60.000	42.000
İTALYA	48.000	35.000
İSPANYA	4000	3000
PORTEKİZ	1200	4000
YUGOSLAVYA	68.000	3500
ARNAVUTLUK	200	300
YUNANİSTAN	100.000	7000
ROMANYA	980.000	280.000
İSVEÇ	6700	12.000
NORVEÇ	1400	1200
DANİMARKA	5700	5500
FİNLANDİYA	1800	1800
BULGARİSTAN	48.500	6500
AVUSTURYA	191.000	18.000

(Tablo 5 Leon Shapiro'nun *American Jewish Year Book*'ta verdiği bilgiler göz önünde bulundurularak tez sahibi tarafından hazırlanmıştır.)

¹⁷¹Leon Shapiro, *American Jewish Year Book*, Sayı 53, 1952, s. 424- 433.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ REICH DÖNEMİNDE ALMANYA'DA YAHUDİ BASINI

A.Üçüncü Reich'e Kadarki Dönem

16. yüzyılın sonunda Portekiz Yahudileri, Engizisyon Mahkemesi'nin yargılamalarından kaçan Marranolar'ı¹ izleyerek Hollanda'ya kaçmışlardır. Genellikle Amsterdam'a yerleşen Yahudiler, burada Portekizce ya da Ladino dilini² konuşmuşlar ve yazı dili olarak da İspanyolca'yı tercih etmişlerdir. Yahudiler Hollanda'da iki nesil boyunca, kültürlü ve refah içinde yaşam Burjuva sınıfına dâhil olmuşlardır.³

17. yüzyılın ilk yarısında Aşkenaz⁴ Yahudileri, Polonya ve Almanya'dan Hollanda'ya gelmişlerdir. Hollanda'da tarımla ve canlı hayvan ticareti ile uğraşmışlar⁵ ve konuşma dili olarak Yidce'yi sürdürmüşlerdir İlk Yahudi süreli yayını 17. yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa'da matbaanın ortaya çıkışından yaklaşık 200 yıl sonra Hollanda'da basılmıştır. Hollanda'ya yerleşmiş olan Yahudiler tarafından çıkarılan bu yayın "Gazeta de Amsterdam" (Amsterdam Gazetesi) gazetesidir. Gazeta de Amsterdam, ilk olarak 1678 yılında çıkmıştır.⁶ Gazete Ladino dilinde ve Latin harfleri ile basılmıştır. 15 yıl boyunca düzenli aralıklarla çıkmış olan yayın, Sefardi tüccarlara diğer ülkelerdeki ekonomik koşullar hakkında bilgiler sunmuştur. Gazetenin son sayısı 1690 yılında basılmıştır.⁷

---

¹ Marrano: İber Yarımadası'ndan kovulmamak için Hristiyanlığa geçen ancak gizlice Yahudiliklerini devam ettiren Yahudilerdir. Bkz. Harvey E. Goldberg, *Jewish Passages: Cycles of Jewish Life*, University of California Press, 2003, s.28.

² Yahudi İspanyolcası. Temel yapısı 15. yy İspanyolcasına dayanan; zamanla Fransızca, İbranice, Arapça gibi dillerden de pek çok sözcüğü yapısına katarak zenginleşmiş Sefardi Yahudileri tarafından konuşulan dildir. İsrail'den sonra en çok konuşulduğu ülke Türkiye'dir. Bkz. Harald Haarmann, *Language in Ethnicity: A View of Basic Ecological Relations*, Berlin: Mouton de Gruyter Verlag, 1986, s.46.

³ Yahudilerin Hollanda'daki yaşamına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Naomi Pasachoff ve Robert J. Littman, *Jewish History in 100 Nutshells*, Rowman & Littlefield Publishers, 2004, ss.175-176.

⁴ Aşkenaz Yahudileri: Almanya Yahudileri anlamına gelmektedir. Dünya Yahudi nüfusunun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Jits van Straten, *The Origin of Ashkenazi Jewry: The Controversy Unraveled*, Berlin: Walter de Gruyter Verlag, 2011, ss.159-163.

⁵ Julius R. Ruff, *Violence in Early Modern Europe 1500-1800*, Cambridge University Press, 2001, s.231.

⁶ Klaus Roth ve Ulf Brunnbauer, *Region, Regional Identity and Regionalism in Southeastern Europe*, LIT Verlag, 2007, s.208.

⁷ Saskia Coenen Snyder, "Acculturation and Particularism in the Modern City: Synagogue Building and Jewish Identity in Northern Europa", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Michigan Üniversitesi, 2008, s.65.

Diğer bir Yahudi gazetesi olan “Dinstagishe un Fraytagishe Kuranten” (Salı ve Cuma Gazeteleri) Ağustos 1686’da Yidce dilinde ve İbrani harfleri ile basılmıştır. Bu gazete dünyada Yidce dilinde basılan ilk gazete olma özelliğini taşımıştır. İlk olarak Uri Faybesh Halevi⁸ tarafından basılan gazete, 6 Haziran 1687’den itibaren David de Castro Tartas⁹ Yayinevi tarafından çıkarılmaya başlamıştır. Haftada iki kere çıkan gazete, Aşkenazi Yahudilerini ilgilendiren kısıtlı bir içerikle yayımlanmıştır. Son sayısı 1687 yılında çıkarılmıştır.¹⁰

Diehl’in kitabında belirtildiği üzere; 1667 yılında yayımlanan ve düzensiz aralıklarla, Yidce dilinde çıkan “Tzejtung ojs India” (Hindistan Gazetesi) gazetesi daha çok Aşkenazi Yahudilerine hitap etmiştir. Gazete, Hollanda ve Hindistan arasındaki ticari ilişkilere hizmet etmek amacıyla basılmıştır.

Dil ve içerik bakımından tüm Yahudilere hitap eden ilk gazete ise, İbranice çıkarılan “Peri es Haim” (Hayat Ağacının Meyvesi) süreli yayını olmuştur. İki ayda bir bülten şeklinde basılan yayın, 1728 yılından 1768’e kadar çıkarılmıştır. Portekiz Haham Okulu’nun yayın organı olan bülten, Talmud’tan yaptığı alıntılarla dini bir içeriğe sahip olmuştur. Amsterdam, bu yıllarda İbranice ve Yidce basının merkezi konumunda yer almıştır.¹¹

18. yüzyılın ortalarından itibaren Yahudi basını Almanya’da gelişmeye başlamış ve Yahudi yazarlar, editörler ve yayinevleri basın hayatına katılmışlardır.¹² Bu süreçten itibaren basılmaya başlanan Yahudi süreli yayınları, Alman ve Yahudi hayatları arasında bir birliktelik yaratmaya başlamıştır. Söz konusu yayınlara çoğunluğu Almanca dilinde çıkmış, bir kısmı da İbrani dilinde ya da iki dilde basılmıştır. Söz

---

⁸ (1627-1715) Ailesi Almanya’dan gelmiş Aşkenaz Yahudisi yayımcı. Amsterdam’da dönemin en ünlü Yahudi yayımcısı. 1658’den itibaren yayımcılık yapmaya başlamıştır. Bkz. Hilde Pach, “Keeping Current in Amsterdam”, *Pakn Treger: The Magazine Of The Yiddish Book Center*, İlkbahar 2006, s.10.

⁹ (1630-1698) Portekizli Yahudi yayımcı. 1640 yılında Portekiz’den Amsterdam’a gelmiştir. 1662 yılında kendi yayinevini kurmuştur. Bkz. Pach, s.11.

¹⁰ Bkz. Yosef Kaplan(Ed.), *The Dutch Intersection: The Jews and the Netherlands in Modern History*, Hollanda: Brill Publishers, 2008, s.213.

¹¹ Katrin Diehl, *Die Jüdische Presse im Drittenreich: zwischen Selbstbehauptung und Fremdbestimmung*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1997,ss. 7-9.

¹² Lance J. Sussman, *Isaac Leeser and the Making of American Judaism*, Wayne State University Press, 1995, s.137.

konusu süreli yayınların çok az bir kısmı da Yidce dilinde çıkarılmıştır.¹³ Yidce basılan gazeteler özellikle Doğu Avrupa'dan gelen Yahudilere hitap etmiştir.¹⁴

19. yüzyıl, Yahudi basını için adeta bir altın çağ olmuştur. Bu dönemde Avusturya hariç Alman topraklarında 200 adet Yahudi süreli yayını basılmıştır. Alman dilinde ve Latin alfabesiyle çıkarılan ilk Yahudi süreli yayını, Sulamith adlı dergi olmuştur.¹⁵ Söz konusu süreli yayın Leipzig/Dessau'da 1806- 1848 yılları arasında aylık olarak çıkmıştır. 1841 yılında Sulamith, yaklaşık 5400 okuyucu kitlesine ulaşmıştır.¹⁶ Dergi reform hareketlerini ve aydınlanmayı desteklemiş, emansipasyon sürecine önemli katkılar sağlamıştır.¹⁷

Sulamith'in aksine 1822-23 yıllarında kısa süreliğine çıkan "Zeitschrift für die Wissenschaft des Judentums" (Yahudi Bilimi Dergisi) Yahudi basın tarihinde çıkan ilk bilimsel süreli yayın olma özelliğini taşımıştır.¹⁸ Dergi, "Verein für Kultur und Wissenschaft der Juden"¹⁹ (Yahudi Kültür ve Bilim Birliği) tarafından çıkarılmıştır.²⁰

Almanya'da 19. yüzyılın ortalarından itibaren çok sayıda Yahudi yayınevi kurulmaya başlamıştır.²¹ Bu dönemde Alman basınının gelişmesine öncülük eden isim Liberal görüşlü haham ve gazeteci Ludwig Philippson olmuştur.²² 1834-36 yılları

---

¹³ Herbert Freedman, *The Jewish Press in the Third Press*, Berg Publishers, 1993, s.43.

¹⁴ <http://www.presseforschung.uni-bremen.de> (E.T. 20.09.2013)

¹⁵ Dergi, 1806 yılında David Fraenkel (1779-1856) ve Joseph Wolf (1762-1826) tarafından kurulmuştur. Bkz. <http://www.compactmemory.de/> (E.T.04.10.2013) Ayrıca Peter Hirsch, *Traveler's Guide to Jewish Germany*, Pelican Publishing Company, 1998, s.81.

¹⁶ Kirsten Heinsohn ve Stefani Schüler Springorum, *Deutsch- Jüdische Geschichte als Geschlechtergeschichte: Studien zum 19. und 20. Jahrhundert*, Göttingen: Wallstein Verlag, 2006, s. 74.

¹⁷ Trude Maurer, *Die Entwicklung der Jüdischen Minderheit in Deutschland (1780-1933)*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1992, s.52.

¹⁸ Diehl, ss. 11-18.

¹⁹ Birlik 1819 yılında kurulmuştur. Yahudi kültürünü ve bilimini geliştirmeyi amaçlamıştır. 1824 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Bkz. Kerstin von der Krone, *Wissenschaft in Öffentlichkeit: Die Wissenschaft des Judentums und ihre Zeitschriften*, Berlin: Walter de Gruyter, 2012, s.56.

²⁰ Willemien Otten (Ed.) vd., *How the West was won*, Hollanda: Brill Publishers, 2010, s.165.

²¹ Bu dönemde kurulmaya başlayan Yahudi yayınevleri bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

²² (1811-1889) Dessau doğumlu Alman haham ve yazar. Bkz. Jonathan Hess (Ed.) vd., *Nineteenth-Century Jewish Literature: A Reader*, Stanford University Press, 2013, ss.210-211. Ayrıca Michael Brenner, *Jüdische Kultur in der Weimarer Republik*, 1.Basım, C.H.Beck Verlag, 2000, s. 26.

arasında aylık olarak çıkan “Israelitische Predigt- und Schulmagazin” (Yahudi Vaaz ve Okul Dergisi) Philippson tarafından çıkarılmıştır.²³

1837 yılında “die Allgemeine Zeitung des Judentums” (Yahudi Genel Gazetesi) gazetesi “Israelitische Predigt- und Schulmagazin”in yerini almıştır. 1837- 1922 yılları arasında Philippson tarafından Leipzig’de çıkarılan gazete; Yahudilere ilişkin toplumsal, politik, dini, edebi, kültürel yazılar yayımlamıştır. Yahudileri ilgilendiren her alana ışık tutmuştur. Gazete önceleri haftada 3 kere, ilerleyen zamanlarda ise 1 kere basılmıştır.²⁴ Philippson’un ölümünün ardından 1890-1909 yılları arasında gazeteyi Gustav Karpeles²⁵ yönetmiştir. Karpeles’in 1909’da ölmesi ile gazeteyi Ludwig Geiger²⁶ devralmış ve 1919 yılına kadar yönetimini üstlenmiştir.²⁷ Gazete 1922 yılında son kez basılmış ve 1922 yılından itibaren ileride sıkça değineceğimiz ve Almanya’nın en yüksek tirajlı Yahudi gazetesi olan CV- Zeitung adı altında çıkmaya devam etmiştir.

1860 yılında Mainz’da Marcus Lehmann²⁸ tarafından kurulan haftalık “der Israelit” dergisinde, Ortodoks Yahudilik çizgisinde yazılar yayımlanmıştır.²⁹ 1890 yılında Lehmann’ın ölümü üzerine derginin yönetimini oğlu Oskar Lehmann (1859-1928) üstlenmiştir. Lehmann 1906 yılında yayım yerini Mainz’dan Frankfurt am Main’a taşımıştır. Derginin son sayısı 3 Kasım 1938 tarihinde çıkarılmıştır.³⁰

1898 yılında Max Lessmann (1859-1926) ve oğlu Leo Lessmann tarafından Hamburg’da kurulan Israelitisches Familienblatt (Yahudi Aile Gazetesi) gazetesi ise,

---

²³ Simone Lässig, *Jüdische Wege ins Bürgertum: kulturelles Kapital und sozialer Aufstieg im 19. Jahrhundert*, Vandenhoeck & Ruprecht, 2004, s.706.

²⁴ Hanna Delf von Wolzogen (Ed.) vd., *Theodor Fontane und Wilhelm Wolfsohn, eine interkulturelle Beziehung*, Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2006, s.389.

²⁵ (1848-1909) Çek Cumhuriyeti doğumlu Yahudi yayımcı ve yazar. Bkz. *Archiv Bibliographia Judaica: Lexikon Deutsch-Jüdischer Autoren*, Walter de Gruyter Verlag, 2013, ss.267-281.

²⁶ (1848-1919) Breslau doğumlu Yahudi tarihçi ve yayımcı. Bkz. Glenda Abramson, *Encyclopedia of Modern Jewish Culture* (c.1), 1.Bs., New York: Routledge Publishers, 2005, s.300.

²⁷ Krone, s.62.

²⁸ (1831-1890) Verden doğumlu haham. Ortodoks Yahudiliğin savunucusu olmuştur. Bkz. Michael Kühntopf, *Rabbiner und Rabbinerinnen: von den ältesten Zeiten bis in die Gegenwart*, Norderstedt: Books on Demand, 2009, s.76.

²⁹ Yaacov Shavit ve Mordechai Eran, *The Hebrew Bible Reborn: From Holy Scripture to the Book of Books: a History of Biblical Culture and the Battles over the Bible in Modern Judaism*, Walter de Gruyter Verlag, 2007, s.531.

³⁰ Elfi Pracht-Jörns (Ed.), *Jüdische Lebenswelten im Rheinland: Kommentierte Quellen von der Frühen Neuzeit bis zur Gegenwart*, Köln: Böhlau Verlag, 2011, s.13.

dini anlamda tarafsız bir tutum sergilemiş ve her kesim Yahudi tarafından okunmuştur. Gazete 1898–1935 yılları arasında Hamburg’da, ardından 1935–1938 yılları arasında Berlin’de yayımlanmıştır. Gazete 1938 yılında gerçekleşen Kristal Gece’den sonra yasaklanmıştır.³¹

19. yüzyılda kurulan ve uzun soluklu olan bir diğer süreli yayın da, “Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums” (Yahudi Tarihi ve Bilimi Aylık Dergisi) olmuştur. Dergi 1851 yılında Zacharias Frankel³² tarafından kurulmuş ve Breslau’daki Jüdisch-Theologisches Seminar’ın³³ yayın organı olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Hitler döneminde Nazilerin yoğun baskısıyla karşılaşan gazetenin basımına 1939 yılında son verilmiştir.³⁴

20. yüzyılın başında, 1902 yılında Berlin’de haftalık “Jüdische Rundschau” (Yahudi Bakışı) gazetesi kurulmuştur. 1919’a kadar haftada bir kere çıkan gazete, 1919’dan sonra haftada 2 kere çıkmaya başlamıştır. Söz konusu gazete “Zionistische Vereinigung für Deutschland’ın³⁵ (Almanya Siyonist Birliği) yayın organı olarak 1938 yılında yasaklanana kadar faaliyet göstermiştir. Gazete, yayımlandığı dönemde CV Zeitung’dan sonra en çok okunan Yahudi gazetesi olmuştur. Gazetenin temel amacı antisemitizmle mücadele ve Yahudiler arasında ulusal bir birlik kurmak olmuştur.³⁶

---

³¹ Diehl, ss.209-233.

³² (1801-1875) Prag doğumlu reform destekçisi haham. Ayrıntılı bilgi için Bkz. James N. Retallack (Ed.), *Saxony in German History: Culture, Society, and Politics, 1830-1933*, The University of Michigan Press, 2000, ss.113-116.

³³ Yahudi Haham Okulu. 1854 yılında Yahudi hayırsever Jonas Fränkel’in isteği üzerine Breslau’da kurulmuştur. Zacharias Frankel okulun kurucu müdürü olmuştur. 1875 yılında ölene kadar Frankel, okulu yönetmiştir. Okul haham yetiştirmesine rağmen, öğrencilerine özgür bir araştırma ortamı sunmuştur. Yahudi bilimini öğretmeyi temel amaç edinmiştir. 1939 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Bkz. Paul R. Mendes-Flohr ve Jehuda Reinharz (Ed.), *The Jew in the Modern World: A Documentary History*, 2.Bs., Oxford University Press, 1995, s.232.

³⁴ Judith Marcus (Ed.), *Surviving the Twentieth Century: Social Philosophy from the Frankfurt School*, Transaction Books, 1999, s.354.

³⁵ 1894 yılında Köln’de Max Bodenheimer (1865-1940) tarafından kurulmuştur. Bkz. Thomas von Münch, *Wiederherstellung Israels und der Völker im Licht der jüdisch-biblischen Prophetie*, 1.Bs., Norderstedt: Books on Demand, 2008, s.61.

³⁶ Diehl, ss.157-185.

1901 yılında Alliance Israélite Universelle³⁷ (Evrensel Yahudi Birliği) tarafından Berlin’de kurulan bir diğer süreli yayın ise Ost und West (Doğu ve Batı Dergisi) dergisi olmuştur. Dergi Yahudi kültürel hayatına yönelik yayımlar yapmıştır. Derginin temel amacı Batı Avrupa Yahudileri ile Doğu Avrupa Yahudileri arasında bağ kurmak ve birbirlerini anlamalarını kolaylaştırmak olmuştur.³⁸ Dergi Yidce ve İbranice şiirler ve hikayeler yayımlamıştır. Yayımladığı yazılarla Batı Avrupa Yahudilerine, Yidce öğrenmeyi teşvik etmeye çalışmıştır. Dergi, 1923 yılına kadar faaliyet göstermiştir.³⁹

1916 yılında Martin Buber⁴⁰ und Salman Schocken⁴¹ tarafından „Der Jude“ (Yahudi) dergisi kurulmuştur. Dergi aylık olarak Berlin’deki R. Löwit Verlag⁴² tarafından basılmıştır. Der Jude çıktığı yıllar boyunca yaklaşık 3000- 5000 nüsha basılmıştır. Derginin son sayısı 1928 yılında çıkmıştır.⁴³

Weimar döneminde Yahudi basını etkileyen temel unsur, kaybedilmiş bir dünya savaşının ardından yükselişe geçen ve dünya ekonomik krizinin başlamasıyla daha da artan antisemitizm dalgası olmuştur.⁴⁴ Bazı Yahudi gazeteleri için temel amaç antisemitizmle mücadele etmek olmuştur. Bunlardan bir tanesi de CV Zeitung

---

³⁷ İlk olarak 1860 yılında kurulmuş ve ardından pek çok ülkeye yayılmıştır. Paris merkezli organizasyonun temel amacı Yahudi haklarını savunmak olmuştur. Bkz. Lisa Moses Leff, *Sacred Bonds of Solidarity: The Rise of Jewish Internationalism in Nineteenth-Century France*, Stanford University Press, 2006, ss.236-237.

³⁸ Steven E. Aschheim, *Brothers and Strangers: The East European Jew in German and German Jewish Consciousness: 1800-1923*, The University of Wisconsin Press, 1982, s.103.

³⁹ Jack Wertheimer, *Unwelcome Strangers: East European Jews in Imperial Germany*, 1.Bs., Oxford University Press, 1987, s.152.

⁴⁰ (1878-1965)Avusturya doğumlu Yahudi asıllı filozof. 1901 yılında Almanya’da Siyonist hareketin yayın organı olan Die Welt dergisinin editörlüğünü üstlenmiştir. Jüdischer Verlag’ın kurucularındandır. Buber, 1938 yılında Filistin’e kaçmıştır. Bkz. Walter Benjamin, *Gesammelte Schriften*, Harvard University Press, 2002, s.320.

⁴¹ (1877-1959) Polonya doğumlu Siyonist yayımcı. 1915 yılında Martin Buber ile birlikte Siyonist Der Jude dergisini kurmuştur. 1934 yılında Filistin’e, ardından 1940 yılında ABD’ye kaçmıştır. 1959 yılında İsviçre’ye yaptığı bir gezi sırasında hayatını kaybetmiştir. Bkz. Volker Dahm, *Das jüdische Buch im dritten Reich*, Münih: C.H.Beck Verlag, 1993, ss. 266-273.

⁴² Richard Löwit Yayınevi. 1883 yılında Richard Löwit (1854-1908) tarafından Viyana’da kurulmuştur. 1916 yılında Berlin’de ve de 1933 yılında Leipzig’de yayınevini şubeleri açılmıştır. 1939 yılında yayınevi kapatılmıştır. Bkz. Murray G. Hall ve Christina Köstner, *Allerlei für die Nationalbibliothek zu ergattern*, Viyana: Böhlau Verlag, 2006, ss.110-112.

⁴³ Steven M. Lowenstein vd. , *Deutsch-jüdische Geschichte in der Neuzeit*, 3. Bs., Münih: C.H.Beck Verlag, 1997, s. 128.

⁴⁴ Sharon Gillerman, *Germans into Jews: Remaking the Jewish Social Body in the Weimar Republic*, Stanford University Press, 2009, s.38.

olmuştur.⁴⁵ 1922 yılında CV tarafından kurulan CV Zeitung, dönemin en önemli gazetelerinden biri olmuştur. CV'nin yayın organı olan gazete, haftalık olarak çıkarılmış ve 1938 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Yaklaşık 40.000 ila 60.000 tiraj ile o dönemde en çok okunan Yahudi gazetesi olmuştur. Liberal bir çizgide ilerleyen gazete, Weimar döneminde ve sonrasında antisemitizmle mücadeleyi amaç edinmiştir.⁴⁶

1920 yılında kurulan “Jüdisch- liberale Zeitung” (Liberal Yahudi Gazetesi) Yahudilerin günlük hayatına ilişkin her türlü bilgiyi okuyucuları ile paylaşmıştır. Gazetenin adı 1934'ten sonra “Jüdische Allgemeine Zeitung“ (Genel Yahudi Gazetesi) olmuştur. Haftada iki kere çıkan gazetenin basımı 1936'da durdurulmuştur.⁴⁷

Weimar döneminde çıkan Yahudi süreli yayınlarından bir diğeri de „der Morgen“ (Yarın) dergisi olmuştur. Söz konusu dergi, 1925-1938 yılları arasında 2 ayda bir olmak üzere Philo-Verlag⁴⁸ tarafından basılmıştır. Kültür dergisi niteliği taşıyan „der Morgen“ Yahudi gelenekleri ve kültürüne ilişkin yazılar yayımlamıştır.⁴⁹

Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde Almanya gibi Rusya ve komşularında da, çok sayıda Yahudi süreli yayını ortaya çıkmıştır. 1903 yılında, Polonya'nın Rusya ile sınırında ve Rus etkisi altında bulunan Kutno kasabasında “Der Fraynd” (Arkadaş) adlı Yidiş dilinde günlük bir gazete çıkarılmıştır. Morris Shaten ve Zundel Tsonber adlı iki arkadaş tarafından çıkarılan gazete, söz konusu bölgedeki ilk Yidce gazete olma özelliğini taşımaktadır. Zamanla çok sayıda okuyucu kazanan gazete, Rus Yahudilerine de Yahudi yayınlarını okuma alışkanlığını kazandırmıştır. Seküler Yidce bir süreli yayın olarak tanımlayabileceğimiz “Der Fraynd”, günlük haberleri dini bir çerçevede sunmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Rusça, Lehçe ve İbranice Yahudi süreli yayınlarının sayısında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Söz konusu yayınların

---

⁴⁵ Robert M. Seltzer ve Norman J. Cohen (Ed.), *The Americanization of the Jews*, New York University Press, 1995, s.38.

⁴⁶ Niewyk, s.87.

⁴⁷ Othmar Plöckinger, *Geschichte eines Buches: Adolf Hitlers "Mein Kampf": 1922-1945*, Münih: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2011, ss.314-315.

⁴⁸ Bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

⁴⁹ Wolf Gruner, *Deutsches Reich 1933-1937*, Münih: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2008, s.708.

tirajlarında da savaş öncesi döneme kıyasla, önemli oranda artış olmuştur. Yalnız Varşova’da çıkan Yidce gazetelerin toplam tirajı, 150.000’i aşmıştır.⁵⁰

Savaş öncesi dönemde Yahudi süreli yayınlarının çıktığı bir diğer nokta da Osmanlı İmparatorluğu toprakları olmuştur. Daha 1840’lı yılların başında Osmanlı topraklarında Ladino dilinde süreli yayınlar çıkmaya başlamıştır. Bunlardan biri de 1841-1845 yılları arasında İzmir’de çıkan “La puertas del oriente” ya da İbranice adıyla “Sha’arei Mizrah” (Doğunun Kapıları) gazetesidir. Söz konusu gazete Osmanlı topraklarında Ladino dilinde çıkan ilk modern gazete olma özelliğini taşımaktadır. Bu gazeteyi diğer Yahudi süreli yayınları izlemiştir. 1845-1945 yılları arasında Osmanlı topraklarında çıkan Ladino yayınların 2/3’ü yalnızca dört şehirde çıkmıştır: İzmir, İstanbul, Selanik ve Sofya. Söz konusu yayınlar Türkçe’ye uyum sağlama konusunda sıkıntı yaşayan Sefardi Yahudileri için büyük bir kolaylık olmuştur.⁵¹

B. Üçüncü Reich Dönemi

22 Eylül 1933’te Almanya’da Reich Kültür Odası’nın⁵² kurulması ile Nazilerin yeni kültür politikası devreye girmiştir. Bu tarihten itibaren Yahudi yazarlar ve yayıncılar için adeta bir tutuklama dalgası başlamıştır. Nazilerin yönetime gelmesinin daha ilk yılında başlayan göç dalgasına çok sayıda Yahudi yazar ve yayıncı da katılmıştır.⁵³ Hitler’in iktidara henüz geldiği dönem Yahudi yazarlar, yayıncılar ve kitapçılar için Almanya’dan kaçmak için en uygun dönem olmuştur. 1933 yılında göç eden Yahudi yazarların sayısı, bu tarihten sonra göç edebilenlerin sayısından dört kat fazla olmuştur.⁵⁴

---

⁵⁰ Sarah Abrevaya Stein, *Making Jews Modern: The Yiddish and Ladino Press in the Russian and Ottoman Empires*, Indiana University Press, 2004, ss.23-25.

⁵¹ Stein, ss. 60-61.

⁵² Reichskulturkammer (RKK) 22 Eylül 1933’te kurulmuştur. 7 departmandan oluşmaktaydı. (Radyo, Film, Müzik, Tiyatro, Güzel Sanatlar, Basın, Edebiyat) Basın Departmanı 1 Kasım 1933’te kurulmuştur. Departmanın başında (Reichspressekammer) başında Max Amann (1891-1957) bulunmaktaydı. Amann aynı zamanda Nazi yayın organı olan Franz-Eher Verlag’ın da yönetimini üstlenmiştir. Bkz. Louis de Saussure ve Peter Schulz (Ed.), *Manipulation and Ideologies in the Twentieth Century: Discourse, Language, Mind*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2005, s.276.

⁵³ Richard Abel ve William Gordon Graham (Ed.), *Immigrant Publishers: The Impact of Expatriate Publishers in Britain and America in the 20th Century*, Transaction Books, 2009, s.9.

⁵⁴ Dahm, ss. 26-28.

1933 yılından sonraki dönemlerde yalnız Yahudilerin değil, Weimar Cumhuriyeti döneminde NSDAP ile sorun yaşamış ya da ona muhalefet etmiş olan hiç kimsenin kaçmasına izin verilmemiştir. Hitler iktidarının ilk dönemlerinde Yahudi yazarların ve yayımcıların ülkeden kaçabilmesinin mümkün olması, o dönemde Hitler'in basından ziyade öncelikli olarak muhalifleri ortadan kaldırmakla ilgilenmesi ile ilişkilendirilmektedir.⁵⁵

Hitler başından beri basın özgürlüğünü Alman toplumun birlikteliği açısından tehlikeli görmüş ve bununla baş edebilmek için de yeni kültür politikası kapsamında önceleri sansür, ardından da tümünden zararlı bulduğu yayınları ortadan kaldırma yoluna gitmiştir. 1933 yılında NSDAP iktidara geldiğinde Naziler Almanya'nın 4700 süreli yayınının yalnızca %3'ünden daha az bir kısmını kontrol altında tutabilirken, zamanla bu oran artmış ve nihayetinde basın tamamen NSDAP rejiminin kontrolü altına girmiştir.⁵⁶ Hitler rejimi iktidarının ilk haftalarında radyoyu ve basını, patlak vermek üzere olan sözde "Komünist ayaklanması" haberini yaymak ve bununla halk arasındaki korkuları artırmak amacıyla kullanmıştır. Zaman ilerledikçe yeni rejim halk arasında yayılan korkulardan faydalanarak, basında sivil özgürlükleri ve demokrasiyi baskı altına alan kısıtlamalara gitmiştir. Muhalefet mensupları SA ve SS kuvvetleri tarafından yakalanmış, muhalif basın ve yayın organları kapatılmıştır. Franz Eher Verlag gibi yayınevleri ise NSDAP tarafından satın alınmış ve Nazi partisinin merkezi yayınevi adı altında yeni bir kimliğe büründürülmüştür.⁵⁷

Victor Klemperer LTI: "Nasyonal Sosyalizmin Dili" adlı kitabında, basının nasıl NSDAP'nin etkisi altında olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:⁵⁸

Almanya'da basılan ve konuşulan her şey parti makamlarınca norma bağlanmıştı. Müsaadeli biçimden öyle veya böyle sapan bir şey kamuoyuna erişemiyordu; kitap, gazete, resmi yazılar, bürokratik evraklar – bunların hepsi aynı kahverengi sosun içinde yüzüyorlardı, bu yazı dilinin mutlak birörnekliği, bütün konuşma biçimlerinin aynılığını da açıkliyordu.

⁵⁵ Günther Schulz, *Vertriebene Eliten: Vertreibung und Verfolgung von Führungsschichten im 20. Jahrhundert*, Münih: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2001, ss.87-93.

⁵⁶ Wolfgang Benz, *A Concise History of the Third Reich*, University of California Press, 2006, s.63.

⁵⁷ Georg Lazar, *Schaufenster und Schublade*, Books on Demand, 2013, s.90.

⁵⁸ Klemperer, s.22.

Her türden kitap, dergi, gazete satın veya ödünç almak göğsünde yıldız taşıyanlara yasaktı. Gizlice evde bulundurmamak tehlike anlamına geliyordu, onları dolapların ve halıların altında, fırınlarda ve perde kordonlarına sıkıştırarak saklar veya kömürlükte tutuşturucu madde olarak tutardınız.⁵⁹

10 Mayıs 1933'te Berlin'de ve üniversitelerin bulunduğu başka 21 şehirde, kitap yakma eylemleri gerçekleştirilmiştir. Nasyonal Sosyalist Alman Öğrenci Birliği⁶⁰ tarafından başlatılan eylemlerde, çok sayıda Yahudi yazarın ve Marksist, Liberal görüşlü yazarların kitapları yakılmıştır.⁶¹

Yahudi yayınevleri üzerinde baskı oluşturulmuş, söz konusu yayınevi sahipleri "aryanlaştırma" adı altında yayınevlerini aryanlara devretmeye zorlanmıştır. 1933 yılına kadar Avrupa'nın en büyük yayınevi kabul edilen ve Berlin'de çıkan ünlü Vossische Zeitung gazetesinin basımını yapan Ullstein Verlag'ın sahibi Yahudi Ullstein ailesi yayınevi yönetiminden el çektilmiş, ardından da yayınevini aryanlara satmaya zorlanmıştır.⁶²

En önemli Liberal gazetelerden biri olan Berliner Tageblatt'ın basımını yapan Mosse Verlag'ın sahibi Yahudi Mosse ailesi, yapılan baskılar neticesinde Hitler'in iktidara gelmesinin ardından Almanya'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Hapsedilme ya da ölüm korkusu ile çok sayıda ünlü gazeteci ülkeden ayrılmaya başlamıştır. Yahudi olmayan ünlü Alman gazetelerinin deneyimli çalışanları, yerlerini Nazi partisinin amatör mensuplarına bırakmıştır.⁶³

4 Ekim 1933'te çıkarılan "Schriftleitergesetz"ın (Editör Yasası) 5. maddesi ile editörlere aryan olma zorunluluğu getirilmiştir. Böylece Yahudi editörler ve Yahudi ile

⁵⁹ Burada Yahudilerin Jüdische Rundschau ve CV Zeitung gibi Yahudi gazetelerini nasıl satın aldıkları sorusu akla gelmektedir. Yahudiler sadece kitap, gazete gibi ürünleri değil her türlü ihtiyaçlarını yalnızca belli dükkanlardan satın alabiliyorlardı. Gıda maddelerini alabilmek için üzerinde "J" harfi bulunan karnelerini bulundurmaları gerekiyordu. Bkz. Beate Meyer vd., *Jews in Nazi Berlin: From Kristallnacht to Liberation*, Berlin: Philo Verlag, 2000, s.92.

⁶⁰ Nationalsozialistischer Deutscher Studentenbund (NSDStB). 1926 yılında Münih'te kurulmuş öğrenci birliğidir. Üniversite öğrencilerinin üye olabildiği bir birliktir. 1945'te yasa dışı ilan edilmiştir. Bkz. Klaus Hentschel (Ed.), *Physics and National Socialism: An Anthology of Primary Sources*, İsviçre: Birkhaeuser Verlag, 1996, s.xi. ve Bkz. John Connelly ve Michael Grüttner (Ed.), *Universities Under Dictatorship*, The Pennsylvania State University Press, 2005, s.80.

⁶¹ Jean-Denis Lepage, *Hitler Youth, 1922-1945: An Illustrated History*, McFarland Books, 2008, s.89.

⁶² Noel Annan, *Changing Enemies: The Defeat and Regeneration of Germany*, Cornell University Press, 1995, s.240.

⁶³ Marvin Zolot, *Mensch: Biography and Writings of Manfred Eric Swarsensky*, Author House, 2009, ss.19-21.

evli olanlar, aryan gazetelerinde editörlük yapmaktan men edilmiştir. Aynı yasanın 14. maddesi ile editörlere ülke içinde veyahut dışında Reich'ı zayıflatacak her türlü hamleden kaçınma zorunluluğu getirilmiştir.⁶⁴ Üçüncü Reich döneminde özel bir basın kanunu düzenlenmemiş olup 7 Mayıs 1874 tarihinden beri yürürlükte olan İmparatorluk Basın Kanunu⁶⁵ bu dönemde de varlığını sürdürmüştür. Çıkarılan Editör Yasası ile basınla ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Reich Basın Odası⁶⁶'nın bağlı olduğu Propaganda Bakanlığı, Berlin'de düzenlediği günlük konferanslarla süreli yayınlarda yer alacak haberlerin içeriği konusunda bilgi vermiş, hangi haberlerin yayımlanıp hangilerinin yayımlanmayacağı konusuna detaylı açıklamalar getirmiştir. Söz konusu kurallara uymayan gazeteciler ve editörler görevlerinden alınmış, kimi zaman da devlete zarar verdikleri gerekçesiyle toplama kamplarına gönderilmişlerdir.⁶⁷

1944 yılına gelindiğinde yaşanan kâğıt ve mürekkep kıtlığı neticesinde Nazi yönetimi, tüm gazetelere önce 8 sayfa olma zorunluluğu getirmiş, ardından bu sayı 2'ye kadar düşmüştür. Nazilerin iktidara geldiği 1933 yılında Almanya'da 4700 gazete yayımlanırken, bu sayı 1100'e düşmüştür. Her ne kadar söz konusu gazetelerin yaklaşık yarısı halen şahısların yönetiminde olsa da, gazete yönetimleri ancak Propaganda Bakanlığı ile sıkı işbirliği içinde basıma devam edebilmişlerdir. Gazete basımı için gerekli materyaller ancak bu işbirliğinin geçerli olduğu durumda edinilebilmiştir. Söz konusu gazetelerin çoğu zorlu koşullarda da olsa, savaş sonuna kadar basılmaya devam etmiştir.⁶⁸

Nazi döneminde Yahudi olan ve olmayan gazeteler için 2 sansür şekli uygulanmıştır. Bunlardan ilki "Vorzensur" (Öncesinde sansür) olmuştur. Bu sansür şeklinde bir süreli yayını yayımlamak için önceden ilgili yayının bir numunesi sansür

---

⁶⁴ Söz konusu yasanın orijinal metni için bkz. Avusturya Milli Kütüphanesi, <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=dra&datum=1933&size=45&page=838> (E.T. 02.05.2014)

⁶⁵ Türkçe metni Ek 10'da sunulmuştur.

⁶⁶ Reich Kültür Odası bünyesinde 1 Kasım 1933 yılında kurulmuştur. Başkanı Max Amann'dır. Reich Kültür Odası'na bağlı 7 bölümden biri olarak faaliyet göstermiştir. Basın alanında çalışabilmek için Reich Basın Odasına üye olma zorunluluğu getirilmiştir. Bkz. Hildegard Atzinger, *Gina Kaus: Schriftstellerin und Öffentlichkeit*, Peter Lang Verlag, 2008, s.206.

⁶⁷ Jean-Denis Lepage, *An Illustrated Dictionary of the Third Reich*, McFarland&Company, 2014, s.139.

⁶⁸ <http://www.usmmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007655> (E.T. 02.05.2014)

dairesine gönderilmiş ve daire yayını uygun bulduğu takdirde basımı gerçekleşmiştir. Diğer sansür türü olan “Nachzensur”da (Sonrasında sansür) ise herhangi bir süreli yayının basımından önce izin almak gerekli olmamakta; ancak söz konusu yayının kanunlara aykırı olması durumunda sorumlu kişi sonradan cezaya çarptırılmaktadır. Yahudi olmayan gazeteler için Vorzensur 26 Ağustos 1939’da uygulanmaya başlamıştır. Yahudi gazeteleri ise başından beri ön sansüre tabi tutulmuşlardır.⁶⁹

1933 yılında Nazilerin iktidara gelmesiyle 600 gazetenin basımı durdurulmuştur. 1935 yılında halen 2817 gazete çıkarken, bu sayı 1938’de 2355’e düşmüştür. 1944 yılında ise bu sayı 970’e inmiştir. Basımı devam eden gazetelerin ise, %82’si Nazi partisinin merkezi yayınevi olan Eher- Verlag çatısı altında yayımlanmıştır.⁷⁰

1.Almanya’daki Kültürel Hayatın Yahudi Basınındaki Yansımaları

Yahudiler Alman kültürel hayatının temelinde yer almış ve “Alman kültürü” kavramının gelişimine büyük katkı sağlamışlardır. Tiyatroda, sanatta, sinemada ve gazetecilikte aktif bir şekilde yer almışlardır. Örneğin 1931 yılında Almanya’da bulunan 234 tiyatro müdürünün %50’si Yahudi’ydi ve bu oran Berlin’de %80’e yükselmekteydi. Yine 1930 yılında yazılan tiyatro oyunlarının %75’i Yahudilerce yazılmaktaydı. Çok sayıda ünlü Yahudi aktör ve aktris bulunmaktaydı. Berliner Tageblatt, Vossische Zeitung ve Frankfurter Zeitung gibi çok sayıda gazetenin editörlüğünü Yahudiler sürdürmekteydi. Yine bu gazetelerde çok sayıda Yahudi gazeteci görev almaktaydı. 1881 yılında dahi Almanya’da bulunan tüm gazetecilerin %9’u Yahudiydi ve bu oran 1933’e kadar giderek artmıştır.⁷¹

Hitler’in iktidara gelmesiyle Yahudilerin kültürel hayatta pozisyonları tepe taklak olmuştur. 29 Eylül 1933 tarihinde Yahudilerin edebiyat, sanat, tiyatro ve sinema da dâhil tüm kültürel aktivitelere izleyici olarak dahi katılması yasaklanmıştır. Yine Ekim 1933’te Yahudilerin aryan gazetelerinde editör olması yasaklanmış ve tüm

---

⁶⁹ Peter Strunk, *Zensur und Zensoren: Medienkontrolle und Propagandapolitik unter sowjetischer Besatzungsherrschaft in Deutschland*, Akademi Verlag, 1996, s. 96-104.

⁷⁰ Diehl, s. 65.

⁷¹ Gordon, s.14.

gazeteler devlet kontrolü altına alınmıştır.⁷² Kültürel hayattan dışlanan Yahudiler için Temmuz 1933'te "Kulturbund Deutscher Juden" (Alman Yahudileri Kültür Federasyonu) kurulmuştur. Nisan 1935'te Naziler tarafından adındaki "Alman" kelimesini çıkarmaya zorlanan federasyonun ismi, Jüdischer Kulturbund (Yahudi Kültür Federasyonu) olmuştur. 1941 yılında Naziler tarafından dağıtılana kadar faaliyet göstermiş olan Jüdischer Kulturbund, bir yandan işsiz kalan Yahudi sanatçılara iş imkanı sağlarken diğer yandan da Yahudi seyircisini gerçekleştirdiği kültürel aktivitelerle motive etmiştir.⁷³

"Kubu" olarak da bilinen Yahudi Kültür Federasyonu, 22 Eylül 1933 tarihinde çıkarılan bir kanun⁷⁴ ile Reichskulturkammer / RKK'nın (Reich Kültür Odası) kurulması ve 1 Kasım 1933'te yapılan düzenleme⁷⁵ ile aryan olmak koşuluyla her sanatçının bu odaya kayıt olması zorunluluğunun getirilmesi ile dışlanan yaklaşık 1300 erkek ve 700 kadın Yahudi sanatçıya ev sahipliği yapmıştır.⁷⁶ Tüm Almanya'da 49 ofise sahip olan federasyonun üye sayısı, yaklaşık 70.000'e ulaşmıştır.⁷⁷

Jüdischer Kulturbund zor koşullarda da olsa Yahudi seyircisini tiyatroyla buluşturmuş, baskın korkusu altında dahi oyunların sergilenmesini sağlamıştır. Tiyatroda genelde Yahudi temalı oyunlar sergilenmiş, kimi zaman oyunlar Yahudilerin adeta sesi olmuştur. Kültür Federasyonu'nun aktivite programı Yahudi süreli yayınlarında düzenli olarak yer almış, her aktivite Yahudilere basın aracılığıyla duyurulmuştur.⁷⁸ Siyonist Jüdische Rundschau gazetesi, oyunlarda Yahudi karakterlere

⁷² Benton L Bradberry, *The Myth of German Villainy*, Author House, 2012, s.203.

⁷³ Kaplan, (s.n.y.) *Jewish Reactions in Public: Jewish Social Life and Jewishness*.

⁷⁴ "Reichskulturkammergesetz" (Reich Kültür Odası Kanunu) Kanunun orijinal metni için bkz. <http://www.verfassungen.de/de/de33-45/kulturkammer33.htm> (E.T.18.05.2014)

⁷⁵ "Erste Verordnung zur Durchführung des Reichskulturkammergesetzes" (Reich Kültür Odası Yasasını Uygulamaya Yönelik İlk Düzenleme) Düzenlemenin orijinal metni için bkz. <http://www.verfassungen.de/de/de33-45/kulturkammer33-v1.htm> (E.T.18.05.2014)

⁷⁶ Friedman, s.92.

⁷⁷ Marion A. Kaplan, *Between Dignity and Despair: Jewish Life in Nazi Germany*, Oxford University Press, 1998, s.46.

⁷⁸ Kültür Federasyonu'nda oynanan tiyatro oyunları ile ilgili haberler için bkz. *CV-Zeitung* 6.2.1936 s.1, 12.3.1936 s.4, 13.2.1936 s.7, 16.1.1936 ss.8-9, 22.5.1936 s.1, 26.3.1936 s.7. *Jüdische Rundschau* 1.11.1938 s.7, 3.5.1938 s.6, 3.9.1935 s.14, 4.2.1936 s.11, 4.5.1937 s.10, 4.6.1935 s.8, 4.6.1936 s.21, 4.6.1937 s.13, 4.9.1936 s.5, 4.10.1935 s.13, 4.12.1936 s.5, 5.2.1937 s.15, 5.7.1935 s.15, 6.3.1934 s.3, 6.4.1937 s.8, 6.7.1937 s.9, 6.8.1936 s.1, 6.11.1936 ss.5-15, 6.12.1935 s.5, 7.1.1938 s.14, 7.7.1936 s.11, 7.8.1936 s.5, 8.1.1937 s.17, 8.2.1935 s. 9, 8.3.1935 s.13, 8.4.1934 s.13, 9.4.1937 s.14, 9.8.1938 s.8, 10.9.1937 s.6, 11.1.1938 s.11, 13.3.1938 s.18, 12.5.1936 s.6, 12.10.1937 s.3, 12.11.1937 s.18, 13.2.1934

yer verilip bu karakterler amacıyla dışarıya mesaj verilmesinden yana olurken; asimilasyonist⁷⁹ CV- Zeitung gazetesi oyunların Yahudi karakterini yansıtmaması gerektiğini savunmuştur.⁸⁰

Kültür Federasyonu Yahudilere yalnız tiyatro oyunları ile değil, düzenlediği sergi, konser ve operalarla da hitap etmiştir.⁸¹ Kültürel hayatın dışında bırakılan Yahudiler için tek açık kapı olan Kültür Federasyonu, tüm zorluk ve baskılara rağmen kültürel alanda Yahudi kimliğini yaşatmaya çalışmıştır.⁸²

4 Şubat 1936 tarihinde NSDAP'nin İsviçre sorumlusu olan Wilhelm Gustloff⁸³, un Yahudi bir öğrenci olan David Frankfurter⁸⁴ tarafından öldürülmesine misilleme olarak, iki gün sonra Kültür Federasyonu'nun tüm faaliyetleri yasaklanmıştır. Haber Jüdische Rundschau'nun 7 Şubat 1936 tarihli sayısında yer almıştır.⁸⁵ Yasak yaklaşık 1 ay sürmüş, Federasyonun 15 Mart 1936 tarihinden itibaren faaliyetlerine devam edebilmesine izin verilmiştir.⁸⁶

---

s.3, 13.8.1935 s.14, 15.3.1938 s.10, 16.2.1934 s.13, 17.3.1936 s.6, 19.1.1934 s.9, 19.1.1937 s. 8, 19.11.1935 s.14, 20.7.1937 s.10, 20.12.1935 s.10, 21.1.1938 s.15, 21.6.1938 s.10, 21.8.1934 s.5, 21.11.1933 s.7, 23.2.1937 s.10, 23.11.1934 s.6, 24.3.1936 s.6, 24.12.1937 s.14, 36.4.1935 s.19, 26.11.1937 s.13, 27.11.1936 s.17, 28.5.1937 s.15, 28.10.1938 s.14, 29.3.1935 s.12, 29.11.1935 s. 5, 30.10.1936 s.17.

⁷⁹ Asimilasyonist kavramı İngilizce "assimilationist" kelimesinden Türkçe'ye uyarlanmıştır. Tez içerisinde özümseyici manasında kullanılmıştır.

⁸⁰ Rebecca Rovit, *The Jewish Kulturbund Theatre Company in Nazi Berlin*, University of Iowa Press, 2012, s.42.

⁸¹ Konser, sergi ve opera haberleri için bkz. *Jüdische Rundschau* 1.3.1938 s.25, 4.10.1938 s.8, 5.12.1933 s.7, 7.10.1936 s.19, 10.6.1938 s.14, 10.11.1936 s.14, 12.5.1933 s.8, 12.6.1934 s. 5, 13.3.1934 s.9, 13.4.1934 s. 6, 15.9.1933 s.6, 16.6.1933 s.8, 17.4.1935 s.55, 19.1.1934 s.7, 20.4.1934 s.13, 20.11.1936 s.16, 23.2.1934 s.12, 23.11.1937 s. 8, 24.12.1935 s.19, 29.10.1935 s.11, 30.4.1935 s.9, 31.12.1935 s.11.

⁸² Philip V. Bohlman, *Jewish Musical Modernism, Old and New*, The University of Chicago Press, 2008, s. 14.

⁸³ (1895-1936) NSDAP dışişleri örgütü İsviçre sorumlusu. Gustloff, İsviçre'de antisemitik propagandanın yayılmasından sorumluydu. 1936 yılında bir hahamın oğlu olan Yahudi öğrenci David Frankfurter tarafından öldürülmüştür. Bkz. Stephen Halbrook, *Swiss and the Nazis: How the Alpine Republic Survived in the Shadow of the third Reich*, Casemate Publishers, 2006, ss. 265-266.

⁸⁴ (1909-1982) Hırvatistan doğumlu Frankfurter, Almanya'da tıp eğitimi almaktaydı. Nazilerin iktidara gelmesinin ardından Yahudilerin üniversitelerde dışlanmasıyla, 1933 yılında İsviçre'ye yerleşmiştir. 1934 yılında Frankfurt'a giden Frankfurter, orada amcasının maruz kaldığı antisemitik muameleye şahit olmuştur. 1936 yılında Davos'ta Wilhelm Gustloff'u vuran Frankfurter, 18 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda bir ayla haptisten çıkan Frankfurter, Tel Aviv'e yerleşti. Bkz. Robert Rozett ve Shmuel Spector (Ed.), "Frankfurter, David", *Encyclopedia of the Holocaust*, The Jerusalem Publishing House, 2000.

⁸⁵ *Jüdische Rundschau*, 7.2.1936, s.1.

⁸⁶ *Jüdische Rundschau*, 10.3.1936, s.1.

Hitler'in iktidara gelmesiyle Yahudi kitapevlerine yalnızca Yahudi yazarların kitaplarını satma ve yayımlama izni verilmiştir. Almanca, İbranice veya Yidce olmasına bakılmaksızın yazarı, editörü Yahudi olan kitapların Alman yayınevlerinde basımı ve satışı yasaklanmıştır. 1939'dan itibaren ise Yahudi yazarların kitaplarını yalnızca "Verlag des Jüdischen Kulturbundes" in (Yahudi Kültür Federasyonu Yayınevi) yayımlamasına izin verilmiştir.⁸⁷ Zorlu koşullara rağmen Yahudi yazarların kitapları basılmış ve yeni çıkan kitaplar Yahudi gazetelerinde tanıtılmıştır.⁸⁸

Naziler için kitapları yasaklamak, bir propaganda edebiyatını özendirmek, Liberal, Bolşevik olmak veya Alman olmamakla suçladıkları sanatçı ve yazarların mesleki faaliyette bulunmalarını engellemek yeterli olmamıştır. Temel amaç her zaman kültürün tümünden kendi çıkarlarına uydurulması ve tamamen devletin denetimi altında tutulması olmuştur. Nazilere göre kültürü oluşturan her bir unsur, devlet mekanizmasıyla bütünleşmeliydi; çünkü devletin başında yazar Lionel Richard'ın tabiriyle Alman kültürünün simgesi, üstün (!) bir sanatçı, Hitler bulunmaktaydı. Reich Kültür Odası da tam olarak bu amaca hizmet etmesi için kurulmuştur.

Gobbels'in komutası altındaki Kültür Odası, Almanların kültür üretimleri ve tüketimlerini yönetsel olarak denetim altına almıştır. Lionel Richard'a göre Kültür Odası'nın propaganda bakanlığına bağlanmasıyla, kültür faaliyetleri ile propaganda arasında görünürde yasal bir bağımlılık ilişkisi kurulmuştur. Buna göre kültür ve sanat, propaganda için kullanılabilirdi. Kültür siyasetinin yönetimi tamamen Goebbels'in elinde bulunuyordu. Alman kültürü kavramı tepede belirleniyordu ve yaratıcıların her hangi bir fikir belirtmeye hakları yoktu. Bir sanatçının eserlerini kendiliğinden sergilemesi, kitaplarını satması veya kendi bestelerini çalması olanaksızdı.⁸⁹

---

⁸⁷ Jan-Pieter Barbian, *The Politics of Literature in Nazi Germany: Books in the Media Dictatorship*, Bloomsbury Publishing, 2013, s.179.

⁸⁸ Kitap tanıtım haberleri için bkz. 2.4.1935 Sayfa 6, 8.9.1933 Sayfa 7, 8.12.1933 Sayfa 14-15, 11.10.1933 Sayfa 7, 12.9.1933 Sayfa 4, 14.8.1934 Sayfa 4, 17.4.1935 Sayfa 13, 20.3.1934 Sayfa 5-6, 23.3.1934 Sayfa 14, 28.3.1934 Sayfa 19, 28.6.1935 Sayfa 7.

⁸⁹ Lionel Richard, *Nazizm ve Kültür*, 1.Bs., Ankara: Kalem Yayıncılık, 1985, ss.105-111.

Çeşitli eğlendirici kitaplarla yapılan ideolojik eğitim ve büyüleme, toplumsal hayatın her alanında sürüyordu. Yetişkinler “Kraft durch Freude⁹⁰” (Neşe Yoluyla Güç) örgütü aracılığıyla, kültür politikasının baskısı altında tutuluyordu. Almanların eğlenceleri ve boş zamanlarını değerlendirmeleri planlı hale getirilmişti. 17 Kasım 1933’te kurulan bu örgüt müzelere toplu geziler düzenliyor, gezici resim ve heykel sergileri açıyor, ünlü yazarlarla söyleşiler düzenliyor ve bu gibi kültürel faaliyetleri Kültür Odası ile sıkı bir işbirliği içinde gerçekleştiriyordu. Böylece Nasyonal Sosyalizm kültürü Alman halkına benimsetilmiş oluyordu.

Brecht 1935-43 yılları arasında sürgünde iken kaleme aldığı “Furcht und Elend des Dritten Reiches⁹¹” (Üçüncü Reich’in Korku ve Sefaleti) adlı oyununda, Neşe Yoluyla Güç örgütünün misyonu ile alay etmiş; aslında bu örgüt aracılığı ile işçi sınıfının kapitalist sömürü düzenine katılmaya çalışıldığını göstermiştir. İşçilerin söz konusu örgüte ödenti verme zorunluluğu olduğundan, kendi sömürülerini finanse ettiklerini vurgulamıştır.⁹²

2.Yahudi Basınında Adli Vakalar ve Toplumsal Yaşam

Üçüncü Reich döneminde yaşanan adli vakaları ve toplumsal olayları anlayabilmek için öncelikle Nazi Almanyası’ndaki hukuk sisteminin işleyişine ve Nazi polis teşkilatının yapısına bakmak gerekmektedir. Almanya, Nazilerin iktidara gelmesiyle siyasi ve ideolojik muhaliflerin rastgele tutuklanarak toplama kamplarına

---

⁹⁰ 1933 yılında kurulmuş Alman halkının boş zamanlarını değerlendirmeyi amaçlayan, devlet kontrolündeki eğlence organizasyonudur. Alman Emek Cephesi’nin bir parçası olan örgüt, turizm sektörünü canlandırmak ve Alman halkına Nasyonal Sosyalizm’in avantajlarını tanıtmak amacıyla kurulmuştur. Alman halkına konser, tiyatro, kütüphane, günlük geziler ve tatil gibi uygun eğlence aktiviteleri sağlamıştır. 1930’larda dünyanın en büyük turizm operatörü haline gelmiştir. Bkz. Florian Harms, “Nazi-Propaganda: Wellness unterm Hakenkreuz”, <http://www.spiegel.de/reise/aktuell/nazi-propaganda-wellness-unterm-hakenkreuz-a-494971.html> (E.T.18.05.2014) ve Richard Grunberger, *The 12-year Reich: A Social History of Nazi Germany 1933-1945*, Da Capo Press, 1995, ss.197-198.

⁹¹ Söz konusu oyunda Nasyonal Sosyalizm’in günlük yaşam üzerindeki etkisi ve Nasyonal Sosyalist ideolojinin insanların yaşam alanına nasıl girdiği anlatılmıştır. Oyun Türkiye’de ilk kez 1971/72 sezonunda Ankara Sanat Tiyatrosu’nda *Hitler Rejimi’nin Korku ve Sefaleti* adıyla sahnelenmiş; Ankara Sıkıyönetim Kumandanlığı’nın 4 Nisan 1972 tarihli bildiri ile gösterimi yasaklanmıştır. Oyunun Türkçe metni için bkz. Berthold Brecht, *Bütün Oyunları* (c. 6), İstanbul: Mitos Boyut Yayınları, 1997.

⁹² Richard, ss.117-119.

kapatıldığı bir polis devletine dönüşmüştür. Bu dönüşüm Nazi Almanyası'ndaki toplumsal yaşamın şekillenmesinde etkili olmuştur.

1933 yılında “Schutzhaft” (koruyucu gözaltı) kavramının Nazi terminolojisinde yeniden yorumlanmasıyla, polis kuvvetleri hukuki kontrolden muaf olmuştur. Normalde bir kişinin hapisane içi ya da hapisane dışından kaynaklanan herhangi kötü bir durumdan korunması ya da diğer mahkûmlardan muhafaza edilmesi amacıyla kişinin özel ünitelerde tutulması anlamına gelen koruyucu gözaltı/ koruyucu gözetim kavramı, Naziler tarafından olağan anlamının dışında kullanılmıştır.⁹³ Söz konusu kavram Nazi Almanyası'nda politik muhaliflerin ve özellikle Yahudilerin, Alman halkının kendilerine karşı olan “haklı” öfkesinden korunması biçimine dönüştürülmüş; ancak bu uygulama söz konusu kişilere herhangi hukuki bir güvence sağlamamıştır. Aksine kişiler Gestapo⁹⁴ tarafından koruyucu gözetim kılıfı altında yargılanmadan toplama kamplarına gönderilmişlerdir. Özellikle Dachau ve Buchenwald toplama kampı bu amaca hizmet etmiştir.⁹⁵

28 Şubat 1933 tarihinde “Verordnung des Reichspräsidenten zum Schutz von Volk und Staat⁹⁶” (Reich Başbakanının Halkı ve Devleti Koruma Düzenlemesi) adı altında çıkarılan yönergenin 2. maddesi ile Reich hükümeti halkın ve devletin güvenliğinin ve düzeninin sağlanmasını gerektirecek herhangi bir durumda devletin en yüksek mercilerinin yetkilerine sahip olma hakkını elde etmiştir. Söz konusu yönerge ile Gestaponun, koruyucu gözetim adı altında kullanacağı olağanüstü yetkiler sistematikleştirilmiştir. Yeni yetkilerle donatılan Gestapo, bu yetkilerini öncelikle

---

⁹³ Whitney R. Harris, *Tyrannen vor Gericht: das Verfahren gegen die deutschen Hauptkriegsverbrecher nach dem zweiten Weltkrieg in Nürnberg 1945-1946*, Berliner Wissenschaftsverlag, 2008, s.51.

⁹⁴ Geheime Staatspolizei'm (Gizli Devlet Polisi) kısaltması olan Gestapo, önceleri cinayet masası olarak çalışan yetkili bir merciydi. Nazilerin iktidara gelmesiyle siyasi polis niteliğine bürünen Gestapo, 1933 yılında Prusya Gizli Polisi mensuplarının bir araya getirilmesi ile oluşturulmuş ve aynı yıl Reichssicherheitshauptamt'a (Reich Güvenlik Ana Dairesi) dâhil edilmiştir. Bkz. Thomas Kutsch, *Die Verfolgung und Ausschaltung der politischen Opposition in den Jahren 1933 und 1934 unter besonderer Berücksichtigung der Stadt Marburg und des Landkreises Marburg*, Diplomica, 2000, s.37.

⁹⁵ Robert Gellately, *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*, Oxford University Press, 1. Bs., 2001, (s.n.y), [2.Bölüm: Polis Adaleti]

⁹⁶ Düzenlemenin Almanca orijinal metni için bkz. Avusturya Milli Kütüphanesi, 1933 yılı Reich Resmi Gazetesi, s.83. <http://alex.onb.ac.at> (E.T. 20.04.2014)

“politik suçluların” izini sürmek için kullanmıştır. 1933 yılının sonuna doğru koruyucu gözetim kavramı, tamamen keyfi tutuklama ve hukuksuzluk biçimine dönüşmüştür.⁹⁷

1933 yılında Nazilerin iktidara gelmesiyle kamusal hayatın her alanında olduğu gibi yargıda da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Hukuki idareye tabi olan tüm meslek örgütleri “Bund Nationalsozialistischer Deutscher Juristen⁹⁸”e (Nasyonal Sosyalist Alman Hukukçular Birliği) gittikçe daha yakın hale gelmiş, zamanla birliğin içine karışıp kaybolmuşlardır. 7 Nisan 1933 tarihinde çıkarılan “Gesetz über die Zulassung zur Rechtsanwaltschaft⁹⁹”ın (Avukatlığa Kabul Kanunu) 1. ve 2. maddeleri Yahudi avukatların mesleğe kabulü engellenmiştir. Aynı yasanın 3. maddesi ile de Komünist görüşe sahip olan kişilerin avukat olamayacakları belirtilmiştir. Yine 13 Aralık 1935’te çıkarılan “Gesetz zur Verhütung von Missbräuchen auf dem Gebiete der Rechtsberatung¹⁰⁰”un (Hukuki Danışmanlığın Kötüye Kullanılmasını Önleme Kanunu) 5. maddesi ile de, görevlerini sürdüren Yahudi avukatlara, görevden ayrılma zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu yasalarla Alman hukuk sistemi; Yahudilerden ve Komünistlerden arındırılmıştır.¹⁰¹

1933’ten itibaren kurulan özel mahkemeler, önemli siyasi davalara bakmakla görevlendirilmişlerdir. 24 Nisan 1934 tarihinde çıkarılan “Gesetz zur Änderung des Strafrechts und des Strafverfahrens¹⁰²”ın (Ceza Hukuku ve Ceza Usul Hükümlerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun) 3. maddesi gereğince Berlin’de kurulan “Volksgerichtshof” (Halk Mahkemesi) onbinlerce kişiyi vatan haini veya halka zararlı

---

⁹⁷ Gellately, (2.Bölüm: Polis Adaleti)

⁹⁸ 1928-1936 yılları arasında “Nasyonal Sosyalist Alman Hukukçular Birliği” (BNSDJ) adı altında faaliyet gösteren birlik, 1936 yılından itibaren “Der Nationalsozialistische Rechtswaherbund” (Nasyonal Sosyalist Hukukçular Birliği -NSRB) olarak 1945 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Nisan 1933’te yalnızca 1600 üyesi olan BNSDJ’nin üye sayısı, 1934 yılının sonuna gelindiğinde 80.000’e ulaşmıştır. Bu sayı, Avusturya’nın ilhaki ile birlikte yeni bölgelerin ülkeye dahil olmasıyla, Mayıs 1939’da 104.000’e çıkmıştır. Bkz. Michael Schwartz vd., *Funktionäre mit Vergangenheit: Das Gründungspräsidium des Bundesverbandes der Vertriebenen und das dritte Reich*, Oldenbourg Verlag, 2012, s.261.

⁹⁹ Kanunun Almanca orijinal metni için bkz. <http://www.documentarchiv.de> (E.T. 20.04.2014)

¹⁰⁰ Kanunun Almanca orijinal metni için bkz. <http://kramerwf.de> (E.T. 20.04.2014)

¹⁰¹ Hannes Siegrist, *Advokat, Bürger und Staat: Sozialgeschichte der Rechtsanwälte in Deutschland, Italien und der Schweiz*, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1996, s.681.

¹⁰² Kanunun Almanca orijinal metni için bkz. <http://www.documentarchiv.de> (E.T. 20.04.2014)

kişi olarak ilan etmiş ve idamlarına hükmetmiştir.¹⁰³ Mahkemeler Nazi rejiminin yarattığı korku sisteminin uygulayıcısı haline gelmiştir.¹⁰⁴

Dönemin polis teşkilatına baktığımızda, bunların en başından beri Nazi olduğunu söylemek doğru değildir. Onları Nazi rejimini desteklemeye iten temel unsurlardan biri, Weimar rejiminin zayıflıkları ve yaşanan politik ve toplumsal kargaşa olmuştur. Alman polis teşkilatının Nazi rejimine verdiği destekte, polis mensuplarının Weimar döneminde yaşanan mali kesintilerden, personel eksikliklerinden ve durağan maaşlardan payını almasının önemli oranda etkisi olmuştur.¹⁰⁵

Weimar Cumhuriyeti döneminde ulusal bazda görev yapan bir polis kuvveti yoktu. Alman federasyonuna bağlı her bir eyalet kendi polis kuvvetine sahipti ve farklı güvenlik politikaları izliyorlardı. Polis kuvvetleri arasındaki bu koordinasyonsuzluk, ekonomik krizin sebep olduğu artan suç oranı ve kısa sürede gelişip büyüyen suç grupları ile mücadele konusunda başarısızlığa sebep oluyordu. Yine sağ ve sol radikal siyasi partilerle ilişkilendirilen paramiliter grupların çıkardığı isyanlar bastırılmıyordu. Monarşi dönemine kıyasla yetki bakımından kısıtlanmış olan polisler, Hitler tarafından vaat edilen güçlü merkezi devlet fikrine destek vermişlerdir.¹⁰⁶

Nazi döneminde polis kuvveti merkezileştirilmiş; çetelerle savaşarak devletin güvenliğini sağlamaları için emniyet teşkilatına mali olarak tam destek sağlanmıştır. Polis teşkilatının personel sayısı ve eğitimlerin niteliği artırılmış, kullanılan ekipmanlar modernize edilmiştir. Yalnız Berlin'deki polis sayısı bir anda 20.000'e (iki katına) çıkarılmıştır.¹⁰⁷ Polise gözaltı, tutuklama ve mahkûmlara muamele hususlarında geniş yetkiler tanınmıştır. Yargı denetiminden çıkan polis, soruşturma için gerekli delilleri toplamadan tutuklama yapar hale gelmiştir. Adeta her köşe başında bekleyen Gestapo,

---

¹⁰³ Gerhard Werle, *Justiz-Strafrecht und polizeiliche Verbrechensbekämpfung im Dritten Reich*, Berlin: Walter de Gruyter, 1989, ss.108-110.

¹⁰⁴ <http://www.usmmm.org> (E.T. 12.04.2014)

¹⁰⁵ <http://www.usmmm.org> (E.T. 12.04.2014)

¹⁰⁶ Wilhelm Heitmeyer vd., *Control of Violence: Historical and International Perspectives on Violence in Modern Societies*, Springer, 2011, ss. 214-216.

¹⁰⁷ Austin Sarat, "New Perspectives on Crime and Criminal Justice", *Studies in Law, Politics, and Society*, c. 47, 2009, s.32.

Nazi karşıtı olabilecek her hareketi kayıt altına alır olmuştur. Nazi selamı vermeyen kişiler yakalanmış, Halk Mahkemesinde yargılanmış ve cezaya çarptırılmışlardır.¹⁰⁸

Weimar döneminin emniyet teşkilatı büyük bir dönüşüme uğramış, Nazi ideolojisine kendini adanmış SS (Schutzstaffel – Koruma Timi) ve SD (Sicherheitsdienst – Güvenlik Servisi) kuvvetleri ile harmanlanmıştır. 4 Nisan 1925'te NSDAP'nin özel koruması olarak kurulan SS, 1926 yılından itibaren SA'nın emrinde bulunan bir birlik haline gelmiştir. 30 Haziran 1934'te yaşanan Uzun Bıçaklar Gecesi¹⁰⁹'nde Hitler'in emri ile çok sayıda üst düzey SA mensubunun SS subayları tarafından katledilmesinin ardından, SS bağımsız bir kurum olmuştur. Bu tarihten itibaren toplama kampları, SS'in özel yetkisi altına girmiştir.¹¹⁰

NSDAP'nin Paramiliter bir mücadele birliği olarak 1920 yılında kurulmuş olan SA, Adolf Hitler'in iktidara gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Esas görevi Nazi parti mensuplarını korumak, rakip siyasi partilerin toplantılarını basmak ve engellemek olan SA birlikleri, Yahudi işletmelerinin boykot edilmesi sırasında başrolde yer almıştır. "Kahverengi Gömlekliler" olarak da bilinen SA, 1934'teki Uzun Bıçaklar Gecesi'nden sonra resmen sona ermesine de fiiliyatta yerini SS'e bırakmıştır.¹¹¹

17 Haziran 1936'da SS kuvvetlerinin lideri Heinrich Himmler¹¹², tüm Alman polis kuvvetlerinin başına getirilmiş; Reinhard Heydrich¹¹³ ise Güvenlik Servisi'nin

---

¹⁰⁸ C. M. Vasey, *Nazi Ideology*, Hamilton Books, 2006, s.14.

¹⁰⁹ Sinekkuşu Operasyonu adıyla da bilinen Uzun Bıçaklar Gecesi 30 Haziran- 2 Temmuz 1934 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Hitler emriyle gerçekleşen operasyonda SA lideri Ernst Röhm de dahil olmak üzere çok sayıda üst düzey SA mensubu öldürülmüştür. Operasyonun altında yatan temel sebeplerin başında SA mensuplarının SA'nın bağımsız bir birlik olmayı planladıkları iddiası yatmaktadır. Sokak şiddetine meyilli olan SA mensupları, gücünü yeni toplamaya çalışan Nazi rejimi için tehlikeli görülmüştür. Hitler'in SA'yı küçümseyen ordunun (Reichswehr) desteğini almak amacıyla da bu operasyonu gerçekleştirildiği öne sürülmektedir. Bkz. Ganter, s.99.

¹¹⁰ Herbert Wagner, *Die Gestapo war nicht allein ...: politische Sozialkontrolle und Staatsterror im deutsch-niederlaendischen Grenzgebiet 1929-1945*, Münster: LIT Verlag, 2004, s.86.

¹¹¹ David G. Williamson, *The Third Reich*, Routledge Press, 2013, s.13.

¹¹²(1900-1945) Münih doğumlu, NSDAP üyesi Alman politikacıdır. 1923'teki Birahane darbesinde yer alan Himmler, 1925 yılında SS'e katılmıştır. 1929-45 yılları arasında SS liderliği yapmıştır. Almanya'daki polis gücünü artıran Himmler, 1936'da Alman polisinin başı olmuştur. Savaş sırasındaki başarıları sebebiyle 1943'te İçişleri Bakanlığı'na getirilmiştir. 1945'te Lüneburg'da intihar etmiştir. Bkz. Everette O Lemons, *The Third Reich, A Revolution of Ideological Inhumanity*, Lulu Publishing, 2011, ss.216-221.

¹¹³(1904-1942) Halle doğumlu Alman deniz subayı ve politikacıdır. 1922'de Reich Deniz Kuvvetlerine katılmış, 1931'de NSDAP ve SS'e girmiştir. 1934 yılında Gestapo başkanı olmuştur. 29 Mayıs 1942'de

başına geçilerek Nazi rejiminin güvenliğinden sorumlu kılınmıştır. Kısa sürede Nazi ideolojisi, tüm güvenlik faaliyetlerinin bir parçası haline gelmiştir. Polis yalnızca kamu düzeninin sağlanmasında önde gelen bir figür olmaktan çıkmış, aynı zamanda Nazi devletinin işaret ettiği sözde ırksal düşmanlarla da mücadeleye koyulmuştur.¹¹⁴

Nazi Almanyası'nda yaşanan her toplumsal olay bu dönem Yahudi süreli yayınlarda ayrıntılarıyla yer almıştır. Özellikle Yahudilere yönelik gerçekleşmiş olan olaylar, Yahudi basınında geniş yer bulmuştur. Gazeteler yalnız basıldıkları şehirlerde değil, Almanya'nın en ufak kasabasında dahi Yahudileri ilgilendiren olayları dile getirmişlerdir. Yahudi basını hem Almanya'da hem de Yahudilerin yaşadığı başka ülkelerde Yahudileri ilgilendiren her habere yer vermiştir. Tutuklanan, gözaltına alınan ya da toplama kampına gönderilen Yahudilere ilişkin haberler, günü gününe bu yayınlar aracılığıyla Yahudi cemaatine duyurulmuştur.¹¹⁵

Söz konusu gazeteler vefat eden ünlü Yahudi şahsiyetlerin haberini sürmanşetten duyurmuştur. Örneğin *Jüdische Rundschau*'nun 20 Haziran 1933 tarihli sayısında, ünlü Siyonist Haim Arlosoroff¹¹⁶'un suikasta uğradığı haberi sürmanşette yer almıştır.¹¹⁷

Yine Almanya'da yaşayan Yahudilere yönelik gerçekleştirilen antisemitik hareketler gazetelerde geniş yer bulmuştur. 1 Nisan 1933 tarihinde Alman Yahudilerine,

---

Prag'daki şatosuna giderken Çek direniş örgütü militanlarının saldırısına uğramış, ağır yaralanan Heydrich 4 Haziran'da hayatını kaybetmiştir. Bkz. Cyprian Blamires ve Paul Jackson (Ed.), *World Fascism: A Historical Encyclopedia*, c.1, ABC- CLIO Publishing, 2006, s.307.

¹¹⁴ <http://www.usmmm.org> (E.T. 12.04.2014) Nazi emniyet teşkilatı yapılanmasını gösteren şemalar Ek 3 ve Ek 4'de sunulmuştur.

¹¹⁵ Tutuklama, gözaltı ve toplama kampına atılma haberleri için bkz. *Jüdische Rundschau* 1.9.1933/ Sayfa 5, 1.8.1933/ Sayfa 3, 3.3.1936/ Sayfa 5, 6.3.1936/ Sayfa 4, 8.8.1933/ Sayfa 2, 17.3.1933/ Sayfa 3, 21.7.1933/ Sayfa 2, 21.11.1933/ Sayfa 4.

¹¹⁶ (1899 – 1933) Ukrayna doğumlu Siyonist lider. Arlosoroff henüz 6 yaşındayken, ailesi ile beraber yaşadıkları Romny şehrinde pogroma maruz kalmıştır. Yaşadıkları bu olayın üstüne Arlosoroff ailesi Ukrayna'yı terk etmiş ve Almanya'ya yerleşmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Alman vatandaşlığına sahip olmayan aile sürgün tehdidinde maruz kalmış ve en nihayetinde Berlin'de oturma iznine sahip olmuştur. Berlin Üniversitesi'nde iktisat okuyan Arlosoroff, burada doktorasını tamamlamış ve Siyonizm üzerine makaleler kaleme almıştır. Yazdığı makaleler "Die Arbeit" (İş/Emek) dergisinde yayımlanmıştır. 1919 yılında yayımladığı "Yahudi Halkının Sosyalizmi" adlı tezinde, Yahudilerin Erez Israel ile ilgili isteklerine yer vermiştir. İlk kez 1921 yılında Kudüs'ü ziyaret eden Arlosoroff, her zaman Arap- Yahudi ilişkilerinin iyileştirilmesi taraftarı olmuştur. 1924 yılında Almanya'dan ayrılarak Filistin'e yerleşmiştir. 1926 yılında Milletler Cemiyeti tarafından Filistin'deki Yahudi halkının temsilcisi seçilmiştir. 16 Haziran 1933 tarihinde Tel Aviv kumsalında yürürken suikaste uğramıştır. Bkz. Shlomo Avineri, Arlosoroff, New York: Grove Weidenfeld Publishers, ss. 5-9, 17-36, 64-67.

¹¹⁷ *Jüdische Rundschau*, 20.06.1933, s. 1. (*Jüdische Rundschau*'nun şu sayılarında da benzer haberler yer almaktadır: 1.9.1933/Sayfa 2, 3.8.1934/Sayfa 1, 6.7.1934/Sayfa 1)

Yahudi olduklarını gösteren üzerinde sarı bir bant takma zorunluluğu getirilmiştir. Bu olayın üstüne, Jüdische Rundschau gazetesinin 4 Nisan 1933 tarihli sayısında Robert Weltsch¹¹⁸'in yaşananları Yahudilerin gözünden tüm derinlikleriyle analiz eden “Sarı bandı gururla tak!” başlıklı bir yazısı yayımlanmıştır. Söz konusu yazısında Weltsch, Yahudileri onursuz göstermek amacını taşıyan sarı bantın Yahudilerce bir onur nişanesi olarak takılması gerektiğini vurgulamıştır.¹¹⁹

Yukarıda da değindiğimiz gibi antisemitik olaylar Yahudi basınında her zaman öncelikli olarak yer almıştır. Hem Almanya’da hem de ülke dışında meydana gelen en ufak Yahudi karşıtı hareket gazetelerde yerini bulmuştur. Yahudi mezarlarına düzenlenen saldırılar, sinagogların kundaklanması ve yine sinagoglardaki değerli eşyaların çalınması gibi pek çok olay Yahudi basınında yer almıştır. CV- Zeitung’un 2 Şubat 1933 tarihli sayısında “Mezarlığa Saygısızlık” başlığıyla verilen haberde, Großen- Linden/ Gießen’da bulunan Yahudi mezarlığındaki 5 mezarın imha edildiği; ancak suçluların henüz bulunamadığı belirtilmiştir.¹²⁰

Almanya’daki Yahudi yaşamı Nazilerin iktidara gelmesiyle derinden sarsılmış ve zorluklar günbegün artmıştır. Zamanla günlük yaşamın en sıradan aktiviteleri dahi, Yahudiler için yasak hale gelmiştir. Yasakların anlaşılmasının güç boyutlara varmasıyla Jüdische Rundschau söz konusu yasakları “Yasaklar” başlığı altında toplayarak, Yahudileri kendileri için geçerli olan yeni durumlardan haberdar etmiştir. Gazetenin 8 Ağustos 1933 tarihli sayısında yer alan haber şöyledir:¹²¹

---

¹¹⁸ (1891-1982) Prag doğumlu Yahudi gazeteci ve editör. 1919-1938 yılları arasında Jüdische Rundschau gazetesinin editörlüğünü yapmış olan Weltsch’in en ses getiren yazısı, gazetenin 4 Nisan 1933 tarihli sayısında yayımlanmış olan “Sarı Bandı Gururla Tak” adlı yazısı olmuştur. Söz konusu yazı o tarihe kadar Nazilere tepki olarak bir Yahudi tarafından kaleme alınmış en sert yazı olarak değerlendirilmektedir. (Yazı Ek 5’te sunulmuştur.) 1925-1933 yılları arasında Siyonist faaliyetlerde aktif olan Weltsch, 1938 yılında Filistin’e yerleşmiştir. Uzun yıllar Haaretz gazetesinin muhabirliğini yapmış ve 1945 yılında Haaretz’in Londra muhabiri olarak Londra’ya yerleşmiştir. 1982 yılında Kudüs’te hayatını kaybetmiştir. Bkz. Gruner, s.115.

¹¹⁹ Bkz. Jüdische Rundschau, 4.4.1933, s.1. (Yazının Türkçe çevirisi Ek 5’te sunulmuştur.)

¹²⁰ CV- Zeitung, 2.2.1933, s. 2. (Benzer haberler Jüdische Rundschau’nun şu sayılarında da yer almıştır: 6.7.1934/ Sayfa 5, 7.7.1933/ Sayfa 10, 10.4.1934 /Sayfa 2, 12.3.1935/ Sayfa 2, 12.6.1934/ Sayfa 4, 12.10.1934/ Sayfa 5, 13.3.1934/ Sayfa 4, 27.6.1933/ Sayfa 4, 28.9.1934/ Sayfa 4, 31.8.1934/ Sayfa 5) Sinagogların pek çoğu saldırıya uğrarken, geriye kalan bir kısmı da baskılar neticesinde satılmıştır. (7.5.1935/ Sayfa 3, 19.6.1934/ Sayfa 4, 20.11.1936/ Sayfa 4)

¹²¹ Jüdische Rundschau, 8.8.1933, s. 2.

“VdZ- Büro'nun haberine göre, Nürnberg'de Yahudilerin, şehirdeki istisnasız bütün yüzme havuzlarına girmesi yasaklanmıştır. Benzer şekilde Nürnberg Stadyumu'na da girişleri yasaklanmıştır.”

Belli yerlere Yahudilerin girişlerinin yasaklanması uygulaması, Yahudilerin bazı şehir ve kasabalara girişinin tümünden yasaklanmasına kadar varmıştır. Kasaba ve kent girişlerine asılan “Yahudiler burada istenmiyor” şeklindeki tabelalar zamanla sıradan hale gelmiştir.¹²² Ünlü Yahudi şahsiyetlerinin heykelleri kaldırılmış¹²³, yine söz konusu kişilerin ismini taşıyan cadde ve sokak adları değiştirilmiştir.¹²⁴

Hitler'in iktidara gelmesinin ardından çıkan 31.01.1933 tarihli Jüdische Rundschau'da yer alan “Hitler Yönetimi” başlıklı yazının bir kısmı şu şekildedir:¹²⁵

Hitler'in başbakan olarak iktidara gelmesi ve Nasyonal Sosyalistlerin en güçlü konumları ellerinde buldukları bir rejimin ortaya çıkması, son dönem Alman tarihinin karakteristik bir özelliği haline gelen karışıklık ve anlaşmazlık haline son vermektedir. Biz Yahudiler olarak Almanya'da düşmanca bir otoritenin iktidara geldiğinin bilincindeyiz. Nasyonal Sosyalizm, Yahudi düşmanı bir harekettir. Bu hareket daha önce hiçbir partinin olmadığı kadar antisemitik bir çizgidedir ve başarısının büyük bir kısmını acımasızca gerçekleştirdiği Yahudi avına borçludur. Ama bu durum bizim, Nasyonal Sosyalistlerin Alman halkı tarafından seçilmiş bir iktidar olduğu gerçeğini görmemizi engelleyemez. Aksi takdirde yanlış bir şekilde onun gücünü küçümsemiş oluruz.

Hitler'in partisine yönelik baskısı olmadan, böyle bir Yahudileri ortadan kaldırma politikası yürütmesi mümkün olamazdı.

Hitler Viyana'daki Hıristiyan-Sosyal partinin kurucusu Karl Lüger ile benzerlikler taşımakta. Karl Lüger kendi döneminde antisemitizmin adeta simgesi olmuştur. Tıpkı bugün Hitlerin olduğu gibi... Lüger'in belediye başkanı olma isteği 2 kez Kayzer Franz Josef tarafından reddedilmiştir. Üçüncü seferde Lüger'in onaylanması gerektiğinden, bu kez Lüger başarıya ulaşmıştır. Hitler'in de aynı yolu izleyeceği şeklinde, önceden yaptığımız tahminler gerçekleşmiştir. Hitler de tıpkı Lüger gibi, 13 Ağustos 1932'de Cumhurbaşkanı Hindenburg ile başbakan olması için görüşmüş; ancak talebi reddedilmiştir. Yine benzer şekilde

¹²²Konuyla ilgili haberler için bkz. Jüdische Rundschau 3.5.1935/ Sayfa 4, 7.11.1933/ Sayfa 5, 12.3.1935/ Sayfa 2, 19.2.1935/ Sayfa 5, 5.10.1934/ Sayfa 6, 8.5.1934/ Sayfa 10, 7.8.1934/ Sayfa 4, 8.8.1933/ Sayfa 2, 9.7.1935/ Sayfa 4, 12.9.1933/ Sayfa 4, 13.8.1935/ Sayfa 11, 15.8.1933/ Sayfa 3, 19.7.1935/ Sayfa 8, 25.8.1933/ Sayfa 7, 26.6.1934/ Sayfa 4, 26.9.1933/ Sayfa 4.

¹²³ Konuya ilişkin olarak bkz. Jüdische Rundschau, 20.11.1936, s. 4.

¹²⁴ Konuyla ilgili haberler için bkz. Jüdische Rundschau, 6.7.1934/ Sayfa 5, 12.10.1934/ Sayfa 4, 26.3.1935/ Sayfa 3, 30.1.1934/Sayfa 2.

¹²⁵ Jüdische Rundschau, 31.01.1933, s.1.

24 Kasım 1932'de Hitler tarafından yapılan bir diğer talep de, Hindenburg tarafından reddedilmiştir.

Biz 12 Ağustos günü bu gazetede ne yazdığımızı hatırlatmak istiyoruz. "Hitler başbakan olacak ve sonra Nasyonal Sosyalist Parti'nin Yahudi karşıtı tüzüğü, bir parti tüzüğü olmaktan çıkacak ve Almanya'nın yasası haline gelecek. Hitler partinin başı olarak kendi fanatik kitleleri tarafından desteklenebilir; ancak bir başbakan olarak şunu bilmelidir ki, Almanya farklı unsurlardan oluşmaktadır ve bu unsurlar söz konusu özelliklerinden dolayı saygı talep etmektedir.

1 Ocak 1938 tarihinde yürürlüğe giren “Gesetz über die Änderung von Familiennamen und Vornamen¹²⁶” (İsim ve Soyisimlerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun) ile Yahudi isimlerini taşıyan Almanlara, adlarını değiştirme zorunluluğu getirilmiştir. Bu kişilerden aryan kökenli olduklarını kanıtlamaları istenmiştir. Ancak Yahudi ile evli olan kişiler söz konusu kanunun dışında bırakılmışlardır.¹²⁷ Yine aynı kanuna ilişkin olarak 17 Ağustos 1938 tarihinde yapılan ikinci bir düzenlemenin (Zweite Verordnung zur Durchführung des Gesetzes über die Änderung von Familiennamen und Vornamen / İsim ve Soyisimlerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanunun Uygulanması Hakkındaki İkinci Düzenleme) 1.maddesi de, Yahudilerin yalnızca İçişleri Bakanlığı'nın uygun gördüğü isimleri alabileceğini belirtmiştir. Bunun dışındaki isimleri taşıyan Yahudilere de söz konusu kanunun ikinci maddesi ile, 1 Ocak 1939 tarihinden itibaren yeni isimleri alma zorunluluğu getirilmiştir. Yahudi erkekler için Israel adı uygun görülürken; bayanlar için uygun görülen isim de Sara olmuştur.¹²⁸ Jüdische Rundschau'nun 30.08.1938 tarihli sayısında, Almanya'da o tarihten itibaren doğan Yahudi çocuklarının alabileceği (devletin uygun gördüğü) isimler yayımlanmıştır.¹²⁹

Yasaklar, Almanların Yahudi restoranlarına girmesine kadar varmıştır. “Nationalsozialistische Kreiszeitung Allenstein” gazetesinin 30 Haziran 1933 tarihinde

¹²⁶ Yasanın Almanca orijinal metni için bkz. <http://www.gesetze-im-internet.de> (E.T. 23.04.2014)

¹²⁷ Konuyla ilgili haberler için bkz. *Jüdische Rundschau*, 1.6.1934/ Sayfa 4, 6.7.1934/ Sayfa 7, 13.6.1933/ Sayfa 5, 14.1.1938/ Sayfa 5.

¹²⁸ Düzenlemenin Almanca orijinal metni için bkz. <http://www.documentarchiv.de> (E.T. 23.04.2014)

¹²⁹ Söz konusu liste Ek 6'da sunulmaktadır.

yayımladığı bir yazıda, Yahudi işletmesi olması sebebiyle Almanların gitmesinin yasak olduğu restoranlar ilan edilmiştir.¹³⁰

Tam anlamıyla 1933 yılı Nisan ayında başlayan Yahudi mal ve işletmelerine yönelik boykot, Yahudi basını tarafından günü gününe takip edilen bir süreç olmuş, yaşanan her gelişme gazetede yerini bulmuştur. Jüdische Rundschau 10 Mart 1933 tarihli sayısında, olayla ilgili detaylı bir habere yer vermiştir:¹³¹

Essen endüstri bölgesinde yer alan bazı şehirlerde Salı akşamı ve Çarşamba günü öğle saatlerinde, çok sayıda büyük Yahudi mağazası ve dükkânı kapatılmıştır. Essen'daki mağazaların bulunduğu caddelerde, karışıklıklar yaşanmıştır. Çok sayıda Yahudi işletmesinin bulunduğu caddelerde gamalı haçın yer aldığı bayrakları taşıyan, oldukça kalabalık gruplar toplanmıştır. Söz konusu kişiler, "Almanlardan alışveriş yapın!" yazılı pankartlar taşımışlardır.¹³² Zor durumda kalan çok sayıda Yahudi işletmeci, dükkânlarını kapatmıştır.

Yahudi karşıtı boykot, Yahudilerden alışveriş yapanların ifşa edilmesi boyutuna varmıştır. Jüdische Rundschau'nun haberine göre Westdeutsche Beobachter gazetesinin 14.5.1935 tarihli sayısında "Üçüncü Reich'in Düşmanları" başlığı altında çıkan yazıda Yahudi dükkânından alışveriş yaparken görüntülenmiş bir kişinin fotoğrafını yayımlanmış ve fotoğrafın altında şu ifadeler yer almıştır: "Onu tanıyan var mı? Dün Yahudilerden alışveriş yaparken yakalandı".¹³³ Yahudi dükkânlarına Davud Kalkanı asılmış, sahipleri aryan olmayan firmaların listesi gazetelerde yayımlanmıştır.¹³⁴ Boykotun ve baskının yüküne dayanamayan çok sayıda Yahudi firma sahibi, mülklerini Almanlara (aryanlara) devretmiştir.¹³⁵

Yahudi süreli yayınlarında yer alan haberler, Yahudilere yönelik baskıların artmasıyla onların olaylara verdiği tepkileri de gösterir nitelikte olmuştur. Toplumsal baskı ve ayrımcılığın artması, Yahudiler arasında intihar eylemlerine yönelimi artırmıştır. Özellikle 1933 yılının ortalarından itibaren bu olaylar öyle sık rastlanır bir

¹³⁰ Jüdische Rundschau, 7.7.1933, s.4.

¹³¹ Jüdische Rundschau, 10.3.1933, s.1. (Benzer haberler gazetenin şu sayılarında da yer almıştır: 2.7.1935/ Sayfa 4, 4.4.1933/ Sayfa 5, 7.4.1933/ Sayfa 8, 27.6.1933/ Sayfa 4, 28.6.1935/ Sayfa 4, 30.5.1933/Sayfa 4, 31.3.1933/ Sayfa 1)

¹³² Bkz. Ek 15.

¹³³ Jüdische Rundschau, 14.5.1935, s.3.

¹³⁴ Bkz. Jüdische Rundschau, 13.7.1934, s.6.

¹³⁵ Bkz. (15.11.1935/ Sayfa 4, 17.8.1934/ Sayfa 5, 20.4.1934/ Sayfa 4, 26.11.1935/ Sayfa 11)

hal almıştır ki, bu sebeple Jüdische Rundschau’da gazetenin bir bölümü “Kişisel Trajediler” başlığı altında söz konusu olaylara ayrılmıştır.¹³⁶

3.Yahudi Basımında Kanunlar ve Yasal Düzenlemeler

Hitler rejimi, Nazi Almanyası’nda gerçekleştirdiği eylemleri çıkardığı kanun ve yasal düzenlemelere dayandırma konusunda ısrarcı olmuştur.¹³⁷ Nazi Almanyası’nda hukuk sistemi, her bireyin eylemlerinde itaatkâr bir şekilde yasalara bağlı olmasına dayanmaktaydı. Herkes durumunun farkında olmalı ve asla o yoldan sapmamalıydı.¹³⁸ Nazi rejimi için Faşist bir toplum yaratma süreci anlamına gelen “Gleichschaltung” (zorla koordine etme, aynılaştırma) kavramı, toplumun tüm kesimleri üzerinde totaliteryen kontrolü sağlama ve tüm kesimleri koordine etme anlamını taşımaktaydı. Çoğu Nazi politikası bu kavram üzerinde şekillenmiş ve yönünü bulmuştur.¹³⁹

NSDAP her ne kadar seçimlerden yüksek oy oranlarıyla çıksa da, bu durum Hitler için yeterli olmamış; toplumun istisnasız her kesiminden destek bekleyen Hitler çıkardığı yasalarla muhalefet partilerini yasaklamış, her türlü karşıt görüşü bastırmıştır.¹⁴⁰ Hitler’in bir amacı da suç oranını azaltmak¹⁴¹ ve kendi tabiriyle alkollizm, dilencilik, gelişigüzel cinsi münasebet, fuhuş ve eşcinsellik gibi “anti-sosyal

---

¹³⁶ *Jüdische Rundschau*, 7.4.1933, s.8.

¹³⁷ Richard J. Evans, *The Coming of the Third Reich*, Penguin Books, 2003, s.452. Bu noktada belirtmelidir ki, Nazi Almanyası her ne kadar eylemlerini hukuksal düzenlemelerle meşru kılsa da, bir hukuk devleti değildir. Hukuk devleti olabilmek için hukuk önünde eşitlik ilkesine uygun olmak gerekmektedir. Yahudiler hukuk önünde eşit muamele görmemiş, temel hakları güvence altına alınmamıştır. Devletin yargısal denetimi ve hâkim ve yargı bağımsızlığı da Üçüncü Reich döneminde tartışmalı konular olmuştur. Bkz. Christian Zentner, *Drittes Reich und Zweiter Weltkrieg*, Tigris Verlag, 2001, s.374.

¹³⁸ John L. Bowman, *On Law*, Author House, 2014, s.6.

¹³⁹ Stephen S. Wise, “Parallel Between Hitlerism and the Persecution of Negroes in America”, *The Crisis*, 1934, s.127.

¹⁴⁰ Mark Kesselman vd., *Introduction to Comparative Politics*, Cengage Learning Custom Publishing, 6.Bs., 2012, s.146.

¹⁴¹ Gellately, (s.n.y.) 4.Bölüm: Shadows of War.

davranışları” bertaraf etmek olmuştur.¹⁴² Hitler aynı zamanda halka açık alanlarda sigara içilmesini yasaklamak¹⁴³ ve silah kontrolü gibi önlemleri de desteklemiştir.¹⁴⁴

Çıkarılan kanunlar, Hitler rejiminin gelişigüzel eylemlerine bir meşruiyet zemini hazırlamıştır. Alman polis teşkilatı Naziler tarafından yeniden organize edilirken, bir yandan da Alman mahkemeleri için yeni düzenlemeler yapılmıştır. 1933 yılı öncesinde aşırı Liberal ve suçlulara karşı sert olmamakla suçlanan mahkemelerin yapısı tamamen değiştirilmiş, hepsi birer Nazi mahkemesi şeklini almıştır.¹⁴⁵ Avukatlar, hâkimler ve yargıçlar “aryanlaştırılırken”, mahkeme arkasındaki gizli karar mercileri Gestapo mensupları olmuştur.¹⁴⁶ Hırsızlık gibi suçlara dahi ölüm cezası verilebilir hale gelmiştir.¹⁴⁷

İki yeni Nazi mahkemesi olan “Sondergerichte” (Özel Mahkemeler) 1933 yılında, “Volksgerichtshof” (Halk Mahkemesi) ise 1934 yılında kurulmuştur. Her iki mahkeme de politik suçlara bakmakla yetkilendirilmiş, diğer mahkemelerin tabi olduğu yasal sınırlamaların dışında bırakılmıştır.¹⁴⁸ Karaborsada ticaret yapmak, Hitler’i ya da hükümeti eleştirmek, çalışma koşullarını protesto etmek gibi küçük ölçekli suçlar ve vatana ihanet, casusluk ve sabotaj gibi suçlar, politik suçlar kapsamına alınmıştır. Nazi mahkemeleri “masumiyet karinesi”, jüri önünde yargılanma ve çapraz sorguya tutulma gibi standart yasal prosedürlerin ve prensiplerin dışında bırakılmıştır.¹⁴⁹ Çoğu zaman Halk Mahkemesi’nde yargılama tek bir kişinin huzurunda yapılmış, adeta jüri de yargıç

---

¹⁴² Mike Hawkins, *Social Darwinism in European and American Thought, 1860-1945: Nature as Model and Nature as Threat*, Cambridge University Press, 1997, s.279.

¹⁴³ Sander L. Gilman ve Xun Zhou (Ed.), *Smoke: A Global History of Smoking*, Reaktion Books, 2004, s.328.

¹⁴⁴ Hitler rejiminin 18 Mart 1938 tarihinde çıkardığı “Reichswaffengesetz“ (Reich Silah Yasası), 1928 yılı “das Weimarer Waffengesetz“in (Weimar Silah Yasası) yerini almıştır. Yeni yasa ile silah sahibi olma yaşı 20’den 18’e düşürülmüş, Yahudilerin silah sahibi olması yasaklanmıştır. Bkz. Philip J. Cook ve Kristin A. Goss, *The Gun Debate: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, 2014, ss.172-174.

¹⁴⁵ Joseph W. Bendersky, *A Concise History of Nazi Germany*, Rowman&Littlefield Publishers, 2014, s.102.

¹⁴⁶ Michael Burleigh, *The Racial State: Germany 1933-1945*, Cambridge University Press, 1991, s.45.

¹⁴⁷ Diemut Majer, *"Non-Germans" Under the Third Reich*, JHU Press, 2003, s.339.

¹⁴⁸ Andrew Szanajda, *The Restoration of Justice in Postwar Hesse, 1945-1949*, Lexington Books, 2007, ss.23-26.

¹⁴⁹ <http://alphahistory.com> (E.T. 27.04.2014)

da savcı da aynı kişi olmuştur. Yargılama sırasında sanığın kötü muameleye maruz kalması ve hakarete uğraması sıradan bir hal almıştır.¹⁵⁰

1942 yılından itibaren Halk Mahkemesi başkanlığını Roland Freisler¹⁵¹ üstlenmiş, yalnız Freisler başkanlığında yaklaşık 5000 kişi adil bir yargılama olmadan ölüm cezasına çarptırılmıştır. Yargılamalar inanılması güç bir hızda gerçekleştirilmiştir.¹⁵² Örneğin savaş karşıtı broşürler dağıtılmaları sebebiyle 22 Şubat 1943 sabahı tutuklanan “Die Weiße Rose” (Beyaz Gül)¹⁵³ direniş grubu üyesi bir grup öğrenciden üçü, bir saatten kısa bir süre içinde yargılanmış ve tutuklanmıştır. Tutuklanan öğrenciler yalnızca 8 saat sonra idam edilmişlerdir.¹⁵⁴

Freisler çocukların gözaltına alınmasını ve idam edilmesini öngören reformların da önünü açmıştır. 1942 yılında 16 yaşındaki Helmuth Hübener¹⁵⁵ savaş karşıtı broşür dağıtması sebebiyle Hamburg’da yakalanmış ve vatana ihanet suçundan infaz edilmiştir.¹⁵⁶

---

¹⁵⁰ Robert Blackburn, *Human rights for the 1990s: Legal, Political, And Ethical Issues*, Mansell, 1991, s.43.

¹⁵¹ (1893-1945) Celle doğumlu Alman hukukçu. 1925 yılında Nazi Partisine katılan Freisler, 1942 yılında Halk Mahkemesi başkanlığına atanmıştır. 1943 yılında Beyaz Gül grubu üyelerinin giyotin ile idam edilmesine karar vermiştir. 3 Şubat 1945 tarihinde Amerikan bombardıman uçaklarının Halk Mahkemesini bombalaması neticesinde hayatını kaybetmiştir. Bkz. Nigel G. Foster ve Satish Sule, *German Legal System and Laws*, Oxford University Press, 2010, s.33.

¹⁵² Christian Delage ve Peter Goodrich, *The Scene of the Mass Crime: History, Film, and International Tribunals*, Routledge Press, 2013, s.103.

¹⁵³ Almanya’da 1940-1943 yılları arasında etkinlik göstermiş anti-faşist direniş grubunun adıdır. Münih Üniversitesinde okuyan 5 öğrenciden (Sophie Scholl, Hans Scholl, Alex Schrommel, Cristoph Probst, Willi Graf) ve felsefe profesörü Kurt Huber’den oluşmaktaydı. Soykırım karşıtı eylemleriyle bilinen grup, bildiri dağıtmakta ve duvarlara yazı yazmaktaydı. Grubun bazı üyeleri, 1943’te üniversitede bildiri dağıtırken yakalanmış ve ardından grubun diğer üyeleri de yakalanarak idam edilmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Inge Scholl, *The White Rose: Munich, 1942-1943*, Wesleyan University Press, 1983.

¹⁵⁴ National Jewish Conference Center, *Shoah: a Review of Holocaust Studies and Commemorations*, New York, 1978, s.53. Ayrıca yönetmen Michael Verhoeven, 1986 yılında olayı beyaz perdeye aktaran "Beyaz Gül" adında bir film yapmıştır. Yine 2005 yılında çekilmiş olan “Sophie Scholl - Son Günler” adlı filmde de grup üyelerinden Sophie Scholl’un idam edilmesinden önceki günler anlatılmıştır.

¹⁵⁵ (1925-1942)Hitler rejiminin en genç muhaliflerinden biridir. Mormon mezhebine mensup bir aileden gelmektedir. 1935 yılında her Alman genci gibi “Hitler Gençliği”ne katılmak zorunda bırakılan Hübener, Kristal Gece’nin ardından Hitler rejimi ve politikalarını eleştirmeye başlamıştır. 1941’den itibaren savaş karşıtı broşürler dağıtmaya başlayan Hübener, 1942 yılında Halk Mahkemesi tarafından ölüm cezasına çarptırılmış ve infaz edilmiştir. Bkz. Michael H Kater, *Hitler Youth*, Harvard University Press, 2006, s.120.

¹⁵⁶ <http://alphahistory.com> (E.T. 27.04.2014)

Yapılan kanunlara ve yasal düzenlemelere Yahudi basınca geniş yer verilmiştir. Özellikle Yahudilerin Almanya'daki toplumsal ve mesleki hayatını değiştirmeye yönelik yapılan düzenlemeler, ivedi bir şekilde Yahudi süreli yayınlarındaki yerini bulmuştur. Örneğin 15 Eylül 1935'te çıkarılan "das Gesetz zum Schutz des deutschen Blutes und der deutschen Ehre ¹⁵⁷" (Alman Kanını ve Alman Şerefini Koruma Kanunu), iki gün sonra hem *Jüdische Rundschau*'da hem de *CV Zeitung*'da tam sayfa olarak yayımlanmıştır. ¹⁵⁸ Söz konusu kanunun 1. ve 2. maddeleri Yahudilerin, Alman kanından gelenler ve Alman kanına akraba olanlarla (artverwandten Blutes) evlenmesini veya evlilik dışı cinsel ilişki kurmasını yasaklamıştır. 14 Kasım 1935 tarihinde yapılan bir düzenleme (Erste Verordnung zum Reichsbürgergesetz/ Reich Vatandaşlık Yasasına İlişkin Birinci Düzenleme ¹⁵⁹) ile de, vatandaşların Yahudilik ve aryanlık oranları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. ¹⁶⁰

Zamanla devlet kurumlarına girebilmek veya söz konusu kurumlardaki mevcut konumlarını sürdürebilmek, Yahudiler için giderek zor bir hal almıştır. 7 Nisan 1933'te çıkarılan "Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums ¹⁶¹"un (Devlet Memurluğu Mesleğinin İhyasına Dair Yasa) 3. maddesi aryan kökenli olmayan devlet memurlarının ivedi olarak emekliye ayrılmasını öngörmüştür. Söz konusu yasaya ilişkin olarak 11 Nisan 1933 tarihinde yapılan birinci düzenleme (Erste Verordnung zur Durchführung des Gesetzes zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums / Devlet Memurluğu Mesleğinin İhyasına Dair Yasanın Uygulanmasına Yönelik İlk Düzenleme ¹⁶²) ile "aryan" kavramı daha net bir şekilde tanımlanmıştır. Bu düzenlemenin 3.maddesinin 1.fikrasında, Yahudi anne babadan veya büyükanne-babadan gelenlerin aryan kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Yalnız anne babanın ya da

---

¹⁵⁷ Kanunun tamamı EK 9'da sunulmuştur.

¹⁵⁸ *Jüdische Rundschau*, 17.9.1935, s.1.

¹⁵⁹ Kanunun orijinal metni için bkz. <http://www.verfassungen.de/de/de33-45/reichsbuerger35-v1.htm> (E.T. 28.04.2014)

¹⁶⁰ Ahmet Asker, "Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, c. 7, Sayı 25, Güz 2012, s.82. (Yazar çalışmasında her ne kadar söz konusu ifadeyi "Yahudilik ve Almanlık oranları" şeklinde kullanmışsa da, "aryanlık" ifadesinin daha doğru olduğu ve söz konusu sıkıntının çeviriden kaynaklandığını düşünmekteyiz.)

¹⁶¹ Kanunun orijinal metni için bkz. <http://www.documentarchiv.de/ns/beamtenenges.html> (E.T. 28.04.2014)

¹⁶² Kanunun orijinal metni için bkz.

http://www.documentarchiv.de/ns/1933/berufsbeamtentum_vo01.html (E.T. 28.04.2014)

büyükanne- babadan birinin Yahudi olması, aryan olmamak için yeterli kabul edilmiştir. Aynı düzenlemenin 2.maddesi de 1 Ağustos 1914 tarihinden sonra devlet memuru olanlar için, aryan kökenli olduğunu veyahut 1. Dünya Savaşı'nda kendisinin gazi, babasının veya oğlunun ise şehit olduğunu kanıtlama zorunluluğu getirilmiştir. Kişinin aryanlığının kuşkulu olduğu durumlarda ise İçişleri Bakanlığı'nın Reich Soy Araştırma Ofisi¹⁶³ bilirkişi raporunun alınması zorunluluk haline getirilmiştir.¹⁶⁴ (3.Madde)

Bir önceki bölümde de belirttiğimiz gibi, mesleki hayatın¹⁶⁵ her alanında olduğu gibi yargıda da etnik temizlik yaşanmış, Yahudi avukatlar görevden alınmıştır. Bu ve benzeri haberlere özellikle Jüdische Rundschau gazetesinde geniş yer verilmiştir. Ancak politik tutumu sebebiyle genelde deyim yerindeyse suya sabuna dokunmayan türden haberler yapan CV Zeitung, söz konusu haberlere yer vermekten kaçınmıştır.¹⁶⁶

Yahudi avukatların görevden alınmasına ilişkin Jüdische Rundschau'nun 24.07.1934 tarihli sayısında yer alan "Prusya'da Avukat ve Noterler" başlıklı haber şu şekildedir:¹⁶⁷

"Deutsche Justiz"ın (Alman Adaleti) 29. sayısında, Prusya'da 7 Nisan 1933 tarihli yasa gereğince görevden alınan avukat ve noterlerin 1 Mayıs 1934'teki sayısı verilmiştir. Buna göre;

---

¹⁶³ Reichsstelle für Sippenforschung (RfS) / Reich Soy Araştırma Ofisi. 1941'den itibaren adı "Reichssippenamt" (Reich Soy Ofisi) olarak değiştirilmiştir. Achim Gercke (1902-1997) adlı NSDAP üyesi Alman biyolog, 1933 yılında söz konusu ofisin başına getirilmiştir. İç İşleri Bakanlığında ırk uzmanı olarak görev alan Gercke, Yahudiler ve aryanlar arasında evliliği yasaklayan "İrksal Profilaksi" sistemini tasarlamıştır. Söz konusu sistem ile kişilerin ayrınlık ve Yahudilik oranları hesaplanmış, buna göre kimlerin Alman vatandaşı olabileceği belirlenmiştir. Bkz. Claudia Vorst, *Familie als Erzählkosmos: Phänomen und Bedeutung der Chronik*, Münster: LIT Verlag, 1995, ss.287-288 ve Howard M. Sachar, *The Course of Modern Jewish History*, Vintage Books, 1990, (s.n.y.) 20.Bölüm: The Onslaught of Nazism.

¹⁶⁴ Asker, s.82.

¹⁶⁵ Yahudilerin görevden alınmasıyla ilgili haberler için bkz. 2.3.1934/ Sayfa 4, 7.11.1933/ Sayfa 5, 9.6.1933/ Sayfa 7, 13.4.1933/ Sayfa 4, 20.10.1933/ Sayfa 4, 25.4.1933/ Sayfa 2, 28.4.1933/ Sayfa 3, 29.9.1933/ Sayfa 2,4.

¹⁶⁶ Benzer haberler için bkz. *Jüdische Rundschau* 4.4.1933/ Sayfa 3, 7.4.1933 Sayfa 2,4, 17.4.1933/ Sayfa 4, 17.3.1933/ Sayfa 3, 30.5.1933/ Sayfa 9, 14.7.1933/ Sayfa 4.

¹⁶⁷ *Jüdische Rundschau*, 24.07.1934, s.5.

Avukatlar

Bölge Yerel Mahkemesi	7.4.1933'te Görevden Alınan Avukatların Toplam Sayısı	7.4.1933'te Görevden Alınan Aryan Olmayan Avukatlar	1.5.1934'te Görevden Alınan Aryan Olmayan Avukatlar	1.5.1934'te Görevden Alınan Aryan Avukatlar
Berlin	3890	1879	1159	2122
Breslau	1056	876	233	741
Celle	822	84	52	731
Düsseldorf	858	141	75	776
Frankfurt a.M.	607	275	154	344
Hamm	1213	166	84	1168
Kassel	283	43	28	209
Kiel	505	84	21	467
Köln	919	125	64	858
Königsberg	375	90	43	379
Marienwerder	118	17	8	101
Naumburg	787	81	49	635
Stettin	431	59	39	345
TOPLAM	11814	3370	2009	8876

Noterler

Bölge Yerel Mahkemesi	7.4.1933'te Görevden Alınan Noterlerin Toplam Sayısı	7.4.1933'te Görevden Alınan Aryan Olmayan Noterler	1.5.1934'te Görevden Alınan Aryan Olmayan Noterler	1.5.1934'te Görevden Alınan Aryan Noterler
Berlin	2149	1210	499	992
Breslau	679	263	109	462
Celle	483	56	82	454
Düsseldorf	187	22	7	175
Frankfurt a.M.	346	170	76	159
Hamm	673	101	35	601
Kassel	141	80	8	127
Kiel	309	25	10	806
Köln	149	1	-	151
Königsberg	309	58	25	241
Marienwerder	87	12	6	75
Naumburg	448	57	25	406
Stettin	266	46	20	215
TOPLAM	6226	2051	852	4364

4.Yahudi Basımında Çocuk ve Eğitim

Hitler'in iktidara gelmesi her alanda olduğu gibi Yahudi çocukların eğitiminde de köklü değişikliklere yol açmıştır. 1933 yılı Nisan ayında, 23 Mart'ta "Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich"¹⁶⁸ın (Halkta ve İmparatorlukta Sıkıntının Kaldırılmasına Dair Yasa) çıkarılmasının hemen ardından, Yahudi öğretmenler Alman okul ve üniversitelerindeki görevlerinden alınmıştır.¹⁶⁹ Yine 25 Nisan tarihinde çıkarılan "Gesetz gegen die Überfüllung deutscher Schulen und Hochschulen"¹⁷⁰ (Alman Okul ve Üniversitelerindeki Aşırı Kalabalığı Önleme Kanunu) ile Alman okullarındaki Yahudi öğrencilerin sayısı azaltılmıştır. Aynı yıl üniversitelerdeki Yahudi öğrencilerin sayısı %1'in altına düşmüştür.¹⁷¹

Her ne kadar Yahudi öğrencilerin büyük bir kısmı Alman okullarında eğitimini sürdürmeye çalışmışsa da, maruz kaldıkları ayrımcılık ve kötü muamele buna müsaade etmemiştir. Alman okullarında Yahudi öğrenciler için ayrı banklar kurulmuş, Alman öğrencileri ile aralarına mesafe konulmuştur.¹⁷² Yine Yahudi öğrencilerin defter ve kitapları üzerine Davud Kalkanı yapıştırılmıştır. Ancak tüm bunlara rağmen Yahudi öğrencilerin Alman okullarında eğitim görmesi 1938 yılına, Kristal Gece'nin hemen sonrasına kadar yasaklanmamıştır.¹⁷³

Hitler'in iktidara gelmesi ile Almanya'da eğitim, Nazi ırkçı politikalarının bir aracı haline gelmiştir. Yahudi öğretmenlerin Alman okullarından ayrılmasının ardından göreve gelen ve %32'sinin NSDAP üyesi olduğu yeni öğretmenler, okul içinde daha

---

¹⁶⁸ Kanunun orijinal metni için bkz. <http://www.documentarchiv.de/ns/ermaecht.html> (E.T. 17.05.2014)

¹⁶⁹ Kaplan, ss.124-125.

¹⁷⁰ Kanunun orijinal metni için bkz. <https://www.hu-berlin.de/ueberblick/geschichte/juedische-studierende/uni-im-ns/entfernung/gesetz-ueberfuellung/view> (E.T. 27.09.2014)

¹⁷¹ Patricia Heberer, *Children during the Holocaust*, AltaMira Press, 2011, s.28.

¹⁷² Mira Ryczke Kimmelman, *Echoes from the Holocaust: A Memoir*, University of Tennessee Press, 1997, s.5.

¹⁷³ Jerry Silverman, *The Undying Flame: Ballads and Songs of the Holocaust*, Music Sales Own, 2002, s.11.

önce benzeri görülmemiş uygulamalara başlamışlardır.¹⁷⁴ Pek çoğu okula Nazi üniformasıyla gelmiş; sınıfa giren öğretmenler öğrencilerini Hitler selamı ile selamlamıştır. Bu selamlaşma kimi zaman günde yaklaşık 8 kere tekrarlanmıştır.¹⁷⁵

Yahudi öğrenciler okullarda öğretmenleri ve okul arkadaşları tarafından fiziksel ve sözlü tacize maruz kalmıştır.¹⁷⁶ Nazi ideolojisi doğrultusunda yazılmış okul kitapları¹⁷⁷ da bu durumu teşvik etmiştir.¹⁷⁸ Öğretmenler biyoloji dersinde “aryan olmayan” kavramını anlatırken Yahudi öğrencileri örnek olarak göstermiş, tüm sınıfın önünde tahtaya çıkarılan öğrencilerin fiziksel özellikleri sınıfa aşağı ırkın nitelikleri olarak anlatılmıştır.¹⁷⁹ Yine benzer şekilde tarih derslerinde de Birinci Dünya Savaşı konusu işlenirken Yahudi öğrenciler savaşın asıl sorumluları olarak sınıfa lanse edilmişlerdir.¹⁸⁰

Kristal Gece'den itibaren Yahudi öğrencilerin yalnızca Yahudi öğretmenlerden eğitim aldıkları, özel Yahudi okullarında eğitim görmesine izin verilmiştir. Ancak Yahudi öğrencilerin Yahudi okullarına gitmeleri de tamamen sorunsuz olmamıştır. Bu kez de Yahudi okulları girişinde bekleyen Hitler Gençliği üyeleri, okula giren ve çıkan öğrencileri fiziksel şiddete maruz bırakmıştır.¹⁸¹ Söz konusu Yahudi okulları, Yahudi öğretmenlerin yoğun bir şekilde göç etmesi sebebiyle öğretmen sıkıntısı yaşamıştır. Örneğin Leipzig'de 1939 öncesinde 400 Yahudi öğrenciye 38 öğretmen düşerken, bu oran 1939'dan itibaren 6 öğretmene inmiştir.¹⁸² 30 Haziran 1942 tarihine gelindiğinde,

---

¹⁷⁴ Alexander J. De Grand, *Fascist Italy and Nazi Germany: The 'fascist' Style of Rule*, Routledge Press, 1995, s.67.

¹⁷⁵ Rochelle L. Millen, *New Perspectives on the Holocaust: A Guide for Teachers and Scholars*, New York University Press, 1996, s.225.

¹⁷⁶ Edward Erwin, *The Freud Encyclopedia: Theory, Therapy, and Culture*, Taylor & Francis Group, 2002, s.295.

¹⁷⁷ Bkz. Ek 14.

¹⁷⁸ Paula S. Fass, *The Routledge History of Childhood in the Western World*, Routledge Press, 2013, s.460.

¹⁷⁹ Bkz. Ek 13.

¹⁸⁰ Kaplan, [s.n.y.], “Jewish Children in Aryanized Schools”.

¹⁸¹ <http://www.theholocaustexplained.org/ks3/life-in-nazi-occupied-europe/impact-on-jewish-communities/education-the-jewish-experience/> (E.T. 17.05.2014)

¹⁸² Francis R. Nicosia, *Zionism and Anti-Semitism in Nazi Germany*, Cambridge University Press, 2008, s.177.

Yahudi cemaatinin kontrolünde olan ve cemaatin destekleriyle eğitim veren tüm bu okullar kapatılmıştır.¹⁸³

Yahudi öğrenci ve öğretmenlerin maruz kaldığı her türlü kötü muamele ve ayrımcılık, Yahudi basınında yer almıştır.¹⁸⁴ Yine yeni kurulan Yahudi okulları, adresleri ve bunların eğitim öğretim yıllarının başlangıç tarihleri gibi önemli bilgiler gazetelerdeki yerini bulmuştur. Gazeteler zorlu koşullar altında hayatını sürdüren Yahudi çocukları için özel bölümler hazırlamışlardır. Jüdische Rundschau “Kinder Rundschau” (Çocuk Bakışı) adı altında ve CV Zeitung da “Kinderblatt” (Çocuk Gazetesi) başlığıyla çocuklara özel ekler sunmuştur. Her iki gazetenin bu bölümleri birbirine yakından benzemekle beraber, Kinder Rundschau daha çok çocukların dini bilgisini geliştirmeye yönelik yazılara yer vermiş, yayımladığı “20 Kelime İbranice” bölümü ile Yahudi çocuklarını adeta bir yandan Filistin’e hazırlamıştır.¹⁸⁵

CV Zeitung’un çıkardığı Kinderblatt eki ilk kez gazetenin 1 Mart 1933 tarihli sayısında yayımlanmaya başlamıştır. Toplam 4 sayfa olmak üzere, ayda bir kez yayımlanmıştır. Jüdische Rundschau tarafından hazırlanan Kinder Rundschau eki ise ilk kez, gazetenin 4 Ekim 1933 tarihli sayısında yayımlanmıştır. Genelde 4-6 sayfa arasında değişen ve haftada bir kez yayımlanan ek çocuk okuyucularına Filistin’deki yaşamla ilgili haberler, oyunlar, bulmacalar, İbranice şarkılar ve hikâyeler sunmuştur.¹⁸⁶

Yine Jüdische Rundschau gazetesi, gazetenin Siyonist ideolojisine paralel bir şekilde 15.12.1933 tarihli sayısında ilk kez İbranice eğitim vermeye başlamıştır. “Hebräischer Fernunterricht” (İbranice Uzaktan Eğitim) başlığı altında sunulan bölüm, İbranice öğretmeni ve filolog Saul Aaron Kaléko tarafından hazırlanmıştır.¹⁸⁷ Söz

---

¹⁸³ Lisa Pine, *Education in Nazi Germany*, Berg Publishers, 2010, s.16 ve bkz. Barbara Kowalzik, *Lehrerbuch. Die Lehrer und Lehrerinnen des Leipziger jüdischen Schulwerks 1912-1942 vorgestellt in Biogrammen*, Leipziger Universitätsverlag, 2006, s.34.

¹⁸⁴ Eğitim ve okul haberleri için bkz. *Jüdische Rundschau* 3.5.1933 s.1, 3.11.1933 s.7, 4.4.1933 s.3, 7.4.1933 s.3, 8.5.1934 s.14, 8.8.1933 s.7, 9.5.1933 s.2, 9.6.1933 s.8, 10.4.1934 s.2, 13.6.1933 s.2,4, 16.6.1933 s.2,7,8, 26.5.1933 s.1, 27.6.1933 s.4, 28.4.1933 s.6, 30.5.1933 s.5,10, 31.7.1934 s.4, 31.10.1933 s.4,6.

¹⁸⁵ Joseph Walk, *Jüdische Schule und Erziehung im Dritten Reich*, A. Hain, 1991, s.350.

¹⁸⁶ Claudia S. Mohr, *Die Kultur- und Literaturdebatte der jüdischen Periodika 1933-1938 im nationalsozialistischen Deutschland*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Westfälischen Wilhelms-Universität, Felsefe Fakültesi, Münster, ss.33-38.

¹⁸⁷ *Jüdische Rundschau*, 15.12.1933, s.8.

konusu bölümün yerini 22.01.1935 tarihli sayıda “Mussaf İwri” başlığı altında çıkan ve yine Kaléko tarafından hazırlanan bölüm almıştır.¹⁸⁸ İbranice ekin son sayısı 8.11.1938 tarihli *Jüdische Rundschau*’da yayımlanmıştır.¹⁸⁹ Verilen dersler dönem sonlarında “Hebräisch für Jedermann” (Herkes İçin İbranice) adı altında *Jüdische Rundschau Verlag* tarafından kitap olarak basılmıştır.¹⁹⁰

5.İsrail’e Göçün Tarihsel Kökenleri ve Yahudi Basınındaki Yeri

Tarih boyunca İsrail’e yönelik gerçekleşen göçlerin kökeni Yahudilerin dini kitabı Tevrat’a kadar dayanmaktadır. Tevrat’a göre Hz. Nuh’un oğlu ve Sami ırkının atası sayılan Sam neslinden olan Yahudiler, uzun süre Arabistan çöllerinde yaşadıkdan sonra Fırat ve Dicle Nehirleri’nin uzandığı Mezopotamya ile Akdeniz sahillerini içine alan, “Yeşil Hilal” olarak adlandırılan tarıma elverişli alanlara göç etmişlerdir. Mezopotamya ile Suriye arasında çobanlıkla geçinen ve ilkel bir topluluk olan Yahudiler, Hz. İbrahim döneminde Filistin’e yerleşmişlerdir.¹⁹¹

Tevrat’a göre Hz. İbrahim, Yehova (Allah)’nın emriyle kabilesinin başında Babil’deki Ur şehrinden Tanrı tarafından vaat edildiğine inanılan “vaat edilmiş toprak” Kenan diyarına göç etmiştir. Yine Tevrat’a göre Tanrı’nın Hz. İbrahim’e “Mısır Nehri’nden büyük nehir olan Fırat’a kadar Kenaniler, Keniziler, Kadmoniler, Hettiler, Perizziler, Refailer, Amoriler, Girgaziler ve Jebusilerin memleketini senin nesline veriyorum,” dediğine, Nil’den Fırat’a kadar uzanan toprakları İsrailoğulları’na verdiğine inanılmaktadır.¹⁹² Kenan diyarına gelen Yahudiler, bölgeye hâkim olan ve Filistin’in ilk halkı olarak bilinen Sami ırkına mensup kabilelerden Kenaniler ile baş edemeyerek Mısır’a göç etmişlerdir. Bölgedeki kuraklık da göç etmelerinin bir sebebi olmuştur.¹⁹³

¹⁸⁸ *Jüdische Rundschau*, 22.01.1935, s.10.

¹⁸⁹ *Jüdische Rundschau*, 8.11.1938, s.7.

¹⁹⁰ Ek 2’de sunulmuştur.

¹⁹¹ Kitap-ı Mukaddes Eski Ahit, 1976: Tekvin Bap 13.

¹⁹² Kitap-ı Mukaddes Eski Ahit, 1976: Tekvin Bap 15.

¹⁹³ Sedat Kızıloğlu, “İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm’in Gelişimi”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 2, Sayı 1, Ocak 2012, ss.37-38.

Tevrat'a göre Hz. İbrahim'in torunlarından Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yusuf, firavunun nazırı olmuştur. Kenan diyarından Mısır'a göç eden İsrailoğulları'nın sayısı Hz. Yusuf zamanında artış göstermiş fakat Yahudiler zenginleşip ülkenin kilit noktalarını ele geçirmeleri nedeniyle Mısır firavunlarının zulmüne uğrayarak zamanla köle durumuna düşmüşler ve MÖ 1200'lere kadar orada tutsak kalmışlardır. Yahudilerin Hz. Musa önderliğinde Mısır'dan ayrılarak kölelikten kurtulmaları, Tevrat'ta Exodus (Çıkış) olarak adlandırılmaktadır. Tevrat, İsrailoğulları'nın Musa Peygamber'in liderliğinde Sina Yarımadası'ndaki Sina Dağı'na geldiğini bildirmektedir.¹⁹⁴

Dönüş Hz. Musa'nın yardımcısı Hz. Yuşa zamanında gerçekleşmiş, Yahudiler Kenan diyarı (Arz-ı Mev'ud, vaat edilmiş topraklar) olarak bilinen bugünkü Filistin'e yönelmişlerdir. Mısır'dan göç eden Yahudiler Filistin'e adını vermiş olan Filistiler ve çeşitli halklarla savaşmışlar ve MÖ 1234'ten sonra Filistin'e hâkim olmuşlardır. Hz. Musa'dan sonra yerine geçen Hz. Yuşa, Kenan diyarını fethettikten sonra burasını on İsrail kabilesine paylaşmıştır.¹⁹⁵

Yaklaşık 200 yıl boyunca göçebe yaşam tarzı sürdüren İsrailoğulları yerleşik yaşama geçince çiftçilik ve el sanatlarıyla uğraşmaya başlamışlardır. Hâkim denilen şefler tarafından bir süre yönetilen Yahudiler, İbrani boyları arasındaki mücadelelere son vermek amacıyla kabileleri bir arada tutacak bir kral seçme gereği duymuşlardır. MÖ 1020'de ilk Yahudi kralı olarak başa geçen Saul, dağınık kabile yapısını bir arada tutmaya gayret etmiştir. Saul'dan sonra oğlu Davud kral olmuştur. MÖ 1004-965 tarihleri arasında Hz. Davud, on iki İbrani kabilesini tek bir krallıkta toplamış, Kudüs'ü ele geçirerek bu şehri ilk Yahudi devletinin başkenti yapmıştır. Davud ölmeden önce oğlu Süleyman'ı kral ilan etmiştir.¹⁹⁶

Hz. Süleyman'ın MÖ 930 yılında ölümü üzerine yaklaşık 70 yıl kadar süren ilk İsrail Devleti'nin varlığı Oniki Kabile'nin iç ihtilafları, yoğun yabancı etkisi ve kentsel yaşamın gelişmesinin ortaya koyduğu gerilimler nedeniyle sekteye uğramış, Hz.

¹⁹⁴ Kitab-ı Mukaddes Eski Ahit, 1976: Çıkış Bap 1.

¹⁹⁵ Kızıloğlu, s.38.

¹⁹⁶ Ayrıntılı kronolojik bilgi için bkz. Lawrence H. Schiffman, *Understanding Second Temple and Rabbinic Judaism*, KTAV Publishing House, 2003, s.18.

Süleyman'ın oğlu Rehoboam tahta çıktığı dönemde tüm bu etkenler devletin ikiye ayrılmasına yol açmıştır. İki ayrı Yahudi devletinden biri kuzeyde İsrail kabilesinden on tanesini içine alan ve başkenti Samaria (Samariye veya Nablus) olan İsrail Krallığı adını almış, diğeri güneyde Davud'un soyundan gelen Yahuda ve Benyamin kabilelerinin yönetiminde olan, Kudüs şehrine sahip Yehuda (Juda) Krallıkları olarak kurulmuştur.¹⁹⁷

200 yıl boyunca varlığını koruyan kuzaydeki İsrail Krallığı MÖ 722'de Asur İmparatorluğu'nun, 350 yıl boyunca ayakta kalan Yahuda Krallığı ise MÖ 587'de Babil Krallığı'nın hâkimiyetine geçmiştir. Tüm bu yaşananlar neticesinde Yahudiler Babil'e sürülmüş, Kudüs tapınağı da yıkılmıştır. Yahudilerin sürgün edilişleri Diaspora'nın (yayılış) başlangıcı olmuştur. Bâbil sürgünü Yahudilerin milli duygularının daha da kuvvetlenmesine imkân vererek Filistin'e tekrar dönme umuduna dayanmalarını sağlamış, Yahudiler bu sayede dayanışmalarını korumuşlardır.

Yahudilerin 70 yıl süren Babil esaretinden sonra Persler MÖ 538'de Babil'i ele geçirmiş ve sürgündeki Yahudilerin yurtlarına dönmelerine izin verilmiştir. Pers Hükümdarı II. Dara zamanında refah ve hürriyete sahip olarak özerk bir yönetime kavuşan Yahudiler, Kudüs'te Babiller tarafından yıkılan tapınağın yerine MÖ 515'te ikinci bir tapınak inşa etmişlerdir.¹⁹⁸

MÖ 535-332 yılları arasında Filistin'de devam eden Pers egemenliği, MÖ 332'de Büyük İskender'in Fırat'tan Mısır'a kadar uzanan toprakları ele geçirmesi ile son bulmuştur. Büyük İskender'in ölümü ile imparatorluk parçalanmış, bu dönemde Yahudilere Mısır'da yeni kurulan İskenderiye şehrine göç için teşvikte bulunulmuştur. Helenistik dönem ile Suriye, Anadolu, Bâbil ve özellikle İskenderiye'de Yahudiliğin önemli merkezleri ortaya çıkmıştır.¹⁹⁹

Yahudiler üzerinde Yunan hâkimiyetinden sonra Romalıların hâkimiyeti kurulmuştur. MÖ 64-MS 324 yılları arasında Filistin, Romalıların egemenliğinde

---

¹⁹⁷ Marco Conti ve Thomas C. Oden (Ed.), *Ancient Christian Commentary on Scripture*, InterVarsity Press, 2008, s.79.

¹⁹⁸ Oded Lipschitz ve Joseph Blenkinsopp, *Judah and the Judeans in the Neo-Babylonian Period*, Eisenbrauns, 2003, s.271.

¹⁹⁹ E. Mary Smallwood, *The Jews Under Roman Rule: From Pompey to Diocletian: a Study in Political Relations*, Brill, 2001, s.221.

kalmıştır. MS 66-73 tarihleri arasında Yahudiler, uygulanan vergilerin ağırlığı, feodal yöneticilerin zulmü ve dini gerekçelerle isyan etmişlerdir. Bu ayaklanma nedeniyle Roma orduları Kudüs'e yönelerek ikinci tapınağı yıkmışlardır. Bu olaydan sonra Yahudiler bölgeden göç etmeye zorlanmışlar, başta Mısır olmak üzere Romalıların hâkimiyeti altındaki farklı ülkelere sürülmüşlerdir.

Kutsal tapınağın yıkıldığı 70 tarihi ile İsrail Devleti'nin resmen ilan edildiği 1948 yılına kadar geçen toplam 1878 yıllık sürede, Yahudilerin Filistin ile fiziksel bağları kesilmiştir. Bu dönem boyunca Yahudiler farklı devletlerin hâkimiyeti altına girmişlerdir. Bar Kohba İsyanı²⁰⁰,nın ardından Filistin'e dönmeleri yasaklanan Yahudiler, kitleler halinde dünyanın dört bir yanına göç etmişlerdir. Filistin'de yok denecek kadar az bir Yahudi nüfusu kalmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1517 yılında bölgeyi kontrolü altına alması ile 200 yıl süren Memluk hâkimiyeti sona ermiştir.²⁰¹ Osmanlılar bölgeyi hâkimiyetleri altına almalarının ardından idari olarak dört alt bölgeye bölerek Şam'a bağlamışlardır. Bölge halkının din ve inanışlarına özgürlük tanınmasıyla, bölgedeki Yahudi varlığı ve kültürü yeniden yeşermiştir. Bu sayede diasporadaki Yahudilerle kültürel bağlar korunmuştur.

19. yüzyılda İngiltere, Fransa ve ABD bölgedeki etkinliklerini artırmaya başlamış, Filistin'e Yahudi göçü artmıştır. Bölgeye göçü engellemek amacıyla Osmanlı yönetimi tarafından kanunlar çıkartılmış, toprak alım/satımı kısıtlanmış, inşaat izni doğrudan İstanbul'a bağlanmıştır. Tüm bu uygulamalar bölgeye Yahudi göçünü yavaşlatmışsa da, Birinci Dünya Savaşı'nın çıktığı 1914 yılında bölgedeki Yahudi nüfusu yaklaşık 85.000'e ulaşmıştır. 1917'de İngiliz kuvvetlerinin bölgeyi ve Kudüs şehrini ele geçirmesiyle, 400 yıl süren Osmanlı hâkimiyeti sona ermiştir.²⁰²

---

²⁰⁰ 132-135 yılları arasında Yahudiye topraklarında Roma İmparatorluğu'na karşı gerçekleşmiş üçüncü büyük ayaklanmadır. Simon Bar Kohba ayaklanmanın lideri olmuştur. Ayaklanmanın sonucunda Yahudiye'nin bazı bölümlerinde iki yıl süreyle bağımsız bir devlet kurulması başarılmışsa da, Roma nihayetinde bu devleti yıkmıştır. Yahudilerin Kudüs'e girmesi yasaklanmıştır. Bkz. Eric Maroney, *The Other Zions: The Lost Histories of Jewish Nations*, Rowman&Littlefield Publishers, 2010, s.149.

²⁰¹ Carole Hillenbrand, *The Crusades: Islamic Perspectives*, Psychology Press, 2000, s.225.

²⁰² Kızıloğlu, ss. 39-44.

Kelime anlamı yükselme veya yukarı çıkma olan ve Yahudilerin sürgünden, yani diasporadan, İsrail yurdu olarak addedilen Filistin'e tek tek veya gruplar halinde gelişini ifade eden ve kutsal kitaplarına dayanan "Aliyah" önemli basamaklardan geçerek gerçekleşmiştir. Yüzlerce yıl önce Filistin'den sürülen Yahudiler Avrupa ülkelerinde baskı altında yaşamışlardır. 1290'da İngiltere'den, 1392'de Fransa'dan, 1492'de İspanya'dan ve 1497'de de Portekiz'den kovulan Yahudilerin büyük bir kısmı, Hollanda'ya ve Osmanlı'ya göç etmiştir. Almanya'dan kovulanlar ise Polonya'ya gitmişlerdir.²⁰³

19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da artan antisemitizmin etkisiyle, Filistin'e dalgalar halinde Yahudi göçü başlamıştır. 19. yüzyıl sonlarında başlayıp 1917 Balfour Bildirisi'yle hızlanan Filistin'e Yahudi göçü Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesi ve Yahudi soykırımının başlamasıyla zirveye çıkmıştır.²⁰⁴

Filistin'de Yahudi nüfusunun artışı oldukça hızlı bir şekilde gerçekleşmiş olup, 1880'lerde Filistin'de 35.000 Yahudi varken bu sayı 1900'lerin başlarında hızla artmaya başlamış ve Birinci Dünya Savaşı sırasında ve izleyen yıllarda ikiye katlanmıştır. İngiltere'de yönetiminin tesisini izleyen 10 yıl içinde yaklaşık 100.000 Yahudi göçmen Filistin'e giriş yapmış ve böylelikle bu tarihlerde var olan Yahudi nüfusu Filistin nüfusuna oranla, % 10'lardan % 17'lere yükselmiştir.

Birincisi Rusya'dan başlayan ve İsrail Devleti'nin kuruluşundan sonra da devam eden tarihteki toplu aliyah örneklerinden bazıları kısaca şöyledir:

- **1882-1903:** Bu dönem Birinci Aliyah olarak adlandırılmakta olup başta Rus Çarlığı olmak üzere Doğu Avrupa kökenli 35.000 kadar Yahudi, Filistin topraklarına göç etmiştir.
- **1904-1914:** 1897 Basel kongresinin bir uzantısı olarak daha sistemli, daha planlı ve ideolojik bir biçim alan ve 1904'te başlayan 2. göç dalgası

---

²⁰³ John Henry Ferguson, *Politics Quaker Style: A History of the Quakers from 1624 to 1718*, The Borgo Press, 1995, s.31.

²⁰⁴ Daniel Gavron, *The Other Side of Despair: Jews and Arabs in the Promised Land*, Rowman & Littlefield Publishers, 2004, s.22.

da Rusya'da Yahudilerin uğramış olduğu baskılardan sonra olmuştur. 40.000 Yahudi Rusya'dan Filistin topraklarına göç etmiştir.

- **1919-1923:** İngiltere'nin Filistin'i ele geçirmesi, Rusya'daki 1917 Bolşevik Devrimi (1917-1920) ve 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa devletlerinin ve imparatorlukların yıkılması sonucu Yahudilere yapılan baskılar nedeniyle yaklaşık 37.000 Yahudi Filistin'e göç etmiştir.
- **1924-1929:** Polonya, Macaristan ve ABD'den toplam 48.000 Yahudi İngiliz mandasındaki Filistin topraklarına göç etmiştir.
- **1929-1939:** Beşinci ve en büyük kitlesel göçün nedeni, 1933'te Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi ve Avrupa ülkelerinin kapılarını Yahudilere kapatması olmuştur. Filistin'deki Yahudi nüfusunun iki katından daha fazla Yahudi Filistin'e göç etmiştir. 1929-1939 yılları arasında Yahudi nüfusu 175.000'den 475.000'e çıkmıştır (Besalel, 2001: 98).
- **1933-1948:** Almanya'da Nazi partisinin iktidara geçmesi ile İngiltere Filistin'e göçü sınırlamıştır. Bunun üzerine İngiltere'nin izni dışında başta Alman Nazi toplama kampları olmak üzere kaçak göçmenler göç dalgasını oluşturmuş ve yaklaşık 153.000 Yahudi Filistin'e göç etmiştir.
- **1948-1950:** 1948 yılında artık İsrail Devleti kurulmuştur. Doğu Avrupa ve Arap ülkelerindeki 500.000 Yahudi İsrail topraklarına göç etmiştir. Bu göç sırasında Yemen'deki bütün Yahudi nüfusu (49.000) uçaklarla İsrail'e getirilmiştir. Aynı şekilde Irak'tan 114.000, İran'dan 30.000 Yahudi İsrail'e getirilmiştir.
- **1985-1991:** 1985 ve 1991 yıllarında iki ayrı operasyonla Etiyopya'daki bütün Yahudiler İsrail'e getirilmiştir. 1985'teki Musa operasyonunda 6 haftada 8.000, 1991'deki Süleyman operasyonunda ise 1 günde 15.000 Yahudi Etiyopya'dan İsrail'e taşınmıştır.²⁰⁵

---

²⁰⁵ Demet Gökçınar, *Arap-İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2009, ss.10-11.

Filistin'deki Yahudilerin sayısı 1917'de nüfusun % 8'ini oluştururken, 1947 yılına gelindiğinde nüfusun % 31'ini oluşturmaktaydı.²⁰⁶ 1933 yılında Almanya'da antisemitizm söylemi ile Nazi Partisi'nin iktidara gelmesiyle Almanya ve bu ülke ile yakınlaşma içinde olan ülkelerden Filistin'e Yahudi göçleri hızlanmış, bu durum 1933 yılından sonra Arap-Yahudi çatışmalarının daha da şiddetlenmesine neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonunda Filistin'deki Yahudi nüfusu yaklaşık olarak 60-80 bin iken, 1932 yılında 9.500, 1934 yılında 42.539, 1935 yılında 62.000 Yahudi göç etmiştir.²⁰⁷

1950'de kabul edilen Geri Dönüş Yasası, dünyadaki tüm Yahudilere ve eşlerine İsrail'e göç etme, yerleşme ve vatandaşlık hakkı vermiştir. Bu yasaya dayanarak Yahudiler İsrail'e göç etmeye devam etmişlerdir. Günümüzde İsrail'deki yaklaşık 5,5 milyonluk Yahudi nüfusun %65'i İsrail doğumlu iken, geri kalan %35'lik kısmı ise başka bir ülkede doğup İsrail'e göç edenler oluşturmaktadır.²⁰⁸

İsrail'e yönelik göç dalgası III. Reich dönemi Yahudi basınında geniş yer bulmuştur. Her ay Almanya'dan İsrail'e ve diğer ülkelere yapılan göç oranları ayrıntılı bir şekilde gazetelerde yer almıştır.²⁰⁹

Jüdische Rundschau gazetesinin 10.04.1934 tarihli sayısında yayımlanan "Alman Yahudileri Filistin'de" başlıklı yazıda aşağıdaki tabloya yer verilmiştir:

---

²⁰⁶ Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset Savaş ve Diplomasi*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2005, s.122.

²⁰⁷ Kızıloğlu, s.55.

²⁰⁸ Ufuk Ulutaş vd., *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Ankara: Seta Yayınları, 2012, ss.20-21.

²⁰⁹ Yahudi basınında yer alan göç haberleri için bkz. 01.08.1933 s.3, 02.03.1934 s.1, 02.04.1935 s.2, 03.03.1933 s.1, 03.08.1934 s.12, 04.08.1933 s.5, 05.09.1933 s.3,5, 05.12.1933 s.2,6, 07.04.1933 s.4, 07.05.1937 s.1, 07.07.1933 s.10, 08.01.1935 s.2, 08.01.1937 s.15, 08.08.1933 s.3, 09.06.1933 s.3, 10.11.1933 s.1, 11.08.1933 s.9, 12.03.1935 s.2, 12.06.1934 s.2, 13.04.1933 s.3, 13.07.1934 s.4, 14.10.1938 s.4, 15.09.1933 s.4, 16.05.1933 s.4, 19.06.1933 s.7, 16.08.1935 s.4, 19.01.1934 s.2, 19.05.1933 s.4, 20.06.1933 s.3, 21.11.1933 s.5, 23.05.1933 s.2, 28.04.1933 s.5, 29.08.1933 s.4,6, 30.01.1934 s.3, 30.06.1933 s.4.

Tablo 6. Alman Yahudileri Filistin’de

Yıl	Yahudi Göçmenler	Almanya’dan Giden Yahudi Göçmenler
1920- 21	14683	360
1922	7844	44
1923	7421	149
1924	12856	480
1925	33801	963
1926	13081	325
1927	2713	84
1928	2178	87
1929	5249	201
1930	4944	138
1931	4075	122
1932	9553	353
1920- 32	118398	3306
1933	30327	5392
1920- 33	148725	8698

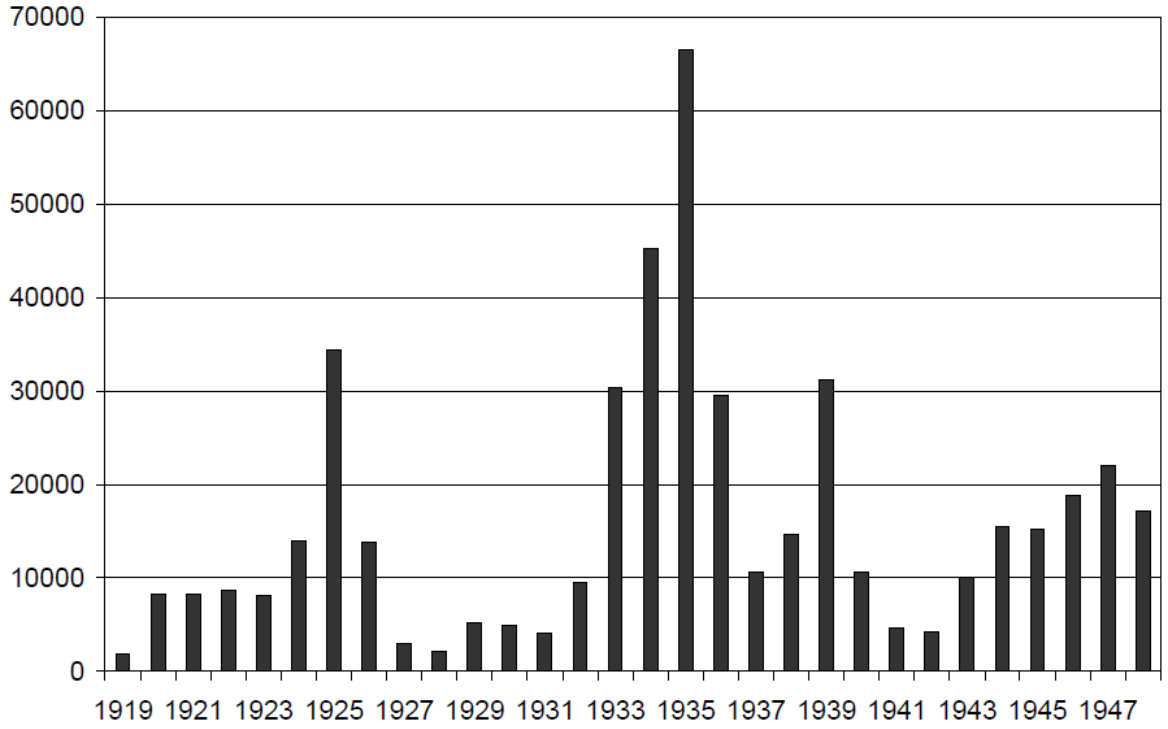
Söz konusu tabloda yer alan veriler, doğruluğunun teyit edilmesi bakımından ulaşılan diğer verilerle karşılaştırılmıştır. Liebmann Hersch’in *International Migration of the Jews*²¹⁰ adlı kitabında sunduğu tablolar ve H.S. Hinfield’in konuya ilişkin makalelerinde²¹¹ yer alan tablolar ile Jüdische Rundschau gazetesinin yukarıdaki tabloda bulunan verileri kıyaslanmış, her üç kaynaktan da aynı rakamların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

²¹⁰ Liebmann Hersch, *International Migration of the Jews*, New York: National Bureau of Economic Research, 1931, s.514.

²¹¹ Harry S. Linfield, “Jewish Communities of United States”, *American Jewish Year Book*, Vol.42, ss.215-266 ve Harry S. Linfield, *The Jews in the United States: A Study of Their Number and Distribution*, New York: American Jewish Committee, 1929, s.275.

Jacob Metzer'in konuyla ilgili olarak çalışmasında²¹² yer alan bazı istatistikleri burada sunmak faydalı olacaktır.

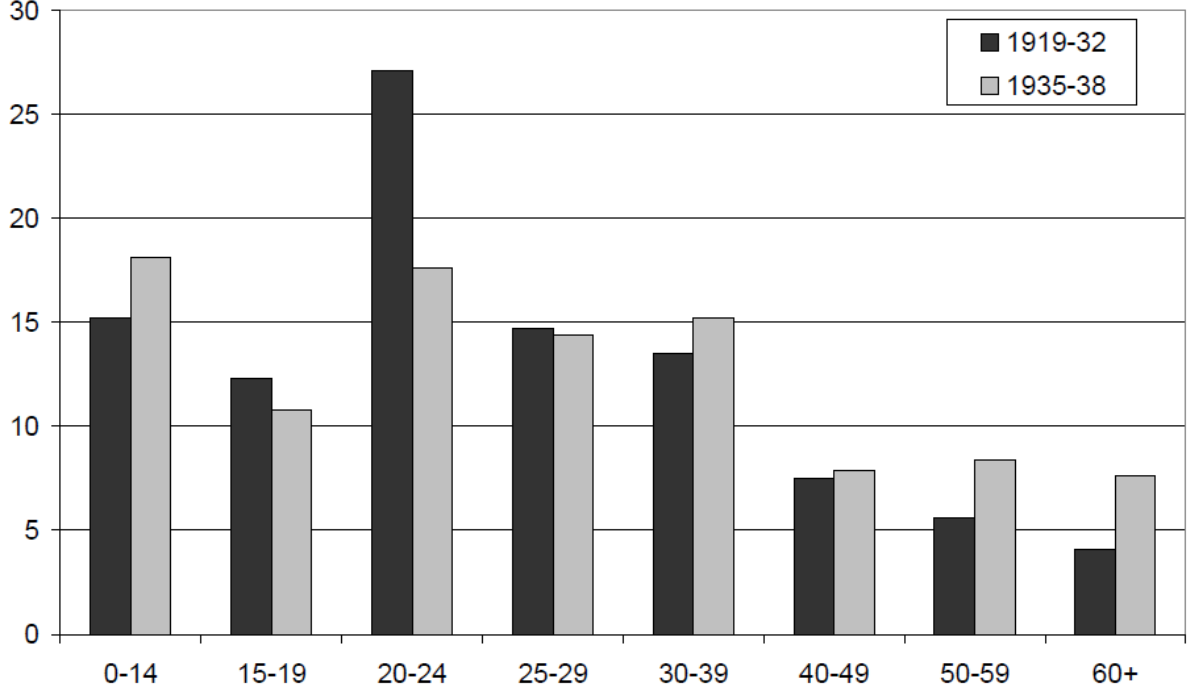
Şekil 1. Filistin'e Yahudi Göçü, 1919-1948

Yukarıdaki grafikte de görüleceği üzere Filistin'e yönelik Yahudi göçü, özellikle Üçüncü Reich döneminde büyük bir artış göstermiş, 1935 yılında ise zirveye ulaşmıştır. 1939'dan itibaren yapılan göçlerde getirilen kısıtlamalar doğrultusunda bir azalma olduğu düşünülmektedir.

²¹² Jacob Metzer, *Jewish Immigration to Palestine in the Long 1920s: An Exploratory Examination*, Maurice Falk Institute for Economic Research in Israel, 2007.

Şekil 2. Filistin'e Giden Yahudi Göçmenlerin Yaş Dağılımı, 1919-1932, 1935-1938

Yukarıdaki grafikten anlaşılacağı üzere, 1919-1932 yılları arasında en çok 20-24 yaş arası göç etmiştir. 1935-1938 yılları arasında ise en çok 0-14 yaş arası Filistin'e göç etmiştir. Göç edenler arasında gençlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. 60 yaş ve üzeri kişilerin ise en az göç eden grupta yer aldığı anlaşılmaktadır.

C. Yahudi Basını Haber Alma Ağı ve Almanya'daki Son Yahudi Gazetesi: Jüdisches Nachrichtenblatt

Yahudi basınının en önemli haber alma kaynağı Kudüs, New York, Londra, Paris, Prag ve Varşova'da şubeleri bulunan J.T.A. (Jüdische Telegraphen Agentur / Yahudi Telgraf Ajansı) olmuştur. Geniş haber alma ağı ve muhabir kitlesi sayesinde J.T.A., gazetelere haberleri vaktinde ulaştırmış ve bu sayede söz konusu gazetelere çok sayıda okuyucu kazandırmıştır.

Filistin'den verdiği raporlarla geniş bir haber alma ağı oluşturan bir diğer basın servisi de Palco (Palästina Korrespondenz / Filistin Yazışmaları) olmuştur. Ancak Yahudi basını hiçbir zaman doğrudan servislerden edindiği haberlerle yetinmemiş, her

gazete önemli merkezlerde bulunan kendi muhabirleri aracılığıyla da haber almaya devam etmiştir. Çok sayıda cemaat gazetesi okuyucuyu bilgilendirme konusunda birbirleriyle bağlantıda olmuş, yerel haberlerin doğru iletilmesi konusunda işbirliğini koparmamıştır.²¹³

Yahudi süreli yayınlarının gelişiminde ilanlar çok önemli bir rol oynamıştır. Çok sayıda Yahudi gazetesi fonksiyon ve görevlerini yerine getirebilmek için gerekli olan mali destekten yoksundu. Bu noktada ilanların gazetelere çok büyük katkısı olmuştur. Zamanla gazetelere verilen ilan sayısında bir patlamanın yaşanmasıyla, ilanlar için gazetelerde özel bölümler ayrılmıştır. Söz konusu ilanların bir diğer önemi de, Yahudi halkının toplum içindeki değişen durumunu yansıtması hususudur. Zamanla Yahudiler arasında işsizliğin artmasıyla ilanlar, iş arayan kişilerin talepleriyle dolmuştur. Avukatlar, noterler, öğretmenler, doktorlar ve daha nice meslek mensuplarının, toplum içindeki zorlu konumunu bu ilanlardan anlamak mümkündür.

Gazetelerde yalnızca iş ilanları değil, Yahudi yaşantısını ve kültürünü yansıtan ilanlara da yer verilmiştir. Oğlunu veya kızını evlendirmek isteyen aileler, verdikleri ilanlarda aradıkları kişinin özelliklerini sıralamıştır. Zorlu koşullara rağmen söz konusu ilanların sayısı giderek artmıştır. Yalnız evlilik değil, ölüm ilanları da gazetede yerini almıştır.²¹⁴

Toplumsal baskının artması ve Yahudiler için hayatın giderek zorlaşmasıyla beraber, gazete ilanlarının içeriği göç ile yoğrulmaya başlanmıştır. Filistin'e götüren gemicilik şirketlerinin dev ilanları sayfaları doldurmuştur. 1933 yılının ortalarından itibaren söz konusu ilanların sayısında büyük bir artış gözlenmiştir. 1932-1936 yılları arasında CV-Zeitung gazetesinin sayfa sayısı %550 oranında artarken, ilan sayısı %450 oranında bir artış göstermiştir. Yine Jüdische Rundschau gazetesi de sayfa sayısında %425 oranında bir artış yaşarken, gazetede ilan sayısında %1200 oranında bir artış yakalamıştır.²¹⁵

---

²¹³ Freeden, s.23-24.

²¹⁴ Sibylle Quack, *Between Sorrow and Strength: Women Refugees of the Nazi Period*, Cambridge University Press, 2002, ss.40-41.

²¹⁵ Freeden, s.25.

1934 yılından itibaren Yahudi gazeteleri için hem basım hem de satış konusunda sıkıntılar giderek artmış, bu sıkıntılar gazete tirajlarında düşüşe yol açmıştır. 1934-1938 yılları arasında Almanya'nın en önemli Yahudi gazetelerinin tirajları incelendiğinde, bu düşüş gözden kaçmayacaktır:

Tablo 7. 1934-1938 Yahudi Gazeteleri Tirajları

Gazete	1934	1935	1937	1938
CV-Zeitung	50.000	40.000	40.000	39.500
Jüdische Rundschau	37.000	37.000	37.000	25.300
Hamburger Israelitisches Familienblatt ²¹⁶	36.500	36.500	30.000	26.500
Der Schild	19.350	17.200	14.000	15.100
Berliner Gemeindeblatt	46.000	52.000	46.000	40.000
Frankfurter Gemeindeblatt	7200	7200	7200	6300
Breslauer Gemeindeblatt	5300	5500	5300	-
Münchner Gemeindeblatt	4500	4500	4500	-

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, 1934-1938 yılları arasında Yahudi gazetelerinin tirajlarında genel bir düşüş gözlenmektedir. Kâğıt ve mürekkep yetersizliği, 1 Ekim 1935'ten itibaren Yahudi gazeteleri için sokak satışının²¹⁷ yasaklanması²¹⁸, işsiz ve maddi destekten yoksun Yahudilerin alım gücünün azalması gibi pek çok unsurun bu düşüşte etkili olduğu söylenebilir. Söz konusu gazeteler en fazla Kristal Gece'ye kadar ayakta kalabilmiştir. 8 -12 Kasım 1938 tarihleri arasında cemaat gazeteleri de dâhil olmak üzere tüm Yahudi süreli yayınlarının basımı

²¹⁶ Hamburg Yahudi Aile Gazetesi. Tarafsız haftalık Yahudi gazetesidir. Her türlü Yahudi okuyucuya hitap etmiştir. Asimilasyonist – Siyonist tartışmalarının dışında bir çizgide yer almıştır. Max Lessmann ve Leo Lessmann tarafından kurulmuştur. 1898-1935 yılları arasında Hamburg'da, 1935-1938 yılları arasında Berlin'de çıkmıştır. Kristal Gece'den sonra yasaklanmıştır. David Flinker, *The Jewish Press that was. Accounts, Evaluations and Memories of Jewish Papers in pre-Holocaust Europe*, Tel Aviv-Yafo: World Federation of Jewish Journalists, 1980, s. 323. Hamburger Israelitisches Familienblatt gazetesinin kataloğuna Compact Memory portalında ve diğer önemli dijital koleksiyonlarda erişilemediğinden, söz konusu gazete tez kapsamında incelenememiştir.

²¹⁷ Bkz. Ek 12.

²¹⁸ Colin Martin Tatz, *With Intent to Destroy: Reflecting on Genocide*, Verso Books, 2003, s.52.

yasaklanmıştır. Yasak başta geçici sanılmışsa da zannedildiği gibi olmamış ve Almanya'daki Yahudi basını için sonun işareti olmuştur.

Kristal Gece'nin ardından en önemli iki Yahudi gazetesi olan *CV Zeitung* ve *Jüdische Rundschau*'nun editörleri Propaganda Bakanı Goebbels tarafından çağırılmış ve kendilerine "Jüdisches Nachrichtenblatt" (Yahudi Haber Gazetesi) adı altından yeni bir gazete çıkarmaları için birkaç gün süre tanındığı belirtilmiştir. Yeni çıkacak olan gazetenin yalnızca Yahudi nüfusunun ikamet ettiği bölgelerde satışa sunulacağı ve Yahudi azınlığını yeni düzenlemeler ve değişikliklerden haberdar edecek tek resmi gazete olacağı vurgulanmıştır.²¹⁹ Söz konusu gazete o güne kadar uygulanmış sansürün en ağırına maruz kalmıştır. Goebbels gazetede yayımlanacak olan en ufak bir haberin dahi kendi izni olmadan yayımlanmaması konusunda editörleri özellikle uyarmıştır. Her haber yayımlanmadan önce Propaganda Bakanlığı'na sunulmuş, gazete yazar kadrosu haftada birkaç kez talimatları almak üzere bakanlığın yolunu tutmuştur.

Jüdisches Nachrichtenblatt'in ilk sayısı 23 Kasım 1938'de çıkmıştır. Leonhard Kreindler, Kasım 1942'de ölümüne kadar gazetenin editörlüğünü yapmıştır. Gazetenin basımını Kültür Federasyonu üstlenmiştir. Söz konusu gazete aracılığıyla Yahudiler, kendilerine karşı yapılan yasal düzenlemeler ve uygulamalardan haberdar olmuştur.²²⁰ Kristal Gece'nin ardından doğrudan Goebbels'in talimatıyla kurulmuş olan gazetenin son sayısı 1943 yılında yayımlanmıştır.²²¹

---

²¹⁹ Marina Sassenberg, *Selma Stern (1890-1981): das Eigene in der Geschichte*, Mohr Siebeck Verlag, 2004, s.29.

²²⁰ Meyer, ss. 101-102.

²²¹ Ulrich Heitger, *Vom Zeitzeichen zum politischen Führungsmittel: Entwicklungstendenzen und Strukturen der Nachrichtenprogramme des Rundfunks in der Weimarer Republik 1923-1932*, Münster: LIT Verlag, 2003, s.504.

SONUÇ

Tez çalışmamız süresince yapılan araştırmalar ve analizler neticesinde, Üçüncü Reich dönemi Yahudi süreli yayınlarının temel amacının Almanya’da ve tüm dünyada o sırada var olan antisemitizme karşı koymak ve Yahudi tarih ve kültürünü yaşatarak gelecek nesillere aktarmak olduğu sonucuna varılmıştır. Dönemin diğer süreli yayınlarının Yahudi cemaatine yönelik tüm kışkırtıcı söylemlerine rağmen, Yahudi yayınları uzlaştırıcı ve sorun çözmeye yönelik bir dil kullanmıştır. Yahudiler her ne kadar Almanya’nın ikinci sınıf vatandaşları ve hatta Almanya’ya ait değillermiş gibi gösterilmeye çalışılsa da, Yahudi süreli yayınlarında her fırsatta Almanya’daki Yahudi tarihinin derin izleri vurgulanmış ve Almanya’ya olan aidiyetleri ve bağlılıkları dile getirilmiştir.

Almanya’da Nürnberg Kanunları ile zirveye ulaşan Yahudi karşıtlığı Yahudileri farklı ülkelere göçe zorlamıştır. Yahudi basını bu aşamada göç eden Yahudilere, dolaylı yoldan da olsa yardım sağlamıştır. Gerek gazetelerde İbranice dersleri vererek, gerekse Filistin’deki ve diğer göç alan ülkelerdeki yaşam koşulları hakkında bilgi vererek Yahudileri bir nebze de olsa Almanya dışındaki yaşama hazırlamıştır.

Yahudi basını kültürel ve sosyal hayatın her alanının dışında tutulan Yahudiler için bir ışık ve zor zamanlarında onları eğlendiren ve meşgul eden bir meşgale olmuştur. Gazetelerin bir köşesinde satranç ve bulmacalar yayımlanmış, Yahudi cemaatinin düzenlediği her türlü kültürel aktivite günü gününe haber yapılmıştır. Yahudiler söz konusu süreli yayınlar sayesinde kendilerini ilgilendiren her türlü konu hakkında bilgi sahibi olmuşlardır. Yahudi gazeteleri Alman Yahudilerinin hem Almanya’da hem de yurt dışında olan her olaydan haberdar olmalarını sağlamış, onlara Yahudi cemaatinin düzenlediği her türlü kültürel ve sosyal aktiviteyi duyurmuştur. İki gazete de çocuklar için çıkardıkları eklerle, okula dahi gidemeyen Yahudi çocuklarına adeta uzaktan eğitim imkânı sunmuştur.

Söz konusu tez çalışması Üçüncü Reich dönemi Yahudi basını aracılığıyla, o döneme zorlu koşullar ve baskılar altında yaşam mücadelesi veren Yahudiler gözünden bakmayı amaçlamıştır.

Tez neticesinde Üçüncü Reich döneminde Almanya'da yaşayan Yahudi cemaatinin homojen bir yapıya sahip olmadığı anlaşılmıştır. Yahudi cemaatinin kendi içerisinde Siyonist ve asimilasyonist şeklinde ikiye ayrıldığı tespit edilmiştir. Doğu Avrupa'dan gelen ve Yidce konuşan Ultra Ortodoks Yahudiler ile Almanya doğumlu Yahudiler arasındaki farklılıklar, Alman Yahudi cemaatinin homojen bir yapıya sahip olmasını engellemiştir. Asimilasyonist Alman Yahudileri ile Siyonizm taraftarı Alman Yahudileri arasındaki uzlaşmazlık Yahudi basınına da yansımıştır. Asimilasyon destekçisi CV Zeitung yaptığı haberlerde Alman Yahudilerine Almanlığı aşılarken ve her defasında Almanya'nın kendi vatanları olduğunu vurgularken; Siyonist Jüdische Rundschau gazetesi Filistin'in anavatan olduğunu belirtmiş, verdiği İbranice derslerle okuyucularını bir nevi Filistin'deki yaşama hazırlamıştır.

Yahudi cemaatinin heterojenliği Yahudi süreli yayınlarının yaşanan olaylara verdiği tepkileri de farklılaştırmıştır. CV Zeitung antisemitizmin toplumda patlak verdiği durumlarda daha uzlaşmacı bir üslup benimserken; Jüdische Rundschau yaşanan olayları en ince detayına kadar yayımlamaktan kaçınmamış, yalnız Almanya'da değil tüm dünyadaki Yahudi karşıtlığını gözler önüne sermiştir. Jüdische Rundschau için çözümün yönü her seferinde Filistin'i göstermiştir.

Tezin ilerleyen aşamalarında görülmüştür ki, Alman toplumunda Yahudi karşıtlığı arttıkça ve Yahudi karşıtı düzenlemeler yapıldıkça iki gazete arasındaki farklılıklar da azalmaya başlamıştır. Zamanla CV Zeitung da Jüdische Rundschau'ya yakın bir çizgi izlemeye başlamış ve Filistin'e göçü desteklemiştir.

Neredeyse her gün Yahudi karşıtı kanunların ve yasal düzenlemelerin çıktığı bir ülkede, Yahudiler için bunları takip etmek ve söz konusu düzenlemelere uygun davranmak da bir mesele olmuştur. Yahudi süreli yayınları burada da görevini yerine getirerek, Yahudilere ilişkin çıkan her kanun ve düzenlemeyi gazetede yayımlamış ve bu sayede Yahudileri durumdan haberdar etmiştir.

Maddi yönden zorluk çeken Yahudiler için başlatılan yardım kampanyaları Yahudi gazetelerinden duyurulmuş, Yahudilere kampanyalara destek vermenin ve böylesine zor günlerde birlik beraberliğin önemi vurgulanmıştır. Yapılan yardım

kampanyalarında ne kadar Yahudiye destek sağlandığı, yardımların nerelere gittiği tek tek açıklanmıştır.

Dini yönü ağır basan Jüdische Rundschau gazetesi Yahudi bayramlarına özel ekler çıkarmış, o güne özel dini yazılar yayımlamıştır. Yahudi halkının dini duygularını canlı tutmak ve Yahudi kültürünü yaşatmak, gazetenin önem verdiği konulardan olmuştur.

Önemle vurgulamak gerekmektedir ki, Üçüncü Reich Almanya'sında yaşanan her olay Yahudi gazetelerinde yer almamıştır. Özellikle Yahudileri ilgilendiren haberlere geniş yer verilmiştir. Örneğin Uzun Bıçaklar Gecesi gibi bir olay Yahudi gazetelerinde haber yapılmazken, yurt dışında herhangi bir ülkedeki sinagog yakılması olayı Yahudi gazetelerindeki yerini bulmuştur. Yahudi karşıtı olaylar gazetelerin öncelikli haberleri arasında yer almıştır.

Her iki gazetenin de finansmanını nereden sağladığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşamasak da, gazetelerde yayımlanan ilanların ve söz konusu gazetelere yapılan bağışların maddi yönden destek sağladığı tahmin edilmektedir. Gazetelerde doğum, ölüm, evlilik ve iş ilanlarının yanı sıra büyük gemicilik şirketlerinin ilanlarına da geniş yer verilmiştir. Filistin'e yolcu ve yük taşıyan gemicilik firmaları, Almanya'dan dışa göç arttıkça ilanlarını sıklaştırmış sayfalar dolusu ilanlar yayımlamıştır. Filistin'e giden gemilerin kalkış yer ve saatleri tablolar halinde gazetelerde yer almıştır.

Tez çalışması süresince cevabını bulamadığımız bazı sorular olmuştur. Örneğin Yahudi işletmelerinin boykot edilmesinin Alman ekonomisinde yarattığı etkilerin neler olduğu, Yahudi cemaatinin sosyo-ekonomik farklılıkları, gazetelerin kimler tarafından finanse edildiği gibi. Tüm bunlar tez neticelenmiş olsa dahi yanıtız kalmış sorulardır. Konuya ilişkin yapılacak olan yeni araştırmaların ve edinilecek bilgilerin, dönemi anlamaya sağlayacağı katkı açıktır.

KAYNAKLAR

BELGELER

- American Academy for Jewish Research, *Proceedings of the American Academy for Jewish Research*, 1988.
- Amerikan Kongresi, *Congressional Record* (109. Kongre, 1.Oturum, 21.04.2005-05.05.2005), Vol. 151, Part 6, United States Government Printing Office, Washington, 2005.
- British Foreign Office, *British and Foreign State Papers: 1814-1815* (c.2), Foreign Office-London: James Rigway and Sons, Piccadilly, 1839.
- the Treaty of Versailles.

KİTAPLAR

- Abel, Richard ve William Gordon Graham (Ed.), *Immigrant Publishers: The Impact of Expatriate Publishers in Britain and America in the 20th Century*, Transaction Books, 2009.
- Abrahams, Israel. *Jewish Life in the Middle Ages*, 3. Baskı, The Jewish Publication Society, 2010.
- Abramson, Glenda. *Encyclopedia of Modern Jewish Culture* (c.1), 1.Baskı, New York: Routledge Publishers, 2005.
- Adkins, Lesley ve Roy Adkins, *Handbook to Life in Ancient Rome*, New York: Facts on File Publishing, 2004.
- Adorno, Theodor W. ve Alban Berg, *Correspondence 1925-1935*, 1.Baskı, Polity Press, 2005.
- Altman, Linda Jacobs. *Escape- Teens on the Run: Primary Sources from the Holocaust*, Enslow Publishers, 2010.
- Annan, Noel. *Changing Enemies: The Defeat and Regeneration of Germany*, Cornell University Press, 1995.
- *Archiv Bibliographia Judaica: Lexikon Deutsch-Judischer Autoren*, Walter de Gruyter Verlag, 2013.

- Arendt, Hannah. *Totalitarizmin Kaynakları: Antisemitizm*, 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Arı, Tayyar. *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset Savaş ve Diplomasi*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2005.
- Aschheim, Steven E. *Brothers and Strangers: The East European Jew in German and German Jewish Consciousness: 1800-1923*, The University of Wisconsin Press, 1982.
- Atzinger, Hildegard. *Gina Kaus: Schriftstellerin und Öffentlichkeit*, Peter Lang Verlag, 2008.
- Avineri, Shlomo. *Arlosoroff*, New York: Grove Weidenfeld Publishers.
- Bankier, David. *Probing the Depths of German Antisemitism: German Society and the Persecution of the Jews, 1933-41*, Berghahn Books, 2000.
- Barbian, Jan-Pieter. *The Politics of Literature in Nazi Germany: Books in the Media Dictatorship*, Bloomsbury Publishing, 2013.
- Barclay, John M.G. *Jews in the Mediterranean Diaspora: From Alexander To Trajan (323 BCE To 117 CE)*, T&T Clark Publishers, 1996.
- Barker, John W. *Justinian and the Later Roman Empire*, Londra: University of Wisconsin Press, 1966.
- Baskin, Judith R. (Ed.), *The Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture*, 1.Baskı, Cambridge University Press, 2011.
- Baskin, Judith R. ve Kenneth Seeskin (Ed.), *The Cambridge Guide to Jewish History, Religion, and Culture*, 1.Baskı, Cambridge University Press, 2010.
- Bastian, Till. *Auschwitz und die "Auschwitz-Lüge": Massenmord und Geschichtsfälschung*, Münih: C.H.Beck Verlag, 1997.
- Bauer, Susan Wise. *The History of the Renaissance World: From the Rediscovery of Aristotle to the Conquest of Constantinople*, 1.Baskı, W. W. Norton & Company, 2013.
- Beck, Hermann. *The Fateful Alliance: German Conservatives and Nazis in 1933: The Machtergreifung in a new Light*, Berghahn Books, 2008.

- Beers, V. Gilbert. *The Victor Journey Through the Bible*, Guideposts Books, 1996.
- Bein, Alex. *The Jewish Question: Biography of a World Problem*, Associated University Presses, 1990.
- Bell, Dean Phillip. *Jews in the Early Modern World*, Rowman & Littlefield Publishers, 2008.
- Benbassa, Esther. *The Jews of France: A History from Antiquity to the Present*, Princeton University Press, 1999.
- Bendersky, Joseph W. *A Concise History of Nazi Germany*, Rowman&Littlefield Publishers, 2014.
- Benjamin, Walter. *Gesammelte Schriften*, Harvard University Press, 2002.
- Ben-Rafael, Eliezer. vd., *Jews and Jewish Education in Germany Today*, Brill Publishers, 2011.
- Ben-Sasson, Haim Hillel. (Ed.), *A History of the Jewish People*, George Weidenfeld&Nicolson Publishers, 1976.
- Benz, Wolfgang. *A Concise History of the Third Reich*, University of California Press, 2006.
- Berenbaum, Michael ve Abraham J. Peck (Ed.), *The Holocaust and History: The Known, the Unknown, the Disputed, and the Reexamined*, Indiana University Press, 1998.
- Berger, Julia Phillips ve Sue Parker Gerson, *Teaching Jewish History*, A.R.E. Press, 2005.
- Berk, Matthew A. *The History of the Jews from the Babylonian Captivity to the Present Time*, Boston: M.A.Berk, 1849.
- Bernardini, Paolo ve Norman Fiering (Ed.), *The Jews and the Expansion of Europe to the West, 1450 to 1800* (c. 2), Berghahn Books, 2001.
- Bernasconi, Robert. *İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşüncede İrk ve İrkçılık*, İstanbul: Metis Yayınları, 1999.
- Besalel, Yusuf. “Heder”, *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001.

- Beykirch, Gernot. *Jüdisches Lernen und die Israelitische Schule Leer zur Zeit des Nationalsozialismus*, Bis-Verlag, 2006.
- Bilski, Emily D. *Berlin Metropolis: Jews and the new Culture 1890-1918*, University of California Press, 2000.
- Biskupski, Mieczysław B. *The History of Poland*, 1.Baskı, Greenwood Press.
- Blackburn, Robert. *Human rights for the 1990s: Legal, Political, And Ethical Issues*, Mansell, 1991.
- Blamires, Cyprian ve Paul Jackson. (Ed.) *World Fascism: A Historical Encyclopedia*, c.1, ABC- CLIO Publishing, 2006.
- Blobaum, Robert. *Antisemitism and Its Opponents in Modern Poland*, 1.Baskı, Cornell University Press, 2005.
- Bloom, James J. *The Jewish Revolts Against Rome, A.D. 66-135: A Military Analysis*, McFarland Books, 2010.
- Blumenberg, Werner. *Karl Marx: An Illustrated History*, 1.Baskı, Verso Publishers, 2000.
- Boger, Mary. *A Ghetto State of Ghettos: Palestinians Under Israeli Citizenship*, UMI Microform, 2008.
- Bohlman, Philip V. *Jewish Musical Modernism, Old and New*, The University of Chicago Press, 2008.
- Bookbinder, Paul. *Weimar Germany: The Republic of the Reasonable*, Manchester University Press, 1996.
- Boureau, Alain. *Kantorowicz: Stories of a Historian*, The Johns Hopkins University Press, 2001.
- Bowman, John L. *On Law*, Author House, 2014.
- Bradberry, Benton L. *The Myth of German Villainy*, Author House, 2012.
- Brahm, Geoffrey Levey ve Philip Mendes (Ed.), *Jews and Australian Politics*, 1.Baskı, Sussex Academic Press, 2004.
- Braun, Hans-Joachim. *German Economy in the Twentieth Century*, Routledge Press, 1990.
- Brecht, Berthold. *Bütün Oyunları* (c. 6), İstanbul: Mitos Boyut Yayınları, 1997.

- Brenner, Michael. *A Short History of the Jews*, Münih: C.H.Beck Verlag, 2008.
- Brenner, Michael. *Jüdische Kultur in der Weimarer Republik*, 1.Basım, C.H.Beck Verlag, 2000.
- Brough, R. Clayton. *The Lost Tribes: History, Doctrine, Prophecies, and Theories about Israel's Lost Ten Tribes*, Horizon Press, 2005.
- Bujeiro, Ramiro. *The German Freikorps 1918-23*, Osprey Publishing, 2001.
- Bulliet, Richard W. vd., *The Earth and Its Peoples: A Global History, Brief Edition*, Volume I: To 1550, Houghton Mifflin Company, 2009.
- Burleigh, Michael. *The Racial State: Germany 1933-1945*, Cambridge University Press, 1991.
- Burns, Thomas S. *Rome and the Barbarians*, 100 B.C.–A.D. 400, Maryland: The Johns Hopkins University Press, 2003.
- Byrne, Joseph Patrick. *The Black Death*, 1.Baskı, Greenwood Press, 2004.
- Caplan, Jane. (Ed.), *Nazi Germany: Short Oxford History of Germany*, Oxford University Press, 2008.
- Chandler, Malcolm ve John L. Wright, *Modern World History*, Heinemann Publishers, 2001.
- Charles, Daniel. *The Kingdom Years of the Chosen People*, New York: Eloquent Books, 2008.
- Charpa, Ulrich ve Ute Deichmann (Ed.), *Jews and Sciences in German Contexts: Case Studies from the 19th and 20th Centuries*, 1.Baskı, Mohr Siebeck Verlag, 2007.
- Chipley Slavicek, Louise. *The Black Death*, New York: Infobase Publishing, 2008.
- Chu, Winson. *The German Minority in Interwar Poland*, Cambridge University Press, 2012.
- Cohen, Richard I. *Jewish Icons: Art and Society in Modern Europe*, University of California Press, 1998.
- Collier, Martin ve Philip Pedley, *Germany: 1919-45*, Heinemann Publishers, 2000.

- Collins, Edward M. *Myth, Manifesto, Meltdown: Communist Strategy, 1848-1991*, Greenwood Publishing Group, 1998.
- Collotti, Enzo. *Hitler and Nazism*, 1.Baskı, Interlink Books, 1999.
- Connelly, John ve Michael Grüttner (Ed.), *Universities Under Dictatorship*, The Pennsylvania State University Press, 2005.
- Conti, Marco ve Thomas C. Oden (Ed.), *Ancient Christian Commentary on Scripture*, InterVarsity Press, 2008.
- Cook, Philip J. ve Kristin A. Goss, *The Gun Debate: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, 2014.
- Crozier, Brian. *Political Victory: The Elusive Prize Of Military Wars*, Transaction Books, 2005.
- Dahm, Volker. *Das jüdische Buch im dritten Reich*, Münih: C.H.Beck Verlag, 1993.
- Dawidowicz, Lucy S. *The Holocaust and the Historians*, Harvard University Press, 1981.
- De Gobineau, Arthur. *An Essay on the Inequality of the Human Races*, Londra: William Heinemann Publishers, 1915.
- De Grand, Alexander J. *Fascist Italy and Nazi Germany: The 'fascist' Style of Rule*, Routledge Press, 1995.
- De Saussure, Louis ve Peter Schulz (Ed.), *Manipulation and Ideologies in the Twentieth Century: Discourse, Language, Mind*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2005.
- Decot, Rolf. *Luthers Reformation zwischen Theologie und Reichspolitik: Aufsätze*, Frankfurt am Main: Otto Lembeck Verlag, 2007.
- Deegan, Mary Jo. *Self, War, and Society: George Herbert Mead's Macrosociology*, Transaction Books, 2008.
- Dekel-Chen, Jonathan. (Ed.) vd., *Anti-Jewish Violence: Rethinking the Pogrom in East European History*, Indiana University Press, 2010.
- Delage, Christian ve Peter Goodrich. *The Scene of the Mass Crime: History, Film, and International Tribunals*, Routledge Press, 2013.

- Diehl, Katrin. *Die Jüdische Presse im Drittenreich: zwischen Selbstbehauptung und Fremdbestimmung*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1997.
- Dikshith, T.S.S. *Hazardous Chemicals: Safety Management and Global Regulations*, CRC Press, 2013.
- Dill, Marshall. *Germany: A Modern History*, The University of Michigan Press, 1970.
- Donfried, Karl P. ve Peter Richardson (Ed.), *Judaism and Christianity in First-century Rome*, B. Eerdmans Publishers, 1998.
- Doorly, William J. *The Religion of Israel: A Short History*, Paulist Press, 1997.
- Dorst, Tankred. *Toller*, Manchester University Press, 1975.
- Dubnov, Simon. *History of the Jews: From the Roman Empire to the Early Medieval Period (c.2)*, New Jersey: Thomas Yoseloff Publishers, 1968.
- Dugin, Alexander. *The Fourth Political Theory*, Arktos Media, 2012.
- Eastwood, Kay. *Places of Worship in the Middle Ages*, Crabtree Yayıncılık, 2003, s.28. ve Doris L. Bergen, *The Holocaust: A Concise History*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2009.
- Eco, Umberto. *Prag Mezarlığı*, İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık, 1.Baskı, 2011.
- Edelheit, Abraham and Hershel Edelheit, *History of the Holocaust: A Handbook and Dictionary*, Boulder: Westview Press, 1994.
- Edwards, B.B. *The American Quarterly Register (c.4)*, Boston: Perkins & Marvin, 1832.
- Eisenberg, Ronald L. *Essential Figures in the Bible*, Rowman & Littlefield Publishers, 2013.
- Ellenson, David Harry. *After Emancipation: Jewish Religious Responses to Modernity*, Hebrew Union College Press, 2004.
- Erwin, Edward. *The Freud Encyclopedia: Theory, Therapy, and Culture*, Taylor & Francis Group, 2002.
- Eshkolot, Zeev. *The Eskeles Genealogy*, 1995.
- Evans, Richard J. *The Coming of the Third Reich*, Penguin Books, 2003.

- Evola, Julius. *Notes on the Third Reich*, Arktos Media, 2013.
- Fass, Paula S. *The Routledge History of Childhood in the Western World*, Routledge Press, 2013.
- Feldman, Gerald D. *The Great Disorder: Politics, Economics, and Society in the German Inflation 1914-1924*, Oxford University Press, 1997.
- Ferguson, John Henry. *Politics Quaker Style: A History of the Quakers from 1624 to 1718*, The Borgo Press, 1995.
- Fichtner, Paula Sutter. *Historical Dictionary of Austria*, Scarecrow Press, 2009.
- Finzi, Roberto. *Anti-Semitism: From Its European Roots to the Holocaust*, Interlink Books, 1999.
- Fischer, Lars. *The Socialist Response to Antisemitism in Imperial Germany*, Cambridge University Press, 1. Baskı, 2007.
- Fischer, Ruth. *Stalin and German Communism: A Study in the Origins of the State Party*, Transaction Publishers, 2006.
- Fischer, Wolfgang Chr. (Ed.), *German Hyperinflation 1922/23: A Law and Economics Approach*, Josef Eul Verlag, 2010.
- Fishberg, Maurice. *Jews, Race and Environment*, New Jersey: Transaction Yayıncılık, 2006.
- Flinker, David. *The Jewish Press that was. Accounts, Evaluations and Memories of Jewish Papers in pre-Holocaust Europe*, Tel Aviv-Yafo: World Federation of Jewish Journalists, 1980.
- Foa, Anna. *The Jews of Europe After the Black Death*, University of California Press, 2000.
- Foster, Nigel G. ve Satish Sule, *German Legal System and Laws*, Oxford University Press, 2010.
- Fox, Elaine Saphier. *Out of Chaos: Hidden Children Remember the Holocaust*, Northwestern University Press, 2013.
- Fox, Louise. *Daughter of the Reich: The Incredible Life of Louise Fox*, 1. Baskı, Exisle Publishing, 2006.

- Frank, Ben G. *A Travel Guide to Jewish Europe*, 3. Bask1, Pelican Publishing Company, 2001.
- Frankel, Jonathan. *Crisis, Revolution, and Russian Jews*, Cambridge University Press, 2009.
- Frankel, Jonathan. *Dark Times, Dire Decisions: Jews and Communism: Jews and Communism*, Oxford University Press, 2004.
- Frankel, Zacharias. *Programm zur Eröffnung des jüdisch-theologischen Seminars zu Breslau*, Breslau: Korn, 1854.
- Freedman, Herbert. *The Jewish Press in the Third Press*, Berg Publishers, 1993.
- Freeman, Philip. *Alexander the Great*, 1. Bask1, New York: Simon&Schuster, 2011.
- Frevert, Ute. *A Nation in Barracks: Modern Germany, Military Conscription and Civil Society*, 1. Bask1, Berg Publishers, 2004.
- Frey, Linda ve Marsha Frey, *The French Revolution*, 1. Bask1, Greenwood Press, 2004.
- Frey, Rebecca Joyce. *Genocide and International Justice*, Infobase Publishing, 2009.
- Friedenberg, Daniel M. *Sasanian Jewry and Its Culture: A Lexicon of Jewish and Related Seals*, University of Illinois Press, 2009.
- Fulbrook, Mary. *A Concise History of Germany*, 2. Bask1, Cambridge University Press, 2004.
- Ganter, Theresa M. *Searching for a New German Identity: Heiner Müller and the Geschichtsdrama*, Bern: International Academic Publishers, 2008.
- Garfinkle, Adam. *Jewcentricity: Why the Jews Are Praised, Blamed, and Used to Explain Just about Everything*, John Wiley&Sons, 2009.
- Gartner, Lloyd P. *History of the Jews in Modern Times*, Oxford University Press, 2001.
- Gavron, Daniel. *The Other Side of Despair: Jews and Arabs in the Promised Land*, Rowman & Littlefield Publishers, 2004.

- Gellately, Robert. *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*, Oxford University Press, 1. Baskı, 2001.
- Gil, Moše. *Jews in Islamic Countries in the Middle Ages*, Hollanda: Brill Publishers, 2004.
- Gillerman, Sharon. *Germans into Jews: Remaking the Jewish Social Body in the Weimar Republic*, Stanford University Press, 2009.
- Gilman, Sander L. ve Xun Zhou (Ed.), *Smoke: A Global History of Smoking*, Reaktion Books, 2004.
- Gitlin, Martin. *The Holocaust*, ABDO Publishing, 2011.
- Goldberg, Harvey E. *Jewish Passages: Cycles of Jewish Life*, University of California Press, 2003.
- Gordon, Sarah Ann. *Hitler, Germans, and the Jewish Question*, Princeton University Press, 1984.
- Gottfried, Robert S. *The Black Death: Natural and Human Disaster in Medieval Europe*, Free Press, 1985.
- Grabbe, Lester L. *The History of the Jews and Judaism in the Second Temple Period*, 1. Baskı, Londra: T&T Clark, 2004.
- Grau, Bernhard. *Kurt Eisner: 1867–1919. Eine Biographie*, Mönih: C.H. Beck Verlag, 2001.
- Gruckmann, Lothar. *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, Oldenbourg Verlag, 1983.
- Grunberger, Richard. *The 12-year Reich: A Social History of Nazi Germany 1933-1945*, Da Capo Press, 1995.
- Gruner, Wolf. (Ed.), *Deutsches Reich: 1933-1937*, Oldenbourg Verlag, 2008.
- Guenther, Irene. *Nazi Chic?: Fashioning Women in the Third Reich*, 1.Baskı, Berg Publishers, 2004.
- Haarmann, Harald. *Language in Ethnicity: A View of Basic Ecological Relations*, Berlin: Mouton de Gruyter Verlag, 1986.
- Hagen, William W. *German History in Modern Times: Four Lives of the Nation*, Cambridge University Press, 2012.

- Halbrook, Stephen. *Swiss and the Nazis: How the Alpine Republic Survived in the Shadow of the third Reich*, Casemate Publishers, 2006.
- Hall, Murray G. ve Christina Köstner, *Allerlei für die Nationalbibliothek zu ergattern*, Viyana: Böhlau Verlag, 2006.
- Hamburger, Ernest. *Juden im Öffentlichen Leben Deutschlands: Regierungsmitglieder, Beamte und Parlamentarier in der monarchischen Zeit 1848-1918*, Tübingen: J.C.B. Mohr Verlag, 1968.
- Hansen, Valerie. vd. , *Voyages in World History (c.2)*, Wadsworth Publishing, 2010.
- Harris, Whitney R. *Tyrannen vor Gericht: das Verfahren gegen die deutschen Hauptkriegsverbrecher nach dem zweiten Weltkrieg in Nürnberg 1945-1946*, Berliner Wissenschaftsverlag, 2008.
- Hawkins, Mike. *Social Darwinism in European and American Thought, 1860-1945: Nature as Model and Nature as Threat*, Cambridge University Press, 1997.
- Heberer, Patricia. *Children during the Holocaust*, AltaMira Press, 2011.
- Heinsohn, Kirsten ve Stefani Schüler Springorum, *Deutsch- Jüdische Geschichte als Geschlechtergeschichte: Studien zum 19. und 20. Jahrhundert*, Göttingen: Wallstein Verlag, 2006.
- Heitger, Ulrich. *Vom Zeitzeichen zum politischen Führungsmittel: Entwicklungstendenzen und Strukturen der Nachrichtenprogramme des Rundfunks in der Weimarer Republik 1923-1932*, Münster: LIT Verlag, 2003.
- Heitmeyer, Wilhelm. vd., *Control of Violence: Historical and International Perspectives on Violence in Modern Societies*, Springer, 2011.
- Hentschel, Klaus. (Ed.), *Physics and National Socialism: An Anthology of Primary Sources*, İsviçre: Birkhaeuser Verlag, 1996.
- Hersch, Liebmann. *International Migration of the Jews*, New York: National Bureau of Economic Research, 1931.
- Herzl, Theodor. *The Jewish State*, Dover Publications, 1989.

- Heschel, Abraham Joshua. *Heavenly Torah: As Refracted Through the Generations*, New York: Continuum Books, 2006.
- Hess, Jonathan. (Ed.) vd., *Nineteenth-Century Jewish Literature: A Reader*, Stanford University Press, 2013.
- Hilberg, Raul. *The Destruction of the European Jews*, 3.Baskı, Yale University Press, 2003.
- Hillenbrand, Carole. *The Crusades: Islamic Perspectives*, Psychology Press, 2000.
- Himmelstein, Shmuel. *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion*, Oxford University Press, New York, 1997.
- Hirsch, Ernst. *Hatıralarım: Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Ülkesi*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1985.
- Hirsch, Peter. *Traveler's Guide to Jewish Germany*, Pelican Publishing Company, 1998.
- Hitler, Adolf. *Mein Kampf* (c.1), Münih: Franz Eher Verlag, 1936.
- Hoffmann, Peter. *German Resistance to Hitler*, Harvard University Press, 1988.
- Holborn, Hajo. *A History of Modern Germany: 1840-1945* (c.3), Princeton University Press, 1969.
- Hollendung, Simon ve Vanessa Teichmann, *Der jüdische Friedhof Ilandkoppel*, Grin Verlag, 2005.
- Horodowich, Elizabeth. *A Brief History of Venice*, 1.Bs., Constable&Robinson, 2009.
- Howlett, Jana ve Rod Mengham, *The Violent Muse: Violence and the Artistic Imagination in Europe, 1910-1939*, Manchester University Press, 1994.
- Hyman, Paula E. *The Jews of Modern France*, Berkley: University of California Press, 1998.
- Irving, David. *Nuremberg: The Last Battle*, Focal Point Publications, 1999.
- Isaacson, Walter. *Einstein: His Life and Universe*, New York: Simon&Schuster Publishing, 2007.

- Jacobs, Jack. *On Socialists and "the Jewish Question" After Marx*, NYU Press, 1992.
- Janssens, David. *Between Athens and Jerusalem: Philosophy, Prophecy, and Politics in Leo Strauss's Early Thought*, State University of New York Press, 2008.
- Jeffers, James S. *The Greco-Roman World of the New Testament Era: Exploring the Background of Early Christianity*, Inter Varsity Press, 1999.
- Jelavich, Peter. *Berlin Cabaret*, Harvard University Press, 1993.
- Johnston, Ruth A. *All Things Medieval: An Encyclopedia of the Medieval World: An Encyclopedia of the Medieval World*, Greenwood Press, 2011.
- *Judicial and Statutory Definitions of Words and Phrases* (c.6), West Publishing Company, 1904.
- Kaplan, Marion A. *Between Dignity and Despair: Jewish Life in Nazi Germany*, Oxford University Press, 1998.
- Kaplan, Marion A. *Jewish Daily Life in Germany: 1618-1945*, Oxford University Press, 2005.
- Kaplan, Yosef. (Ed.), *The Dutch Intersection: The Jews and the Netherlands in Modern History*, Hollanda: Brill Publishers, 2008.
- Kater, Michael H. *Hitler Youth*, Harvard University Press, 2006.
- Kesselman, Mark. vd., *Introduction to Comparative Politics*, Cengage Learning Custom Publishing, 6.Bs., 2012.
- Kınlı, Onur. *Osmanlı'da Modernleşme ve Diplomasi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2006.
- Kimmelman, Mira Ryczke. *Echoes from the Holocaust: A Memoir*, University of Tennessee Press, 1997.
- Kitab-ı Mukaddes Eski Ahit, 1976: Tekvin.
- Kitchen, Martin. *A History of Modern Germany: 1800 to the Present*, 2.Bs., Wiley- Blackwell, 2011.
- Kitson, Alison. *Germany 1858-1990: Hope, Terror and Revival*, 1.Bs., Oxford University Press, 2001.

- Kittell, Ellen E. ve Thomas F. Madden (Ed.), *Medieval and Renaissance Venice*, University of Illinois Press, 1999.
- Klemperer, Victor. *LTI: Nasyonal Sosyalizmin Dili* (Çev. Tanıl Bora), İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, s.22.
- Klier, John Doyle ve Shlomo Lambroza (Ed.), *Pogroms: Anti-Jewish Violence in Modern Russian History*, Cambridge University Press, 1992.
- Knight, Peter. *Conspiracy Theories in American History: An Encyclopedia*, California: ABC-CLIO Publishers, 2003.
- Kohut, Adolph. *Berühmte israelitische Männer und Frauen in der Kulturgeschichte der Menschheit: Lebens- und Charakterbilder aus Vergangenheit und Gegenwart*, A. H. Payne, 1900.
- Kutsch, Thomas. *Die Verfolgung und Ausschaltung der politischen Opposition in den Jahren 1933 und 1934 unter besonderer Berücksichtigung der Stadt Marburg und des Landkreises Marburg*, Diplomica, 2000.
- Kühntopf, Michael. *Rabbiner und Rabbinerinnen: von den ältesten Zeiten bis in die Gegenwart*, Norderstedt: Books on Demand, 2009.
- Langbein, Hermann. *People in Auschwitz*, The University of North Carolina Press, 2004.
- Langmann, Peter F. *Jewish Issues in Multiculturalism: A Handbook for Educators and Clinicians*, Rowman&Littlefield Publishers, 1999.
- Lassen, Christian. *Indische Alterthumskunde*, Leipzig: L.A.Kittler Verlag, 1858.
- Lässig, Simone. *Jüdische Wege ins Bürgertum: kulturelles Kapital und sozialer Aufstieg im 19. Jahrhundert*, Vandenhoeck & Ruprecht, 2004.
- Law, Stephen. *The Great Philosophers: The Lives and Ideas of History's Greatest Thinkers*, Londra: Quercus Books, 2013.
- Lazar, Georg. *Schaufenster und Schubladen*, Books on Demand, 2013.
- Leathes, Stanley. vd., *The Cambridge Modern History: The Renaissance* (c.1),2.Bs., Cambridge University Press, 1957.
- Lebenstein, Alexander. *The Gazebo*, AuthorHouse, 2008.
- Lee, Stephen J. *Weimar and Nazi Germany*,1.Bs., Heinemann Publishers, 1996.

- Lefèvre, Edwin ve Jon D. Markman, *Reminiscences of a Stock Operator: With New Commentary and Insights on the Life and Times of Jesse Livermore*, Wiley, 2012, s.309.
- Leff, Lisa Moses. *Sacred Bonds of Solidarity: The Rise of Jewish Internationalism in Nineteenth- Century France*, Stanford University Press, 2006.
- Lengyel, Gábor. *Moderne Rabbinerausbildung in Deutschland und Ungarn: Ungarische Hörer in Bildungsinstitutionen des deutschen Judentums (1854-1938)*, Berlin: Lit Verlag, 2012.
- Leone, Anna. *The End of the Pagan City: Religion, Economy, and Urbanism in Late Antique North Africa*, 1.Bs., Oxford University Press, 2013.
- Lepage, Jean-Denis. *An Illustrated Dictionary of the Third Reich*, McFarland&Company, 2014.
- Lepage, Jean-Denis. *Hitler Youth, 1922-1945: An Illustrated History*, McFarland Books, 2008.
- Levenson, Alan T. (Ed.), *The Wiley-Blackwell History of Jews and Judaism*, 1.Bs., Wiley-Blackwell, 2012.
- Levine, Rhonda F. *Class, Networks, and Identity: Replanting Jewish Lives from Nazi Germany to Rural New York*, 1.Bs., Rowman & Littlefield Publishers, 2001.
- Levy, Richard S. (Ed.), “Crusades”, *Antisemitism: A Historical Encyclopedia of Prejudice and Persecution*, c.1, ABC-CLIO Publishers, 2005.
- Lewis, Bernard. *Semitizm ve Anti- Semitizm: Çatışma ve Önyargıya Dair*, Birinci Basım, İstanbul: Everest Yayınları, 2004.
- Lewis, N. *Greeks in Ptolemaic Egypt: Case Studies in the Social History of the Hellenistic World*, Oxford: Clarendon Press, 1986.
- Liberles, Robert. *Jews Welcome Coffee: Tradition and Innovation in Early Modern Germany*, Brandeis University Press, 2012.
- Limberg, Margarete ve Hubert Rübsaat (Ed.), *Germans No More: Accounts of Jewish Everyday Life, 1933-1938*, 1.Bs., Berghahn Books, 2006.

- Linfield, Harry S. *The Jews in the United States: A Study of Their Number and Distribution*, New York: American Jewish Committee, 1929.
- Lipschitz, Oded ve Joseph Blenkinsopp, *Judah and the Judeans in the Neo-Babylonian Period*, Eisenbrauns, 2003.
- Lockard, Craig A. *Societies, Networks, and Transitions: A Global History*, Cengage Learning, 2011.
- Lohmann, Ingrid ve Uta Lohmann (Ed.), *Chevrat Chinuch Nearim: Die jüdische Freischule in Berlin (1778-1825)*, Münster: Waxmann Verlag, 2001.
- Lowenstein, Steven M. vd. , *Deutsch-jüdische Geschichte in der Neuzeit*, 3. Bs., Münih: C.H.Beck Verlag, 1997.
- Lunn, Eugene. *Prophet of Community: The Romantic Socialism of Gustav Landauer*, University of California Press, 1973.
- Lupovitch, Howard N. *Jews and Judaism in World History*, 1.Bs., Routledge Press, 2010.
- Lutz, Ralph Haswell. *The German Revolution, 1918-1919*, Cambridge University Press, 1967.
- Lynch, Michael J. *Hitler*, Routledge Press, 2013.
- Maack, Matthias. *das Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums im Jahre 1933*, Grin Verlag, 2009.
- Magocsi, Paul Robert. *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples*, 2.Bs., University of Toronto Press, 2010.
- Majer, Diemut. *"Non-Germans" Under the Third Reich*, JHU Press, 2003.
- Mandel, Maud. *In the Aftermath of Genocide: Armenians and Jews in Twentieth-Century France*, Duke University Press, 2003.
- Mansoor, Menahem. *Jewish History and Thought: An Introduction*, Ktav Publishing House, 1991.
- Mara, Wil. *Kristallnacht: Nazi Persecution of the Jews in Europe*, Marshall Cavendish, 2010.
- Marcus, Judith. (Ed.), *Surviving the Twentieth Century: Social Philosophy from the Frankfurt School*, Transaction Books, 1999.

- Maroney, Eric. *The Other Zions: The Lost Histories of Jewish Nations*, Rowman&Littlefield Publishers, 2010.
- Marr, Wilhelm. *Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum*, 8.Bs., Rudolph Costenoble, 1879.
- Marwick, Arthur. (Ed.) vd., *Total War and Historical Change: Europe, 1914-1955*, Open University Press, 2001.
- Marx, Karl. *Zur Judenfrage*, Books on Demand Verlag, 2009.
- Mathisen, Ralph W. vd., *Making Europe: People, Politics, and Culture*, 1.Bs., Houghton Mifflin, 2007.
- Maurer, Trude. *Die Entwicklung der Jüdischen Minderheit in Deutschland (1780-1933)*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1992.
- Mayer, Hans. *The Crusades*, Oxford University Press, 1988.
- McNutt, Paula M. *Reconstructing the Society of Ancient Israel*, 1. Bs., Westminster John Knox Press, 1999.
- Mendelsohn, Ezra. *The Jews of East Central Europe Between the World Wars*, Indiana University Press, 1987.
- Mendes-Flohr, Paul R. ve Jehuda Reinharz (Ed.), *The Jew in the Modern World: A Documentary History*, 2.Bs., Oxford University Press, 1995.
- Metzger, Jacob. *Jewish Immigration to Palestine in the Long 1920s: An Exploratory Examination*, Maurice Falk Institute for Economic Research in Israel, 2007.
- Meyer, Beate. vd., *Jews in Nazi Berlin: From Kristallnacht to Liberation*, The University of Chicago Press, 2009.
- Midlarsky, Manus I. *The Killing Trap: Genocide in the Twentieth Century*, Cambridge University Press, 2005.
- Millen, Rochelle L. *New Perspectives on the Holocaust: A Guide for Teachers and Scholars*, New York University Press, 1996.
- Miller, Helena. vd. (Ed.), *International Handbook of Jewish Education*, Springer Publishing Company, 2011.

- Miller, Michael. *Rabbis and Revolution: The Jews of Moravia in the Age of Emancipation*, Stanford University Press, 2011.
- Milman, Henry Hart. *The History of the Jews: From the Earliest Period Down to Modern Times* (c.3), New York: W.J.Widdleton Publishers, 1871.
- Mitchell, Otis C. *Hitler's Stormtroopers and the Attack on the German Republic, 1919-1933*, McFarland Books, 2008.
- Mitchinson, John ve John Lloyd, *The Second Book of General Ignorance*, 1. Bs., Londra: Faber and Faber, 2011.
- National Jewish Conference Center, *Shoah: a Review of Holocaust Studies and Commemorations*, New York, 1978.
- Neusner, Jacob ve Alan Avery-Peck (Ed.), *The Blackwell Companion to Judaism*, Blackwell Publishers, 2000.
- Neusner, Jacob. *History of the Jews in Babylonia* (c.1), University of South Florida, 1984.
- Neusner, Jacob. *Judaism and Christianity in the Age of Constantine: History, Messiah, Israel and the Initial Confrontation*, University of Chicago Press, 2007.
- Nicosia, Francis R. *Zionism and Anti-Semitism in Nazi Germany*, Cambridge University Press, 2008.
- Norwich, John Julius. *A History of Venice*, 1.Bs., Vintage Books, 1989.
- Nzira, Viola ve Paul Williams, *Anti-Oppressive Practice in Health and Social Care*, 1.Bs., SAGE Publications, 2008.
- O Lemons, Everette. *The Third Reich, A Revolution of Ideological Inhumanity*, Lulu Publishing, 2011.
- Ott, Mack. *The Political Economy of Nation Building: The World's Unfinished Business*, Transaction Publishers, 2012.
- Otten, Willemien. (Ed.) vd., *How the West was won*, Hollanda: Brill Publishers, 2010.
- Pasachoff, Naomi ve Robert J. Littman, *Jewish History in 100 Nutshells*, Rowman & Littlefield Publishers, 2004.

- Patai, Raphael ve Jennifer Patai, *The Myth of the Jewish Race*, Columbia University Press, 1967.
- Pelli, Moshe. *Haskalah and Beyond: The Reception of the Hebrew Enlightenment and the Emergence of Haskalah Judaism*, University Press of America, 2010.
- Perdue, Thomas H. *Passover & Sukkot*, Author House, 2011.
- Peters, Stephanie True. *The Black Death*, New York: Benchmark Books, 2005.
- Petropoulos, Jonathan ve John K. Roth (Ed.), *Gray Zones: Ambiguity and Compromise in the Holocaust and Its Aftermath*, Berghahn Books, 2005.
- Pine, Lisa. *Education in Nazi Germany*, Berg Publishers, 2010, s.16 ve bkz. Barbara Kowalzik, *Lehrerbuch. Die Lehrer und Lehrerinnen des Leipziger jüdischen Schulwerks 1912-1942 vorgestellt in Biogrammen*, Leipziger Universitätsverlag, 2006.
- Pirenne, Henri. *Medieval Cities: Their Origins and the Revival of Trade*, 3. Bs., Princeton University Press, 1975.
- Plöckinger, Othmar. *Geschichte eines Buches: Adolf Hitlers "Mein Kampf": 1922-1945*, Münih: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2011.
- Pohl, Jana. *Looking Forward, Looking Back: Images of Eastern European Jewish Migration to America in Contemporary American Children's Literature*, Amsterdam: Rodopi Publishers, 2011.
- Polnik, Axel. *Die Bayreuther Feuerwehren im Dritten Reich*, Books on Demand Verlag, 2011.
- Poorthuis, Marcel. (Ed.) vd., *Interaction Between Judaism and Christianity in History, Religion, Art, and Literature*, Brill Publishing, 2009.
- Pracht-Jörns, Elfi. (Ed.), *Jüdische Lebenswelten im Rheinland: Kommentierte Quellen von der Frühen Neuzeit bis zur Gegenwart*, Köln: Böhlau Verlag, 2011.
- Prestwich, Michael. *Edward I*, 1.Bs., University of California Press, 1988.
- Pulzer, Peter G. J. *Jews and the German State: The Political History of a Minority: 1848-1933*, Wayne State University Press, 2003.

- Pulzer, Peter. *The Rise of Political Anti- Semitism in Germany and Austria*, Harvard University Press, 1988.
- Quack, Sibylle. *Between Sorrow and Strength: Women Refugees of the Nazi Period*, Cambridge University Press, 2002.
- Rawson, Andrew. *The Third Reich 1919-1939: The Nazis' Rise to Power*, History Press, 2011.
- Rennap, I. *Anti- Semitizm ve Yahudi Sorunu*, 1. Bs., İstanbul: İnter Yayınları, 1991.
- Retallack, James N. (Ed.), *Saxony in German History: Culture, Society, and Politics, 1830-1933*, The University of Michigan Press, 2000.
- Richard, Lionel. *Nazizm ve Kültür*, 1.Bs., Ankara: Kalem Yayıncılık, 1985.
- Rischbieter, Annett. *Durchsetzung der Rassenpolitik im Dritten Reich*, Grin Verlag, 1999.
- Rossel, Seymour. *The Torah: Portion by Portion*, 1.Bs., Los Angeles: Torah Aura Productions, 2007.
- Roth, Klaus ve Ulf Brunnbauer, *Region, Regional Identity and Regionalism in Southeastern Europe*, LIT Verlag, 2007.
- Roth, Norman. *Conversos, Inquisition, and the Expulsion of the Jews from Spain*, 1.Bs., University of Wisconsin Press.
- Rovit, Rebecca. *The Jewish Kulturbund Theatre Company in Nazi Berlin*, University of Iowa Press, 2012.
- Rozett, Robert ve Shmuel Spector (Ed.), “Frankfurter, David”, *Encyclopedia of the Holocaust*, The Jerusalem Publishing House, 2000.
- Rubenstein, Richard L. *Jihad and Genocide*, Rowman & Littlefield Publishers, 2010.
- Rubenstein, Richard L. ve John K. Roth, *Approaches to Auschwitz: The Holocaust and Its Legacy*, 2.Bs., Westminster John Knox Press, 2003.
- Ruff, Julius R. *Violence in Early Modern Europe 1500-1800*, Cambridge University Press, 2001.

- Sachar, Howard M. *The Course of Modern Jewish History*, Vintage Books, 1990.
- Samaan, A. E. *From a Race of Masters to a Master Race: 1948 to 1848*, A.E. Samaan, 1.Bs., 2013.
- Sanford, George. *Historical Dictionary of Poland*, 2.Bs., Oxford: The Scarecrow Press, 2003.
- Sassenberg, Marina. *Selma Stern (1890-1981): das Eigene in der Geschichte*, Mohr Siebeck Verlag, 2004.
- Sayın, Zeynep. *Kötülük, Tekilcilik, Postmodernizm*, Mitos Yayınları, 1994.
- Schafft, Gretchen Engle. *From Racism to Genocide: Anthropology in the Third Reich*, University of Illinois Press, 2004.
- Scharfstein, Sol. *Chronicle of Jewish History: From the Patriarchs to the 21st Century*, Ktav Publishing House, 1997.
- Schiffman, Lawrence H. *Understanding Second Temple and Rabbinic Judaism*, KTAV Publishing House, 2003.
- Schlossberg, Eli W. *The World of Orthodox Judaism*, 1.Bs., Rowman & Littlefield Yayımevi, 2004.
- Schlotzhauer, Inge. *Das Philanthropin 1804-1942: die Schule der Israelitischen Gemeinde in Frankfurt am Main*, Kramer, 1990, s.6.
- Schmidt, Carl Theodore. *German Business Cycles: 1924 – 1933*, New York: National Bureau of Economic Research, 1934.
- Schmitt, Carl. *Dictatorship*, Polity Press, 2013.
- Scholl, Inge. *The White Rose: Munich, 1942-1943*, Wesleyan University Press, 1983.
- Schrover, Marlou. *Illegal Migration and Gender in a Global and Historical Perspective*, Amsterdam University Press, 2008.
- Schulz, Günther. *Vertriebene Eliten: Vertreibung und Verfolgung von Führungsschichten im 20. Jahrhundert*, Münih: Oldenbourg Wissenschaftsverlag, 2001.

- Schwartz, Michael. vd., *Funktionäre mit Vergangenheit: Das Gründungspräsidium des Bundesverbandes der Vertriebenen und das dritte Reich*, Oldenbourg Verlag, 2012.
- Schwarzschild, Leopold. *Chronicle of a Downfall: Germany 1929-1939*, I.B.Tauris Publishers, 2010.
- Schwindt, Barbara. *Das Konzentrations- und Vernichtungslager Majdanek: Funktionswandel im Kontext der Endlösung*, Würzburg: Königshausen&Neumann Verlag, 2005.
- Scrivener, Michael. *Jewish Representation in British Literature 1780-1840: After Shylock*, 1.Bs., New York: Palgrave Macmillan Publishers, 2011.
- Segal, Arthur. *A Spiritual and Ethical Compendium to the Torah and Talmud*, BookSurge, 2009.
- Seltzer, Robert M. ve Norman J. Cohen (Ed.), *The Americanization of the Jews*, New York University Press, 1995.
- Shapiro, Edward S. *A Time for Healing: American Jewry Since World War II*, The Johns Hopkins University Press, 1992.
- Shapiro, Leon. *American Jewish Year Book*, Sayı 53, 1952.
- Sharma, Shubhra. *Life in the Upanishads*, 1.Bs., Yeni Delhi: Abhinav Publishers.
- Shavit, Yaacov ve Mordechai Eran, *The Hebrew Bible Reborn: From Holy Scripture to the Book of Books: a History of Biblical Culture and the Battles over the Bible in Modern Judaism*, Walter de Gruyter Verlag, 2007.
- Shirer, William L. *Nazi İmparatorluğu: Doğuğu, Yükselişı ve Çöküşü* (c.1), İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi, 1968.
- Siegrist, Hannes. *Advokat, Bürger und Staat: Sozialgeschichte der Rechtsanwälte in Deutschland, Italien und der Schweiz*, Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1996.
- Silverman, Jerry. *The Undying Flame: Ballads and Songs of the Holocaust*, Music Sales Own, 2002.

- Simon, Richard. *Critical History of the Text of the New Testament: Wherein is Established the Truth of the Acts on which the Christian Religion is Based*, Hollanda: Brill Publishers, 2013.
- Skinner, Patricia. (Ed.), *Jews in Medieval Britain*, 1. Bs., Boydell Press, 2003.
- Sly, Dorothy I. *Philo's Alexandria*, 1.Bs., Routledge Press, 1996.
- Smallwood, E. Mary. *The Jews Under Roman Rule: From Pompey to Diocletian: a Study in Political Relations*, Brill, 2001.
- Smil, Vaclav. *Enriching the Earth: Fritz Haber, Carl Bosch, and the Transformation of World Food Production*, Massachusetts Institute of Technology Press, 2001.
- Smith, Hilda L. ve Berenice A. Carroll (Ed.), *Women's Political & Social Thought: An Anthology*, Indiana University Press, 2000.
- Snyder, Saskia Coenen. *Building a Public Judaism: Synagogues and Jewish Identity in Nineteenth Century Europe*, Harvard University Press, 2013.
- Sombart, Werner. *Die Juden und das Wirtschaftsleben*, Leipzig: Duncker & Humblot, 1911.
- Steer, Martina. *Bertha Badt-Strauss (1885-1970): eine jüdische Publizistin*, Frankfurt am Main: Campus Verlag, 2005.
- Stein, Sarah Abrevaya. *Making Jews Modern: The Yiddish and Ladino Press in the Russian and Ottoman Empires*, Indiana University Press, 2004.
- Stern, Joseph Peter. *Hitler: The Führer and the People*, University of California Press, 1992.
- Stobbe, Otto. *Die Juden in Deutschland Während des Mittelalters in Politischer, Sozialer und Rechtlicher Beziehung*, Nabu Press, 2001.
- Stoetzler, Marcel. *The State, the Nation, and the Jews: Liberalism and the Antisemitism Dispute in Bismarck's Germany*, Nebraska Press, 2008.
- Stow, Kenneth R. *Theater of Acculturation: The Roman Ghetto in the Sixteenth Century*, University of Washington Press, 2001.
- Strauss, Barry. vd., *Western Civilization: Since 1560: Beyond Boundaries (c.2)*, 6.Bs., Heinle & Heinle Publishers, 2009.

- Strauss, Herbert A. (Ed.), *Hostages of Modernization: Studies on Modern Antisemitism, 1870-1933/39: Germany, Great Britain, France*, Walter de Gruyter Verlag, 1992.
- Strauss, Herbert A. (Ed.), *Current Research on Anti-Semitism: Hostages of Modernization* (c.2), Berlin: Walter de Gruyter Verlag, 1993.
- Strunk, Peter. *Zensur und Zensoren: Medienkontrolle und Propagandapolitik unter sowjetischer Besatzungsherrschaft in Deutschland*, Akademi Verlag, 1996.
- Stump, Roger W. *The Geography of Religion: Faith, Place, and Space*, Rowman & Littlefield Publishers, 2008.
- Sussman, Lance J. *Isaac Leeser and the Making of American Judaism*, Wayne State University Press, 1995.
- Sutton, Antony C. *Wall Street and FDR: The True Story of how Franklin D. Roosevelt Colluded with Corporate America*, Clairview Books, 2013.
- Swatos, William H. ve Peter Kivisto(Ed.), *Encyclopedia of Religion and Society*, AltaMira Press, 1998.
- Szanajda, Andrew. *The Restoration of Justice in Postwar Hesse, 1945-1949*, Lexington Books, 2007.
- Şenel, Alaeddin. *İrk ve İrkçilik Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, 1993.
- Tatz, Colin Martin. *With Intent to Destroy: Reflecting on Genocide*, Verso Books, 2003.
- Teece, Geoff. *Judaism*, 1. Bs., Londra: Franklin Watts, 2003.
- Tellier, Luc-Normand. *Urban World History: An Economic and Geographical Perspective*, Presses de l'Université du Québec, 2009.
- *Tevrat*, İstanbul: Kitabı Mukaddes Yayınları, 1985.
- Thomsett, Michael C. *The German Opposition to Hitler: The Resistance, the Underground and Assassination Plots: 1938-1945*, McFarland&Company, 1997.
- Thorpe, Earl. *The Other Truth about the Middle East Conflict*, Lulu Publishing, 2006.

- Tierney, Helen. *Women's Studies Encyclopedia* (2.c.), 1.Bs., Greenwood Press, 1999.
- Trahair, R. C. S. *From Aristotelian to Reaganomics: A Dictionary of Eponyms with Biographies in the Social Sciences*, Greenwood Publishing Group, 1994.
- Trautner-Kromann, Hanne. *Shield and Sword: Jewish Polemics Against Christianity and the Christians in France and Spain from 1100-1500*, Tübingen: J.C.B.Mohr Verlag, 1993.
- Tucker, Spencer C. ve Priscilla Mary Roberts (Ed.), “Haase, Hugo”, *World War I: A Student Encyclopedia*, ABC-CLIO Publishers, 2005.
- Tyson, Joseph Howard. *Hitler's Mentor: Dietrich Eckart, His Life, Times, & Milieu*, iUniverse Publishing, 2008.
- Ulutaş, Ufuk. vd., *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Ankara: Seta Yayınları, 2012.
- Ülken, Hilmi Ziya. *Yahudi Meselesi*, İstanbul: Üniversite Kitapevi, 1944.
- Van Straten, Jits. *The Origin of Ashkenazi Jewry: The Controversy Unraveled*, Berlin: Walter de Gruyter Verlag, 2011.
- Vasey, C. M. *Nazi Ideology*, Hamilton Books, 2006.
- Veidlinger, Jeffrey. *Jewish Public Culture in the Late Russian Empire*, Indiana University Press, 2009.
- Volkov, Shulamit. *Germans, Jews, and Antisemites: Trials in Emancipation*, 1. Bs., Cambridge University Press, 2006.
- Von der Krone, Kerstin. *Wissenschaft in Öffentlichkeit: Die Wissenschaft des Judentums und ihre Zeitschriften*, Berlin: Walter de Gruyter, 2012.
- Von Münch, Thomas. *Wiederherstellung Israels und der Völker im Licht der jüdisch-biblischen Prophetie*, 1.Bs., Norderstedt: Books on Demand, 2008.
- Von Wolzogen, Hanna Delf (Ed.) vd., *Theodor Fontane und Wilhelm Wolfsohn, eine interkulturelle Beziehung*, Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2006.
- Vorst, Claudia. *Familie als Erzählkosmos: Phänomen und Bedeutung der Chronik*, Münster: LIT Verlag, 1995.

- Wagner, Herbert. *Die Gestapo war nicht allein ...: politische Sozialkontrolle und Staatsterror im deutsch- niederlaendischen Grenzgebiet 1929-1945*, Münster: LIT Verlag, 2004.
- Walk, Joseph. *Jüdische Schule und Erziehung im Dritten Reich*, A. Hain, 1991.
- Watt, Richard M. *The Kings Depart: The German Revolution and the Treaty of Versailles: 1918-19*, Penguin Books, 1973.
- Weinryb, Bernard Dov. *The Jews of Poland: A Social and Economic History of the Jewish Community in Poland from 1100-1800*, 1.Bs., The Jewish Publication Society of America, 1972.
- Werle, Gerhard. *Justiz-Strafrecht und polizeiliche Verbrechensbekämpfung im Dritten Reich*, Berlin: Walter de Gruyter, 1989.
- Wertheim, David. *Salvation Through Spinoza: A Study of Jewish Culture in Weimar Germany*, Brill Publishers, 2011.
- Wertheimer, Jack. *Unwelcome Strangers: East European Jews in Imperial Germany*, 1.Bs., Oxford University Press, 1987.
- Widdig, Bernd. *Culture and Inflation in Weimar Germany*, University of California Press, 2001.
- Wiegand, Hanns-Jürgen. *Direktdemokratische Elemente in der deutschen Verfassungsgeschichte*, Berliner Wissenschaftsverlag, 2006.
- Wilensky, Gabriel. *Six Million Crucifixions*, 1.Bs., San Diego: Qwerty Publishers, 1964.
- Williamson, David G. *The Third Reich*, Routledge Press, 2013.
- Windsheimer, Bernd. *Geschichte der Stadt Fürth*, Münih:C.H.Beck Verlag, 2007.
- Wise, Stephen S. "Parallel Between Hitlerism and the Persecution of Negroes in America", *The Crisis*, 1934.
- Wylen, Stephen M. *The Seventy Faces of Torah: The Jewish Way of Reading the Sacred Scriptures*, New Jersey: Paulist Press, 2005.
- Zacharia, Fareed. *The Future of Freedom; Illiberal Democracy at Home and Abroad*, Norton, 2003.

- Zeitlin, Irving M. *Jews: The Making of a Diaspora People*, 1.Bs., Polity Press, 2012.
- Zentner, Christian. *Drittes Reich und Zweiter Weltkrieg*, Tigris Verlag, 2001.
- Zimmermann, Moshe. *Wilhelm Marr: The Patriarch of Anti-Semitism*, Oxford University Press, 1987.
- Zinberg, Israel. *A History of Jewish Literature: The German-Polish Cultural Center*, Ktav Publishing House, 1975.
- Zola, Emile. *Dreyfus Olayı: Adalet İçin Bir Savaşın Öyküsü*, 7.Bs., İstanbul: Yalçın Yayınları, 2004.
- Zolot, Marvin. *Mensch: Biography and Writings of Manfred Eric Swarsensky*, Author House, 2009.

MAKALELER

- Akın, Enver. “Adıyaman Gaziantep ve Şanlıurfa Müzeleri’nde Yer Alan Roma Dönemi Ticaret Malları”, *Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 27. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 3.c., 2009.
- Asker, Ahmet. “Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, c. 7, Sayı 25, Güz 2012.
- Berger, David. “Cum Nimis Absurdum and the Conversion of the Jews”, *Jewish Quarterly Review*, c.70, Sayı:1.
- Hür, Ayşe. “Küreselleşen Anti-Semitizm ve Türkiye”, *Foreign Policy Türkiye Baskısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, Sayı 33, Temmuz-Ağustos 2005.
- Kızıloğlu, Sedat. “İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm’in Gelişimi”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 2, Sayı 1, Ocak 2012.
- Kober, Adolf. “Jewish Communities in Germany from the Age of Enlightenment to their Destruction by the Nazis”, *Jewish Social Studies*, Indiana University Press, c. 9, Sayı 3, 1947.

- Kohut, Zenon E. “The Khmelnytsky Uprising, the Image of Jews, and the Shaping of Ukrainian Historical Memory”, *Jewish History*, c. 17, Sayı 2.
- Kurt, Ali Osman. “Yahudi Aydınlanma Hareketi: Haskala”, *Milel ve Nihal*, c.7, Sayı:1.
- Linfield, Harry S. “Jewish Communities of United States”, *American Jewish Year Book*, Vol.42.
- Nirenberg, David. “The Rhineland Massacres of Jews in the First Crusade”, *Medieval Concepts of the Past: Ritual, Memory, Historiography*, Cambridge University Press, 2002.
- Pach, Hilde. “Keeping Current in Amsterdam”, *Pakn Treger: The Magazine Of The Yiddish Book Center*, İlkbahar 2006.
- Sarat, Austin. “New Perspectives on Crime and Criminal Justice”, *Studies in Law, Politics, and Society*, c. 47, 2009.
- Taagepera, Rein. “Size and Duration of Empires: Growth-Decline Curves, 600 B.C. to 600 A.D.”, *Social Science History*, *Duke University Press*, c. 3, Sayı 3/4, 1979.
- Toaff, Ariel. “Getto-Ghetto”, *The American Sephardi*, c.6, Sayı: 1/2, 1973.
- Trietsch, Davis. “Statistics of Jews (1920-1921)”, *American Jewish Year Book*, c. 22.

YAYIMLANMAMIŞ TEZLER

- Gökçınar, Demet. “Arap-İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara, 2009.
- Mohr, Claudia S. “Die Kultur- und Literaturdebatte der jüdischen Periodika 1933-1938 im nationalsozialistischen Deutschland”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Westfälischen Wilhelms-Universität, Felsefe Fakültesi, Münster.
- Snyder, Saskia Coenen. “Acculturation and Particularism in the Modern City: Synagogue Building and Jewish Identity in Northern Europa”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Michigan Üniversitesi, 2008.

- Willingham, Robert Allen. “Jews in Leipzig: Nationality and Community in the 20th Century”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Texas at Austin, Mayıs, 2005.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://alex.onb.ac.at/> (Avusturya Milli Kütüphanesi)
- <http://alphahistory.com>
- <http://d-nb.info/> (Alman Milli Kütüphanesi)
- <http://docupedia.de/zg/>
- <http://kramerwf.de>
- <http://unispal.un.org>
- <http://www.bundestag.de> (Almanya Federal Meclisi)
- <http://www.compactmemory.de/>
- <http://www.documentarchiv.de>
- <http://www.jewishencyclopedia.com>
- <http://www.minneapolisfed.org>. (Minneapolis Federal Rezerv Bankası)
- <http://www.presseforschung.uni-bremen.de>
- <http://www.spiegel.de/> <http://www.statistikdaten.bayern.de>
- <http://www.theholocaustexplained.org/>
- <http://www.ushmm.org> (Amerika Birleşik Devletleri Yahudi Soykırımını Anma Müzesi)
- <http://www.verfassungen.de/>
- <https://www.hu-berlin.de> (Berlin Humboldt Üniversitesi)
- www.gonschior.de

NATIONAL-ANZEIGENBLATT

713

Reichsgesetzblatt

Teil I

1933	Ausgegeben zu Berlin, den 7. Oktober 1933	Nr. 111
Inhalt:		
Schriftleitergesetz. Vom 4. Oktober 1933	.....	§ 713
Verordnung zur Durchführung des Gebäudeeinstandsgesetzes (BzG). Vom 2. Oktober 1933	.....	§ 717
Zweite Verordnung zur Verhütung der Einschleppung des Kartoffelkäfers aus Frankreich. Vom 3. Oktober 1933	.....	§ 719
Vierte Verordnung zur Durchführung der landwirtschaftlichen Schuldenregelung. Vom 5. Oktober 1933	.....	§ 719

Schriftleitergesetz. Vom 4. Oktober 1933.

Die Reichsregierung hat das folgende Gesetz beschlossen, das hiermit verkündet wird:

Erster Abschnitt

Schriftleiterberuf

§ 1

Die im Hauptberuf oder auf Grund der Bestellung zum Hauptschriftleiter ausgeübte Mitwirkung an der Gestaltung des geistigen Inhalts der im Reichsgebiet herausgegebenen Zeitungen und politischen Zeitschriften durch Wort, Nachricht oder Bild ist eine in ihren beruflichen Pflichten und Rechten vom Staat durch dieses Gesetz geregelte öffentliche Aufgabe. Ihre Träger heißen Schriftleiter. Niemand darf sich Schriftleiter nennen, der nicht nach diesem Gesetz dazu befugt ist.

§ 2

(1) Zeitungen und Zeitschriften sind Druckwerke, die in Zwischenräumen von höchstens drei Monaten in ständiger Folge erscheinen, ohne daß der Bezug an einen bestimmten Personenkreis gebunden ist.

(2) Als Druckwerke gelten alle zur Verbreitung bestimmten Vervielfältigungen von Schriften oder bildlichen Darstellungen, die durch ein Massenvervielfältigungsverfahren hergestellt sind.

§ 3

(1) Was in diesem Gesetz für Zeitungen vorgeschrieben ist, gilt auch für politische Zeitschriften.

(2) Auf Zeitungen und Zeitschriften, die im amtlichen Auftrage herausgegeben werden, findet das Gesetz keine Anwendung.

(3) Der Reichsminister für Volksaufklärung und Propaganda bestimmt, welche Zeitschriften als politische im Sinne dieses Gesetzes anzusehen sind. Betrifft die Zeitschrift ein bestimmtes Fachgebiet, so trifft er die Entscheidung im Einvernehmen mit der zuständigen obersten Reichs- oder Landesbehörde.

§ 4

Mitwirkung an der Gestaltung des geistigen Inhalts deutscher Zeitungen liegt auch dann vor, wenn sie nicht im Betriebe einer Zeitung stattfindet, sondern bei einem Unternehmen, das zur Belieferung von Zeitungen mit geistigem Inhalt (Wort, Nachricht oder Bild) bestimmt ist.

Zweiter Abschnitt

Zulassung zum Schriftleiterberuf

§ 5

Schriftleiter kann nur sein, wer:

1. die deutsche Reichsangehörigkeit besitzt,
2. die bürgerlichen Ehrenrechte und die Fähigkeit zur Bekleidung öffentlicher Ämter nicht verloren hat,
3. arischer Abstammung ist und nicht mit einer Person von nichtarischer Abstammung verheiratet ist,
4. das 21. Lebensjahr vollendet hat,
5. geschäftsfähig ist,
6. fachmännisch ausgebildet ist,
7. die Eigenschaften hat, die die Aufgabe der geistigen Einwirkung auf die Öffentlichkeit erfordert.

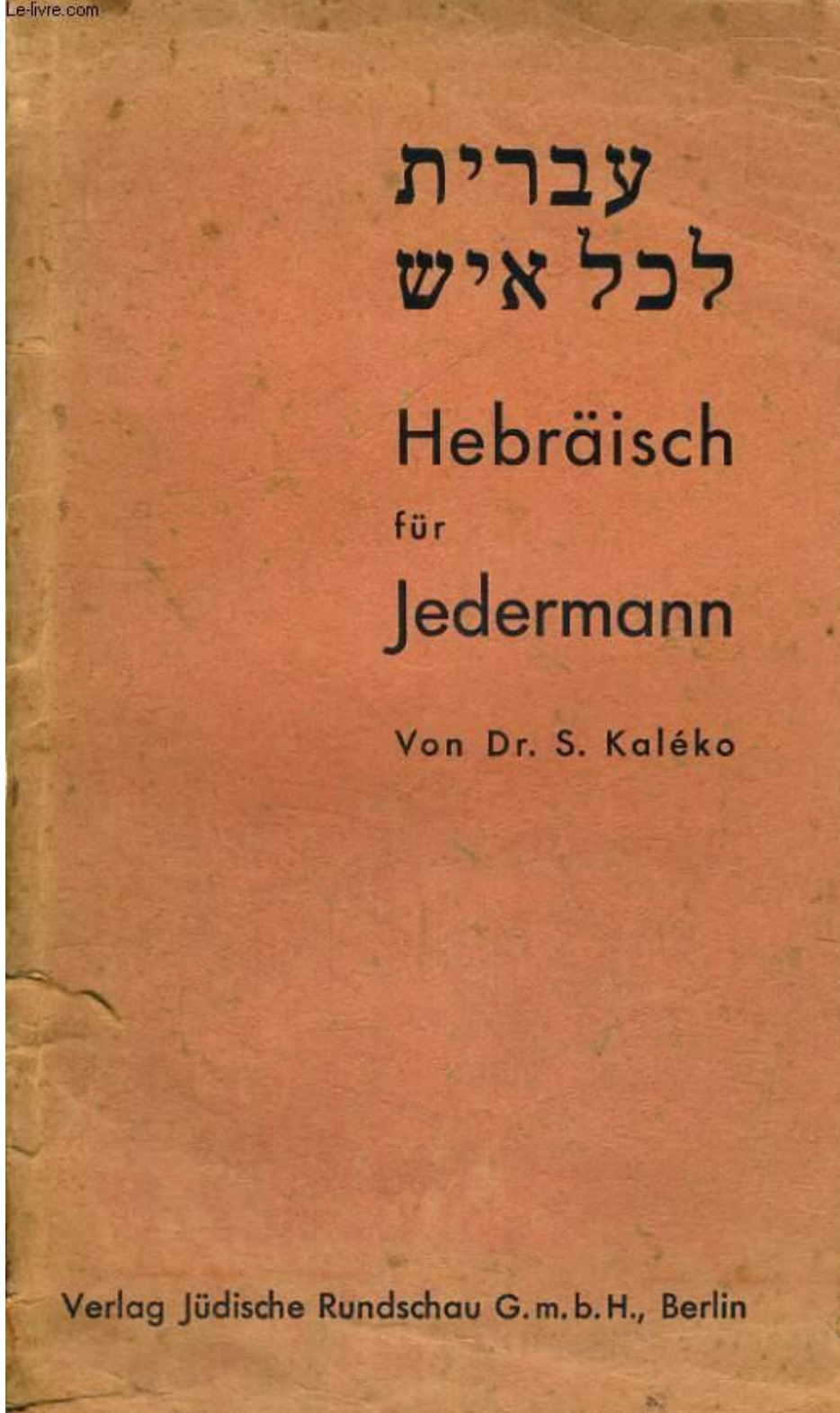
§ 6

Auf das Erfordernis der arischen Abstammung und der arischen Ehe finden § 1a des Reichsbeamtengesetzes und die zu seiner Durchführung ergangenen Bestimmungen Anwendung.

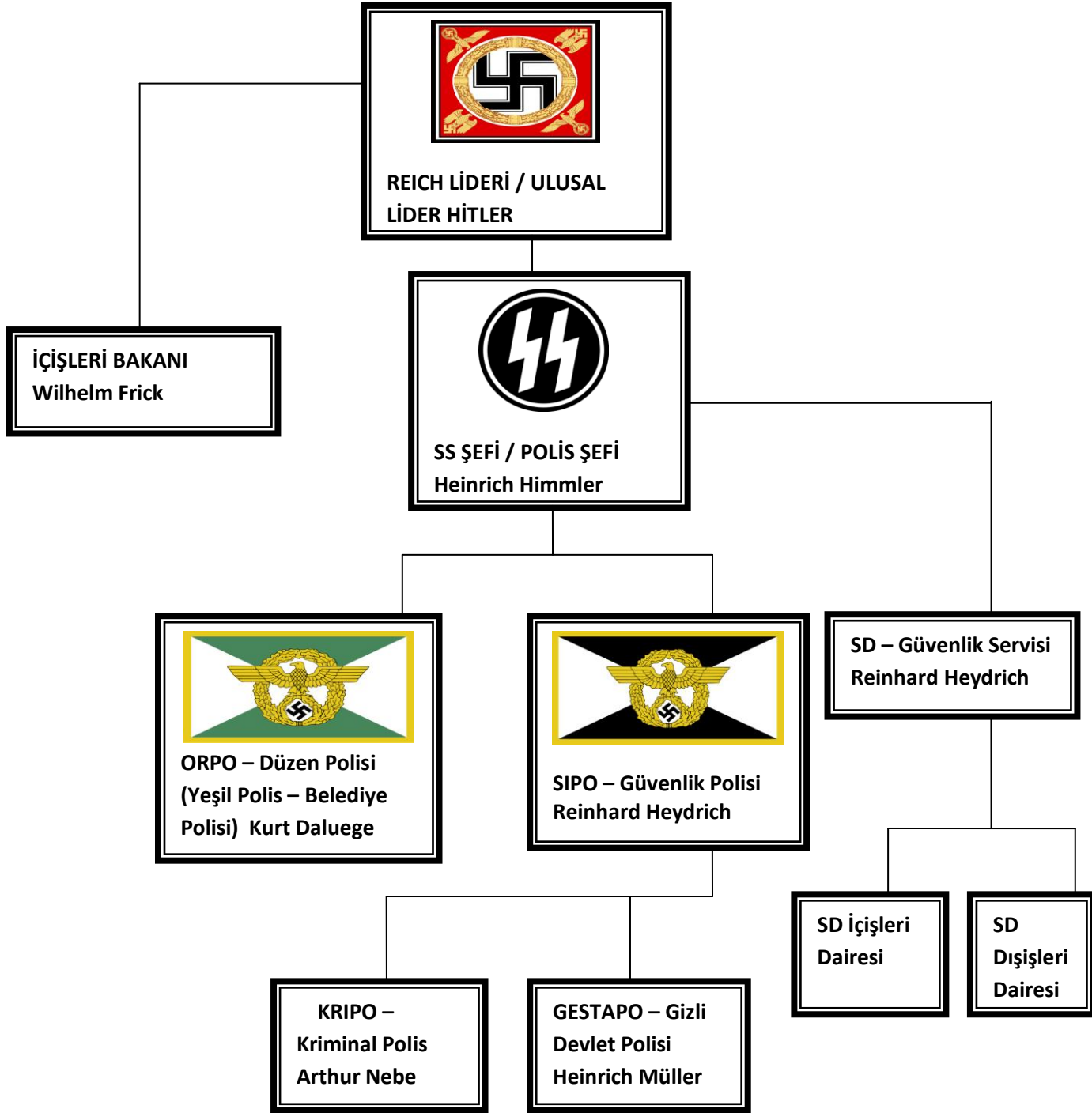
§ 7

(1) Fachmännisch ausgebildet ist, wer sich durch eine mindestens einjährige Ausbildung bei der Schriftleitung einer deutschen Zeitung oder einem Unternehmen der im § 4 bezeichneten Art die Kenntnisse eines Schriftleiters erworben hat (Schriftleiter in der Ausbildung) und dies durch ein Zeugnis der Schriftleitung nachweist. Die Ausbildung bei einer

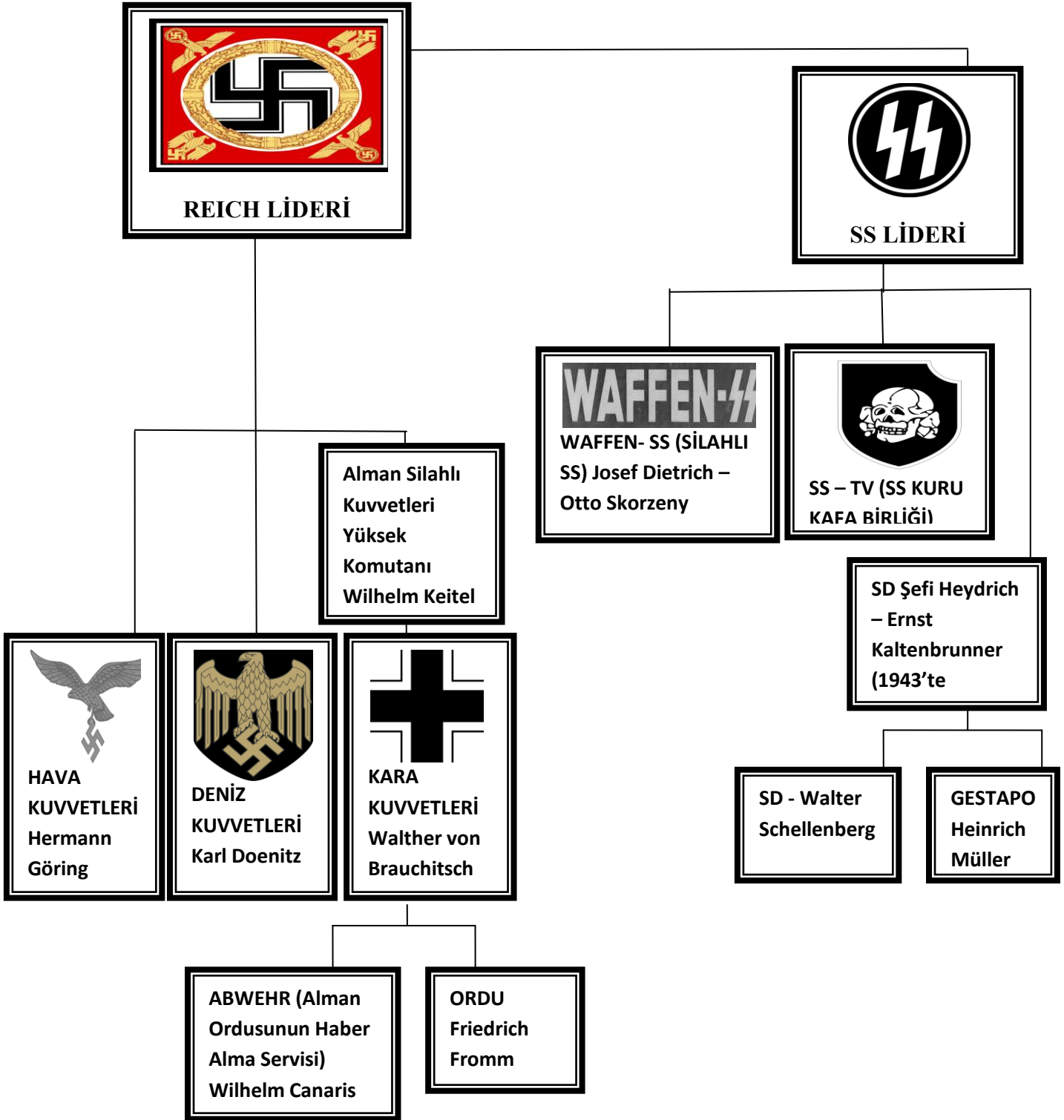
EK 2. “Herkes İçin İbranice” Kitap Kapağı

EK 3. Reich Emniyet Teşkilat Yapılanması 1

EK 4. Reich Emniyet Teşkilat Yapılanması 2

EK 5. Robert Weltsch - Sarı Bandı Gururla Tak

1 Nisan 1933 Alman Yahudilerinin tarihinde önemli bir gün olarak kalacaktır. (Elbette ki tüm Yahudi tarihi içinde de) Bugünün olaylarının yalnızca politik ve ekonomik değil, aynı zamanda ahlaki ve ruhani boyutları da mevcut. Bunun ekonomik ve politik yönleri basında her zaman tartışılmıştır. Bugün bu olayın ahlaki boyutunu konuşmak bizim görevimizdir. Yahudi sorunu hala tartışılacaktır, bizim dışımızda hiç kimse Yahudilerin nasıl ölümcül bir şekilde yanlış anlaşıldığının farkında değildir. 1 Nisan 1933 günü Alman Yahudileri, onlardan nefret eden ve onlara karşı bir zafer elde eden karşıtlarının sandığından daha da derine işleyen bir ders çıkarmışlardır.

Artık yeni bir dönemin içindeyiz. Önceki dönemlerdeki hayata bakış açımız tamamen çökmüş durumda. Bu çoğu insan için çok acı verici bir durum ama bu dünyada yalnız onlar yani gerçeği kendi gözleriyle gören insanlar, bu zorluklara göğüs gerecek ve de mücadele edecektir. Entelektüel, politik, sosyal ve ekonomik yaşamda çok büyük değişikliklerle karşı karşıyayız. Tüm bu olanlara Yahudilerin nasıl tepki vereceğini ilerleyen zamanlarda göreceğiz.

1 Nisan 1933 tarihi, Yahudi uyanışının ve Yahudilerin yeniden doğuşunun günü olabilir. Tabii ki Yahudiler bunu gerçekleştirecek olgunluğa ulaşırsa ve rakiplerinin onları sunduğundan farklı olarak, bunu gerçekleştirecek gücü kendilerinde bulurlarsa...

Yahudiler tüm bu saldırılar karşısında, kendilerinin farkına varmalıdırlar.

Bu karışıklık günlerinde bile Yahudiler her şeyden önce sakinliklerini korumalıdır. Her ne kadar bir kırılma noktasında duruyor olsak da, inancımızı kaybetmemeli ve kendimize zarar verecek hiçbir harekette bulunmamalıyız. Yahudiler ve Yahudi olmayanlar tarafından yüzlerce baskı yapıp okunmuş olan Theodor Herzl'in "Yahudi Devleti" adlı kitabı, bu zor günlerde okunması tavsiye edilen bir eserdir.

Bugün bizleri Alman halkına ihanet etmekle suçluyorlar. Nasyonal Sosyalist basın bizleri "milletin düşmanı" olarak tanımlıyor ve bizi savunmasız durumda bırakıyor. Yahudilerin Almanya'ya ihanet ettiği doğru değildir. Eğer bir ihanet söz konusuysa, bu da kendilerinin Yahudilere karşı ihanetidir. Çünkü Yahudi hiçbir zaman

Yahudiliğini gururla sergileyemedi. Yahudi sorunundan kaçınmaya çalıştı. İtibarsızlık suçlamalarıyla yüzleşmek zorunda kaldı.

Okumak zorunda kaldığımız tüm bu Nasyonal Sosyalist boykot ve haksız suçlamalara rağmen, söz konusu boykot komitesine minnettar olduğumuz tek bir konu var. Söz konusu komitenin okuduğu açıklamada, din değiştirerek Katolik ya da Protestan olanların muaf sayılmayacağı, dinin değil Yahudi ırkının baz alındığı vurgulanmıştır. İşte biz bunun için kendilerine müteşekkirimiz çünkü kişisel pozisyonlarını korumak için din değiştirerek Yahudiliğe ihanet etmiş kişiler, bu ihanetlerinin getirisini alamamıştır. Yahudiliğini inkar etmiş bir kişinin, onu saklamadan yaşayan kardeşlerinden daha iyi bir vatandaş olması söz konusu değildir. Her ne kadar bugün Yahudi Yahudiliğinden ötürü bu sarı bantla damgalanmış olsa bile, Yahudilik bizlere bahşedilmiş bir şeydir.

Bu sarı bant bir aşağılama işaretidir. Biz o bandı alacağız ve onu onur rozeti yapacağız.

Çok sayıda Yahudi Cumartesi günü yıkıcı bir deneyim yaşadı. Sarı bir yama ile bir anda Yahudi oldukları gözler önüne serildi. Devriyeler evden eve gezdi ve Yahudi dükkânlarına, tabelalara Davud'un Kalkanı'nı astılar. Amaçları Yahudileri onursuz göstermekti.

Yahudiler, Davud'un kalkanını alın ve onu gururla takın!

EK 6. Yahudilerin Alabileceği İsimler (Jüdische Rundschau - 30.8.1938)

Erkek İsimleri:

Abel, Abieser, Abimelech, Abner, Absalom, Ahab, Ahasja, Ahasver, Akiba, Amon, Anshel, Aron, Asahel, Asaria, Ascher, Asriel, Assur, Athalja, Awigdor, Awrum; Bachja, Barak, Baruch, Benaja, Berek, Berl, Boas, Bud; Chaggai, Chai, Chajin, Chamor, Chananja, Chanoch, Chaskel, Chawa, Chiel; Dan, Denny; Efim, Efraim, Ehud, Eisig, Eli, Elias, Elihu, Eliser, Eljakim, Elkan, Enoch, Esau, Esra, Ezechiel; Faleg, Feibisch, Feirel, Feitel, Feiwel, Feleg; Gad, Gdaleo, Gedalja, Gerson, Gideon; Habakuk, Hagai, Hemor, Henoch, Herodes, Hesekiel, Hillel, Hiob, Hosea; Isaac, Isai, Isachar, Isboeth, Isidor, Ismael, Israel, Itzig; Jachiel, Jasse, Jakar, Jakusiel, Jecheskel, Jechiel, Jehu, Jehuda, Jehusiel, Jeremia, Jerobeam, Jesaja, Jethro, Jistach, Jizack, Joab, Jochanan, Joel, Jomteb, Jona, Jonathan, Josia, Juda; Kainan, Kaiphas, Kaleb, Korach; Laban, Lazarus, Leew, Leiser, Levi, Lewek, Lot, Lupu; Machol, Maim, Malchisua, Maleachi, Manasse, Mardochai, Mechel, Menachem, Moab, Mochain, Mordeschai, Mosche, Moses; Nachschon, Nachum, Naftali, Nathan, Naum, Nazary, Nehab, Nehemia, Nissim, Noa, Nochem; Obadja, Orew, Oscher, Osias; Peisach, Pinchas, Pinkus; Rachmiel, Ruben; Sabbatai, Sacher, Sallum, Sally, Salo, Salomon, Salusch, Samaja, Sami, Samuel, Sandel, Saudik, Saul, Schalom, Schaul, Schinul, Schmul, Schneur, Schoachana, Scholem, Sebulon, Semi, Sered, Sichem, Sirach, Simson; Teit, Tewele;

Uri, Uria, Uriel;

Zadek, Zedekia, Zephania, Zeruja, Zewi.

Bayan İsimleri:

Abigail;

Baschewa, Beile, Bela, Bescha, Bihri, Bilha, Breine, Briewe, Brocha;

Chana, Chawa, Cheiche, Cheile, Chinke;

Deiche, Dewaara, Driesel;

Egele;

Faugel, Feigle, Feile, Fradchen, Fradel, Frommet;

Geilchen, Gelea, Ginendel, Gittel, Gole;

Hadasse, Hale, Hannacha, Hitzel;

Jachet, Jachewad, Jedidja, Jente, Jezabel, Judis, Jyske, Jyttel;

Keile, Kreindel;

Lana, Leie, Libsche, Libe, Liwie;

Machle, Mathel, Milkele, Mindel;

Nacha, Nachme;

Peirche, Peßchen, Pesse, Pessel, Pirlle;

Rachel, Rause, Rebekka, Rechel, Reha, Reichel, Reisel, Reitzge, Reitzsche, Riwiki;

Sara, Scharne, Scheindel, Scheine, Schewa, Schlämche, Semche, Simche, Slowe,

Sprinze;

Tana, Telze, Tirze, Treibel;

Zerel, Zilla, Zimle, Zine, Zipora, Zirel, Zorthel.

Zwei französische jüdische Bücher

Einzelnummer 0,25 Goldmark

JÜDISCHE RUNDschau

Er erscheint jeden Dienstag, Freitag, Bezugspreis bei der Expedition monatlich 2,- Goldmark, vierteljährlich 5,75 Goldmark.

Redaktion, Verlag und Anzeigen-Verwaltung: Jüdische Rundschau C. m. b. H., Berlin W 15, Meinekestr. 10.

Postfach-Konten: Berlin 173 92, Basel V 955, Belgien 600 32, Brüssel 104 43, Brüssel 196 03, Danzig 1975, Haag 140 470, Prag 594 50, Wien 455, Zürich 104 30, München 307 705, Wien 160 030.

Number 9 Berlin, 31. I. 1933

Abrechnung: Dienstag und Freitag nachmittags 4 Uhr

XXXVIII. Jahrg.

Der Zionismus erstrebt für das jüdische Volk die Schaffung einer öffentlich-rechtlich gesicherten Heimstätte in Palästina. „Baseler Programm.“

Abdullahs Rückzug Transjordanien-Plan nicht definitiv gescheitert?

Jerusalem 20. Januar. (J. T. A.) Das vom Emir Abdullah herausgegebene offizielle Communiqué über die Annulierung des Bodenpachtabkommens mit einer jüdischen Gesellschaft lautet: „Die über die Verpachtung von Regierungsböden an eine ausländische Gesellschaft oder ausländische Staatsangehörige verbreiteten Gerüchte werden vom Palast des Emirs als grundlos erklärt. Der Emir zieht das betreffende die Pacht der erwähnten Böden gemachte Angebot zurück. Von heute ab sind diese Böden nicht zu verkaufen.“

Das Communiqué wird von der arabischen Presse mit Genugtuung verzeichnet. Einzig „Falastin“, das Organ der Arabischen Exekutive, scheint noch einen Rest von Mißtrauen in die Absichten des Emirs zu hegen, denn die Zeitung bemerkt in ihrem der Transjordanien-Angelegenheit gewidmeten Leitartikel, es wäre zu wünschen, daß der Emir seine Erklärung wirklich wahr mache, man habe das Gefühl, daß das Communiqué hauptsächlich darauf abzielt, die Gemüter zu beruhigen. Die jüdische Presse gibt das Communiqué ohne Kommentare wieder.

Einer Abordnung palästinensischer Araber gegenüber, die ihn am 29. Januar in Amman besuchte, erklärte der Emir Abdullah, er habe bis jetzt keinen Boden an Juden verkauft und auch kein definitives Abkommen über Bodenpacht unterzeichnet. Er habe lediglich eine Option über Pacht eines bestimmten Bodens abgeschlossen, habe aber nachträglich beschlossen, diesen Boden an Ausländer nicht zu verpachten. Der Emir ermächtigte die arabische Presse, mitzuteilen, daß er seinen Gedanken an eine Verpachtung von Transjordanien-Böden an Ausländer fallen gelassen habe. In Jerusalem jüdischen Kreisen glaubt man trotz all dieser Versicherungen des Emirs Abhollah nicht, daß der Plan einer Pacht oder eines Kaufs von Böden in Transjordanien durch Juden definitiv erledigt ist. Man weist darauf hin, daß zahlreiche Oberhäupter transjordanischer Stämme Bodenkaufangebote an Juden gemacht haben und an dem Abschluß der Bodentransaktionen außerordentlich stark interessiert sind. Die Option auf Bodenkauf mit Vorkaufrecht, die der Emir an eine jüdische Gesellschaft vergeben hat, läuft erst in sechs Monaten ab, bis dahin könnte eine Lage eintreten, die dem Abschluß des Geschäfts günstiger ist. Die wirtschaftliche Lage in Transjordanien verschlechtert sich zusehends und eine Aussicht auf Besserung sei in absehbarer Zeit nicht zu erwarten. Die jüdischen Kreise erwarten, daß der Plan, einen Teil Transjordanien durch jüdische Arbeit zu entwickeln, wozu ein langfristiger Bodenpacht, oder ein Bodenkaufvertrag Voraussetzung ist, bald wieder faktuell werden und schließlich mit Hatat Pascha, der transjordanische Stammeshauptling, von dem im Zusammenhang mit den Bodenangeboten wiederholt die Rede war, samt dem politischen Leiter der Palästina-Exekutive der Jewish Agency, Dr. Chaim Arlosoroff, eines seiner besten Pferde als Pfand freundschaftlicher Beziehungen zur Jewish Agency.

Arabische Exekutive fordert Verbot des Bodenkaufs

Jerusalem 20. Januar. (J. T. A.) Die Arabische Exekutive Palästina hat dem High Commissioner Sir Arthur Wauchope ein Memorandum überreicht, in dem der Erlaß einer Verordnung gefordert wird, nach der es den Juden verboten sein soll, weiteren Boden in Palästina zu kaufen. In dem Memorandum wird gegen die Regierung der Vorwurf erhoben, daß sie, die doch wiederholt erklärt hat, daß in Palästina nicht genug arbeitsfähiger Boden für alle seine Einwohner vorhanden ist, dennoch die Juden darin unterstützt, Boden aus arabischem Besitz zu erwerben. Diesen Widerspruch sieht die Arabische Exekutive nur dadurch erklären, daß die Regierung unter dem Einfluß zionistischer Politiker steht. Zum Schluß des Memorandums kündigt die Arabische Exekutive den Erlaß einer Proklamation an, die es jedem Araber unter Bann-Androhung verbietet, Boden an Juden zu verkaufen.

In aller Kürze

Am 18. Januar wurde ein Bombenattentat auf das Haus des Scheichs Machmud Dajani in der Nähe des Jaffatores in Jerusalem ausgeführt. Die Bombe explodierte um 2 Uhr nachts. Es wurde erheblicher Schaden anrichtet und die Fensterscheiben aller Nachbarhäuser zerschlagen. Die Polizei hat eine Untersuchung eingeleitet.

Der strenge Winter hat Not und Elend unter der polnischen Judenheit in Stadt und Land zu einem kaum mehr erträglichen Maße gesteigert. In Warschau sind Tausende jüdische Familien ohne Nahrung und Heizmaterial.

Gemäß einem Uebereinkommen zwischen dem spanischen Gesandten in Athen und dem griechischen Außenminister Rhalvis hat die spanische Regierung 219 jüdischen Familien Salonikis, deren Staatszugehörigkeit unstrittig war, die spanische Staatsbürgerschaft verliehen. Die griechische Regierung hat diesen Akt anerkannt. Mehrere dieser Familien sind inzwischen zum Teil nach Palästina, zum anderen Teil nach Frankreich ausgewandert.

Die Organisation der jüdischen Lehrerbildung in Palästina unternimmt eine Exkursion nach Ägypten zum Studium des hebräischen Schulwesens und zur Sammlung von Erfahrungen für die Erziehung der jüdischen Schulkinder für Nationalfondarbeit.

Trotz der schweren Wirtschaftsdpression in Amerika haben die Geldüberweisungen amerikanischer Juden an ihre ost-europäischen Verwandten nicht aufgehört. Im abgelaufenen Jahre (von Januar bis September) sind allein durch den Haas 774 000 Dollar in 448 000 Sendungen überwiesen worden.

Regierung Hitler

Die Ernennung Hitlers zum Reichskanzler und die Bildung einer Regierung, in welche die Nationalsozialisten die wichtigsten Machtpositionen inne haben, beendet einen Zustand der Unklarheit und sich immer erneuernden Verwirrungen, der die letzte Epoche innerer deutscher Geschichte charakterisiert. Wir stehen als Juden vor der Tatsache, daß eine uns feindliche Macht die Regierungsgewalt in Deutschland übernommen hat. Wer ein Gefühl für Realität hatte und sich nicht durch die Beschönigungen der liberalen Presse, die immer wieder einen Zerfall der nationalsozialistischen Bewegung zu sehen glaubte, beirren ließ, konnte sich freilich keiner Täuschung darüber hingeben, daß die in den großen nationalsozialistischen Wahlen erzielte zutage getretene politische Ungroupierung und geistige Umstellung des deutschen Volkes früher oder später auch in der Zusammensetzung der Regierung ihr Widerspiel finden müsse.

Der Nationalsozialismus ist ein jüdenfeindliche Bewegung, er ist programmatisch in einem Maße ansehnlicher wie es noch keine Partei war, er verdammt der skrupellosen Judenhetze einen großen Teil seiner agitatorischen Erfolg. Dies konnte uns aber niemals verbinden, die Tatsache anzuerkennen, daß der Nationalsozialismus eine entscheidende Kraft im deutschen Volke geworden ist, die gegenwärtigen irrtümlich. Darum haben wir uns auch, als Hitler am 13. August und am 25. November vom Reichspräsidenten abgewiesen wurde, keineswegs so erleichtert und befriedigt gezeigt, wie ein Teil der Jüdischheit, der Gesamtstimmungen nach, schon im April und im politischen Anschluß des Tages hatten. Hitler fand Gegner und Widerstände, aber wenn ihm im letzten halben Jahr der Weg zur Macht versperrt war, so gewillt nicht wegen seines antisemitischen Programms. Eher kann man sagen, daß unter dem Drucke der Hitlerpartei auch ohne Machtergreifung Hitlers die Ausschaltung der Juden bereits betrieben wurde.

Die „jüdische Rundschau“ hat anlässlich der ersten Abweisung Hitlers auf die augenfällige Parallele mit dem Schöpfer der christlich-sozialen Partei in Wien, Dr. Lueger, hingewiesen. Lueger, der zu seiner Zeit für die ganze Welt ebenso die Symbolgestalt des Antisemitismus war wie Hitler heute, wurde nach seiner Wahl zum Wiener Bürgermeister zweimal von Kaiser Franz Josef abgewiesen. Das dritte Mal mußte er bestigt werden und erlang so einen Triumph über den alten Kaiser. Unsere Vermutung, daß Hitler denselben Weg gehen wird, hat sich bestätigt. Nach vier 21 Stunden war man über die Lösung der Regierungskrise durchaus im Unklaren. Nicht selten zwischen den einzelnen Gruppen der Rechten, die sich vor kurzem erbittert untereinander bekämpft haben, keine Einigung möglich. Auch die Rolle der einzelnen Persönlichkeiten in diesem Endspiel ist schwer zu durchschauen, aber es ist nicht unsere Sache, sie zu beurteilen. Die rechtsstehende „D. A. Z.“ steht in ihrer Sonntagsausgabe fest, daß Hindenburg sich bisher stets entschieden gewidert hat. Hitler als Führer eines Präsidial-Kabinetts zu akzeptieren, und da Hitlers Chancen auf eine parlamentarische Mehrheit gering sind, stellte die „D. A. Z.“ die Hochachtungssprüche auf. Wir haben die Hitler-Bewegung nachgeben wird oder hat er sich entschlossen, selbst nachzugeben? Die Zeitung will damit wohl sagen, daß beide Möglichkeiten ausschließen.

Die Mehrheit der Mandatskommission für den Gesetzgebenden Rat in Palästina

(Von unserem Genfer Mitarbeiter)

Ky., Genf, den 23. Januar. Der dem Völkerbund vorliegende Verhandlungsbericht über die Ständige Mandatskommission ist ein dicker Band von 375 Seiten in quarto, der in normaler Buchform etwa 800 Druckseiten ausfüllen würde. Die Kommission hat nämlich während ihrer vierzehntägigen Novembertagung die Jahresberichte der Mandatsräte aller 14 Mandatsgebiete — selbst, und dies zum letzten Male, des schon emanzipierten Irak — zu reisen gehabt, da im Jahre 1912 aus Sparsamkeitsgründen nur eine Tagung abgehalten wurde. Diese Tagung hat volle fünf Wochen gedauert und daher der so außerordentlich voluminöse Verhandlungsbericht.

Aus bereits früher veröffentlichten Berichten sind den Lesern der „jüd. Rundschau“ die Einzelheiten der Palästina-Debatte sowie die dem Räte vorgelegten Schlussfolgerungen der Kommission bekannt. Im großen und ganzen hat sich die Kommission von der Abgabe eines Urteils über die allgemeine Politik der Mandatsmacht enthalten. Sie hat bloß festgestellt, daß „das Jahr 1931 für Palästina eine Periode von Ruhe und Wohlstand gewesen ist“. Denn vollkommener Dieser Verhandlungsbericht und die Schlussfolgerungen der Kommission, die das Tageslicht erblicken, beziehen sich auf Prüfungen der Kommission, die sie über den Jahresbericht der Verwaltung Palästina in der Hand genommen hat. Wir haben also in diesem Falle mit dem Beispiel eines doppelt langsame Völkerbundverfahrens zu tun.

In den an den Rat gerichteten „Bemerkungen“ der Kommission verliert ein kurzer und scheinbar ganz harmloser Satz besonders hervorzuheben zu werden. In diesem Satze „nimmt die Kommission zur Kenntnis“ die Erklärung des Oberkommissars, die besagt, daß „nach Inkrafttreten des neuen Generalgesetzes“ entsprechende Schritte unternommen werden, um einen Gesetzgebenden Rat in Palästina ins Leben

zu rufen“. Diese kurze und wenig besagende „Bemerkung“ hat eine recht lange Vorgeschichte, deren wohl nur teilweise zum Druck gebrachte Spuren von jedermann in dem Verhandlungsbericht nachgesehen werden können. Die politisch weitaus wichtigste Frage, mit der sich die Kommission anlässlich ihrer letzten Palästina-Debatte zu beschäftigen hatte, war der von Oberkommissar Sir Arthur Wauchope als beabsichtigt angekündigte neue Versuch der Schaffung eines Gesetzgebenden Rates. Jeder aufmerksame Leser des Verhandlungsberichts wird leicht feststellen können, daß die Mandatskommission diese Ankündigung Sir Arthur Wauchopes mit Genehmigung aufgenommen hat. Anlässlich der Debatte über den Jahresbericht, der die Vertreter der Mandatsräte bewohnten, stellten die Mitglieder der Kommission an Wauchope nur sehr wenige Fragen über die geplante Einführung des Gesetzgebenden Rates. Bloß ein einziges Mitglied, der Holländer van Rees, brachte Bemerkungen zum Ausdruck und sprach davon, daß eine solche Maßnahme vielleicht überflüssig wäre. Der Oberkommissar bekräftigte ihm mit der Erklärung, daß die Regierung erst nach Inkrafttreten des Generalgesetzes in Verhandlungen mit den Führern der Bevölkerung über die Einrichtung des Gesetzgebenden Rates treten wird.

Der eigentliche Meinungsaustrausch der Kommission über die Frage des Gesetzgebenden Rates fand jedoch in Abwesenheit der Vertreter der Mandatsmacht statt, und zwar anlässlich der Debatte über eine von dem Königreich Palästina eingereichte „Fragebogen“-zugesandte Petition. Die Petition enthielt eine Reihe sachlicher Klagen über das Vorgehen der Regierung auf verschiedenen sozial-wirtschaftlichen Gebieten, aber gerade in der Forderung nach Abschaffung der Ballotendeklaration und des Mandates und nach Anerkennung der Unabhängigkeit Palästinas gemäß dem Verbleibe Iraks. Gemäß den Bestimmungen des Verfahrens prüft die Kommission Petitionen ohne persönliche Teilnahme des Vertreters der Mandatsmacht. Die englische Regierung hat der Kommission die arabische Petition mit ziemlich ausführlichen, schriftlichen Aufklärungen übermittelt, und die in ihr enthaltenen Klagen (über Ernennung von Beamten nicht

Während diese Zeilen in Druck gehen, sind die Grundrissen, auf denen das neue Kabinett gebildet wurde, noch nicht bekannt. Unklar ist vor allem, ob das Zentrum eine parlamentarische Lebensform des Kabinetts ermöglicht. Die Regierung scheint auf die Unterstützung von Gruppen angewiesen zu sein, die durch ihre Grundrisse und durch das Gebot politischer Klugheit gebunden sind, über die Wahrung der verfassungsmäßigen Grundrechte der Staatsbürger zu wachen. Dem Reichspräsidenten, der Hitler ernannt hat, bindet sein Verfassungsgewalt, seine moralische Autorität und seine internationale Reputation. Die staatsbürgerliche Gleichberechtigung der deutschen Juden ist aber in der Reichsverfassung festgeschrieben. Wir können nur wiederholen, was wir am 12. August an dieser Stelle geschrieben: „Wird Hitler Reichskanzler, dann darf doch nicht das Programm der nationalsozialistischen Partei mit seinen behafteten antisemitischen Satzungen das Programm des Deutschen Reiches werden. Als Parteiführer konnte Hitler sich auf alle von ihm fanatisierten Massen stützen, als Reichskanzler muß er wissen, daß Deutschland aus verschiedenen Elementen zusammengesetzt ist, die Ansehen auf Respektierung ihrer Eigenart haben.“ Die deutschen Juden, von der Partei des Reichskanzlers dauernd bedröht und beleidigt, herabgewürdigt und verachtet, fordern von jeder Regierung, welche es auch sei, die Respektierung ihrer Existenz, ihrer Ehre und Art.

Die ganze Welt blickt heute auf Deutschland, insbesondere das jüdische Volk. Trotz der numerischen Geringsfügigkeit des deutschen Judentums steht für alle Juden der Welt das Schicksal der deutschen Juden im Mittelpunkt aller Interessen. Wir sind überzeugt, daß auch im deutschen Volk die Kräfte noch wach sind, die sich gegen eine barbarische antisemitische Politik wenden würden. Darüber hinaus aber ist Deutschlands Stellung innerhalb der gesamten Kulturwelt abhängig von seinem Verhalten in der Judenfrage. Auch ein nationalsozialistisch regiertes Deutschland kann die Versittlichung der internationalen Beziehungen nicht ignorieren.

Die deutschen Juden, denen die neue Wendung nicht unerwartet kommen kann, haben ihre eigene Ruhe und Würde zu wahren. Es ist selbstverständlich, daß das deutsche Judentum sich gegen jeden Versuch der formalen und tatsächlichen Entrechtung und Doppelseitigkeit mit allen Mitteln und aller Energie zur Wehr setzen wird. Diesen Kampf kann nur ein Judentum führen, das von unbegrenztem Stolz auf sein Volkstum erfüllt ist. Mit Versuchen der Anpassung und Selbstverleugung ist es vorbei. Die deutschen Juden, die den falschen Propheten ihrer Führer von gestern vertraut haben, und sich dem Glauben an fortschreitende Besessung durch „Aufklärung“ hingaben, verlieren den Boden unter den Füßen. Angesichts der geschriebenen Botschungen muß das deutsche Judentum sich für die Zukunft zusammenhalten. Die Träger der Vergangenheit, die Fortsetzer einer unergieblichen Geschichte. In Zeiten der Gefahr und in Zeiten der Not muß es, sich diese Tatsache mit aller Kraft ins Bewusstsein zu rufen.

Blätter für Deutsche und Judentum. Organ des Centralvereins deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens e.V.

Allgemeine Zeitung des Judentums

Verlag und Geschäftsleitung: Berlin W 15, Gasse Str. 2. Fernsprecher: J 2 Office 5974. J. Postfachkonto: Berlin 204 72. J. Bankkonto: Dresdner Bank, Depofitenkaffe H 2, Berlin-Wilmersdorf 1, Schönebergendamm 196.

Wichtige Anzeigenannahme:annoncen-Expeditio Rudolf Hoffe, Berlin W 10, und deren Filialen. Anzeigenpreise: 0,50 P.K. für die Tagespattene Seite nach Rudolf Hoffe Normalzeilenmaß Nr. 4. Familienanzeigen und Stellenangebote (nicht Stellenangebote) für Mitglieder des Centralvereins 0,45 P.K., die 62 mm breite Zeilenzeile 3,50 P.K.

Die neue Regierung

I.

Adolf Hitler ist Kanzler des Deutschen Reiches geworden. Die politischen Geschicke Deutschlands und die Führung einer Partei liegen jetzt in der Hand des Mannes, unter dessen Führung die NSDAP. in schärfstem Kampf gegen die deutsche Republik und ihre Verfassung von Weimar gestanden hat. Am 30. Januar 1933 hat Adolf Hitler den Eid auf die Weimarer Verfassung geleistet. Mag dem einen oder dem anderen die Bildung der neuen Regierung unter der Führung Hitlers überraschend gekommen sein, — sie wird niemand verwundern, der die Entwicklung der innerdeutschen Verhältnisse in den letzten Jahren beobachtet hat.

Daß die Betrauung Hitlers in den Reihen seiner Anhänger Befriedigung erweckt hat, ist nur allzu verständlich. Die Massen haben lange genug auf dieses große Ereignis, das man ihnen immer wieder versprochen hat, warten müssen. Aber die Furcht, die Bestürzung bei den Gegnern, die man in den Reihen der Nationalsozialisten wohl erwartet hatte, sind ausgeblieben. Die Chance, die der Nationalsozialismus verlangt hat, ist ihm nun gegeben. Seine Gegner verlieren die Nerven nicht: sie haben keine der Versprechungen vergessen, die der Nationalsozialismus dem deutschen Volke für eine bessere Zukunft unter seiner Führung gemacht hat, und sie werden über ihre Erfüllung wachen; auch das deutsche Volk kann ja nicht auf die Dauer darüber im unklaren gehalten werden, ob der Nationalsozialismus wirklich die Rettung, der einzige Weg aus dem wirtschaftlichen Elend und zu einem besseren Dasein für das ganze deutsche Volk ist oder nicht.

So sehr wir auf einen baldigen Wiederaufstieg Deutschlands, auf eine Besserung der politischen und wirtschaftlichen Zustände hoffen, so sehr fürchten wir, daß der Glaube, wir seien am Endpunkt des Leidensweges des deutschen Volkes, trügerisch ist. Denn in der neuen Reichsregierung sind Elemente vertreten, die auf weltanschaulichem, politischem und wirtschaftlichem Gebiete unvereinbare Gegensätze darstellen. In dieser Zeit der Richtungslosigkeit und Uneinigkeit haben nur Ideen und Bestrebungen Aussicht auf Bestehen, die nicht schon in sich

Das Präsidium des Centralvereins hat am 30. Januar nach der Ernennung des Kabinetts Hitler folgende Erklärung der Öffentlichkeit übergeben:

Wir stehen einem Ministerium, in dem Nationalsozialisten maßgebendste Stellen einnehmen, selbstverständlich mit größtem Mißtrauen gegenüber, wenn uns auch bei der gegebenen Lage nichts anderes übrig bleibt, als seine Taten abzuwarten. Wir sehen als den ruhenden Pol in der Erscheinungen Flucht den Herrn Reichspräsidenten an, zu dessen Gerechtigkeitsinn und Verfassungstreue wir Vertrauen haben. Aber auch abgesehen davon sind wir überzeugt, daß niemand es wagen wird, unsere verfassungsmäßigen Rechte anzutasten. Jeder nachteilige Versuch wird uns in entschiedener Abwehr auf dem Poßen finden.

Im übrigen gilt heute ganz besonders die Parole: Ruhig abwarten!

widersprechend sind. Wer aber könnte sich größere Gegensätze denken als den Führer einer Massenpartei, die sich sogar Arbeiterpartei nennt, als Kanzler und den konsequentesten Exponenten kapitalistischer Interessen in Deutschland als Wirtschaftsminister. Ginge es nicht um Deutschlands Gedeihen und unser aller Zukunft, man könnte neugierig sein auf die Lösungen und den Weg, die jetzt gefunden werden. Sicherlich wird eine spätere Zeit die Ereignisse unserer Tage vom Standpunkt der Staats- und Gesellschaftswissenschaft aus mit besonderem Interesse behandeln; für die heutige Zeit, für ihre Menschen und ihre Not bedeutet die Ernennung dieser Regierung ein Experiment, dessen Mißlingen wahrscheinlich ist und das deshalb um so bedauerlicher bleibt, weil wir nicht Experimente, sondern Stetigkeit der Politik, nicht neue Gegensätze, sondern Einigung gebraucht hätten.

II.

Wir deutschen Juden könnten, wenn wir den Gedankengängen nationalsozialistischer Schriften und Aufsätze der letzten Zeit folgen wollten, mit dem Ergebnis der Regierungsbildung ganz zufrieden sein. Hat man doch noch in allerleichter Zeit Herrn von Papen, mit dem man jetzt in einer Regierung sitzt, als den „Kanzler des Judentums“ bezeichnet. Auch der Herr Reichspräsident wurde vor seiner Wahl als Judenlandkandidat bezeichnet, und gar Herr Eugenberg und seine Partei wurden der Öffentlichkeit als aus-

gesprochene Judenpartei vorgestellt. Soll man auf einen Wandel in der Gefinnung den Juden gegenüber schließen, wenn die gleichen Politiker des Nationalsozialismus, die in ihrer Presse Papen und Eugenberg als verjudet bezeichnet haben, sich nun mit ihnen in einer Regierung zusammenfinden? In der allgemeinen Presse der letzten Tage ist diese Frage nicht unerörtert geblieben. Man hat aber gesagt; daß alle derartigen Vorwürfe Vorgänge der Wahlzeit gewesen seien, die heute schon vergehen und vergessen sind.

In diesem Zusammenhang gewinnt eine Schrift von nationalsozialistischer Seite „Judas Macht, Deutschlands Tod“, die in den letzten Tagen erschienen ist, besonderes Interesse. Das Titelbild zeigt auf der einen Seite eines Schachbretts Nationalsozialisten, auf der anderen Seite als ihre Gegner Juden, Deutschnationaler, Zentrumseute, den Stahlhelm und Herrn Eugenberg — Nationalsozialistische SA und Berliner Stahlhelm sind im Fackelzug vor dem Herrn Reichspräsidenten und dem neuen Reichskanzler vorbeimarschieren. Hoffen wir, daß die Einheitsfront zwischen dem größten Teile der genannten Schachbrettfiguren auch eine gefinnungsmäßige Heberdrückung der Gegensätze symbolisieren soll.

Die Anhänger Adolf Hitlers sehen nur den Kanzler, das Volk in seiner Gesamtheit sieht auch den Reichspräsidenten. Die deutschen Juden haben das tiefe Vertrauen, daß die Verfassungstreue, das Gerechtigkeitsgefühl und

EK 9. 15.09.1935 Tarihli Nürnberg Kanunları

REICH VATANDAŞLIK KANUNU

Bölüm 1

1. Vatandaş, Alman Reich'inin koruyucu ortaklığına ait olan ve yükümlülük altına giren kişidir.
2. Vatandaşlık Reich kanunları ve vatandaşlık kanunları hükümlerine göre elde edilir.

Bölüm 2

1. Reich vatandaşlığı yalnızca Alman halkına veya sadakatle Alman halkına ve Reich'a hizmet etmeye istekli olduğunu kanıtlayan benzer kan taşıyanlara verilir.
2. Reich vatandaşlığını kazanmak için Reich vatandaşlık belgesinin alınması gerekmektedir.
3. Reich vatandaşı hukuka uygun olarak tüm siyasi hakların tek taşıyıcısıdır.

Bölüm 3

- Reich İçişleri Bakanı, Führer'in yardımcısına danışarak yasanın uygulanması ve tamamlanması için gerekli yasal ve idari düzenlemeleri yerine getirecektir.

ALMAN KANINI VE ONURUNU KORUMA KANUNU

Bölüm 1

1. Yahudiler ve Alman veya akraba/benzer kanı taşıyan vatandaşlar arasında evlilik yasaktır. Bu yasayı hiçe sayarak yurtdışında gerçekleştirilen evlilikler de geçersizdir.
2. İptali için yapılacak işlemler ancak başsavcı tarafından başlatılabilir.

Bölüm 2

- Yahudiler ile Alman vatandaşları veya benzer kanı taşıyan vatandaşlar arasında evlilik dışı cinsel ilişki yasaktır.

Bölüm 3

- Yahudiler 35 yaşın altındaki Alman ya da benzer kanı taşıyan kadın vatandaşları ev işlerinde çalıştıramaz.

Bölüm 4

1. Yahudiler Reich ve ulusal bayrağı veya ulusal renkleri teşhir edemez.
2. Öte yandan Yahudi renklerini sergilemelerine izin verilmiştir. Bu hakkın kullanılması devlet tarafından korunmaktadır.

Bölüm 5

1. Bölüm 1'deki yasaklara aykırı hareket eden kimse kürek cezasına çarptırılır.
2. Bölüm 2'deki yasaklara aykırı hareket eden kimse hapis cezasına veya kürek cezasına çarptırılır.
3. Bölüm 3 ve 4'deki yasaklara aykırı hareket eden kimse 1 yıla kadar hapis cezasına ve para cezasına çarptırılır ya da bu cezalardan birisi uygulanır.

Bölüm 6

- Reich İçişleri Bakanı, Führer'in yardımcısı ve Reich Adalet Bakanı ile anlaşarak bu yasanın uygulanması için gerekli olan ve yasaı tamamlayıcı yasal ve idari düzenlemeleri yayımlayacaktır.

Bölüm 7

- Yasa ilanından bir gün sonra yürürlüğe girecektir; ancak bölüm 3, 1 Ocak 1936'da yürürlüğe girecektir.

REICH BAYRAK KANUNU

Madde 1

- Reich bayrağı, siyah – beyaz – kırmızı renklere sahiptir.

Madde 2

- Reich bayrağı ve ulusal bayrak gamalı haç şeklindedir.

Madde 3

- Führer ve Reich Şansölyesi Reich savaş bayrağının ve Reich hizmet bayrağının şeklini belirler.

Madde 4

- Reich İçişleri Bakanı, Savaş Bakanı'nın yasanın tamamlanması ve uygulanması için vereceği gerekli bilgiler uyarınca, yasal ve idari düzenlemeleri yayımlar.

Madde 5

- Bu yasa ilan edildikten 1 gün sonra yürürlüğe girecektir.

EK 10. 07.05.1874 Tarihli İmparatorluk Basın Kanunu

I. Giriş Hükümleri

1. Basın özgürlüğü yalnızca bu yasa ile koşulları belirlenmiş ve izin verilmiş kısıtlamalara tabidir.

2. Söz konusu yasa tüm yazılı basın ürünleri ile mekanik ve kimyasal araçların ürettiği ve yayılma amacı taşıyan diğer tüm kopyaları -yazılar, grafik sunumları ve müzik metinleri de dâhil- için geçerlidir.

Sonraki bölümde adı geçecek olan “matbu evrak” tabiri ile tüm bu ürünler kastedilmektedir.

3. “Yayma” tabirine postalama, sergileme veya halkın dikkatini çekmesi muhtemel yerlerde hazır bulundurma da dâhildir.

4. Gerek bağımsız temelde gerekse yazılı basın ürünlerinin yayımlanması ve dağıtımı konusunda basınla alakalı işleri yönetme yetkisi ne idari ne de hukuksal yollarla engellenemez.

Buradan itibaren basınla alakalı işlerin yönetiminde “Ticaret Düzenlemeleri Antlaşması”nın hükümleri geçerlidir.

5. Onay sertifikası Ticaret Düzenlemeleri Antlaşması’nın 57. Maddesi gereğince reddedilen kişiler, yerel polis idaresi tarafından ticari olmayan yazılı basın ürünlerini yaymaktan men edilebilir.

Bu gibi yasakların ihlali, Ticaret Düzenlemeleri Antlaşması’nın 148. Maddesi gereğince cezalandırılır.

II. Basın Düzenlemeleri

6. Bu yasa kapsamında çıkan her türlü basılmış üründe matbaanın adı, adresi ve eğer kitap ticareti amaçlanıyorsa yayıncının adı, adresi eğer yazılı basın ürünü kendi pazarlanacaksa yazarın ve editörün adı yer almak zorundadır. Matbaacının veya yayıncının adı yanında şirketin adı, ticari kaydı da gereklidir.

Bu düzenlemenin tek istisnası iş ve ticaret amaçlı çıkarılan formlar, fiyat etiketler, iş kartları, genel seçimler için oy pusulalarıdır.

7. Gazeteler ve ayda bir veya daha sık yayımlanan dergiler ve hatta düzensiz aralıklarla yayımlananlar için de editörün isim ve adresini göstermek zorunludur.

Birden fazla kişinin editör olduğu durumlarda, metnin hangi kısımlarının hangi editör tarafından düzenlendiği açıkça belirtilmelidir.

8. Periyodik yayınların editörleri ancak sivil haklarını tasarruf yetkisine sahip ve Alman Reich'ında ikamet eden kişiler olabilir.

9. Dağıtım ve sevke başlanır başlanmaz, yayıncının her bir sayının bir kopyasını dağıtım yerinde bulunan yerel polis otoritesine göndermesi zorunludur. Yayıncının kendisine polis otoritesi tarafından bir makbuz gönderilecektir.

Bu düzenleme bilim, sanat, ticaret ve sanayide hizmet amaçlı çıkarılan yayınları kapsamaz.

10. Reklam kabul eden bir süreli yayının editörü olağan reklam bedeli üzerinden geçerli olmak kaydıyla resmi otoritelerce kendisine iletilen ilanları yayımlamak zorundadır.

11. Bir süreli yayının editörü yerel otorite veya özel bir kişi tarafından kendisine iletilen metinde yapacağı herhangi bir ekleme veya çıkarmada yazının doğruluğu konusunda gönderenin onayını almak ve sadece doğruları yansıtan içerik eklemek zorundadır.

Makbuzun teslim edilmesinden sonra, düzeltme yapılan yerler aynı bölümde yer almalı ve aynı harf karakterinde yazılmalıdır.

Yapılan düzeltmeler ilan alanını geçmediği takdirde ücretsizdir. Alanı geçen her düzeltmede olağan reklam bedeli uygulanır.

12. 6. ve 11. Maddelerin içerdığı düzenlemeler Alman Reich'ını, devleti ve belediyeyi veya herhangi bir Alman eyaletini ilgilendiren yazılı basın ürünlerinde geçerli değildir.

13. Mekanik ve kimyasal araçlarca (taşbasması, el yazması, karbon kâğıdı yazışmalar) kopyalanmış periyodik ilanlar, editoryal bürolara dağıtımı yapılması koşuluyla bu yasanın süreli yayınlar için şart koştuğu sınırlamalara tabi değildir.

14. Reich Şansölyesi yurtdışında yayımlanmış ve bir yılda iki kez 41. ve 42. Maddeleri ihlal etmiş olan yayınların, ikinci hükmün verilmesinden itibaren iki aylık süreçte, dağıtımını 2 yıla kadar yasaklayabilir.

Yabancı periyodik yayınlar üzerindeki yasaklar, her bir federe devletin hukukuyla uyumlu bir şekilde yürürlükten kaldırılabilir.

15. Olası savaş durumunda bölük hareketlerini ve savunma tedbirlerini ilgilendiren yayınlar Reich Şansölyesi tarafından yasaklanabilir.

16. Basının suç eylemleri aracılığıyla borçlanılmış para cezaları ve giderlerine yönelik kamu taleplerini yayımlaması yasaktır.

Bu talep karşılığında alınmış her para veya eşdeğeri mal kaybedilmiş sayılır ve yoksullara yardım fonuna yatırılır.

17. Basının iddianame veya diğer resmi ceza davalarına yönelik resmi belgeleri duruşma gerçekleşmeden veya bir hükme varılmadan yayımlaması yasaktır.

18. 1000 Mark'a kadar ceza veya 6 aya kadar hapis cezası şu durumlarda uygulanır:

1) 14.,15.,16. ve 17. Maddelerin ihlal edilmesi durumunda,

2) 6.,7. ve 8. Maddelerdeki düzenlemelerin ihlal edilmesi durumunda.

Aynı ceza, bilerek bir yayının editörünün yanlış tayin edilmesi durumunda o süreli yayının yayımcısına da uygulanır.

19. 150 Mark para cezası ya da tutuklanma şu durumlarda uygulanır:

- 1) 6.,7. ve 8. Maddelerin ihlal edilmesi durumunda,
- 2) 9. maddenin ihlal edilmesi durumunda,
- 3) 10. ve 11. Maddelerin ihlal edilmesi durumunda.

3. fıkrada belirtilen durumlarda, kovuşturma sadece istek üzerine gerçekleşir; buna ek olarak mahkûmiyet ve hüküm giyme bir sonraki bölümde belirtilen maddenin içeriğini düzenlemek zorundadır. Eğer asılsız inkâr iyi niyetle gerçekleşmişse, o zaman bir hapis veya para cezası verilmez.

III. Basından Kaynaklanan Cezai Fiillerin Sorumluluğu

20. Mevcut bulunan Genel Ceza Hukuku kimin cezasının matbu evraklarla ilgili olduğuna karar verir. Eğer bu matbu evrak süreli bir yayınsa, o zaman yayının editörü fail olarak cezalandırılır.

21. Eğer bir matbu evrağın konusu suç teşkil ediyorsa editör, yayımcı, matbaacı ve dağıtımından sorumlu kişi suçlu bulunur ve 1000 Mark para cezasına çarptırılır veya 1 yıl hapis cezası alır.

IV. Yasal Sınırlama

22. Bu suçların ve bu yasada düzenlenmiş suç içerikli matbu evrakların dağıtımını ile ilgili diğer suçların cezai kovuşturması, 6 ay sonra zamanaşımına uğrar.

V. El Koyma

23. Bir yargılama olmadan matbu evraklara el koyma ancak şu durumlarda olabilir:

- 1) Matbu evrağın 6. ve 7. Maddelerde belirtilen kurallarla uyuşmaması ya da 14. Maddeyi ihlal etmesi durumunda,
- 2) Matbu evrağın 15 maddede yer alan bir yasağı ihlal etmesi durumunda,
- 3) Matbu evrağın içeriği Alman Ceza Kanunu'nun 85., 95., 111., 130. ve 184. Maddelerini ihlal etmesi durumunda.

24. Yetkili yargı mercii geçici el koyma emrini kabul edebilir ya da reddedebilir.

Savcılık müsadere kararının açıklanmasından sonraki 24 saat içinde mahkemeden karar çıkarılmasını talep etmeli ve mahkeme dilekçenin ulaşmasından sonraki 24 saat içerisinde karar vermelidir.

Eğer polis gücü savcılık izni olmadan müsadere emri vermişse, savcılığa gönderilmesi için gerekli işlemler gecikme olmadan 12 saat içerisinde düzenlenmelidir. Savcılık müsadere kararını derhal iptal etmeli ya da işlemlerin ulaşmasından sonraki 12 saat içerisinde mahkeme onayı için başvuru yapmalıdır.

Eğer müsadere emri veren polis gücü müsadere emrinin çıkmasından sonraki 5 gün içerisinde mahkeme kararı elde edemiyorsa müsadere geçersiz sayılır ve özel yayın kuruluşlarına yayın izni verilir.

25. Geçici müsadere emri için mahkemenin çıkardığı iptal kararına karşın yasal tazminat söz konusu değildir.

26. Eğer davadaki kovuşturma süreci mahkeme kararının açıklanmasından sonraki 2 hafta içerisinde başlamazsa, mahkeme tarafından verilen geçici müsadere kararı iptal edilir.

27. Basılı ürünlere müsadere sadece dağıtım maksatlı kopyaları için geçerlidir. Bu aynı zamanda ofset ve baskı kalıpları için de uygulanabilir; ilgili kişilerin talebi üzerine basına saygı çerçevesinde kolluk kuvvetleri müsadere yerine gerekli düzenlemeler yapabilir.

Müsadere durumu ortaya çıktığında buna neden olan yazılar ve ihlal edilen yasalar belirtilmelidir. Gazetenin ayrılabilir parçaları (gazete ekleri vs.) herhangi bir ceza unsuru taşııyorsa müsadere edilmemelidir.

28. Müsadere sürecinde basılı ürünlerin dağıtımı veya yazıların yeniden yayımlanması etkileniyorsa önüne geçilmelidir.

Müsadere eden haberi olup da buna karşı eylem içerisinde olan bir şahıs 500 marka kadar para cezası veya 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

29. Yargılama yetkisi, idari makamların halen bu suçlarla ilgili karar vermede sorumlu olduğu federal eyaletlerdeki mahkemelerin elindedir.

Savcılığın mahkemenin en alt merciinde iştiraki zaruri olmayıncaya kadar yargı kararı olmadan düzenlenmiş müsadere dosyaları mutlaka mahkemeye takdim edilmelidir.

VI. Nihai Düzenlemeler

30. Bu özel yasal düzenlemeler savaşın eşiğindeki bu dönemin yanı sıra savaş, olağanüstü hal, iç siyasal karışıklıklar (ayaklanmalar) döneminde de yürürlükte kalacaktır.

Bu yasa yasamanın kamuoyu bilgilendirilmesi, duyuru, afiş ve ilanların açıklanması ve sergilenmesinin yanı sıra dağıtımını da içeren kanunlar çıkarmasına engel değildir.

Aynısı, devlet yasalarının kütüphaneler ve halka açık derlemeler için çoğaltılması noktasında da geçerlidir.

Devletin yasalarına dayanan bazı genel faaliyet vergileri dışında, basına ve ayrı ayrı basılı malzemelere (gazete veya takvim damga vergisi, reklam vergileri vs.) herhangi bir özel vergilendirme uygulanamaz.

31. Bu yasa 1 Temmuz 1874 tarihinde yürürlüğe girecektir.

EK 11. Nazi İşgaline Uğrayan Yerlerdeki Yahudi Basımının Durumu

AVUSTURYA
Jüdische Zeitung ²²² (Yahudi Gazetesi) : -1907-1920 -Viyana -Siyonist Gazete -Editörler: Isidor Margulies, Alexander Geller, Moses Waldmann, David Nebenzahl
Jüdische Wochenschrift ²²³ (Yahudi Haftalık Gazetesi): -1923-1925 -Viyana -Almanca
Die Wahrheit ²²⁴ (Gerçek) : -1885-1938 -Viyana -Siyonist Gazete -Haftalık
Der jüdische Arbeiter ²²⁵ (Yahudi İşçi): -1927-1934 -Viyana -Siyonist Gazete -Poale Zion (Zion İşçileri) örgütünün yayım organı
Österreichische Wochenschrift ²²⁶ (Avusturya Haftalık Gazetesi): -1891-1920 -Viyana -Joseph Samuel Bloch

²²² Helmut W. Lang, *Bibliographie der österreichischen Zeitungen 1621–1945*, de Gruyter Verlag, 2003, s.390.

²²³ <https://archive.org/details/jdischewochensch00unse> (E.T. 05.11.2014)

²²⁴ Michael Nagel, *Zwischen Selbstbehauptung und Verfolgung: deutsch-jüdische Zeitungen und Zeitschriften von der Aufklärung bis zum Nationalsozialismus*, Georg Olms Verlag, 2002, ss. 187-215.

²²⁵ Lang, s.388.

²²⁶ <http://jewishencyclopedia.com/articles/11664-oesterreichische-wochenschrift-central-organ-fur-die-gesamten-interessen-des-judentums> (E.T. 05.11.2014)

Freie Jüdische Lehrerstimme²²⁷ (Özgür Yahudi Öğretmenin Sesi) : -1912-1920 -Viyana
Wiener Jüdische Volksstimme²²⁸ (Viyana Yahudi Halkın Sesi) -1900-1934 -Viyana

PARİS
Evreiskaia Tribuna²²⁹ (Yahudi Tribünü): -1920-1924 -Rus Yahudilerine yönelik -Rusya hakkında haberler
ÇEKOSLAVAKYA
Jüdische Revue²³⁰ (Yahudi İncelemesi) : -1936-1938 -Almanca -Aylık Dergi -Siyonist
BOHEMYA
Tribuna²³¹ (Tribün) : -1919-1922 -Çekçe -Baş Editör Bedrich Hlavoc -Editör Arne Laurin
POLONYA
Folks- Shtime²³² (Halkın Sesi) -1945-1991 -Yidce -Polonya Yahudilerinin en önemli gazetesi

²²⁷ Max Kreutzberger, *Leo Baeck Institute New York Bibliothek und Archiv. Katalog*, 1.c., Mohr Siebeck Verlag, 1970, s.310.

²²⁸ <http://sammlungen.ub.uni-frankfurt.de/cm/periodical/titleinfo/2621806> (E.T. 05.11.2014)

²²⁹ Robert Singerman, *Jewish Serials of the World: A Supplement to the Research Bibliography of Secondary Sources*, Greenwood Publishing Group, 2001, s. 49.

²³⁰ http://collections.ushmm.org/search/?q=Ju%CC%88dische%20Revue&search_field=subject (E.T. 05.11.2014)

²³¹ Katerina Capkova, *Czechs, Germans, Jews: National Identity and the Jews of Bohemia*, Berghahn Books, 2012, s.125.

²³² <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Folks-shtime> (E.T. 05.11.2014)

<p>Hajnt (Bugün): -1908-1939</p> <p>-Yidce</p> <p>-Varşova</p>
<p>Der Moment (An): -1910-1939</p> <p>-Yidce</p> <p>-Varşova</p>
<p>Unzer Ekspres (İfademiz): -1926-1939</p> <p>-Yidce</p> <p>-Varşova</p>
<p>Nasz Przegląd²³³ (İncelememiz): -1923-1939</p> <p>-Varşova</p> <p>-Siyonist</p>

<p>Chwila²³⁴ (An): -1919-1939</p> <p>-Lwów</p> <p>-Siyonist</p>
<p>Opinia²³⁵ (Düşünce): -1933-1939</p> <p>-Varşova</p> <p>-Siyonist</p>
<p>Gazeta Zydowska²³⁶ (Yahudi Gazetesi): -1940-1941</p> <p>-Krakow</p> <p>-Lehçe</p>
<p>Geto Caijtung (Getto Gazetesi): -1941</p> <p>-Lodz</p> <p>-Yidce</p>

²³³ <http://www.sztetl.org.pl/en/article/warszawa/5,history/?action=view&page=6> (E.T. 05.11.2014)

²³⁴ Singerman, s.123.

²³⁵ <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Opinia> (E.T. 05.11.2014)

²³⁶ Barbara Engelking, *Holocaust and Memory*, A&C Black, 2001, s.140.

BRATÍSLAVA
Jüdische Volkszeitung²³⁷ (Yahudi Halk Gazetesi): -1919-1933 <p style="text-align: right;">-Almanca -Siyonist</p>
KARPAT RUTENYA
Yiddishe Stimme²³⁸ (Yahudi Sesi): -Haftalık <p style="text-align: center;">-Siyonist</p>

²³⁷ <https://archive.org/details/judischevolkszeitung> (E.T. 05.11.2014)

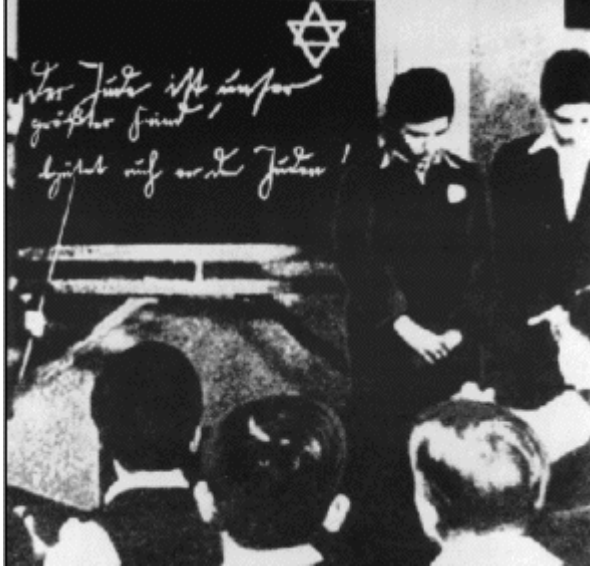
²³⁸ Tatjana Lichtenstein, "Making Jews At Home Jewish Nationalism In The Bohemian Lands: 1918-1938", (Toronto Üniversitesi, Doktora Tezi) 2009, s. 225.

EK 12. Jüdische Rundschau Gazetesinin Sokak Satışı, 1934.

Bundesarchiv, Bild 102-16922
Foto: o. Ang. | Juni 1934

EK 13. Arkadaşlarının önünde küçük düşürölen Yahudi öğrenciler. (Tahtada “Yahudiler bizim en büyük düşmanımız! Yahudilerden sakının!” yazılı.)

EK 14. Üçüncü Reich Dönemi Bir Okul Kitabı Kapağı.

EK 15. SA Üyeleri Yahudi Dükkanına Giriş Engelliyor, 01.04.1933, Berlin.
(Tabelada “Almanlar kendinizi savunun! Yahudilerden alışveriş yapmayın! yazılı.)

ÖZGEÇMİŞ

Zühre ÖZDEMİR 28.03.1989 tarihinde İzmir’de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini İzmir’de tamamladı. 2006 yılında Alman PAD (Pedagogik Değişim Servisi) programından kazandığı %100 burs ile Almanya’ya giderek, Luisen Schule’de eğitimine devam etti. Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler bölümünden 2012 yılında mezun oldu. Aynı yıl Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladı.

ÖZET

Çalışmanın ilk bölümünde Yahudiliğin ortaya çıkışından ve antik çağlara dek varan geniş tarihine değinilmiş, ardından Yahudiliğin Avrupa'ya yayılışı ve Almanya'daki Yahudi cemaatlerinden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde antisemitizm ve onun kavramsal boyutu incelenmiş ve Üçüncü Reich döneminde Yahudilerin durumu analiz edilmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, tezin asıl konusunu oluşturan Üçüncü Reich dönemi Yahudi basını derinlemesine incelenmiştir. Yine bu bölümde Yahudi basın tarihine değinilmiş ve Yahudi süreli yayımlarının söz konusu dönemdeki içerikleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yahudi Basını, Üçüncü Reich, Jüdische Rundschau, CV Zeitung, Antisemitizm.

ABSTRACT

In the first part of this study, it is given point to the emergence and the broad history, which goes to ancient times, of Judaism. Then, the spread of Judaism to Europe and the Jewish communities in Germany are mentioned.

In the second part, Antisemitism and its conceptual dimension are examined and then the situation of Jews in Germany in Third Reich era is analyzed.

In the third part, which is the last chapter of the thesis contitutes the real issue is examined in depth the Jewish press of the Third Reich period.

Key Words: Jewish Press, Third Reich, Jüdische Rundschau, CV Zeitung, Antisemitism.